

ભવખંધન
મહાબલકુમાર
[ખંડ ૨ બે]

: લેખક :
વૈદ્ય મોહનલાલ ત્રિનીલાલ ધાડી

: પ્રકાશક :

નવયુગ પુસ્તક ભંડાર

બુકસેલર્સ : : પબ્લિશર્સ

નવા નાંકો રોડ

રાજકોટ-૩૬૦૦૦૧ : : : [સૌરાષ્ટ્ર]

: પ્રકાશક :

વવિનયદ્ર મોહનલાલ મહેતા
નવયુગ પુસ્તક ભંડાર
નવા નાકા રોડ, ૧ લે માળે
રાજકોટ-૩૬૦૦૦૧ : [સૌરાષ્ટ્ર]

(૮) વૈદ્ય મોહનલાલ ત્રુનીલાલ ધામી

પુનઃ મુદ્રણ ત્રીજું
[૧૯૭૯]

કિંમત

રૂા. ૨૦-૦૦

: મુદ્રક :

નાનાલાલ સોમાલાલ શાહ
સ વૌ દ ય મુ દ્ર ણા લ ય
મુ : સાદરા - ૩૮૨૩૨૦
રટે : હમોડા [એ. પી. રેલ્વે]

ચી. શ્રી. જશવંતલાલ અમૃતલાલ ઝવેરી

તથા

અ. સૌ. બેન મિનાક્ષી ઝવેરીને

અંતરના આશિર્વાદ સાથે—

મોહનલાલ ધામી

કાન્તાગૌરી ધામી

વૈદ્ય મોહનલાલ ચુનીલાલ ધામી રચિત પુસ્તકો

૧૩-૭૫ બાલદાન	૧૬-૫૦ ભાવક શાહ
૧૮-૦૦ સંસાર આત્મો જાય છે	૧૬-૫૦ દેદા શાહ
૨૦-૦૦ ભવબંધન : મલયસુદરી	૧૨-૦૦ સુદર્શન શેઠ
૨૦-૦૦ ભવબંધન : મહાબલક્રમાર	૧૫-૦૦ ચંદ્રવદના
૨૦-૦૦ નિષકપતિ	૧૧-૫૦ સાત સવાલ
૧૮-૦૦ સંસાર એક સ્વપ્ન	૧૦-૨૫ નાથ અનાથ
૧૬-૫૦ રાજન દિની	૧૦-૦૦ આર્થ લલિતાંગ
૧૮-૦૦ ઔલાદ્ય કંકણ	૧૦-૦૦ ચર સમ્રાટ
૧૮-૦૦ રજની રંગભરી	૯-૭૫ પર્વાધિરાજ
૧૫-૦૦ પુણ્યપ્રભાવ ૧ લો	૮-૦૦ રનેહપ્રિયા
૧૫-૦૦ પુણ્ય પ્રભાવ ૨ જો	૧૧-૭૫ વાસવદત્તા
૧૩-૫૦ તરંગલોલા	૧૨-૨૫ વૈતાલ ભટ્ટ
૧૭-૦૦ વેળા વેળાની વાદળી	૩-૦૦ દુઃખસના પડછાયા
૧૪-૫૦ અલખ નિરંજન	૧૧-૫૦ રાજકુમારી
૮-૨૫ કુલવધૂ	૩-૦૦ પરપથા પહેલાં
૧૦-૫૦ અજના સુદરી	૧૦-૦૦ રગ રાગ વિરામ
૨૬-૦૦ વૈરનાં વિષ	૨૦-૦૦ જિજ્ઞાસા શેઠ
૧૫-૦૦ તિલક મંજરી	૧૩-૫૦ જાવક શેઠ

નવયુગ પુસ્તક ભંડાર : નવા નાકા રોડ : રાજકોટ
૩૬૦૦૦૧ (સોરાબ્દ્ર)

ખાસ કંઈ કહેવાનું નથી

પરતાવના કે એ ઓલ જણાવવાની એક સનાતન પ્રથાનો ત્યાગ કરવાનું જેમ મન થતું નથી તેમ આ કથા અંગે ખાસ કંઈ કહેવાનું પણ નથી. ધણા ટૂંક સમયમાં આ કથા બીજી આવૃત્તિને પામે છે, એજ વાચકોની મમતાનું દર્શન છે.

ભવબંધનનો બીજો ભાગ આજે બીજી આવૃત્તિ રૂપે બહાર પડે છે અને જ્યહિંદના હજારો વાચકોએ ગિરદાવેલી આ સુંદર કથા સંપૂર્ણ બની જાય છે.

કથાનું મૂળ તો જૈન કથાનુયોગ જ છે અને હું એને સંપૂર્ણ વફાદાર રહ્યો છું.

કથાને લઠાવવા ખાતર કદપનાની પીછી વડે જે રમ પુગવા -જોઈએ તે રંગ પૂર્વા સિવાય પ્રસંગોમાં મેં કોઈ પરિવર્તન કર્યું નથી.

૨૦૨૪
અપાન-સુ-૧
રાજકોટ

}

વૈદ્ય મોહનલાલ ત્રુ ધામી

ત્રીજી આવૃત્તિ વેળાએ...

હવેબંધનના બીજા ભાગની તૃતીય આવૃત્તિ પ્રગટ થાય છે તે મારા માટે ગૌરવ ભરી વાત છે. આપ સૌ વાચકોનો પ્રેમ, સ્નેહ અને આવકાર મારા માટે આશીર્વાદ સમા છે.

હવેબંધન 'મહાબલક્રુમાર' બીજા ભાગ અત્યંત રોમાંચક અને સાહસ, શૌર્યથી પુર્ણ છે. મારી અન્ય કથાઓની માફક આ કથાને પણ આપનો પ્રેમભર્યો આવકાર મળશે તેવી મારા અંતરમાં શ્રદ્ધા ભરી છે.

કરણપરા, ધામીનિવાસ }
રાજકોટ-૨૬૦૦૦૧ } - વૈદ્ય મોહનલાલ ત્રુનીલાલ ધામી
મહાશુ. ૮ : ૨૦૩૫ }

ભવબંધન
મહાબલકુમાર
[ખંડ ૨ બે]

અનુક્રમ

૧ શબ્દો અમલકાર	૧	૧૯ તમારો !	૧૭૨
૨ વિપત્તિની વાદળા !	૧૦	૨૦ સાગરપ્રવાસની શ્રમિકા	૧૮૧
૩ આમાં સાચું શું ?	૨૦	૨૧ ઉર્મિલાલું છળ !	૧૯૦
૪ અણુધારી ધટના	૨૦	૨૨ શિયળની કસોટી	૨૦૦
૫ આતુરતા !	૩૮	૨૩ મૃત્યુના મુખમાં	૨૧૦
૬ વિપત્તિનું વાદળવેરાયું !	૪૭	૨૪ જીલ્લામાંથી ચૂલમાં	૨૨૦
૭ મિલ્લન યામિની !	૫૬	૨૫ આત્રક્ષણ...	૨૩૦
૮ વેરનો અગ્નિ !	૬૫	૨૬ વીંઝતો દોરડો !	૨૪૦
૯ હૈયાનો કંખ !	૭૫	૨૭ છેલ્લો વિચારો !	૨૫૦
૧૦ શ્વેત અરણ્યમાં...	૮૫	૨૮ વિપદર !	૨૬૦
૧૧ તુલુ રોયા !	૯૪	૨૯ વિપ્લુક્તિ !	૨૭૦
૧૨ ધટરફોટ !	૧૦૪	૩૦ ચિતાની રાખ !	૨૮૦
૧૩ દર્દનો અગ્નિ !	૧૧૪	૩૧ મોતનો કૂદકો !	૨૮૮
૧૪ પુત્ર જન્મ !	૧૨૩	૩૨ અમલકાર !	૨૯૯
૧૫ અણુધારી વિપત્તિ !	૧૩૨	૩૩ અળગતી આગમાં	૩૦૮
૧૬ સાગરતિલક નગરમાં	૧૪૩	૩૪ બલાસાર આંચો !	૩૧૮
૧૭ બલસારનો અભિનય !	૧૫૨	૩૫ ન્યાયનું ગૌરવ	૩૨૭
૧૮ 'બલાસાર જાહેરાતો' !	૧૬૨	૩૬ ભવઅધનનો અંત !	૩૩૭

પ્રકરણ ૧ છું :

: શબ્દોના ચમત્કાર

વ્યંતર યોનિમાં વસતા જીવોની પણ એક અદ્ભુત શક્તિ હોય છે.

ભદ્રારિકા દેવીને મંદિર પાસેથી બંને વ્યંતર મિત્રોએ ઉડાડેલો વડ માત્ર અર્ધધટિકામાં જ અલંબગિરિના વન પ્રદેશમાં આવી ગયો.

વડ જેવો એક ચોક્કસ સ્થળે સ્થિર થયો કે તરત મહાબલ પોલાણમાંથી બહાર નીકળી ગયો અને બોલ્યો. “ પ્રિયે, સત્વર બહાર નીકળો જા. નહિ તો હમણા જ વડ પોતાના સ્થાને ચાલ્યો જશે.”

વચ્ચે સંકેતોને મધ્ય તુરત બહાર નીકળી ગઈ...એજ પળે વડ જે રીતે આવ્યો હતો તે રીતે પાછો ઉઠી ગયો. બંને વ્યંતરો પણ વિદાય થઈ ગયા.

મહાબલે આસપાસ નજર કરી અને કહ્યું : “ પ્રિયે, આપણે પૃથ્વીસ્થાનપુરના પાદરમાં જ આવ્યા છીએ. આવ...ધડિક આરામ લઈએ ..છેલ્લી કેટલીય રાતો તારે માટે નિદ્રાહીન બની છે ..વહેલી સવારે આપણે ચાલ્યા જઈશું...”

“ જેવી આપની આજ્ઞા...પરંતુ આ સ્થળ તો...”

“ માડું પરિચિત છે...અહીં થી બે ત્રણ કોસ દૂર મારી નગરી છે. આપણે સૂર્યોદય થતાં થતાં તો રામભવનમાં પહોંચી જઈશું.”

“ સુંદર વનપ્રદેશ છે ..” કહી મલય ચારે તરફ જોવા માંડી. અ ધકાર તો હતો જ . પરંતુ અર્ધ રાત્રિ પછી થયેલા ચંદ્રોદયના કારણે આંધો અને રિનગધ પ્રકાશ ધણો જ મનભાવક લાગતો હતો. ચંદ્રના રિનગ ધઅને હળવા પ્રકાશમાં બંને પ્રકૃતિનું સૌન્દર્ય નિહાળી રહ્યાં...

અને બંનેના કાન પર કોઈ નારીના કંઈક રૂંધેનેનો સ્વર અથકાયો.

“ કંઈ સંભળાય છે ? ” મલયે સ્વામી સામે જોઈને પ્રશ્ન કયો.

મહાબલે કહ્યું : “ હા પ્રિયે, આ અટવીમાં કોઇ બાઈ રહતી હોય એમ લાગે છે ”

“ એના રૂંધેનાં ભારે કંઠણતા છે ..કોણ હશે ? ”

મહાબલ અને મલય થોડી પળો રિચર બની રૂંધે સંભળવા માંડ્યા.

નીરવ વાતાવરણમાં જાણે દૂરથી કોઈને દર્દીલયો સ્વર શ્રુ થઈ રહ્યો હતો.

મહાબલે કહ્યું : “ પ્રિયે, તારામાં હિંમત હોય તો હું તપાસ કરી આવું. કદાચ કોઈ બાઈ આ વિકટ વનમાં બૂલી પડી હોય અથવા કોઈ અણધારી વિપત્તિમાં આવી પડી હોય ! ”

“ કોઇ ભૂત પ્રેત કે પિશાચિની હશે તો ? ”

મહાબલે પ્રિયતમાના ખભા પર હાથ મૂકીને કહ્યું : “ પ્રિયે, એવું કંઈ હોય તો પણ ભયનું કારણ નથી. મારી છાતી મજબૂત છે...તું આ વૃક્ષ નીચે જ ઊભી રહેજે.. હું થોડીવારમાં તપાસ કરીને આવું છું.”

મલયના મનમાં ચચું. વખતે વાર લાગે અને કોઈ વનવાસી આવી ચડે તો ? તે બોલી : “ સ્વામી, હું પણ સાથે આવું ..”

“ પ્રિયે, તું ખૂબ જ થાકી ગઈ છે. જરા આરામ કર . ઊભી રહે...હું તને જાતિપરિચર્તન કરનાર તિલક કંઈ છું...પછી તારે માટે ભયનું કોઈ કારણ નહિ રહે અને તારો આ હાર પણ હું મારી પાસે જ સાચવીશ.”

આ પ્રમાણે કહી મહાત્મજી મંત્રણના કપાળ પર વિજ્ઞાનસિદ્ધ દ્રવ્યવાળી દાખડી પોતાની કમ્મરમાંથી કાઢીને તિલક કર્યું, અને મંત્રણે લક્ષ્મીપુત્ર હાથે સ્વામીના હાથમાં આપ્યો.

થોડી જ વારમાં મંત્રણ પુરુષ રૂપ બની ગઈ. મહાત્મજી કહ્યું : “ત્રિણે, આ વસ્ત્રો તને શોભશે નહિ...”

“બીજો તો કોઈ ઉપાય નથી.”

“મને યાઃ આબ્યુ. મારા બૂત્તાં વસ્ત્રોની પોટલો મેં વકની બાજુમાં જ મૂકી હતી..આપણે વડમાંથી બહાર નીકળ્યા ત્યારે એ પોટલો પશુ મારા પગનો ઠેસથી બહાર નીકળી ગઈ હતી. સામે જ ચડી હશે..” કહી મહાત્મજી જે સ્થળે વડ ઝેમો રહ્યો હતો તે સ્થળે ગયો અને પોતાના બૂત્તા વસ્ત્રોની પોટલો લઈ આવ્યો.

મંત્રણસુંદરીએ સ્વામીનાં વસ્ત્રો ધારણ કરી લીધાં. પોતાના અંગમાં રહેલા અન્ય સ્ત્રિયોચિત અવકારો અને પોતાના કેતારેલા વસ્ત્રોની એક પોટલો બાંધી લીધી.

મહાત્મજી આ પોટલો એક વૃક્ષની ડાળ પર બાંધી દીધી. ત્યાર પછી પત્ની સામે જોઈને કહ્યું : ‘મંત્રણ, તું નવજવાન પુરુષ બની ગઈ છે..મને તો લાગ છે કે કોઈ દેવાગના આકાશમાર્ગે જતી હશે ને તને જોઈ જશે તો.....’

સ્વામીના મોઢા પર હાથ દબાવીને મંત્રણ મોઢી : “હવે આપ વિદાય થાઓ..અને વહેલા પાછા આવો હું” આ વૃક્ષ નીચે જ ગાઢ જોતી બેસી રહીશ.”

મહાત્મજીજતાં પહેલાં પોતાના હાથમાં શોઝની રાજમુદ્રિકા કાઢીને મંત્રણની એક આંગળીમાં પહેરાવી દીધી ત્યાર પછી મહાત્મજી ચિન્તય થયો. મંત્રણે કથવાતા હવે સ્વામીને વિદાય આપી હતી અને મહાત્મજી જે દિશાએથી રૂદનનો સ્વર આવતો હતો તે દિશા તરફ ચાલ્યો ગયો.

મહાયના મનમાં થયું કે સ્વામીની પાછળ જઈ... પરંતુ સ્વામીને એમ લાગશે કે મહાય હરપોક છે ! આમ વિચારી તે ગિયર દૃષ્ટિએ મહાબલન જોતો જોઈ રહી... અને થોડી જ વારમાં મહાબલ વનની વૃક્ષખટાઓમાં અદ્રશ્ય થઈ ગયો.

મહાબલ જેવો પરદુઃખી જન પતિ પ્રાપ્ત થવાનો ગર્વ જેમ મહાયના હૈયામાં સંપત્તિરૂપ હતો, તેમ થોડીવારનો આ વિયોગ ભારે વેદના રૂપ બની ગયો.

મહાબલ રૂદનના સ્વરની દિશાએ ચાલતો હતો... જેમ જેમ તે આગળ વધતો તેમ તેમ રૂદન કરનારી નારી કંઈક દૂર હોય તેમ લાગતું જતું. ગીચ વનપ્રદેશમાં ચાલતાં ચાલતાં એકાએક તેને અટકી જવું પડ્યું. તેના હાન પર અવાજ અચકાયા : “ ભાગ્યશાળી, જરા ઊભો રહે... મારું એક કામ છે ! ”

કોણ બોલ્યું ?

મહાબલે તત્કાલની મૂંઝવણ હાથ મૂકીને ચારે તરફ જોયું... ત્યાં તો થોડે જ દૂર અગ્નિ સળગતો દેખાયો અને એ અગ્નિના પ્રકાશમાં તે જોઈ શક્યો કે કોઈ કોપીનધારી યોગી ઊભો થઈ એ હાથ ઊંચા કરી બોલી રહ્યો છે : “ ભાઈ, જરા આમ આવ...”

રૂદન કરનારી નારીના અવાજ પણ હવે કંઈક નહક હોય એમ લાગતું હતું. મહાબલ નિર્ભયતાપૂર્વક યોગી તરફ અગ્રસર થયો.

યોગી એક પદ્મરત્ન શિલા પર ઊભા હતા... એમનાથી ચાંચક હાથ દૂર અગ્નિ સળગતો હતો.

મહાબલને નહક આવેલો જોતાં જ યોગીએ કહ્યું : “ વસ, તારા ચહેરા પર તેજ છે... તું કોઈ સામાન્ય માણસ નથી, પણ તેજસ્વી રાજકુમાર લાગે છે હું આ રથને રહું છું. આમે મારી કુટિર છે. હું સુવર્ણનો ચિહ્ન પુરુષ કરવા માગું છું.. પરંતુ ઉત્તમ સાધકના અભાવે

એક મહાન સિદ્ધિ પ્રાપ્ત થઈ શકતી નથી. તુ જો મારા પર દયા કરે તો વર્ષોનું મારું સ્વપ્ન સફળ થાય.”

“ પરંતુ હું નીકળ્યો છું કોઈ જાનું રક્ત સાંભળીને”

“ મારા કાર્યમાં તારું એ કાર્ય પણ થઈ જશે...તારું શુભ નામ ? ” બાવાજીએ કહ્યું

“ હું પૃથ્વીસ્થાનપુરનો યુવરાજ મહાબલ છું.. ”

“ જોહા ! તો તો મારું કાર્ય અવશ્ય થઈ જશે. વત્સ, તને હું વધારે સમય રોકીશ નહિ. જે બાઈ રહે છે ત્યાં જ એક વૃક્ષ પર એક માનવીનું શયન લટકે છે. એ શયન અખંડ છે ..મારી ક્રિયામાં આસ હિપયોગી છે ..મારાથી લેવા જઈ શકાય નહિ...એટલે ઉત્તર સાધક બનીને તું જ ..એ બાઈને પણ શાંત કરજે.”

એ પણ વિચારીને મહાબલે કહ્યું : ‘ મહારાજ, આપનું કાર્ય કરવામાં મને કોઈ બાધ નથી, પરંતુ મારે કોઈપણ ઉપાયે સત્તારે નગરી તરફ જવું પડે એમ છે ”

બાવાજીએ કહ્યું : “ વત્સ, મારું કામ સત્તર પૂરું થશે, તું અહીં આવ.. હું તને મત્ર શુદ્ધ કરી લઉં.”

મહાબલ તેની સામે ઊભો રહ્યો.

યોગીએ કંઈક મત્રોચ્ચાર કરીને સાતવાર જળની અંજલિ મહાબલ પર છાંટી ત્યાર પછી કહ્યું : “ કુમાર, ઉત્તર સાધકની દીક્ષા મેં તને આપી છે ..મારું કાર્ય પેલું શયન આબ્યા પછી તરત પૂરું થઈ જશે ..પરંતુ કાર્ય સિદ્ધ ન થાય ત્યાં સુધી તારે અહીં જ રહેવું પડશે ..”

પરોપકારી મનવાળા મહાબલે યોગીને વચન આપ્યું અને ત્યાર પછી તે વૃક્ષ પર લટકતું શયન લેવા રવાના થયો ..કારણ કે ત્યાં જ કોઈ જી રક્ત કરતી હતી.

એકાદ ખેતરવા જતાં જ મહાબલ ચંદ્રના આછા પ્રકાશમાં જોઈ શક્યો કે નાના પથ્થર પર બેસીને એક નારી રડી રહી છે... અને એની સામેના વૃક્ષની એક બીચી ઢાળ પર કોઈ પુરુષનું શબ લટકી રહ્યું છે.

મહાબલ રડી રહેલી આ બાઈ પાસે ગયો અને બોલ્યો :
“ બહેન, આવા વિકટ વનમાં આપ એકલાં બેસીને કેમ રડો છો ? શું કોઈએ આપને હેરાન કર્યો છે કે આપને કંઈ નુકસાન પહોંચાડ્યું છે ? ”

આ સ્ત્રી અન્ય કોઈ નહોતી પણ મલયસુમરીની અપરમાના રાણી કન્કવતી જ હતી. પોતાના જીવનદાતા પ્રિયતમની શબ સામે બેસીને તે રડી રહી હતી. આવા નિર્જન વનપ્રદેશમાં મૅઈને! મધુર સ્વર સાંભળીને કન્કવતીએ મહાબલ સામે જોયું.. પરંતુ તે મહાબલને ઝાળખી શકી નહિ તે બોલી “ ભાઈ મારું સર્વસ્વ લગઈ ગયું જ... શત્રુઓ મારા પ્રિયતમને મારીને સામેના વૃક્ષ પર લટકાવી ગયા છે.”

“ આપના પ્રિયતમનું નામ ? ”

“ આ પ્રદેશનો જ મહાચોર ગણાતો હતો તે લોભસાગ મારો. આશ્રય હતો તે મારો ગ્રાણ્યધાર હતો.. એના વગર મારું જીવતર સાવ નષ્ટ બની ગયું છે...” રાણી કન્કવતીએ રડતા સ્વરે કહ્યું.

મહાબલને રાણી કન્કવતીનો અવાજ કંઈક પરિચિત લાગ્યો, પરંતુ તે ઝાળખી શક્યો નહિ એ પણ વિચાર કરીને બોલ્યો :
“ બહેન, રડવાથી આપનો પ્રિયતમ પાછો મળવાનો નથી કર્મના ફળ સહુને ભોગવવાં પડે છે આપ શાંતિ રાખો અને આપના સ્થાને જાઓ, કહો તો હું આપને મક્કવા આવું અને આપની ઈચ્છા હોય તો આપના પ્રિયતમનો અગ્નિસંસ્કાર કરું.. પણ ધૈર્ય ગળેશ અને આવા ગીચ વનપ્રદેશમાંથી આપના નિવાસ પર જાઓ.”

ઉત્તરીયના છેડા વડે આંસુ લૂછી કંઈક સ્વસ્થ થઈને રાણીએ કહ્યું: “ભાઈ, મારી એક ઈચ્છા પૂરી કરે..”

“કહો..”

“મારા પ્રિયતમનું શબ્દ જરા ભીંચે છે.. હું છેલ્લી વાર એના મોઢાને સ્પર્શ કરી લઉં... પછી હું મારા સ્થળે ચાલી જઈશ અને આપ મારા પ્રિયતમના શબ્દને નીચે ઉતારી બે કરવું ઘટે તે કરજો.”

મહાબલના મનમાં થયું.. અરે, મોઢામાં ડૂબેલો માનવી કેટલો અધ હોય છે! મરી ગયેલાના સ્પર્શમાં કોઈ સુખ નથી, કોઈ ભીંચ નથી કે કોઈ તૃપ્તિ પણ નથી.. છતાં... તે મધુર સ્વરે બોલ્યો: “બહેન, ભલા થાઓ... હું વાકો વળું છું. તમે મારી પીઠ પર ભલા રહીને તમારા પ્રિયતમનો સ્પર્શ કરી લ્યો.”

કનકવતી પ્રસન્ન ભાવે બીબી થઈ ગઈ.

મહાબલ વૃક્ષ પાસે ગયો અને ટીંગાતા શબ્દ નીચે વાકો વળાંને ઘોડી થઈ ગયો.

રાણી કનકવતી તરત મહાબલની પીઠ પર ચડી ગઈ અને લોભસારના વર્તનને પકડી છેલ્લું ચુબન લેવા મઠી...

અને કંઈ ન કહી શકાય એવો અમલકાર સંજોગો... લોભસારને ચુબન લેવા જતાં જ લોભસારનાં શબ્દના મોઢાએ કનકવતીનું નાક કસડી લીધું.

કનકવતીએ એક કાળી ચીસ નાખી શબ્દના મોઢામાં કનકવતીનાં નાકનું ટેન્ડુ રહી ગયું. મહાબલ પણ આ ચીસથી અચકચો. કનકવતી નાકમાંથી વહેતા રક્ત પર ઉત્તરીયનો છેડો ઢાળી નીચે ઉતરી ગઈ.

મહાબલે પૂછ્યું: “શું થયું બેન?”

“મારું નાક...” કનકવતી પૂરું બોલી શકી નહિ.

“આપનું નાક? શું થયું?”

“ નવાઈને લખ બંને વચ્ચે હું આવી પડી છું. મારા પ્રિયતમનું મોઢું પંપાળવા જતી હતી ત્યાં તેણે મારું નાક ઠરડી ખાધું.”

“ અશક્ય ! મરેલ માનવી કે પ્રાણહીન શબ આવી ક્રિયા કરી ન કરી શકે. સંભવ છે કે આટલામાં વસતાં કોઈ વ્યતર કે પ્રેતનું આ દુષ્ટ કાર્ય હોય...પણ હવે આપ સત્વર આપના સ્થાને જાઓ અને નાક પર...ભિલા રહો...હું એક વનસ્પતિ ઝોળખુ છું ...જો મને મળી જશે તો આપનું રક્ત તરત બંધ થઈ જશે . ” આમ કહી મહાબલ આસપાસ શોધવા માંડ્યો ..સારા નસીબે તે ઈચ્છતો હતો તે પાંદડાં મળી ગયાં. મહાબલ બંને હથેળી વચ્ચે પાન ઝોળીને તેની લુગદી કનકવતીના કપાયેલા નાક પર મૂકી દીધી.

કનકવતીની વેદના તરત શીત થઈ અને તે મનમાં લોભસારનાં શબ્દો ગાળો દેતી દેતી પોતાના સ્થાને જવા વિદાય થઈ.

મહાબલે સાથે આવવાનું કહ્યું...પણ કનકવતીએ એકલા જવાનું પસંદ કર્યું.

કનકવતીના ગયા પછી મહાબલે વિલંબ કર્યા વગર લોભસારનાં મૃત દેહને વૃક્ષ પરથી નીચે ઉતાર્યો અને ખલા પર લઈ સાધક ખાવાળ તરફ ચાલતો થયો.

ચોગીજી રાહ જોતાં જ જોતાં હતા. તેમણે સાધના અંગેનાં કાર્યની સઘળી તૈયારી કરી લીધી હતી.

મહાબલને શબ સાથે આવેલો જોતાં જ ચોગીજીએ પ્રસન્ન સ્વરે કહ્યું “ વત્સ, તારું કલ્યાણ થાઓ. આ અધોરવનમાં મેં તને શ્રમ આપ્યો છે પરંતુ એનું ફળ અવશ્ય મળશે.”

મહાબલે કહ્યું : “ આ શબ ક્યાં મૂકવું છે ? ”

“ આ ફુંડાળામાં મૂકી દે.”

મહાબલે એક ફુંડાળામાં શબને સંભાળપૂર્વક મૂક્યું.

યોગીજીએ કહ્યું : “ વત્સ, આ સિદ્ધિ અતોડ અને અપૂર્વ છે. આ શબ્દ હું અગ્નિમાં હોમીશ એટલે તરત મત્ર વિજ્ઞાનના બળે આ શબ્દ સુવર્ણનું બની જશે.. અને પછી કદી પણ ન ખૂટે એટલું સુવર્ણ એમાંથી પ્રાપ્ત થયા કરશે. ”

“ કદી પણ ન ખૂટે ? ” મહાબલે આશ્ચર્યથી પ્રશ્ન કર્યો.

“ હા...આ શબ્દ સુવર્ણ સિદ્ધિ બની જશે. એ સોનાના પુરુષનું કોઈપણ અંગ કાપીને સોનું લેવામાં આવે એટલે તરત તેનું કપાયેલું અંગ પુનઃ હવું તેવું થઈ જાય છે. ” યોગીજીએ કહ્યું.

મહાબલે કહ્યું : “ ભલ્ય સિદ્ધિ મળ્યા.. હવે શી આરા છે ? ”

“ હું જાણુ છું, કુમાર.. હું આ શબ્દ હોમી લઉં અને સુવર્ણપુરુષ બની જાય એટલે તું જઈ શકીશ. હવે તું તારી તલવાર મુક્ત કરીને આ કુંડાળામાં ભીમે રહે ..”

મહાબલ નિર્ભયતા પૂર્વક યોગીજીએ બતાવેલા કુંડાળામાં તલવાર ખુલ્લી કરીને ભીમે રહ્યો.

યોગીજીએ તરત લોકસારના શબ્દ પર મંત્રોચ્ચાર કરીને જળ છાંટવા માંડ્યું.. ત્રીજી વારની અજલિ છાંટીને તેઓ કંઈક મંત્રોચ્ચાર કરવા ગયા કે એ જ બળે શબ્દ ઉડીને જ્યાં લટકતું હતું તે વૃક્ષ તરફ ગયું.

યોગીજી અવાક થઈ ગયા.

મહાબલ પણ નવાઈ પામ્યો.

બાવાજીએ કહ્યું : “ મંત્રોચ્ચારમાં કોઈ અશુદ્ધિ રહી નથી. આમ કેમ બન્યું હશે ? વત્સ, તારે મારા પુનઃ કૃપા કરવી પડશે... તું સત્વર જા અને શબ્દ પાછું લઈ આવ...”

મહાબલ તરત રવાના થયો. તેના મનમાં મહાબલનો પ્રશ્ન ઘોળાનો

હતો. એ બિચારી એકલી કેટલી ચિંતા સેવતી હશે ? કોઈ હિંસક પ્રાણી આવી ચડશે તો શું થશે ? એને ત્યાં એકલી રાખી તે બરાબર નથી થયું... સાથે લીધી હોત તો એના જીવને પણ નિરાત રહેત .. હવે શું થાય ? આ કામભારી છૂટકારો મળે એટલે દોહતો એની પાસે જઈશ.

આવા વિચારો વચ્ચે અટવાયેલા મહાબલ કોઈપણ પ્રકારના સ્વાર્થ વગર ચોગીજનું કામ કરવા પેલા વૃક્ષ પાસે પહોંચી ગયો.

ત્યાં તેણે જોયું તો તેના આશ્ચર્યની સીમા ન રહી લોભસારનું શય એ જ કાળ પર લટકતું હતું.

પ્રકરણ ૨ જી :

: વિપત્તિની વાદળી !

આ ગ હીર વનમાં જે નારીનું વિકટ અને અતિ કરુણ રૂદ્ધ સંજ્ઞાનું હતું, તે ક્યારનું બંધ થઈ ગયું હોવા છતાં સ્વામી પાછા કેમ ન આવ્યા ? આ પ્રશ્ન મલયના હૈયાને ભારે થવા માંડ્યો. શું સ્વામી કોઈ વિપત્તિમાં સપડાયા હશે ? હવે તો થોડીવારમાં રાત પણ વીતી જશે.. મારે એકલીએ આ સથળે ક્યાં સુધી વાટ જોવી ? અને વાટ ન જોઈ તો માટે જવું પણ ક્યાં ? આ પ્રદેશ સાબ અજાણ્યો છે.. વન વિદ્યુત છે...વન ગમે તેવું વિકટ હોય પણ મારે મારું કર્તવ્ય બજાવવું જ જોઈએ.. મારે જ એમને શોધવાની કળી જવું જોઈએ ! એમ વિચારી મલયે ચારે તરફ નજર કરી. જવું કઈ દિશાએ ? સ્વામી તો સંધા ગયા હતા...ના.. આ તરફ ગયા હતા.. ના.. કાળા દાથ તરફ ગયા હતા એવું, ચિત્તાને કારણે મન પશ્ચ દિશાએ વશ થઈ ગયું લાગે છે...

વળી મનમાં થયું. હું જઈશને તેઓ આવી ચડશે તો ? ના... તેઓ આવવાના હોત તો ક્યારના આવી ગયા હોત ..જરૂર કોઈ વિપત્તિમાં જ સપડાયા હશે . સભવ છે કે તે સ્ત્રી પોતાના કરુણ રૂદ્ધ વડે એમને જ પોતા તરફ ખેંચી ગયેલી હોય અને તે નારી કોઈ પ્રેતચોનિની હોવી જોઈએ અને તેણે અવશ્ય મારા સ્વામીને પોતાની જાળમાં સપડાવ્યા હશે !

આ વિચાર આવતાં જ મધ્ય અંતરમાં ભય પામી અને ધ્રુજ ઉઠી. તેને એ કદપના ક્યાંથી આવે કે પરગણુ સ્વભાવનો મહાબલ એક યોગીની સહાયમાં રોકાઈ ગયો છે !

મલયે આકાશ સામે નજર કરી...તેને લાગ્યું કે રાત્રિનો ત્રીજો પ્રહર પૂરો થઈ ગયો છે અને થોડા જ સમયમાં પ્રાતઃકાળ થશે. ના... ના...ના.. મારે એમની શોધ માટે લયમુક્ત બનીને જવું જ જોઈએ.

મનથી આવો નિર્ણય કરી દિશા ભ્રમથી ગ્રસ્ત થયેલી મલયસુંદરી સ્વામીને શોધવા નીકળી પડી. પરંતુ કમનસીબે જે દિશાએ મહાબલ ગયો હતો તે દિશાએ ન જતાં અન્ય દિશાએ વળી અને ચારે તરફ ભેતી ભેતી આગળ વધવા માંડી.

લગભગ એકાદ ઘટિકા પર્વત ચાલતાં તેને ખ્યાલ આવ્યો કે પોતાના પાસે નથી કંઈ શસ્ત્ર કે નથી એકાદ લાકડી.. કોઈ હિ સક પ્રાણી સામુ મળશે તો શુ થશે ?

ગમે તે થાય. સ્વામીની તપાસ કરવી એ મારું કર્તવ્ય છે. આમ પ્રહ નિશ્ચયપૂર્વક તે આગળને આગળ વધવા માંડી. તેના મનમાં એમ પણ થયું કે પોતે સ્વામીની સાથે ગઈ હોત તો આ વિપત્તિ આવત નહિ. અને સ્વામી પણ કોઈ પ્રેતચોનિની જાળમાં સપડાત નહિ.. ના.. તેઓ કોઈની જાળમાં સપડાય એવા તો છે જ નહિ ત્યારે શું થયું હશે ? કંઈ સમગત નથી !

મલ્લે મનમાં નવકાર મંત્રનું સ્મરણ ચાલુ કર્યું અને ચારે તરફ નજર કરીને આગળ વધવા માંડ્યું.

આ તરફ મહાબલ કાળ પર લટકતા લોભસારના શબને આશ્ચર્યભરી નજરે જોઈ રહ્યો હતો. આવો ચમત્કાર તેણે કદી સાંભળ્યો પણ નહોતો...તે પુનઃ શબને ઉઠાવવા ઉપર ચડ્યો...અને તેનાથી આ વિચિત્ર આશ્ચર્ય પર હસી જવાડું.

મહાબલ હસ્યો કે તરત લોભસારનું શબ ખડખડાટ હસી પડ્યું અને બોલ્યું : “ યાદ રાખજો...તું મારી આ દશા પર હસે છે પણ તારે જ આ વડની કાળે બંધાવું પડશે ..જો ધા મસ્તકે લટકવું પડશે.”

મહાબલ આ સાંભળીને અવાફ બની ગયો. નિઃપ્રાણ કાયા કોઈ દિવસ આ રીતે બોલે નહિ ..આ કયા પ્રકારનો ચમત્કાર હશે ? સારમાં કોઈએ મહદાં બોલતાં સાંભળ્યાં નથી એ સંભવિત નથી .. કારણ કે ચેતનની વિદાય પછી જડમાં કોઈ શક્તિ રહેતી નથી ! ત્યારે ‘આમ કેમ બન્યું’ ?

આ સ્થળે જો કોઈ અન્ય પુરુષ હોત તો હેબતાઈને ફાટી પડ્યો હોત ! પરંતુ મહાબલ કોઈ પણ સંયોગમાં ગભરાય તેવો નહોતો. તેણે લોભસારનું શબ ઉતારવા માટે જરાય હિચકીયાટ અનુભવ્યો નહિ અને શબ લઈને ચાલતો થયો.

ચોગી રાહ જ જોઈ રહ્યો હતો તેની નજર આકાશ તરફ પણ વારવાર જતી હતી...આ વિજ્ઞાનસિદ્ધિ માટે જે તાગની દ્રષ્ટિ જરૂરી હતી તે તારે અસ્ત થવાની તૈયારીમાં હતો.

અને મહાબલ લોભસારના શબ સાથે આવી પહોંચ્યો.

ચોગીએ તરત ક્રિયા શરૂ કરી ..શબને એક કૂ કાળામાં મૂક્યું...તેના પર અંજલિ છાંટી ..અને વળતી જ પળે શબ ઉડીને પુનઃ આલ્યું ગયું.

ચોગી અને મહાબલ અવાઝ બનીને બેઠ રહ્યા... મહાબલે કહ્યું :
“ મહારાજ આમ કેમ બન્યું ? ”

“ મંત્રોચ્ચારમા અશુદ્ધિ હોય તોજ આમ બને... પણ મને ખાતરી છે કે મંત્રોચ્ચારમા કોઈ અશુદ્ધિ નથી કુમારશ્રી. હવે તો આવતીકાલે રાતે જ કાર્ય થઈ શકશે. ”

મહાબલે કહ્યું : “ મહારાજ, આવતી કાલે રાતે તો હું રહી શકું એમ નથી. મારે નગરીમાં જવું પડે એમ છે. ”

“ સુવરાજશ્રી, આપ દયાળુ છો. મારા પર કંઈપણ કરી છે અને મેં આપને જ ઉત્તરસાધકરૂપે મંત્રપૂત કર્યા છે. આપ આવતી કાલે રાતે હાજર ન રહો તો મારું કાર્ય અધૂરું રહી જશે અને હું હવે આપના સિવાય અન્ય કોઈને ઉત્તરસાધક બનાવી શકતો નથી. આપ કૃપાળુ છો. મારા પર દયા કરીને અહીં રોકાઈ જાઓ... વરસોના પ્રયત્ન પછી મેં આ સિદ્ધિ પ્રાપ્ત કરી છે.. મને નિરાશ ન કરો... ”

ઉદાર દિલનો મહાબલ વિચારમાં પડી ગયો. એક બાબત પત્નીને એકઠી મૂકીને આંચો હતો અને આવતી કાલે પોતે હાજર ન થાય તો માતા પિતા મૃત્યુને બેઠે તેમ હતા. તે બોલ્યો : “ ચોગીરાજ, પરિસ્થિતિ બારે કઢંગી છે... આવતી કાલે મધ્યાહ્ન સુધીમાં જો હું મારા માતા પિતા પાસે નહિ પહોંચું તો મોટો અનર્થ થાય તેમ છે... વળી મારા એક મિત્રને આ વનમાં જ એક રથને રાહ જોતો લીમો રાખીને હું અહીં આંચો છું. ”

“ ચાલો, આપણે આપના મિત્રને અહીં બોલાવી લાવીએ અને તેમને સ દેશો આપીને આપના માતા પિતા પાસે મોકલીએ.. પરંતુ આપ જશે તો કદાચ નિરાશાના આધાતથી મારું મૃત્યુ થઈ જશે. દયાળુ, આ ક્રિયામાં એક વિપત્તિ એ છે કે ઉત્તર સાધક બદલી શકાતો નથી. વળી આ વિજ્ઞાન સિદ્ધ કરવા પાછળ મેં વીસ વરસનો પરિશ્રમ

કર્યો છે...જો કાઠે આવેલું મારું વહાણ આ રીતે દૂધી જાય તો મારું જીવન બરબાદ થઈ જશે. કુમારશ્રી, આપના ગમે તે સંયોગો હોય પણ મારા કપરા સંયોગોને પ્રાધાન્ય આપો. હું આપને વિશ્વાસ આપું છું કે આવતી કાલે મધરાતે મારું કાર્ય નિર્વિઘ્ને પતી જશે.”

“યોગી આપની બધા હું બરાબર સમજી શકું છું... પરંતુ મારા માતા પિતાના અનિષ્ટની ચિંતા...”

વચ્ચે જ યોગીબાવાએ કહ્યું: “ભદ્રપુરુષ, મારા આશીર્વાદ આપના માતા પિતાનું કોઈ અમંગળ નહિ થવા દે... પરંતુ આપ મારા પર કૃપા કરો.”

યોગીની આવી કરુણ પ્રાર્થના સાંભળીને મહાબલનું હૃદય દ્રવી ગયું...તેણે તરત કહ્યું: “ભલે, મારું ગમે તે થાય, પરંતુ હું આપને નિરાશ કરી શકતો નથી. હવે આપ મને કહો તો હું મારા મિત્રને શોધી આવું.”

“ચાલો, હું પણ સાથે આવું છું.”

“આપ આપનું કાર્ય કરો..હું થોડી જ દારમાં આવી જઈશ. મેં આપને વચન આપ્યું છે એટલે આપ નિશ્ચિત રહેજો...”

યોગીએ મહાબલને જવાની આજ્ઞા આપી.

મહાબલ ઉતાવળી ગતિએ જે કદલી વનમાં મલયને રાખી હતી ત્યાં પહોંચ્યો.

પરંતુ મલયને જે સ્થળે ઊભી રાખી હતી તે સ્થળે કોઈ નહોતું. મહાબલ ભારે વિપત્તિમાં મૂકાઈ ગયો. મલયનું શું થયું હશે ? એને કોણ આવીને ઉઠાવી ગયું હશે ? તેણે ચારે તરફ નજર કરી... પ્રાતઃકાળનો પ્રકાશ પથરાવો સર થઈ ચૂક્યો હતો...તે મલયને ક્યાં જોઈ શક્યો નહિ..માત્ર મલયના વજાલ કારોની પોટલી જે એક વૃક્ષની ડાળીએ બાંધી હતી તે નજરે ચડી. આસપાસના વિસ્તારમાં એક બે ચક્ર મારીને મહાબલે મલયને બૂમ પણ મારી...

પણ ઉત્તર ક્યાંથી મળે ? મનપ તો સ્વામીને શોધવા નીકળી પડી હતી.

મનમાં નવકાર મંત્રનું સ્મરણ કરી. વચનભ્રમ ન થવા ખાતર તે પુનઃ યોગી પાસે આવ્યો.

મહાબલ્લને જોઈ યોગીને ખૂબ હર્ષ થયો... મહાબલ્લને એકલો જોઈ યોગીએ પ્રશ્ન કર્યો. “ કેમ, આપના મિત્ર ક્યાં ગયા ? ”

“ મહારાજ, જે સ્થળે મેં એમને જીભો ગાખ્યો હતો તે સ્થળે તે છે જ નહિ...”

“ સંભવ છે કે આપની રાહ જોઈ જોઈને તેઓ અકળાયા હોય અને પૃથ્વીસ્થાનપુર તરફ ગયા હોય.”

“ મારો મિત્ર આ પ્રદેશનો સાવ અભણ છે.” મહાબલ્લે ચિંતા-ભર્યો સ્વરે કહ્યું.

“ આપ દુઃખી ન થાઓ... તેઓ અવશ્ય આપને મળશે... મારા આશીર્વાદ એમનું અને આપના માતા પિતાનું જરૂરે અદિત નહિ ચલા દે.” ઠી યોગીબાપાએ આખો બંધ કરીને બે હાથ જિંઘા કર્યા અને કંઈક મત્રોચ્ચાર કર્યો.

ઉપાનો સુરંગી પ્રકાશ પથરાઈ ગયો હતો... જગવાન સવિતા નારાયણના આગમનની તૈયારી પૂર્વાકાશમાં દેખાતી હતી. યોગીએ કહ્યું : “ કુમારશ્રી, આપ નિશ્ચિંત રહો અને પ્રાતઃકાર્ય આટોપી થોડો કુળાહાર કરી લ્યો.

સૂર્યોદય થઈ ગયો.

મહાબલ્લ રનાનાદિ પ્રાતઃકાર્યથી નિવૃત્ત થયો.

યોગીએ ઉત્તમ પ્રકારનાં કૃળો આપ્યા. તે ખાઈને મહાબલ્લે મૃત્તિ અને તાઝગી અનુભવી. યોગીએ પણ કુળાહાર કરી લીધો ત્યાર પછી તેણે કહ્યું : “ યુવરાજશ્રી, હવે આપ સાનેની કુટિરમાં રહો... હું”

ચોક્કસ પ્રકારના વનસ્પતિ દ્રવ્યો એકત્ર કરવા જઈ છું... સધ્યા પહેલાં પાછો આવી જઈશ.”

“ ભલે... પણ અહીં આપના સિવાય અન્ય કોઈ નથી ? ”

“ આપે ઠીક યાદ ક્યું... આ વિસ્તાર આમ તો ઘણો જ ભયંકર છે. એ કરતાં એક ઉત્તમ રસ્તો મને મળે છે— ”

“ કહો... ”

“ જો આપને હરકત ન હોય તો ચોનિપ્રાણુતના વિજ્ઞાન પ્રયોગ વડે આપને અન્ય જાતિમાં ફેરવી દઈ, એટલે આપ નિર્ભયતાપૂર્વક અહીં રહી શકો ”

મહાબલે કહ્યું : “ મને કોઈ પ્રકારનો ભય છે નહિ... પરંતુ આપના ચોનિપ્રાણુતના વિજ્ઞાનનો અમત્કાર જાણવા ખાતર મને કુતૂહલ થાય છે... આપ મને અન્ય જાતિમાં ફેરવી નાખો. ”

ચોગીએ તરત પોતાની ઝોળીમાંથી એક વનસ્પતિનું મૂળ કાઢ્યું અને કહ્યું : “ કુમારશ્રી, આપે નગ્ન થવું પડશે. ”

“ કંઈ હરકત નહિ.. ” આમ કહી મહાબલે બધા વસ્ત્રો કાઢીને ચોટલી બાંધી લીધી. પરંતુ દૃક્ષમીપૂજ હાર તેણે પોતાના મોઢામાં મૂકી દીધો.

ચોગીએ મૂળિયું ધસીને તેનો ઘસારો એક શુક્રિતમાં લઈ લીધો... ત્યાર પછી તેમાં ખીજા બે દ્રવ્યો નાખી આંગળી વડે એક રસ કરી તેનું તિલક મહાબલના કપાળમાં ક્યું.

અને ખરેખર દ્રવ્ય વિજ્ઞાનનો અદ્ભુત અમત્કાર થયો. મહાબલ થોડી જ પળોમાં નાગ બની ગયો. પુષ્ટ, દીર્ઘ અને અતિકાળો નાગ બની ગયો. ચોગીએ કહ્યું : “ યુવરાજશ્રી, આપ કોઈ પ્રકારનો સ્પર્શ રાખજો નહિ... હં. આપને સામેની શિલા પાસેની એક નાની ગુફામાં મૂકી દઈ છું... સધ્યા વખતે આવીને હું આપને આ જાતિમાંથી નિવૃત્ત કરીશ. ”

નાગ બની ગયેલ મહાબલે ફેણ એવું મસ્તક નમાવ્યું .

યોગી નાગરૂપી મહાબલને ઉઠાવીને થોડે દૂરની એક ગુફામાં મુકી આપ્યો. અને ત્યાર પછી ને વનસ્પતિ દ્રવ્યોના સંગ્રહ માટે એક ઝોળા લઈને વનપ્રદેશમાં ચાલ્યો ગયો.

મહાબલ નાની ગુફામાં પડ્યો પડ્યો અનેક વિચાર કરવા માંડ્યો. કદાચ આ યોગીજી ન આવે તો કેવું લય કર પરિણામ આવે ? પોતાને નાગમાંથી મૂળ સ્વરૂપે કોણ બનાવે ? કદાચ વનમાં ગયેલા યોગીનું ગમે તે કારણે મૃત્યુ થાય તો મારી શુ દશા થાય ? ઓહ, કુતૂહલને વશ થઈને મેં આ ગહીર ભૂલ કરી નાખી છે. આ વનપ્રદેશમાં મને કોઈ લય નહોતો .વળી હું દિવસના ભાગમાં નગરીમાં જઈને પાછો રાત્રિકાળે અહીં આવી શકત. પણ હવે શું થાય ? આવા અનેક પ્રશ્નોમાં મહાબલનું મન ચક્રોળે ચડી ગયું .

પેલી દિશામાં મલયની દશા પણ ભારે મુશ્કેલ બની ગઈ, તે ચારે તરફ સ્વામીને શોધતી સૂર્યોદય સુધીમાં તો લગભગ ધણે દૂર નીકળી ગઈ. તેને કોઈ રથને મહાબલનાં દર્શન થયાં નહિ. કોઈ માનવી પણ નજરે ન ચડ્યું કે જેને પૂછી શકાય. હવે જવું કયાં ? આ રસ્તો તો ખોટો મળ્યો નહિ હોયને ? માંડ માંડ વિયોગ દૂર થયો હતો અને મિલનની માધુરી આંખ સામે ઉપસી આવી હતી, પરંતુ મિલનની માધુરી હૈયાને સ્પર્શે તે પહેલાજ આ અણધારી વિપત્તિ આવી પડી !

હવે શુ કરવું ? આ પ્રદેશ સાવ અજાણ્યો છે...કઈ દિશાએ જવું એનો પણ ખ્યાલ નથી...પૃથ્વીસ્થાનપુરનો માર્ગ મળે તો પણ કોઈની સહાય લઈ શકાય. અથવા પૂજ્ય સાસુ સસરાને બળી મરતાં અટકાવી શકાય. હવે જવું કયાં ?

આવી અનેક શંકાક્રુશંકાઓ મનમાં ઉભરાતી અને વળી સમાધાનની આશા જગતી. તેના મનમાં એ આશા પણ જાગી કે કદાચ સ્વામી તે રહતી સ્ત્રીને ચોક્કસ રથને મૂકવા ગયા હોય અથવા તેના

કોઈ કામમાં વિલગ થયો હોય અને માતા પિતાની જી દગી બચાવવા સીધા પૃથ્વીસ્થાનપુર તરફ રવાના થયા હોય ..ઝોહૂ, જે આમ બન્યું હોય તો તો ધણું જ ઉત્તમ ..પૃથ્વીસ્થાનપુર પહોંચીને હું અવશ્ય એમને મળી શકું ..

પણ પૃથ્વીસ્થાનપુર તરફ જવું કઈ દિશાએ ?

સંસારમાં અભણ્યા ને આંધળા બન્ને સમાન હોય છે ચાલતાં ચાલતાં સૂર્યોદય થવાને ત્રણ ઘડીકા વીતી ગઈ હશે ને તેની નજરે એક સુંદર જળાશય પડ્યું. તે તરત જળાશય પાસે ગઈ.. હાથ ઝુપ થોઈ ક'ઈક શાંતિ પ્રાપ્ત કરી. પરંતુ ચાલવાથી ભૂખ લાગી હતી. પાસે કશું હતું નહિ અને તેણે આસપાસ જોયું.. એક કળવૃક્ષ તેની નજરે ચડ્યું...

તરત તે કળ લેવા ગઈ ..તેણે ખાતરી કરી કે આ કળ પૂર્વે કોઈ વાર ખાધેલાં છે. આમ વિચારી તેણે કેટલાંક કળો ચૂંટી કાઢ્યા અને ભૂખતું નિવારણ કયું. ભૂખતું નિવારણ ચિત્તને પ્રસન્નતા આપે છે. મલયતું ચિત્ત તાઝગી અને પ્રસન્નતાનો અનુભવ કરવા માંડ્યું. તેનામાં ક'ઈક બળ પણ આવ્યું. તે બળના ઉત્સાહ સહિત સ્વામીને શોધવા માટે ચારે દિશાએ નજર કરતી આગળ વધી.

દિવસનો પ્રથમ પહોર વીતી ગયો...પણ કોઈ પત્તો ન મળ્યો ...આ વન પ્રદેશ જનશૂન્ય હશે ?

અર્ધકોસ જતાં જતાં જ તેની દશા વિપરીત બની ગઈ. કોઈ રાજ્યના એ રૌનિકો તેની નજરે ચડ્યા.

રાજ્યના કેટલાક રૌનિકો જે દિવસથી મહાબલ ભવનમાંથી ઝુમ થયો હતો તે દિવસથી ચારેય દિશાએ તપાસ કરી રહ્યા હતા. આ એ રૌનિકો પણ એમાંના જ હતા.

મલયના મનમાં થયું. આ રૌનિકોને પૂછીને પૃથ્વીસ્થાનપુરને!

માર્ગ પૂછું ત્યાં તો બંને રોનિકાએ પુરુષ વેશધારી મનયને જોઈ અને તેઓ જ સામે આવ્યા ..

મધ્ય ઊભી રહી ગઈ.

રોનિકા નજીક આવ્યા. મધ્ય કંઈ પ્રશ્ન કરે એ પહેલાં બંને રોનિકા મધ્યે પહેરેલાં મહાબલના વસ્ત્રો ઓળખી ગયા અને એક રોનિકા પ્રશ્ન કર્યો : “તું કોણ છે ?”

“હું એક પરદેશી મુસાફર છું ?”

“તે પહેરેલાં વસ્ત્રો કયારી કાઢ્યાં !”

મધ્યે ઉત્તર ન આપ્યો.

રોનિકા ફરીવાર પ્રશ્ન કર્યો એટલે મધ્યે પતિની આજ્ઞા વગર સ્વતંત્ર પરિચય આપવો ઉચિત નથી, એમ માની કહ્યું : “આ વસ્ત્રો મારાં છે.”

“નહિ ! આ વસ્ત્રો અમારા મુવરાજના છે..અવશ્ય તે અમારા મુવરાજને લૂંટીને અથવા મારીને આ વસ્ત્રો પહોંચ્યા છે..પકડો આ સેતાનને !”

મધ્ય ભારે ત્રિચિત્ર દશામાં આવી ગઈ. આમ છતાં તે એટલું સમજી શકી કે આ રોનિકા અન્ય કોઈ નહિ પણ પૃથ્વી સ્થાન પુરનાં જ છે.

આ વિચારી તે કશું બોલ્યા વગર રોનિકાની અદ્વિવાન બની ગઈ.

અને બંને રોનિકા પુરુષવેશમાં રહેલી મનયને લઈને પૃથ્વીસ્થાન-પુર તરફ વિદાય થયા.

પ્રકરણ ૩ જી :

: આમાં સાચું શું ?

ૐ. રોનિકોને મલયે પોતાનું નામ સુપ્રસેન કહ્યું હતું.

બંને રોનિકો રાજભવનમાં પહોંચ્યા ત્યારે મધ્યાહ્ને હજી વાર હતી અને ભવનમાં ભારે શોક છવાઈ ગયો હતો. મહાદેવી પદ્માવતી અને મહારાજા સુરપાળ બંન્ની મરવા માટે નગરી બહાર નીકળવાની તૈયારી કરી ચૂક્યા હતા. રાજના મંત્રીઓ, આમતો, નગરજનો વગેરે આવી મયાં હતાં અને શોકમગ્ન વદને વિશાળ પ્રાંગણમાં બેઠા હતા. મહામંત્રીએ મહારાજને સમજાવવામાં અને મહાદેવીને થોડા વધુ દિવસ ધૈર્ય રાખવાનું કહેવામાં જરાયે મથા નહોતી રાખી, પરંતુ મહાદેવીએ સ્પષ્ટ જણાવ્યું હતું કે : “ હવે માગથી એક દિવસ પણ ધૈર્ય રાખી શકાય નહિ...નિશ્ચયથી પાછા ફરવું એ મોતને બગાડવા સમાન છે.”

મહારાજ તો પત્નીના વિશેષ સહવા કરતાં એની સાથે જ જવું એ ઉત્તમ છે એમ માનીને તૈયાર થયા હતા.

મહારાજ અને મહાદેવી રાજપરિવારના અન્ય સભ્યો સાથે વાતચીત કરી રહ્યા હતા ત્યાં મહામંત્રીએ આવીને કહ્યું : “ મહારાજ, યુવરાજાશ્રીના ઠંઈકે સમાચાર પ્રાપ્ત થયા છે...આપણા બે રોનિકો એક નવજવાનને પકડીને લઈ આવ્યા છે એ નવજવાને યુવરાજાનાં વસ્ત્રો પહેર્યાં છે અને તેની આંગળીમાં પણ યુવરાજાની જ રાજમુદ્રિકા છે !”

‘એને સત્વર અહીં હાજર કરો ..’ નિરાશામાં આશાની એક બીજ ચમકી ગઇ.

થોડી જ વારમાં સુદરસેન રૂપી મલ્લયને મહાપ્રતિહાર ખંડમાં આવી પહોંચ્યો.

મલ્લયનું તેજસ્વી વદન જોતાં જ મહાદેવી અને મહારાગના મન પર સારો એવો પ્રભાવ પડ્યો. તેમણે યુવરાજના વસ્ત્રો ઓળખી કાઢ્યાં... રાજમુદ્રિકા પણ ઓળખી કાઢી.

મહામંત્રીએ પ્રશ્ન કર્યો : “જુવાન, તારું નામ શું ?”

“સુદરસેન...”

“ક્યાં રહે છે ?”

મલ્લયે પતિની આજ્ઞા વગર સ્વયં પરિચય ન આપવાનો નિર્ણય કર્યો. કારણ કે સત્ય પરિચય આપવા જતાં પણ આ પુરુષ વેશના અંગે કોઈ માને તેમ નહોતું...

જુવાન સુદરસેનને મૌન જોઈ મહારાગએ પ્રશ્ન કર્યો : “ભાઈ, તારું ગામ કયું ?”

મલ્લયસુંદરી મૌન ગ્રંભી રહી. અસત્ય બોલવા કરતાં મૌન રહેવું શ્રેષ્ઠ છે એમ તેણે માન્યું.

મહામંત્રીએ બીજો પ્રશ્ન કર્યો “આ વસ્ત્રો તને ક્યાંથી મળ્યાં ?”

“આ વસ્ત્રો મારા પ્રિયમિત્ર મહાબલ કુમારે મને આપ્યાં છે. આ રાજમુદ્રિકા પણ તેમણે જ મને પહેવરાવી છે...”

મહારાગ સુરપાળ બોલી ઊઠ્યા : “અસત્ય વાત ! મારા પુત્રનો તું પ્રિય મિત્ર હોય તો તને આ રાજભવનમાંથી કોઈક અવશ્ય ઓળખી શકે. મને લાગે છે કે અત્રંબાદિ પત્નિની ગુફામાં રહેતા લોહપુર નામના ભયંકર યોગનો જ તું સાચો છે એ ચોરને રાજ્ય જયત્સેને મારી નાખ્યાના સમાચાર મને હમણાં જ પ્રાપ્ત થયા

છે. એ દુષ્ટ ચોરે મહાબલને મારી નાખ્યો હશે અને તેને એનાં વસ્ત્રો આપ્યાં હશે. સાચું બોલ...”

“મહારાજ, હું સત્ય કહું છું. મહાબલ કુમાર મારા અતિ-પ્રિય મિત્ર છે અમારો મૈત્રી સબધ ક્યારે બધાયો તે હું હાલ કહી શકું એમ નથી.”

“તો પછી મહાબલ ક્યાં છે ?”

“આટલામાં જ હોવા બેઠોએ”

મહારાજ સુરપાળ આ ઉત્તરથી ભારે રોષમાં આવી ગયા અને બોલ્યો : “સુ દરસેન, તારો ચહેરો જેટલો સુ દર છે તેટલું જ તારું હૃદય શ્યામ લાગે છે. મહાબલ આટલામાં જ હોય તો અમને મળ્યા વગર રહે જ નહિ.. રાજના માણસો એને શોધી જ રહ્યા છે અને એને પણ પોતાની માતાએ લંધેલી પ્રતિજ્ઞાની ખબર છે તુ સત્ય બોલ. નહિ તો મારે કઠોરમાં કઠોર શિક્ષા કરવી પડશે.”

મલયસુંદરી કશું બોલી નહિ.

મહારાજને તરત કહ્યું : “આ દુષ્ટ નવાજનને અલંબાદ્રિવન પ્રદેશમાં લઈ જઈને તેનો વધ કરો.”

આ આજ્ઞા સાંભળતાં જ મલયસુંદરી ભારે વિભાસણમાં પડી ગઈ. અરે રે, આ વેળા કઈ વિપત્તિ આવી પડી? મહાબલ અહીં આવવા જ નીકળી ગયા હશે એમ માનીને હું આ તરફ આવતી હતી.. અને અહીં એમનો કરો પત્તો નથી.. શુ પેલી રડનારી સ્ત્રી કોઈ ભયંકર પ્રેતિની હશે ? આવા વિચારો આવતા તેના વર્તન પર વિષાદ છવાઈ ગયો.. પણ વળતી જ પળે તેના મનમાં થયું. આ બધું કોઈ કમંતું જ પરિણામ છે.. મારે આ માટે વિચલિત થવું બેઠોએ.. જે કમં કયાં નહિ હોય તે કોઈ પણ સંયોગોમાં ભોગવવાં નહિ પડે... અને જે કયાં હશે તે ગમે તે પરિસ્થિતિમાં પણ ભોગવ્યા

આમાં સાચું શું ?

૨૬

વગર છૂટકો જ નથી. સુખની આશામાં અંતરના બળને ભૂલી જવું એ જ મોટામાં મોટો દોષ છે...આમ વિચારી તેણે મહામત્ર નવકારનું મનમાં સ્મરણ કરવા માંડ્યું.

બધા મંત્રીઓ મલયસુંદરીના તેજસ્વી વદન સામે જોઈ રહ્યા હતા. મહામત્રીને એમ જ લાગ્યું કે આવો પુરુષ ચોર કે લૂટારો હોય નહિ...એની આંખમાં કોઈ પ્રકારની કુબ્જતા નથી.. એના ચહેરા પર પણ સંસ્કારની છાયા રમે છે .. તે બોલ્યા : “ મહારાજ, જ્યાં સુધી યુનો પૂરવાર ન થાય ત્યાં સુધી આ રીતે શિક્ષા કરવી તે ન્યાયની દૃષ્ટિએ ઉચિત નથી વળી આ નવજવાનના વદનનું નિરીક્ષણ કરતાં મને ખાતરી થઈ છે કે આ પુરુષ કોઈ ચોર કે લૂટારો નથી. એની પાસેથી યુવરાજની મુદ્રા મળી છે, વસ્ત્રા મળ્યાં છે ..પરંતુ એનો અર્થ એવો ન ધટાવવો જોઈએ કે યુવરાજશ્રીનો વધ કરીને આ બધું મેળવવામાં આવ્યું છે...”

મહારાજએ કહ્યું “ મહામંત્રી, ધણા ધૂર્ત માણસો ભોળા હોવાનો અભિનય કરી શક્તા હોય છે અને ચતુરમાં ચતુરને પણ ચાપ આપી જતા હોય છે । ”

“ તો પછી મહારાજ, આપણે આ નવજવાનને દિવ્ય આપણું જોઈએ. દિવ્ય આપવાથી સ્વયં ખાતરી થઈ જશે ”

મહાદેવીએ કહ્યું : “ કયું દિવ્ય આપણું ? ”

“ ધટમર્પનું દિવ્ય ધણું ભય કર ગણાય છે. દિવ્ય આપતાં આ નવજવાન સાચો પુરવાર થાય તો આપણે યુવરાજની પ્રતીક્ષા સાટે રાહ જોવી જોઈએ.”

તરત એ ગાર્ડીઓ અને ચાર રૌનકોને અલ્પ બાદ્રિ પહોડોમાથી કોઈ ભય કર સ્પર્ષ લઈ આવવા રવાના કર્યા અને તેઓને ધનંજયના મંદિરમાં આવી પહોંચવાનું જણાવ્યું.

ખીજી તરફ રાજા, મહાદેવી, પ્રધાનો, સેનાધ્યક્ષ તેમજ ગજ-
પરિવારના અન્ય સભ્યો નવજવાન સુદરસેનને લઈને તેજસ્વી રથોમાં
બેસી ધન જય યક્ષના મંદિર તરફ રવાના થયા

બધા ત્યાં પહોંચ્યા ત્યારે દિવસનો ત્રીજો પ્રહર પૂરો થઈ ગયો હતો.

એક મોટા ધડામાં સર્પ લઈને મદારીઓ આવી ગયા હતા.
મદારીએ મહામંત્રીને ઘડો બતાવતાં કહ્યું : “ મંત્રીશ્વર, અતિશયામ,
ધણો જ મોટો અને ભયંકર સર્પ અમે પકડી લાવ્યા છીએ.”

મહામંત્રીએ ધનંજયના મંદિરમાં સર્પવાળો ઘડો મૂકાવ્યો.

ત્યાર પછી મહારાજા, મહારાણી અને મંત્રીઓ મંદિરમાં
ગયા ..સહુ એક તરફ બેસી ગયા અને પુરુષવેષધારિણી મલયને લાવવામાં
આવી. મહામંત્રીએ મલયને કહ્યું : “ નવજવાન, આ ધડામાં એક
ભયંકર સર્પ છે. આવું કઠોર દિવ્ય લેતાં પહેલાં તારે જે કંઈ સત્ય
કહેવું હોય તે કહી શકે છે.”

મલય કંઈ ઉત્તર આપે તે પહેલાં જ મહાદેવી બોલી ઊઠ્યા :
“ મહારાજા, આ દિવ્ય ધારણ કરવામાં આ નવજવાન દોષિત પુરવાર
થશે તો મારી પ્રતિજ્ઞા હું આજે જ પૂરી કરીશ.. આ અલંબાદ્રિ
પહાડની ટેકરી પરથી ઝંપલાવીને મારા જીવનનો અંત આણીશ.”

મહામંત્રીએ કહ્યું : “ મહાદેવી, ધીર્યનાં મીઠા છે, મને
વિશ્વાસ છે કે આ નવજવાન અસંસ્કારી નથી.” આમ કહી તેણે
મલય સામે બેઠીને કહ્યું : “ વત્સ, તારે જે કંઈ કહેવું હોય તે
ખુલ્લા મનથી કહી શકે છે.”

મલય મનમાં નવકારમંત્રનું જ સ્મરણ કરી રહી હતી. તે સાંત
સ્વરે બોલી : “ મહારાજા, માનવી પરિસ્થિતિ આગળ લાચાર બની
જાય છે. હું પણ એવી લાચારી વચ્ચે સપડાયો છું, એટલે કેટલીક
હકીકત મારે મારા મનમાં જ રાખવી પડી છે, પરંતુ એક હકીકત
હું સત્ય જણાવું છું કે યુવરાજ મહાબલ તારા મિત્ર છે...અતિ ગ્રિય

મિત્ર છે ..અમારી મૈત્રી છવ એક ને બે ખોળિયા જેવી છે આ વચ્ચે ગઈ રાતે એમણે જ મને પહેરાવ્યાં છે ..આ મુદ્રિકા પણ એમણે જ આપી છે પરિસ્થિતિને વશ તેઓ મને વનમાં રાહ જોવાનું કહીને એક પરીપકારના કાર્ય નિમિત્તે ગયા હતા...મેં બહુ રાહ જોઈ છતાં તેઓ ન આવ્યા એટલે હું નગરી તરફ આવવા નીકળ્યો. મેં નગરીના માર્ગ જોયો નહોતો.. એવામાં આપના બે સૈનિકો મને પકડીને રાજભવનમાં લઈ આવ્યા.”

મહાગાજાએ પ્રશ્ન કર્યો . “ મહાગજા પાસે કોઈ ખાસ મહત્વની ચીજ હતી ? ”

“ હા . ”

“ કઈ ? ” મહામત્રીએ તરત પ્રશ્ન કર્યો.

“ લક્ષ્મીપુજ હાર । તેઓ કોઈપણ ઉપયોગી પોતાની માતાને બચાવવા ઈચ્છતા હતા . મેં એવું અનુમાન કયું હતું કે તેઓ નગરીમાં ગયા હશે...પરંતુ તેઓ મારાથી છૂટા પડીને ક્યા ગયા હશે તે હું જાણતો નથી.”

ધડીલર સહુ વિચારમાં પડી ગયા. સહુના મનમાં એમ થયું કે આ નવજવાનને લક્ષ્મીપુજ હારની ખબર છે એટલે જરૂર તે મદાગજાનો પરિચિત હશે । પણ મહાગજાને આવો અભાગ્યો મિત્ર ઠકાર્થી પ્રાપ્ત થયો હશે ?

મહાગાજાએ કહ્યું . “ મુંઝવેન, આ ઘટસ્પર્શના દિવસમાં બેસી જા. એતું ઠાકણ ખોલીને તારો જમણો હાથ એમાં નાખજો. જો તારી વાત સાચી હશે તો તને કશું થશે નહિ ..અન્યથા એ સર્પના ફંસથી તારું મૃત્યુ અનિવાર્ય બનશે.”

“ મને માગ સત્ય પર વિશ્વાસ છે ” કહી મક્કમન હારી ઘટની સામે બેસી ગઈ. મનમાં ત્રણ નવકારનું સ્મરણ કરીને મધુર સ્વરે ખોલી:

“ હે ઘટમાં પૂરાયેલા સર્પદેવ, મહાબલ મારા અતિ પ્રિય હોય અને એમણે જ મને આ વસ્ત્રો આપ્યાં હોય તો મારા સત્ય કથનનું રક્ષણ કરજો, અન્યથા મને દંશ દેજો.”

આમ ઠહી મલયસુદરીએ ઘટપરનું ઢાંકણ ખોલી નાખ્યું અને મનમાં નવકારના સ્મરણ સાથે પોતાનો જમણો હાથ અદર નાખ્યો.

વળતી જ પળે અદર રહેલો ભયકર સર્પ તેના હાથ પર ચડીને કપાળ સુધી પહોંચ્યો અને પોતાની જીભ વડે જાતિ પરિવર્તનનું તિલક ભૂસી નાખ્યું.. અને મુખમાંથી લક્ષ્મીપુ જ હાર કાઢી મલયના ખોળામાં મૂકી દીધો..

વળતી જ પળે તે સર્પ ઘટમાં આવ્યો ગયો..

બધા અવાજ બનીને જોઈ રહ્યા એક અણધાર્યો ચમત્કાર સર્જાઈ ગયો. મલયના કપાળ પરનું તિલક ભૂસાતા જ તે સુદર નારી બની ગઈ.. અને લક્ષ્મીપુ જ હાર પોતાના તેજ કિરણો પ્રસારવા મોકલ્યો.

ત્યાં એઠેલા બધા ખોલી બીહ્યા : “ નિર્દોષ ! નિર્દોષ ! ”

પણ પુરૂષમાંથી આ નવજવાન સુદર નારી કેમ બની ગઈ ? લક્ષ્મીપુ જ હાર આ સર્પ પાસે ક્યાંથી ? શું આ કોઈ દેવી સર્પ હશે ?

સહુના ચિત્તમાં આવા પ્રશ્નો જાગી રહ્યા હતા.

પરંતુ બધા કરતા મલયના આશ્ચર્યનો પાર નહોતો આ સર્પ પાસે લક્ષ્મીપુ જ હાર ક્યાંથી આવ્યો હશે ? આ સર્પે મારું તિલક ભૂસીને મારું મૂળ સ્વરૂપ શા માટે ક્યું હશે ? મારા સ્વામીની જીભના સ્પર્શ સિવાય આવું કદી ન બને છતાં આમ કેમ થયું ? શું આ સર્પ કોઈ દેવ હશે ?

મહામત્રીએ મહાપ્રતિદારને દબ્બુ - “ આ સર્પ કોઈ દેવી શક્તિ ધરાવે છે. મદારીને કહો કે જે રથોથી આ મર્પને લાવ્યા હતા તે રથો મૂકી આવે અને સર્પને કશી ઈજા ન થાય તેની કાળજી રાખે. સર્પને દૂધ પાઈને મોકલજો ”

મહાપ્રતિહાર તરત ધટને ઢાંકણ ઢાંકી ધટ ઉઠાવી બહાર નીકળી ગયો.

મહારાજાએ કહ્યું . “ નવજવાન, મારું આશ્ચર્ય ક્ષમણું નથી...
તું પુરૂષમાંથી નારી કેવી રીતે બની ગઈ ? ”

“ મહારાજ, આ અંગે મારા આશ્ચર્યની પણ કોઈ સીમા નથી.
હવે તો આપને વિશ્વાસ થયોને કે યુવરાજ મારા અતિપ્રિય મિત્ર
છે ! આ વસ્ત્રો એમનાં જ આપેલાં છે.. . ”

મહારાજાએ કહ્યું “ આજ હું એક સહાન અન્યાયના દોષથી
બચી ગયો છું. જો આ દિવ્ય ન કર્યું હોત તો એક મોટામા મોટું
પાપ થઈ જત.”

સલયસુ દરીએ ખોળામાં પડેલા લક્ષ્મીપુ બહાર ઉઠાવી મહાદેવીને
આપતા કહ્યું : “ મહાદેવી, ગમે તેમ પણ લક્ષ્મીપુ જ હાર આવી ગયો
છે...હવે આપ નિશ્ચિંતબનો અને યુવરાજના આગમનની પ્રતીક્ષા કરો.”

“ મારો મહાબલ કયાં હશે ? ” રાણીએ દર્દભર્યા સ્વરે પ્રશ્ન કર્યો.

મહામંત્રીએ કહ્યું : “ મહાદેવી, જેમ લક્ષ્મીપુ જ હાર આપને
પ્રાપ્ત થયો છે તેમ યુવરાજ પણ અવરથ પ્રાપ્ત થશે ! સધાકાળ
થવા આભયો છે . આપ આ ઉપકારી પુરૂષ કે જે આપણા દેખતાં
નારી બની ગયેલ છે તેને લઇને રાજભવનમા જાઓ. જેને આપણે
ચોર અને ગુનેગાર માનતા હતા તેના ભોજનની પણ કંઈક વ્યવસ્થા
કરો ..મારું અનુમાન છે કે આ ઉપકારીએ કશું ખાધું લાગતું નથી.”

સલયે કહ્યું . “ મહાદેવી, હું રાત્રિ ભોજન કરતી નથી.. મને
થોડું જળ આપો તો તૃપ્ત થાઉં કરી લઉં.”

તરત જળનું પાત્ર મંગાવવામાં આવ્યું...

સૂર્યાસ્ત થયા પછી મહારાજા મહાદેવી અને મંત્રીઓ નગરી
તરફ વિદાય થયા.

રથમાં બેઠા પછી મનુષ્ય ભારે વિચારમાં પડી ગઈ. તેના ચિત્તમાં એક પ્રશ્ન ધબકે...રઈ રાને જે સ્ત્રી રક્તી હતી તે કોઈ પ્રેતિની હતી અને તેણે જ મારા સ્વામીને સર્જરૂપે નહિ બનાવ્યા હોય ને ? કારણ કે મારા નિશ્ચયના ભેદની અને સ્વમીપૂજા હારની એમના સિવાય અન્ય કોઈને ખાતર નહોતી.

તરત તેના મનમાં બીજો વિચાર આવ્યો...એ પ્રેતિનીએ એમને સર્પ બનાવ્યા હોય તો કોઈપણ સંયોગોમાં ગાડીઓનાં હાથમાં તેઓ સપડાઈ શકે નહિ !

ત્યારે આ શું બની ગયું ? તરત જ બેઠી ઊઠી...“ના... ના...ના...કોઈ અમંગળ કલ્પનાઓ આવશે નહિ.”

મનુષ્યને ગંભીર વિચારમાં પડેલી એઈને મહાદેવીએ કહ્યું : “તમને કયા નામથી બોલાવું ?”

“મહાદેવી, અત્યારે તો હું સ્ત્રી જ છું...આ પુરૂષવેશ પણ અને શોભનો નથી એટલે આપ મને સુદરી કહીને જ બોલાવજો.”

“સુદરી, મને તારા જ વિચારો આવ્યા કરે છે...તારું આ જાતિ પવિર્તન...”

વચ્ચે જ મથ્યે કહ્યું : “મહાદેવી, સંસારમાં ઘણીવાર ન ધારણું બની જાય છે..એની ચિંતા શા માટે કરવી જોઈએ ? મારી હકીકત આપ જાણો ત્યારે આપને ઘણો જ આનંદ થશે.”

મહાદેવીએ કહ્યું : “તો પછી તારી હકીકત મને કહે.”

“મારા મિત્રને મદદા પછી દુઃસવણું કહીશ. ત્યાં સુધી આપે ધૈર્ય રાખવું પડશે.”

“જેવી તારી ઈચ્છા.”

રાત્રિના બીજા પ્રહરે બધા રાજ સભ્યોમાં પહોંચી ગયા. એ વખતે એક રક્ષકે મહાદેવીને નમસ્કાર કરી એક પત્ર આપતાં કહ્યું :

આમાં સાચું શું ?

૨૬

“ચંદ્રાવતી નગરીનો કોઈ ખેપિયો કોઈ નિમિત્તકનો સંદેશો લઈને આવ્યો છે.”

“નિમિત્તકનો સંદેશો ? ’ મહાદેવીના આશ્ચર્યમાં વૃદ્ધિ થઈ. તેમણે એ સંદેશો મહારાજના હાથમાં મૂક્યો.

પણ મધ્યસમજી ગઈ હતી. નિમિત્તક રૂપે મહાગ્લે જ પોતાની માતાને સંદેશો મોકલ્યો હતો.

મહારાજએ સંદેશો વાંચ્યો. વાંચતા જ તેઓ અવાક બની ગયા. સંદેશો મહાગ્લેનો હતો અને માતાને ઉતાવળે કંઈપણ પગલું ન ભરવાની પ્રાર્થના કરી હતી...

આશ્ચર્ય ! સુદરી કહે છે કે ગઈ રાતે મહાગ્લે તેની સાથે હતો અને સંદેશો આવે છે ચંદ્રાવતીથી ! આમાં સાચું શું ?

મધ્યે કહ્યું : “ મહાદેવી, આપ એકવાર એ ખેપિયાને બોલાવો.”

રક્ષકે કહ્યું : “ મહાદેવી, આપ ધનંજયના મંદિર તરફ વિદાય થયા પછી ખેપિયો આવેલો...અને આ પત્ર આપને આપવાનું કહીને ચાલ્યો ગયેલો. તેણે માત્ર એટલું જ જણાવ્યું હતું કે આ સંદેશો મહત્વનો છે...માર્ગમાં બે દિવસ તાવમાં સપડાઈ રહેવું ન પડ્યું હોત તો આ સંદેશો વહેલો પહોંચાડી શક્યો હોત ! ”

આમ છતાં મહારાજએ એ ખેપિયાને ગામમાંથી કોપી ઠાઠવાની આજ્ઞા કરી...

સેનાધ્યક્ષ પણ અલંબાદિ વનમાં કેટલાક સૈનિકોને મહાગ્લે કુમારની તપાસ માટે રવાના કરીને આવી પહોંચ્યો.

પ્રકરણ ૪ થું :

: અણુધારી ઘટના

રૂઝિનીએએક ઘટિકા વીતી હશેત્યારે યોગી પોતાની ઝૂંપડીએ આવી મ્યો અને લાવેલાં વનસ્પતિ દ્રવ્યો મૂકી સીધો સર્પરૂપી મહાબલ પાસે ગયો.

સર્પરૂપી મહાબલ કથું બોલી શકતો નહોતો, પણ ન કળી શકાય એવી સ વેદના ભોગવી રહ્યો હતો. તેને એક વાતનો સ તોષ થયો હતો કે પોતાની પ્રિયતમા જિવિત છે અને મારા માતાપિતા પાસે છે. એ સિવાય લક્ષ્મીપુંજ હાર પ્રાપ્ત થઈ જતાં માતાપિતા આત્મઘાતના દોષથી બચી જશે.. પરંતુ મલ્લયસુંદરી મારી વાત કરશે અને હું કયાંય શોધ્યો નહિ મળું તો માતાપિતા પુનઃ મૃત્યુનો જ નિર્ણય કરશે પ્રિય વસ્તુના વિયોગથી મૂરીને છવવા કરતાં મોતને ભેટવું સારું એમ માનીને તેઓ અવશ્ય પ્રાણત્યાગનો નિશ્ચય કરશે. મલ્લય છુદ્ધિમતી છે. કદાચ મારા વગર પોતાનો પરિચય નહિ આપે તો ? સંભવ છે કે પોતાનો પરિચય નહિ જ આપે...મહારાજ વીરધવળની કન્યા આ રીતે આવા વનપ્રદેશમાં એકાએક આવે જ નહિ ...એવી વાત પર કોઈને વિશ્વાસ પણ ન વસે. એટલે મલ્લય મારી રાહ જ ભેટી મૌન રહી હશે.

ને જો હું સવાર સુધીમાં ત્યાં નહિ પહોંચી શકું તો ભારે

‘વિપત્તિ ઝીલી થશે. કદાચ માતા પિતા નિરાશ થઈને મોતને ભેટવાનો નિર્ણય પણ કરી લેશે.

આવા અનેક વિચારો વચ્ચે મહાબલ અટવાયો હતો.. એક બાબુથી હર્ષ હતો અને બીજી બાબુથી વિપત્તિનો ભય હતો । તેમાંય કદાચ યોગી આવે નહિ, કોઈ વિપત્તિમાં સપડાઈ જાય તો આ અન્ય જાતિમાં જીવવું ભારે દુષ્કર થઈ પડે । હું કદી અવિચારી પગલું ન ભરું . છતાં કર્મસંયોગે દ્રવુહલને વશ થઈ જવાયું .

આવા વિચારો વચ્ચે વળી એક વિચાર આવ્યો...ભાવિ કોઈ પણ સંયોગોમાં મિથ્યા થતું જ નથી. મારા ભાગ્યમાં જ વિપત્તિ અકિત થયેલી હશે તો કોઈથી નષ્ટ થવાની નથી...મારે શા માટે દુઃખનો અનુભવ કરવો જોઈએ ? જે કંઈ ભોગવવાનું છે તે રક્તાં રક્તાં શા માટે ભોગવવું જોઈએ ? ચિત્ત સ્થિર રાખીને આનંદથી સહી લેવું એ સર્વોત્તમ છે.

આ રીતે મનને ચાળે પડીને મહાબલરૂપી સર્પે મનમાં નવકાર-મંત્રનું સ્મરણ કરવા માંડ્યું.

અને થોડી જ વારમાં યોગી આવી પહોંચ્યો. તેણે મહાબલરૂપી નાગની ફેણને પ પાળતાં કહ્યું : “ યુવરાજ, આપે મારા ખાતર ધણું સહન કર્યું છે...પરમાત્મા અવશ્ય આપનું કલ્યાણ કરશે.”

આમ કહી યોગીએ આકકાની ખીરમાં ક ઈંક દ્રવ્ય નાખીને તે વડે તિલક જૂસી નાખ્યું ...અને વળતી જ પળે ભયંકર સર્પ મહા-અલના મૂળરૂપે પરિવર્તન પામી ગયો.

યોગીએ પ્રશ્ન કર્યો: “કોઈ પ્રકારનું કષ્ટ તો નહોતું પડ્યું ને ?”

“ ના...યોગીરાજ...”

“ આપને ક્ષુધા પણ લાગી હશે ..”

“ હા . પણ મારે રાત્રિ ભોજનનો ત્યાગ છે એટલે એ અંગેની કોઈ ચિંતા નથી.” મહાબલે કહ્યું.

ત્યાર પછી બંને અગ્નિકુંડવાળા રમી ગયા. યોગીએ સ્નાનશુદ્ધિ થયા પછી મન્ત્રોચ્ચાર સાથે અગ્નિકુંડમાં વિશિષ્ટ પ્રકારનાં ઇંધણ નાખ્યાં અને અગ્નિ પ્રજ્વલિત થયો ત્યાર પછી તેણે મહાબલ સામે જોઈને કહ્યું : “યુવરાજ, બરાબર મધ્ય રાત્રિએ આજ નક્ષત્રનો યોગ થશે...પરંતુ આજ હું કોઈપણ યજ્ઞ કે વ્યતર શબને પાછું ન લઈ જાય એ અગ્નિ મજબૂત વ્યવસ્થા કરીશ. એટલે આપ એ શબને સલામપૂર્વક લઈ આવો. આજ મારો ભવ્ય પ્રયોગ સિદ્ધ થશે...સૈકાઓ પછી આજ મારા હાથે એક સુવર્ણ પુરુષ તૈયાર થશે.”

મહાબલ યોગીને વંદન કરીને વિદાય થયે થોડી જ વારમાં તે વટવૃક્ષ પાસે જઈ પહોંચ્યો. અને તેણે લોહખુરના શબતરફ જોયું. શબ એની એ ફશામાં લટકતું હતું. શબમાં કોઈ પ્રકારની વિકૃતિ આવી નહોતી અને નવાઈની વાત તો એ હતી કે શબમાં કોઈ પ્રકારનો વિકાર અથવા સડો થયો જ નહોતો. મહાબલે ધાયું; મઈ રાતે યોગીએ શબને મન્ત્રપૂત કર્યું હતું એટલે વિકારહીન રહી શક્ય છે.

મહાબલે વટવૃક્ષ પર ચડી પહેલાં શબને તપાસ્યું...નિષ્પન્દ અને નિશ્ચેત હતું. તેણે જાળવીને શબને ધરતી પર ન પટકતાં ચોટલી વડે પકડીને નીચે ઊતાર્યું અને ખલા પર લઈ એકવાર વટવૃક્ષ તરફ નજર કરી પ્રયાણ કર્યું.

આ દરમિયાન યોગીએ એક મન્ત્રરક્ષિત કુંડાળું ક્યું હતું. એ કુંડાળામાં જળ છાંટ્યું હતું અને મધ્દંડ્યો છાંટ્યા હતા. અગ્નિકુંડમાંનો અગ્નિ પણ પ્રભળ થઈ ગયો.

મહાબલ આવ્યો એટલે યોગીએ શબ પરનાં બધાં આવરણો ખાળ્યાં કરી શબને મન્ત્ર વડે સ્નાનશુદ્ધિ કરી મહાબલ સામે જોઈને કહ્યું : “યુવરાજ, આ કુંડાળામાં શબને મૂકી દો...હવે એ શબ

કોઈપણ સંયોગોમાં છટકી શકશે નહિ...કોઈપણ શક્તિ એને ઉઠાવી શકશે નહિ ”

મહાબલે લોહખુરનાં નગ્ન શયને સલાળપૂર્વક કુંડાળામાં મૂક્યું.

યોગીએ પાંચ વખત એક કમ ડાળમાંથી જલની અંજલિઓ ભરીને મંત્રોચ્ચાર સાથે શય પર ઝાંટી ત્યાર પછી ન સમગ્રમ એવા મંત્રોચ્ચાર વડે શય ફરતી ધારાવાહી દીધી.

આટલો વિધિ કર્યા પછી યોગીએ એક બીજા કુંડાળામાં મહાબલને ખુલ્લી તલવાર સહિત ભીભા રહેવાનું જણાવ્યું.

મહાબલ ભીભો રહી ગયો.

યોગીએ મહાબલને પણ મંત્રપૂત કર્યો.. ત્યાર પછી તે એક અન્ય કુંડાળામાં દ્રવ્યોની સામે એક મૃગચર્મ પર બેસી ગયો. અને તેણે આકાશ સામે નજર કરી. ત્યાર પછી આંખો બંધ કરીને તેણે મંત્રપાઠ કરવા માંડ્યો...એક એક મંત્રના અંતે તે અગ્નિકુંડમાં ઘૂતતી આહુતિ આપતો અને એ વખતે શય જરા ભિંચું થઈને પાછું નિબંધ બની જતું.

બે ઘટિકા આ રીતે ક્રિયામાં વીતી ગઈ અને જે નક્ષત્રનો યોગ સાધવાનો હતો તે નક્ષત્ર સામે દ્રષ્ટિ કરીને યોગીએ સુવર્ણપુરપની સિદ્ધિનો પ્રધાનમંત્ર બોલવો શરૂ કર્યો.

શય વાર વાર ઉછળવા માંડ્યું.

યોગીનો મંત્રોચ્ચાર વધુ ને વધુ ઘેરો બનતો ગયો. જેમ જેમ મંત્રોચ્ચાર ઘેરો બનવા માંડ્યો તેમ તેમ અગ્નિકુંડની જ્વાળાઓ પણ લપંદર થવા માંડી...

અને સુવર્ણપુરપની સિદ્ધિ અર્થે શયને અગ્નિકુંડમાં હોમવાની પળો નજીક આવી ગઈ...

મહાબલ આશ્ચર્યચકિત બનીને ઘડીક ઉછળતા શય સામે અને ઘડીક યોગી સામે જોઈ રહ્યો હતો ..તેને પણ એમ લાગ્યું હતું કે, યોગીનું કાર્ય નિર્વિધને પૂરું થઈ જશે.

પરંતુ વિરાટને આંખવા મચતો માનવી અંતે તે વામન જ હોય છે...

એકાએક આકાશમાં ઘેરો અવાજ થવા માંડ્યો. મહાબલે એ અવાજ સ્પષ્ટ સાંભળ્યો : “યોગી, વિધિમાં તારી એકાગળ મેં એક વાર માફ કરી હતી...પણ આજ હું માફ નહિ કરું...આ સખ અપવિત્ર છે...અપવિત્ર હોવાથી અયોગ્ય છે.”

યોગી ધ્રુજી ઊઠ્યો...તે ઠઈ બોલવા જાય તે પહેલાં જ તેનો દેહ એકાએક ઉચ્ચકાયો અને અગ્નિકુંડમાં ઝીંકાયો.

મહાબલ અવાજ બની ગયો. હવે શુદ્ધરવું ? ત્યાં તો શબ પણ ઉડીને ચાલ્યું ગયું...મહાબલના મનમાં થયું...શબ તો અખ ક હતું છતાં આમ કેમ બન્યું...એમાં કઈ અપવિત્રતા રહી હશે ? મહાબલ આ પ્રશ્નનું સમાધાન મેળવે તે પહેલાં જ તે પણ ઉચ્ચકાયો. તેના કાન પર અવાજ આંચ્યો : “નવજવાન, સાધક અને ઉત્તરસાધક બંનેનું બલિદાન લેવા હું ઈચ્છતી હતી...પરંતુ તારું રૂપ, ચૈવન અને ઉદાર હૃદયનો વિચાર કરીને તને માત્ર નજીવી શિક્ષા કરૂ છું. આ શબના મોઢામાં એક સ્ત્રીનું નાક પડ્યું છે...માટે તે અયોગ્ય છે.”

મહાબલ કોઈને જોઈ શકતો નહોતો...પણ અનુભવી શકતો હતો કે પોતે કોઈની પકડમાં જ બિચકાઈને આગળ જઈ રહ્યા છે ! તેને થયું, પેલી રડતી બાઈના નાકનું રમરણ પણ ન રહ્યું.. નહિ તો યોગી અવશ્ય બચી જતો !

તે કશું બોલ્યો નહિ.. ત્યાં તો તે પણ જે વટવૃક્ષ પર દોહાપુરનું શબ લટકતું હતું તે વટવૃક્ષની એક બીજી ડાળી પર બિંધા મરતકે બંધાઈ ગયો. તેણે જોયું...તેના બંને હાથ એકાએક નાગપાશ બંધન વડે ઝકકાઈ ગયા છે ! તેના પગ પણ એક ડાળી સાથે બંધનઝરત બની ગયા છે ! હવે અહીંથી છૂટવું કેવી રીતે ? આ નિર્જન અટવીમાં કોણ આવે અને આ બંધનમાંથી છોડે ?

ત્યાં તેને લોહપુરના શયે કરેલી લવિષ્યવાણી યાદ આવી. તરત તેણે ચિત્તને સ્થિર કર્યું. તેના મનમાં થયું... નાગના સ્વરૂપમાંથી છૂટ્યો. ત્યાં નાગનું બંધન આવી પડ્યું. આ કોઈ કોપાયમાન યેશી દેવીએ જ શિક્ષા કરી છે... અરે, જે યોગી પોતાની સિદ્ધિ માટે જ ખી રહ્યો હતો તેજ અગ્નિકુંડમાં હોમ ઈ ગયો... હું પણ તેને ખ્યાલી શક્યો નહિ... ખરેખર કર્મનો પ્રભાવ ક્યારે શુ કરે છે તે કોઈથી સમજી શકાતું નથી... આવા પ્રસંગે ઈષ્ટનું શરણ લેવું એજ ઉત્તમ આગ છે... કોઈ મને છોડાવે નહિ તો મારે આમને આમ જીંધા મરતકે રડીને મૃત્યુ જ પ્રાપ્ત કરવાનું છે... તો પછી મોત ન બગડે એટલી કાળજી મારે ગમ્મવી જ જોઈએ. જીવન ન સુધારી શકાયું તો ક'ઈ નહિ.. પણ મોતને સુધારવું એ મારા હાથની જ વાન છે... આમ વિચારી મહાબલે નવકારમંત્રનું સ્મરણ કરવા માંડ્યું... બીજા સર્વ વિચારો અજાગ્રા કરી નાખ્યા. શ્રીજિનેશ્વર ભગવંતની સૌમ્ય પ્રતિમાને ચિત્તમાં સ્થાપીને તેણે મહામંત્રનું આરાધન આદરી દીધું.

રાત્રિના જે સમયે મહાબલ આ રીતે ભયાનક વિપત્તિમાં સપડાઈ ગયો હતો તે સમયે પૃથ્વીસ્થાનપુરના સેકડો માણસો અલંબાદિની પર્વતમાળાઓમાં યુવરાજની શોધ માટે ધૂમી રજા હતા. કેટલાક સૌનિકો નદીના કિનારે પણ ફરી રજા હતા અને કેટલાક વનપ્રદેશમાં ધૂમી રજા હતા... પરંતુ જે દિશામાં મહાબલ હતો, યોગીનો અગ્નિકુંડ હતો તે દિશામાં કોઈ સૌનિક આવતો નહોતો. કારણ કે આ વનપ્રદેશમાં કોઈ હોય એમ કોઇ માનતું જ નહોતું અને વન પણ એટલું ગાઢ હતું કે વટવૃક્ષ પાસેથી કોઈ નીકળે તો પણ યુવરાજને જોઈ શકે નહિ.

અને રાજભવનમાં મહારાજ અને મહાદેવી ભારે ચિંતા સેવી રહ્યો હતો. બંનેમાંથી કોઈને નિદ્રા આવતી નહોતી. મહારાણી પજાવતી વારવાર જીભાં થતાં હતા અને પુત્રના કંઈપણ સમાચાર આવ્યા કે નહિ તે જાણવા માટે અરૂંપે નજર કરતાં.

આમને આમ મધરાત વીતી ગઈ એટલે મહારાજને કહ્યું :
 “ દેવી, હવે શા માટે ગિંતા કરે છે ? તારાં પ્રતિજ્ઞા પૂરી થઈ ગઈ
 છે...લક્ષ્મીપૂજહાર મળી ગયા છે અને એક અપરિચિત છતાં સાચું
 ખોશનારી સ્ત્રી કે જે આપણા પુત્ર સાથે પરિચયમાં આવેલી છે તે
 પણ મળી આવી છે. એટલે મને તો શ્રદ્ધા છે કે આપણો પ્રિય પુત્ર
 પણ મળી આવશે ”

“સ્વામી, હું અર્ધું સમજું છું...પરંતુ મારી પ્રતિજ્ઞાના રક્ષણ ખાતર
 જ આપણા પ્રિય પુત્રને વિપ્તિમાં મૂકાવું પડ્યું છે...પુત્ર વગર
 જીવવાનો કે લક્ષ્મીપૂજહાર ધારણ કરવાનો મારામાં કોઈ કિમંગ
 નથી. પુત્ર કરતાં લક્ષ્મીપૂજહાર મારે મન વિશેષ નથી...પ્રતિજ્ઞા ભણે
 પૂરી થઈ...પરંતુ જો સવાર સૂઘીમાં મહાબલ નહિ આવે તો મારે
 મોતને જ અશ્વય લેવો પડશે.”

“ પ્રિયે...”

“હું સત્ય કહું છું. મહારાજ...મારા ખાતર જ મહાબલ
 લક્ષ્મીપૂજહાર પ્રાપ્ત કરવા ચાલ્યો ગયો હતો...જો તે ન આવે
 તો મારાથી કેમ જીવી શકાય ? ”

મહારાજ સુરખાળ પોતાની પ્રિય રાણી સામે સ્થિર નજરે જોઈ
 રહ્યા...જે પણ પછી તેઓ બોલ્યા : “ સુદરી પોતાનો પરિચય શા
 માટે નથી આપતી ? ”

“ જો મારાથી સમજાવું જ નથી. અહીં આવ્યા પછી મેં
 તેને ખૂબ સમજાવી હતી...પરંતુ મુખ્ય પ્રશ્નનો કોઈ જવાબ જ
 આપતી નથી...પરિચય પણ પછાં આપવાનું કહે છે.”

“ નવાઈ, જેવો પ્રતિંગ બની ગયો છે...મને વાગવાર એક
 પ્રશ્ન સૂઝેલા કરે છે. દિવ્ય મારે પડેલો નાગ કોણ હશે ? એની
 પાસે લક્ષ્મીપૂજહાર ક્યાંથી આવ્યો હશે ? ”

“ મને તો લાગે છે કે એ નાગ કોઈ દેવ જ હશે.”

“ દેવ હોય તો તેની પાસે લક્ષ્મીપુજ હાર ક્યાથી આવે ? એ હાર તો મહાબલ પાસે હતો...” મહારાજએ કહ્યું.

“ દેવની ગતિની શી ખબર પડે ? મને આ બનાવ પરથી જ શંકા આવે છે કે મહાબલ અવશ્ય મૃત્યુ પામ્યો હોવો જોઈએ અને એની છેલ્લી પ્રાર્થના કોઈ દેવે ઉપકારકૃષ્ણે સ્વીકારીને એ લક્ષ્મીપુજ હાર આપણને મળે એવો પ્રયત્ન કર્યો હોવો જોઈએ.”

રાજા પણ ભારે વિચારમાં પડી ગયો. કોઈને એવી કલ્પના આવી જ નહોતી શકતી કે એ નાગ અન્ય કોઈ નહિ પણ એમનો જ પ્રિય પુત્ર હતો !

બોબ ખટમાં મલયસુદરી એક શય્યાપર સૂતી હતી... પણ તેનેય નિદ્રા આવતી નહોતી. તેના મનમાં અવારનવાર પોતાનો સત્ય પરિચય આપવાનું થઈ જતું, પરંતુ તેને ક્ષય લાગતો કે મારી વાત કોઈ સ્વીકારશે નહિ. મહાબલ આવી જાય પછી જ બધી વાતનો ઘટસ્ફોટ થાય તેજ વધારે ઉચિત છે. આમ વિચારીને તે સહુની મંદિરે એક આશ્ચર્ય ચિહ્ન બની ગઈ હતી.

પરંતુ તેના ચિત્તમાં મહાબલ ક્યાં હશે, કેમ રોકાઈ ગયા હશે. એમનું શું થયું હશે એજ પ્રશ્ન ઘોળાઈ રહ્યા હતા.

મલયને પણ એ નાગ અન્ય કોઈ નહિ પોતાનો જ પ્રિયતમ હતો એ કલ્પના આવતી જ નહોતી. ક્યાંથી આવે ? માનવી નાગ બની જાય એવી કોઈ શક્યતા દેખાતી જ નહોતી. તો પછી એ નાગ પાસે લક્ષ્મીપુજ હાર ક્યાંથી આવ્યો હશે ? એ નાગને એવી ખબર કેમ પડી હશે કે મારું તિલક ભૂ સવાથી હું મૂળરૂપે આવી જઈશ ?

મલયસુદરી માટે આ એક જ સત્તા માથાનાં દર્દ જેવો બની ગયો હતો. પણ તેણેય આ અંગે એક સાધન શોધી કાઢ્યું. જે રહની સ્ત્રીને સહાય કરવા સ્વામી ગયા હતા તે સ્ત્રી જ બ્યંતરી અથવા ચક્ષુ હોવી જોઈએ... અને એણે જ મારા સ્વામીને પોતાની માયા

જાળમાં સપડાવ્યા હોવા જોઈએ... અને મારા સ્વામીની પોતાના માતાપિતાને અચાવવાની પ્રાર્થના સ્વીકારીને એ વ્યતરીએજ પોતાના કોઈ અનુચરને નાગરૂપે 'અનાવી લક્ષ્મીપુજહાર' અને મારા સૂળ સ્વરૂપની પ્રાપ્તિનું કાર્ય કર્યું હોવું જોઈએ.

આ સિવાય મલય અન્ય કોઈ સમાધાન શોધી શકે તેમ નહોતી... તે બિચારીને એ કલ્પના નહોતી કે પારકા દુઃખે દુઃખી થનારો પોતાનો મહાન પતિ અત્યારે એક વહુલની કાળે નાગપાશ બંધનથી ઝકકાઈને ભીષા મરતકે ટીગાઈ રહેલ છે જો એમને કોઈ સહાય નહિ મળે નો અનંત પીડા સાથે પોતાનો પ્રાણ ગુમાવી દેશે !

પરંતુ આણું એ કેમ ખારી શકે ?

જે કંઈ બનતું હતું તે જાણે અણધાર્યું જ બનતું હતું...

એકેએક ઘટના અણધારી આવતી હતી.. અને એ ઘટના પણ એટલી વિચિત્ર થઈ જતી કે માનવી કોઈ કલ્પના કરી શકતો નહિ.

પ્રકરણ ૫ મું :

: આતુરતા !

દિવસ જેમ જેમ ચકતો ગયો તેમ તેમ નિરાશા ગાઢ બનતી રહી. તપાસ કરવા ગયેલા માણસો યુવરાજના કોઈ સમાચાર નથી કે એમની કોઈ નિશાની નથી એવો સદેશ મહારાજાને આપી જતા અને આથી દેવી પદ્માવતી ભારે વ્યાકુળતા અનુભવી રહેતા.

ગઈ રાતે નગરીમાં તો પોતાના પ્રિય રાજા અને રાણી બન્ની ગયાં એ બદલને આનંદ વ્યાપક સ્વરૂપ ધારણ કરી રહ્યો હતો અને

એક દેવી નામના સ્પર્શથી એક સુ દરી નવજવાન સુંદર સ્ત્રીનાં સ્પર્શમાં ફેરવાઈ ગયાની ચર્ચા પણ સર્વ કોઈને આશ્ચર્યમગ્ન બતાવી દેતી હતી.

દિવસનો પ્રથમ પ્રકર પૂરો થાય તે પહેલાં જ એ કડો નરનારીઓનાં નાના મોટા ટોળાં રાજભવનમાં પોતાના પ્રિય રાજ-રાણીને અલિન દશ અને પુરુષમાંથી સ્ત્રી બની ગયેલા માનવીને જોવા માટે ઉમટી રહ્યા હતા.

પરંતુ રાણી પક્ષાવતીના હૈયામાં પુત્ર વિયોગની વેદના એક જવાળા સમાન બની ગઈ હતી અને બીજો પ્રકર પૂરો થતા જ અલ અદિ પહાડના શિખર પરથી અંપાપાત કરવાની ઈચ્છા વધારે બળવત્તર બની ચૂકી હતી.

રાજપરિવારના સભ્યો, મંત્રીઓ, શ્રેષ્ઠિજનો વગેરેની ખૂબજ લાગણીભરી સમજાવટ થયેલી હોવા છતાં મહારાણી પોતાના નિશ્ચયમાં અડગ રહ્યાં હતાં અને દિવસનો બીજો પ્રકર પૂરો થાય કે તરત અંપાપાત માટે પ્રસ્થાન કરવાની જાહેરાત પણ કરવામાં આવી હતી.

આ જાહેરાતથી લોકોમાં વ્યાપક બનેલો હર્ષ વિષાદમાં ફેરવાઈ ગયો અને રાણીના અંપાપાત જોવા અર્થે લોકો અશ્વઘાદિના પહાડ તરફ જવા માંડ્યા હતા.

મલયસુ દરીએ પણ મહાદેવીને ઘણા જ મધુર-ગંભીર સ્વરે કહ્યું હતું : “ માતા, આ રીતે ઉતાવળ કરવી એ આપને માટે ઉચિત નથી. યુવરાજશ્રી બુદ્ધિમાન છે, તેજસ્વી છે અને બળવાન પણ છે... તેઓ અવસ્થ કોઈનું કલ્યાણ કરવા જતાં સપડાઈ ગયાં હશે, પરંતુ મારું હૃદય કહે છે કે તેઓ એ ચાર દિવસમાં અવસ્થ આવી જશે... આપના અંપાપાત પછી કદાચ તેઓ આવી ચડશે તો યુવરાજશ્રીના હૈયાને લારે આઘાત લાગશે એટલું જ નહિ એક પ્રેમાળ માતા પોતાના જ ખાતર મૃત્યુ પામે એ શક્ય એમને જીવનભર બોગવવું પડશે.”

મહાદેવીએ કહ્યું : “ સુંદરી, તું તો પુરુષમાંથી નારી બની ગઈ

છે એટલે તને નારીના અ તરનો પરિચય ક્યાંથી હોય ? તેમાંય માતાના હૈયાનો અનુભવ તો હોય જ ક્યાંથી ? મારો પુત્ર મને ખ્યાલવા ખાતર ગમે તે ઉપાયે લક્ષ્મીપુજહારા મોકલે છે...પરંતુ પોતે આવી શકતો નથી...એનો અર્થ એક જ છે કે તેનું અનિષ્ટ જ થઈ ચૂક્યું છે. જે પુત્ર પોતાની માતા ખાતર જિંદગી અર્પણ કરે તે પુત્રની માતાનું કર્તવ્ય છે કે પુત્ર કરતાં એ હારને મૂલ્યવાન માનનારી માતાએ પોતાના દોષનું પ્રાયશ્ચિત કરવું જ જોઈએ.”

દેવી પદ્માવતી કાંઈપણ ઉપાયે સમજ્યા નહિ...મહારાજ પણ પોતાની પ્રિય પત્ની સાથે જ અંપાપાત કરવા માગતા હતા...પરંતુ તેમણે આ અંગેની જાહેરાત નહોતી કરી...તેમણે મનથી નકકી ક્યું હતું કે, અલ્યાદ્રિ પહાડના શિખર પરથી પત્નીની સાથે પડવું મૂકવું.

અને બીજો પ્રહર પૂરો થયો કે તરત એક રથમાં મહારાજ, મહાદેવી અને મલ્લયજ્ઞદરી બેસી ગયા.. અન્ય રથોમાં, મંત્રીઓ, મુલ્કો, રાજપરિવારના સભ્યો, નગરશેઠ અને અન્ય શ્રેષ્ઠિઓ વગેરે બેસી ગયા.

પોતાનાં પ્રિય રાજ રાણીને આ રીતે સ્વેચ્છાએ મોતને ભેટવા જતાં જોઈને પ્રજાજનો આંસુભરી આંખે જોઈ રહ્યાં હતાં.

તેજસ્વી અશ્વોવાળા રથો ત્રીજો પ્રહર પૂરો થતાં જ અલ્યાદ્રિના પહાડ પાસે પહોંચી ગયા

મહારાજએ જોયું તો ત્યાં હજારો સ્ત્રી પુરુષો એકત્ર થઈ ગયાં હતાં.. લોહોના વદન પર નિરાશા, આંસુ અને વેદના ઉપસી આવ્યાં હતાં.

સેંકડોની સખ્યામાં આવેલી સ્ત્રીઓ કંઈક સ્વરે પોકારી રહી હતી. ‘મા, આપની કૃપા ચાલી જશે તો અમારી આશાઓ પણ નષ્ટ થઈ જશે...આપ આવો દુઃખદાયક નિર્ણય ન કરો...જ્યાં સુધી

સુવરાજના કથા સમાચાર પ્રાપ્ત થયા નથી ત્યાં સુધી એમના અમ ગળની શકા કરીને આપ મોતને ભેટશે નહિ."

આ તરફ માન અર્ધ કોસ દૂર ગાઢ વન વચ્ચે આવેલા વટવૃક્ષ પર કીધે મસ્તકે લટકતો મહાબલ ભારે વ્યથા ભોગવી રહ્યો હતો. તેણે નામપાશ બંધન તોડવાની એક નક સૂર્યોદય વખતે જ ઝડપી લીધી હતી. બંને હાથ પર વિંટાયેલ નાગની પૂંછડી રમતી રમતી મહાબલના મુખ પાસે આવી ગઈ હતી. અને મહાબલે તરત તેને એટલામાં દમાવી દીધી હતી... આથી નામનું બંધન સિયિલ થઈ ગયું .. નાગ લટકવા માંડ્યો એટલે તરત મહાબલે પૂંછડી છોડી દીધી. નામ નીચે પડીને ભારે વ્યથા અનુભવતો અદ્વય થઈ ગયો આમ બંને હાથ છૂટા થઈ ગયા હતા, પરંતુ પગનું બંધન જે કાળી સાથે હતુ ત્યાં પહોંચવું ભારે દુષ્કર લાગ્યું.

અને જેમ જેમ સૂર્ય તપતો ગયો તેમ તેમ શ્રદ્ધા અને તૃપ્તિ પણ પ્રાણને વલોવવા માંડી ક્ષુધા કરતાં એ તૃપ્તિની પીડા અસહ્ય હોય છે. પરંતુ આના નિર્જન સ્થળે કોણ આવે ?

કર્મની રમત કોઈની કદપનામાં ન આવે એવી હોય છે. મહાબલ વ્યથા પામતો હોવા છતાં ધૈર્યપૂર્વક કર્મના ફળને ભોગવી રહ્યો હતો. અને ચિત્તમાંથી પગ માટે ય શ્રી જિનેશ્વર અગત તના કથાણુકારી શાસનને અને મહામંત્રને બૂલનો નહોતો. તે સમજતો હતો કે વ્યથા જેમ માનવીના ચિત્તને અસ્થિર બનાવે છે તેમ માનવીના ચિત્તને સદ્ વિચારો પ્રત્યે પણ વાળી શકે છે. તે એમ પણ માનતો હતો કે જે જન્મે છે તે અવશ્ય મોતને ખોળે જઈ પડે છે ! સામે ન્યારે મોત ધુરંધ્ર હોય ત્યારે વધુમાં વધુ સ્વસ્થ રહીને મોતને ભેટવાનો આનંદ માણી લેવો જોઈએ.

આવા વિચારમાં ચિત્તને સ્થિર કરી ચૂકેલા મહાબલ તાપ, તૃપ્તિ અને ક્ષુધાની પરવા રાખ્યા વગર મહામંત્રના સ્મરણમાં વધુને વધુ

દ્રઢ થઈ રહ્યો હતો. તેણે મનમાંથી રાજવૈભવ, માત પિતા, પિત્તની વગેરે પશુ દૂર ધકેલી દીધા હતાં..કારણ કે અતિ પ્રિય સામગ્રી ધણીવાર મોતને અલગાવે છે.

અને ત્રીજા પ્રહરની અંતિમ ધટિકા વખતે કર્મરાજાનું અટકાર્થ એકાએક રથ સિત બની ગયું.

નગરીમાંથી અલંબાદિ પહાડ તરફ જવા નીકળેલા દસબાર જીવાનિયાઓની ટોળી આડે રસ્તે ચડી જતા આ વટવૃક્ષ તરફ આવી ચડી.. અને એમાંથી એકની નજર વટવૃક્ષ પર લટકતાં બે માનવી તરફ ગઈ અને તે ચમકીને બોલી ઊઠ્યો : “ બાપરે ! ”

“ શું છે ? સિંહ વાઘ કે અજગર દેખાયો ? ”

“ ના...જીએ! સામે કોઈ બીધે મસ્તકે ટીંગાય છે—એક નહિ પણ બે જણ છે.”

સહુએ વટવૃક્ષ તરફ જોયું. બધા ચમક્યા. ઘોઈના મનમાં તો એમ પણ થયું કે અવસ્થા આ કોઈ ભૂત હશે ! આપણે કયા આવી ભરાણા...?

પરંતુ એમાં એક નવજવાન સાહસિક હતો તે બોલ્યો : “ અરે ભૂતભૂત દિવસના દેખાય જ નહિ.. ચાલો આપણે ત્યાં જઈએ ”

પણ કોઈની હિંમત ન ચાલી...એ સાહસિક નવજવાન વટવૃક્ષ ટરફ અગ્રસર થયો.. બીજા સાર્થાઓ દોડીને આગળ વધવા માંડ્યા. સહુને લાગ્યું હતું કે, આ કોઈ ભૂતો જ લટકે છે ?

સાહસિક નવજવાને સૌથી પ્રથમ લોહપુરના શબ તરફ જોયું .. તેને લાગ્યું કે આ કોઈ નિર્ભય શબ છે ..

ત્યાર પછી તેણે મહાબલના લટકતા દેહ તરફ નજર કરી મહાબલને જોતા જ તે ઠરી ગયો અરે આ તો આપણાંયુવરાજ તેણે નજીક જઈને જોયું...મહાબલ આંખો બંધ કરીને મનમ મહામત્રનું સ્મરણ કરી રહ્યો હતો...એના અંધર હલતા હતા ..

સાહસિક નવજવાને કહ્યું : “ યુવરાજશ્રી.. યુવરાજશ્રી. .આપની આવી દશા કોણે કરી ? ”

યુવરાજે આંખો ખોલીને જોયું...અતિમ દુઃસ્વરે કહ્યું : “ મારા પગ નાગપાશ બંધન વડે કાળી સાથે બંધાયેલા છે.. એ એકલાથી નહિ છૂટી શકે.. અગ્નિશય્યાડા હશે તો છૂટી શકશે.”

“ યુવરાજશ્રી, આપના માતૃશ્રી આપના વિયોગના કારણે અંપાપાત કરવા ગયા છે.. મહારાજા પણ મોતને ભેટી પડશે એવું સંભળાય છે. હું દોડતો ત્યાં જઈ છું આપ થોડીવાર કબૂતર સહન કરો હું હમણાં જ પાછો આવીશ.”

“ હા ભાઈ, તું સત્વર મારા માતા પિતાને સમાચાર આપ.. મારી ચિંતા કરીશ નહિ...મને છોડાવવા જતાં જે સમય પસાર થશે તે સમય દરમિયાન જો મારાં માતાપિતા મૃત્યુને ભેટશે તો ભારે અનર્થ થશે...મિત્ર, તું સત્વર જા . ”

“ હવે આપ નિશ્ચિંત રહો.” એમ કહીને તે સાહસિક નવજવાન અશ્વબાદ્રિ તરફ દોડવા માંડ્યો...તેના સાથીઓ તો ધણે દૂર જઈને ભયથી કંપતા ઊભા હતા. આ સાહસિક નવજવાને કહ્યું : “ચાલો આપણે મહારાજા અને મહાદેવીને બચાવી લઈએ...યુવરાજ મળી ગયા છે . ”

વધુ વિગતથી વાત ન કરતાં સાહસિક નવજવાને તો પોતાની દોડ ચાલુ જ રાખી; એના હૃદયોક શાથીઓ પણ પાછળ દોડવા માંડ્યા.

સાહસિક નવજવાન વધુમાં વધુ વેગથી દોડતો હતો..રસ્તામાં આવતાં ઝાળાં ઝાખરા કે પથ્થરોની પણ ખરવા કરતો નહોતો માર્ગ તો હતો નાહ . એટલે આડેધડ દિશા સામે લક્ષ ગમીને જ દોડ્યે જતો હતો.

અને તે જ્યારે અશ્વબાદ્રિના તલ પ્રદેશ પાસે પહોંચ્યો ત્યારે રાજા સુરપાળ અને રાણી પદ્માવતી લોકોને નમસ્કાર કરતા કરતા

પહાડી પર ચડી રહ્યા હતા. તેમણે કોઈને પાછળ ન આવવાની પ્રાર્થના કરી હતી.

લોકો ધ્રુસકે ધ્રુસકે રહતા હતા...મહામંત્રી અને અન્ય મંત્રીઓ પણ લારે ગમગીન બની ગયા હતા...

અને આ સાહસિક નવજવાને ઊંચા સાટે જનમેદનીને કહ્યું :
“ મહારાજને રોકો...યુવરાજ મળી ગયા છે । ”

આ સમાચાર વાયુવેગે પ્રસરી ગયા...લોકો જ્યનાદ પોકરવા માંડ્યા અને સાહસિક નવજવાન જનમેદનીને ચીરીને પહાડી તરફ જવા માંડ્યો...તે વારંવાર પોકારતો જતો કે યુવરાજ મળી ગયા છે ..મહારાજ પાછા વળો...મહાદેવી પાછાં વળો.”

મહાપ્રતિહાર અને મહામંત્રી આ સાંભળીને પહાડી પર ચડી રહેલા રાજ ગણી તરફ દોડ્યા અને શુદ્ધ સ્વરે બોલ્યા : ‘મહારાજ, યુવરાજ મળી ગયા છે । ’

મહારાજના કાન પર આ શબ્દો પડતાં જ તેઓએ પાછળ નજર કરી...

મહાપ્રતિહાર આગળ હતો તે બોલ્યો : “ કૃપાનાથ । મહાદેવીને રોકો...યુવરાજ મળી ગયા છે । ”

રાજ સુરપાળ અને રાણી પદ્માવતીના ચહેરા પર એક પ્રકારનું તેજ નાચવા માંડ્યું .

મહાપ્રતિહાર નજીક આવ્યો એટલે મહાદેવીએ કહ્યું : “ક્યાં છે મારો પ્રિય પુત્ર ? ”

“ આપ નીચે પધારો...એક નવજવાન સમાચાર લઈને આવી પહોંચ્યો છે...” મહાપ્રતિહારે કહ્યું.

મહારાજાએ રાણીનો હાથ પકડીને કહ્યું : “ ચાલો આપણે પાછા ફરીએ.”

“ મને બચાવવા માટેની આ કોઈ...”

વચ્ચે જ મહારાજાએ કહ્યું : “ પ્રિયે, આવું નિર્બળ મન તને શોભતું નથી ચાલો...”

નીચે સાહસિક નવજવાન હાફતો હાફતો ઉભો હતો. તેની આસપાસ અનેક માણસો ટોળે વળી ગયા હતા.

રાજા રાણી પાછા વળ્યાં અને વૃદ્ધ મહામંત્રી નજીક આવતાં બોલ્યા : “ મહાદેવી, કોઈપણ પ્રશ્નની દરેક બાજુ વિચાર્યા વગર ઉતાવળ કરવામાં કદી સિદ્ધિ મળતી નથી.”

મહાદેવી કશું બોલ્યાં નહિ.. સરમ ભરી નજરે જોઈ રહ્યાં. સહુ નીચે આંખો ત્યારે પેલો સાહસિક નવજવાન કંઈક સ્વસ્થ થયો હતો. મહામંત્રીએ કહ્યું. “આ નવજવાન શુભ સંદેશ લઈને આવ્યો છે.”

મહારાજાએ કહ્યું. “ યુવરાજ ક્યાં છે ? ”

નવજવાને કહ્યું : “ અહીંથી અર્ધકોસ દૂર ગાઠ વનમાં એક વટવૃક્ષ પર જીંધે મસ્તકે બે બેનાવરથામાં લટકે છે... નાગપાશ બંધનથી બંધાયેલા છે... આપ સર્વ પ્રથમ યુવરાજને મુક્ત કરવાનો પ્રયત્ન કરો... ત્યાર પછી જ ખીજા પ્રશ્નો વિચારજો.”

નવજવાનની આ વાત સાંભળીને ત્યાં બેઠેલી મહાયસુદરી પણ ભારે અવાજ થઈ ગઈ.

મહારાજ, સેનાધ્યક્ષ, મહાપ્રહારીદાર અને કેટલાક રૌનિકો તરત જ અશ્વ પર બેસી ગયા અને નવજવાનને પણ અશ્વ પર બેસાડી આગળ કંપો.

રાણી પદાવતી, મહાયસુદરી અને રાજપરિવારની અન્ય સ્ત્રીઓ પાસે જઈને બેઠાં રહ્યાં. મહાયસુદરીએ કહ્યું : “ મહાદેવી, શુભ કાર્યમાં ઉતાવળ સારી અને આવા કાર્યમાં ધીરજ સારી. મેં આપને કહ્યું હતું કે યુવરાજ અવશ્ય મળશે.”

પહાડીના ત્રણપ્રદેશમાં રાજ પરિવાર અને શ્રીજીઓ માટે એ તંબૂઓ ગોઠવી દીધા હતા. રાજપરિવારની સ્ત્રીઓ, મધ્યયુગ દરી અને રાણી પદ્માવતી એક તંબૂમાં ગયાં.

દિવસનો ચોથો પ્રહર ચાલતો હતો.

ચાર છ દાસીઓ જળપાત્ર ભરી ભરીને રાજપરિવારને આપી રહી હતી.

જનતાનાં હૈયાં ભારે હર્ષિત બની ગયાં હતાં...

અને દેવી પદ્માવતીના અંતરમાં પુત્રના દર્શન અર્થે ભારે તમન્ના જાગૃત થઈ હતી.

જે રસ્તેથી મહારાજ અને બીજા કર્મચારીઓ પેલા નવજવાનની સાથે જઈ રહ્યા હતા...તે રસ્તે લોકોનાં ટોળાં પણ કુતૂહલ વશ બનીને જઈ રહ્યાં હતાં.

મધ્યયુગદરીની સુચનાથી મહાદેવીએ જળના શંભુ સાથે એક અશ્વારોહીને તરત રવાના કર્યો હતો.

મલયનાં અંતરમાં પણ પોતાના પ્રિયતમને હિનાજવાની આતુરતા ભારે ઉગ્ર બની ગઈ હતી...

માના અંતરમાં પણ પુત્ર મિલનની આશાની આતુરતા વિદ્યવળતામાં પલટાઈ રહી હતી...

અને ત્યાં રહેલા સધળા માણસોનાં હૈયામાં આતુરતા જાગી હતી...

ક્યારે યુવરુજ આવે ? ક્યારે એમના તેજસ્વી વદનનાં દર્શન આપે ?

પ્રકરણ ૬ : : વિપત્તિનું વાદળ વેરાયું...!

મહારાજ સુરપાળ અને અન્ય રાજપુરુષો જે વટવૃક્ષની ડાળે મહાઅલ ઊઘે મસ્તકે લટકતો હતો ત્યાં પહોંચી ગયા.

મહારાજએ પુત્રની આ દશા જોઈને એક ચીસ નાખી...પરંતુ વળતી જ પળે સાવધ થઈને વૃક્ષ ઉપર ચડી ગયા અને તેઓએ વિષાપહાર મંત્રનું સ્મરણ કરીને નાગપાશનું પગે બાંધેલું બધન છોડી નાખ્યું.

મંત્રીઓ વગેરેએ સંભાળપૂર્વક યુવરાજને લઈ લીધા. મહારાજ વૃક્ષ પરથી નીચે ઉતરી મહાઅલ નેત્રો ખોલીને જોયું...પિતાજી સામે જ ઊભા હતા...આસપાસ ઘણા માણસો હતા. તેણે જે હાથ જોડીને પિતાને નમસ્કાર કર્યા.

મહારાજએ તરત નીચે બેસી પુત્રનું મસ્તક ખોળામાં લઈ પૂછ્યું : “ મહાઅલ, તને કેમ છે ? તારી આ દશા કયા દુષ્ટે કરી ? ”

મહાઅલ ક્ષુધા અને તૃષાથી પીડાતો હતો...તેણે પશ્ચિમ ગગન તરફ નજર કરી...હજી સૂર્યાસ્તને થોડી વાર હતી...તેના અવાજ સ્ત્રીશુ થઈ ગયો હતો. તેણે ઈશ્વારાથી જળ માગ્યું.

એજ વખતે જળનો ધડો લઈને એક થોડેસ્વાર આવી પહોંચ્યો. મહારાજએ એકના એક પુત્રને જળપાન કરાવ્યું.

જળપાન કર્યા પછી થોડી જ પળોમાં મહાબલ સ્વસ્થ થવા માંડ્યો. ત્યાં તો ચેંકડો પ્રજ્જનનો આવી પહોંચ્યા અને યુવરાજનો જથનાદ ઓળાવવા માંડ્યા.

મહાબલ બેઠો થવા ગયો એટલે તરત મહાગગએ કહ્યું :
“ નહું બેઠા, થડીક આરામ કર.”

“ પિતાશુ, દવે દું સ્વસ્થ છું. મને ખીશ કાઈ તકલીફ નથી પડી. આપ ચિંતા ન કરશો.” કહી મહાબલ બેઠો થયો.

પુત્ર એક વાર જળપાન કર્યું. ત્યાર પછી તે ઊભો થયો અને કાયા અકકાઈ ગયેલી હોવાથી જરા હાથપગ ડાંચાનીચા કર્યા.

મંત્રીઓએ યુવરાજના હાથ પકડ્યા... યુવરાજે દસીને કહ્યું :
“ દવે દું સ્વસ્થ છું... બધેનાવસ્થાના કારણે માત્ર ચૂરીર જ અકકાઈ ગયું હતું.”

“ પુત્ર, તારી આવી દશા કયા કુખે કરી ? ”

“ પિતાશુ, એ વાત બહુ લાંબી છે, નિરાતિ કહીશ. મારા માનુશી તો કુશળ છે ને ? ”

“ તારા વિશેગતા અંગે તારા માનુશી મૃત્યુને બેટલા અહીં આવ્યા દતા, ત્યાં એક સાન્યશાળી યુવાને તારા ગિવિત હોવાના સમાચાર આપ્યા.”

મહારાજને આ સ્થળે હઈ આવેલો નવજવાન નજીકમાં જ ઊભો હતો. મહારાજ સુરખાને તેના ખજા હિપર હાથ ચૂકવતે પ્રેમાળ સ્વરે કહ્યું : “ તારું નામ શું ? ”

“ દેવરત...! હું આપનો જ એક પ્રજ્જનન છું.”

“ ખરેખર તું દેવરત જ છે. તારા જેવા પ્રજ્જનનો જ આ રાજની શોલા છે. લાઈ, તે દેવગ મારા જ નહિ પણ સમગ્ર રાજપરિવાર પર મહાન હિતકાર કર્યો છે બે હું યુવરાજના સમાચાર સંઈને ન આવ્યો હોત તો હું અને મહાબલની માતાગિરિગંગ

પરથી પડતું મેલીને નષ્ટ થઈ ગયા હોત. દેવરત્ન, તું મને મળ્યા વગર ન જઈશ.”

દેવરત્ને મસ્તક નમાવ્યું.

ત્યાર પછી એક અર્ધ પર મહાબલને બેસાડ્યો અને સહુ અલંબાદિ પર્વતની તળેટી તરફ રવાના થયા.

સૂરોસ્ત થઈ ગયો હતો. પશ્ચિમ ગગનમાં અતિમ રક્તાતી-કિરણો વિલય પામી ચૂક્યા હતા.

અને બે એક ઘટિકામાં સહુ તળેટીમાં પહોંચી ગયા. હજારે માણસો મહાબલને જોઈને જયનાદ પોકારવા માંડ્યા.

કેટલેક ઠેકાણે મશાલો સળગાવવામાં આવી હતી...

મહામંત્રીએ સર્વ પ્રજાજનોને બે હાથ જોડી વિનંતી કરતાં કહ્યું : “મહાનુભાવો, આપ સર્વેના પ્રેમથી મહારાજ અને મહાદેવી ધન્ય બન્યા છે, યુવરાજશ્રી મહાબલ કુમાર પણ ધન્ય બન્યા છે. જે રાજ્યમાં આવા પ્રેમાળ અને ગુણાનુરાગી પ્રજાજનો હોય તે રાજ્યને કદી વિપત્તિ આવતી નથી. હવે આપણે સહુ નગરીમાં જવાની તૈયારી કરીએ. યુવરાજશ્રી ખૂબ જ અસિત બની ગયા છે અને તેઓને આરામ મળે તો વધારે સારું એમ મને લાગે છે.”

મહામંત્રી આ રીતે લોકોને શાંત કરતા હતા તે વખતે મહાબલ એક તંબૂમાં માને બેટી પડ્યો હતો. મલયસુંદરીબાજુમાં જ બેસી હતી. તેના વદન પર પણ હર્ષાશ્રુ રમી રહ્યા હતા.

મહારાજાએ કહ્યું : “મહાબલ, એક સાધનસંપન્ન અને પ્રતાપી રાજવીનો તું એકનો એક પુત્ર હોવા છતાં અમે તારી આશ્ચર્ય કરનારને હજી સુધી પકડી શક્યા નથી એ મારા માટે ભારે શરમની વાત છે.”

:

“પિતાજી, રાજસવનમાં ગયા પછી હું સધળી વાત કરીશ. ન માની શકાય એવા અનેક આશ્ચર્યોમાંથી હું મારા માતા પિતાને પામી શક્યો છું એજ મારા માટે મોટો પુરુષોદય છે.”

સહુને એમ “લોગ્યું” કે અહીં” જે વાતો કરીશું” તો સવાર સુધી પણ નહિ ખૂટે. છતાં મહાદેવીએ એક વાર પ્રશ્ન કર્યો : “બેટા, આ તારો મિત્ર પુરૂષમાંથી સ્ત્રી બની ગયો છે...તેણે હજુ સુધી અમને પોતાનો પરિચય પણ આપ્યો નથી...”

“મા એ મારા મિત્ર કરતાં યે વિશેષ છે ..મારી જીવનસંગિની છે...પરંતુ આ બધી વાત નિરાંતે કહેવા જેવી છે . એ પહેલાં આપ અમને બન્નેને આશીર્વાદ આપો..” કહી મહાબલે મલયને ઈશારો કર્યો. મલય તરત મહાબલ પાસે આવી ગઈ અને બંનેએ માતા પિતાને નમસ્કાર કર્યો.

માતા પિતા તો અવાહ બની ગયા. મહાબલ આ શું કહે છે ? મહાબલે માતા પિતાની મૂંઝવણ ટાળવા કહ્યું : “બાપુ, આપના પરમ મિત્ર મહારાજ વીરધવળની કન્યા રાજકુમારી મલયસુંદરી છે અને સ્વયંવરમાં મેં તેને પ્રાપ્ત કરી છે...”

રાણી પદ્માવતી એજ વખતે મલયને ભેટી પડી અને બોલી : “પુત્રી, આ વાત તે અમને પહેલાં કેમ ન કરી ?”

“મા, એ વખતે પરિસ્થિતિ એવી હતી કે મેં વાત કરી હોત તો આપના માન્યમાં આવત નહિ.”

રાણી પદ્માવતીએ તરત કહ્યું : “દીકરી, તારે અમને ક્ષમા આપવી પડશે...અમે તારા પર લાયકર દિવ્યનો પ્રયોગ કરીને...”

વચ્ચે જ મલયસુંદરી મધુર સ્વરે બોલી : “એ દિવ્યના પ્રતાપે જ પરિસ્થિતિ પલટી છે અને આપના મૂલ્યવાન પ્રાણતું રક્ષણ થયું છે.”

મહારાજ કંઈ કહેવા બય તે પહેલાં જ મહામંત્રી તંબૂર્મા આવ્યા અને બોલ્યા : “મહારાજશ્રી રથ તૈયાર છે. હવે આપણે તરત રવાના થવું જોઈએ.”

“ચાલો અમે તૈયાર જ છીએ.” કહી મહારાજ અને મહાબલ નીકળ્યા. એમની પાછળ મલયસુંદરી અને મહાદેવી પદ્માવતી પણ અન્ય સ્ત્રીઓ સાથે બહાર નીકળ્યાં.

થોડી જ વારમાં હઝારે પ્રજાજનોના જયધ્વનિ સાથે સહુ નગરી તરફ વિદાય થયા.

સહુ રાજભવનમાં પહોંચ્યા ત્યારે રાત્રિનો બીજો પ્રકર પૂર્ણ થઈ ગયો હતો.

રાજવૈદ આવી ગયા હતા. તેમણે યુવરાજની નાડી જોઈ અને આરામની જરૂર હોવાનું જણાવ્યું. મધ્યસ્થંદરીને પણ આરામની જરૂર હતી.

રાણી પદ્માવતી મલયને લઈને પોતાના શયનગૃહમાં ગયાં.

મહાબલ્લ પણ પોતાના શયનગૃહમાં આડે પડખે થયો અને વળતી જ પળે નિદ્રાધીન બની ગયો.

માનવીના મનને પીસી રહેલો ચિંતાનો બોજ હળવો થાય છે ત્યારે શરીરમાં નવું ચેતન આવવા માડે છે.

રાજપરિવારના પ્રત્યેક સભ્યો આજ ચિંતાથી મુક્ત મની ગયા હતા. જોકે સહુના હૃદયમાં આશ્ચર્યની પરપરા પાડી ક્યુ રહ્યા છે તે જાણવાની જીજ્ઞાસા હતી જ.. પરંતુ આ જીજ્ઞાસા વળતે દિવસે પૂર્ણ થશે એમ માનીને સહુ નિદ્રાદેવીના બોળે પોઠી ગયાં.

મધ્યસ્થંદરી થાકેલી હોવા છતાં વહેલી સવારે જાગી ગઈ. તેણે જોયું, મહાદેવી હજી સૂતાં છે. એટલે તે નિત્ય નિયમ પ્રમાણે સભ્યોમાં એસાને નવકાર મંત્રના સ્મરણમાં ગૂંથાઈ ગઈ.

લગતને વળતે જ દિવસે નવજીવનની મધુયામિની માણુવાની અભિલાષા સાથે અને લક્ષ્મીરિકાના મંદિરે ગયા હતા. અને ત્યાર પછી વિપત્તિના વાદળ અંતેના મિત્રન વચ્ચે આવી પડ્યા હતા. આમ છતાં કોઈ પૂણ્યપ્રભાવે વિપત્તિના વાદળ વેરાઈ ચૂક્યાં હતા અને અંતેના જીવનમાં નૂતન ઊંચાના અજવાળા પથરાયાં હતાં.

મધ્યે નવકાર મંત્રનું સ્મરણ પુરું કર્યું ત્યારે સૂર્યોદય થઈ ગયો હતો અને મહાદેવી પણ જાગૃત થયાં હતા.

પ્રાતઃક્રમ આટોપીને રાજપરિવારના સઘળા સભ્યો સાથે મહાદેવી, પુત્ર અને પુત્રવધૂને સહુથી પ્રથમ શ્રી જિનેશ્વર ભગવંતના મંદિરે લઈ ગયા. ત્યાર પછી કુળદેવીના મંદિરે દર્શન કરાવી રાજભવનમાં લાવ્યા.

રાજભવનમાં મંત્રીઓ, સામંતો અને શ્રેષ્ઠિઓ આવી બસા હતા. મહાબલે સર્વને નમસ્કાર કર્યા અને પોતે કપાયેલા હાથને વળગીને કેવી રીતે અહીંથી ગયો, મલયને અજગરના મુખમાંથી કેવી રીતે બચાવી, લક્ષ્મીપુંજહાર પ્રાપ્ત કરવા અર્થે મલયે પુરુષ વેશમાં કેવું કાર્ય કર્યું, સ્વયંવરમાં પોતે વજ્રસાર ધનુ ઉઠાવીને કેવી રીતે મલયને પ્રાપ્ત કરી અને ભદ્રારિકાના મંદિરે ભૂતોનો વાતોલાપ સાંભળીને બંને અલખાદિના વનપ્રદેશમાં કેવી રીતે આવ્યા, ત્યાં મલયને પુરુષ જાતિમાં ફેરવીને પોતે એક રહતી સ્ત્રીને સહાય કરવા કેવી રીતે ગયો. માર્ગમાં એક સુવર્ણ પુરંપની સિદ્ધિ કરતા યોગીને સહાયક થવા શુ શું કર્યું વગેરે સઘળી વાત પોતે જે જાણતો હતો તે વટવૃક્ષ પર બધાયા સુધીની ટૂંકમાં જણાવી.

આ વાત સાંભળતી વખતે ગંભીર મૌન છવાયું હતું... અને આ વાત એટલી આશ્ચર્યજનક લાગતી હતી કે સહુના નયનો મહાબલ પ્રત્યે સ્થિર બની ચૂક્યા હતા. તેમાંય જે નામને પકડીને દિવ્ય માટે લાવવામાં આવ્યો હતો તે અન્ય કોઈ નહિ પણ મહાબલ પોતે જ હતો એ જાણીને સહુના આશ્ચર્યનો પાર ન રહ્યો.

મહામંત્રીએ કહ્યું : “યુવરાજશ્રી, લોહપુર મરી ગયો હોવા છતાં તેણે પોતાની પ્રિયતમાનું નાક કેવી રીતે કરડી ખાધું, શા માટે કરડી ખાધું એ કશું સમજાતું નથી.”

“મહામંત્રીજી, મારા માટે પણ આ એક આશ્ચર્ય છે. ચેતન વગરના જડ પદાર્થમાં આ રીતે કઈ ક્રિયા બની શકે નહિ એટલે મારું અનુમાન છે કે કોઈ દુષ્ટ કોટિના બ્યતરે અથવા યક્ષે લોહપૂરના

મૃત્યુદેહમાં પ્રવેશ કરીને આ કાર્ય ક્યું હશે... સંભવ છે કે તે લોહપૂરની પ્રિયતમાનો કોઈ પૂર્વ ભવનો શત્રુ પણ હોય. આ આશ્ચર્ય એવું છે કે કોઈ જ્ઞાની મુની સિવાય એનો ઉકેલ લાવી શકે નહિ.

મહારાજએ પ્રશ્ન કર્યો : “ એટા, લોહપૂરની પત્ની પાછી ક્યાં ચાલી ગઈ ? ”

“ એની મને ખબર નથી. સંભવ છે કે તે પોતાના ગુપ્ત સ્થળે ચાલી ગઈ હશે. મેં એને વિદાય આપતી વખતે કંઈક પણ કામ હોય તો અહીં મળી જવાનું જણાવ્યું હતું.” મહાબલે કહ્યું.

મહારાજએ કહ્યું : “ મહાબલ, આ બધા આશ્ચર્યોમાં અતિ દુઃખદ ઘટના કોઈપણ હોય તો તે યોગીની જ છે. બિચારા સામાન્ય દોષના કારણે જ મોતને ભેટી પડ્યો ”

“ હા પિતાજી, મને લાગે છે કે મારી અસાવધાનતાનું જ આ પરિણામ છે. જો મેં લોહપૂરના શખના મોઢામાં તપાસ કરી હોત તો તે સ્ત્રીનું નાક અવસ્થા દૂર કરી શકત .. પરંતુ શખ છીડીને પાછું ચાલ્યું ગયું ત્યારે મને આ વાતનું સ્મરણ જ નહોતું રહ્યું મને એમજ થયેલું કે યોગીના મનોવ્યારમાં કોઈ દોષનું આ પરિણામ હોવું જોઈએ.”

મહારાજએ કહ્યું : “ મહાબલ એ યોગી શું સાવ બળીગયો હતો કે કોઈએ તેને બચાવી લીધો હતો ? ”

“ પિતાજી મેં યોગીને અગ્નિકૂડમાં પડતો જોયો હતો...ત્યાર પછી મને પણ છિદાવીને વટવૃક્ષની ડાળે બાંધવામાં આવ્યો હતો. મને લાગે છે કે આપ સાથે પધારો તો આપણે અત્યારે જ ત્યાં તપાસ કરી આવીએ.” મહાબલે કહ્યું.

“ નહિ એટા, હવે તું ક્યાંય બળ્ય તે ખરાબ નથી.”

મહાબલે હસ્યો અને હસતાં હસતાં બોલ્યો : “ પિતાજી, વિપત્તિ કંઈ વારંવાર આવતી નથી .. આવનાર વિપત્તિને કોઈ અટકાવી પણ

શકેતું નથી. વળી હું અત્યારે પૂર્ણ સ્વસ્થ બની ગયો છું...આપણે બધા સાથે જમણે અને યોગીનું પરિણામ જોઈ આવીએ.”

છેવટે મહારાજ સમ્મત થયા અને દસબાર અગરક્ષકો સાથે મહારાજ સુરપાલ, યુવરાજ, મહાબલાધિકૃત, મહાપ્રતિહાર અને મહામંત્રી તેજસ્વી અશ્વો પર બેસીને વિદાય થયા.

તેઓ જ્યારે યોગીની ઝૂંપડી પાસે પહોંચ્યા ત્યારે દિવસનો બીજો અંકર ચાલતો હતો.

સહુ અશ્વો પરથી નીચે ઉતરી ગયા અને મહાબલ અગ્નિકૂંડ તરફ અગ્રસર થયો.

અગ્નિકૂંડ સાવ ઠરી ગયો હતો. પરંતુ અગ્નિકૂંડ સામે નજર જતાં જ મહાબલ ચમક્યો. અગ્નિકૂંડમાં એક સુવર્ણપુરુષ પડ્યો હતો. તેનું સ્વરૂપ યોગીનું જ હતું.. તેના પર સૂર્યના કિરણો પડતાં હતાં એટલે તે સુવર્ણપુરુષ બીજા સૂર્ય માફક ચમકતો હતો.

મહાબલે કહ્યું : “પિતાજી, યોગી પોતે જ સુવર્ણપુરુષ બની ગયા! એની સિધ્ધિ સિધ્ધ થઈ...પણ તેના પોતાના ભોગે ! જુઓ...”

બધા જોઈ રહ્યા...આશ્ચર્યથી અવાજ બનીને.

મહાબલે કહ્યું : “ પિતાજી, આ સુવર્ણપુરુષ આ જો યોગીએ મને માહિતી આપી હતી. સંધ્યા સમયે આ સુવર્ણપુરુષના મસ્તક સિવાયના કોઈ પણ અંગને ઠાપી નાખવામાં આવે તો બીજો દિવસે પુનઃ એ સુવર્ણના આ ગો હતાં તેવા બની જાય છે. આ રીતે કદી ન ખૂટે એટલું સુવર્ણ પ્રાપ્ત કરી શકાય છે.”

મહામંત્રીએ કહ્યું : “ મહારાજ, યોગીના બલિદાનથી પ્રાપ્ત થયેલી આ સિદ્ધિ અહીં રાજાની રહે એ કરતા આપણા કોષાગારમાં રહે તે વધારે ઉચિત છે. આ સુવર્ણપુરુષથી પ્રાપ્ત થનાર સુવર્ણનો ઉપયોગ રાજકલ્યાણ અર્થે કરી શકાશે અને યોગી સ્મૃતિ પણ જાળવી શકાશે.”

મહામંત્રીની આ વાત સૌને રૂચી મળી.

મહાબલે કહ્યું : “ મહામંત્રીજી, આપની વાત ઉત્તમ છે. આપ સહુ અહીં ઊભા રહો.. હું જરા સ્નાન કરીને સુવર્ણપુરૂષને બહાર કાઢું છું.”

મહારાજાએ તુરત કહ્યું : “ નહિ મહાબલ, વળી કોઈ વિપત્તિ ઊભી થશે તો અમારી સઘળા આશા નષ્ટ થઈ જશે.”

મહાબલે હસીને કહ્યું : “ પિતાજી, હવે લાથ ન રાખશો. હું ઉત્તરસાધક હતો એટલે મને આ કાર્યમાં કશો વાંધો નહિ આવે...એ સિવાય કોઈ ક્રિયા નથી રહી...માત્ર પરિણામ છે. મને શ્રદ્ધા છે કે મહામંત્રીનું સ્મરણ કરીને આ કાર્ય અવશ્ય કરી શકાશે.”

એમ જ થયું.

મહાબલ તરત એક ઉત્તરીય પહેરીને નાહી આબોચો અને અગ્નિકુંડ સામે ઊભા રહી ત્રણ નવકાર મંત્રનું સ્મરણ કરી...અગ્નિકુંડમાં પડેલી સુવર્ણ પ્રતિમાને ઉઠાવી. પ્રતિમા ખૂબ જ વજનદાર હતી. પરંતુ મહાબલે એને બહાર કાઢી...ત્યાર પછી ખીબા બે રૌનિકાની સહાયથી તેને એક અશ્વ પર ચૂકી અને તેના પર એક ઉપવસ્ત્ર ઢાંકી દીધું.

આટલું કર્યા પછી મહાબલે પોતાનાં વસ્ત્રો પહેરી લીધાં અને સહુ નગરી તરફ વિદાય થયા.

રાજભવનમાં પહોંચ્યા ત્યારે દિવસનો ત્રીજો પ્રહર ચવારનો પૂરો થઈ ગયો હતો.

મહાયસુદરીના હાથે સુવર્ણ પુરૂષને વધાવવામાં આબોચો અને ત્યાર પછી તેને કોપાગારમાં ચૂકવામાં આબોચો.

સહુને કકડીને ભૂખ લાગી હતી...કારણ કે સ્વાદે સ્વદુએ સ્વરૂપ અલ્પાહાર જ કર્યો હતો.

મહારાજાએ મહામંત્રીને કહ્યું : “ મંત્રીશ્રવર, સમગ્ર નગરીમાં એક સપ્તાહ પર્યાંત આનંદોત્સવનો પડક વગડાવો.. અને દાનનો

પ્રવાહ શરૂ કરો. આજ સધળા વિપત્તિ નષ્ટ થઈ છે...મારો મહાન પુત્ર એક સર્વશ્રેષ્ઠ કુળલક્ષ્મી સાથે પ્રાપ્ત થયો છે...આ શુભ પ્રસંગને દાનની શોભા વડે ઉજનવલ બનાવો. કોઈપણ યાત્રક ખાલી હાથે પાછો ન જવો જોઈ એ...અને નગરીમાં જો કોઈ ગરીબ પરિવારો હોય તેને શોધી શોધીને એક વર્ષ પર્વત ચાલે તેટલું અનાજ, ધન, વસ્ત્રો વગેરે આપો.”

મહામંત્રીએ પ્રસન્નભાવે કહ્યું: “આવતી કાલે સવારથી જ આ કાર્યનો પ્રારંભ થઈ જશે. ખરેખર, આપનો વિચાર સર્વોત્તમ છે...શુભ કાર્યો દાનની શોભાથી જ દીપવા જોઈ એ.”

મહારાજ અને મહાદેવીએ માન્યું હતું કે વિપત્તિનો અંત આવી ગયો છે...પણ આવતી કાલની કોને ખબર છે ?

મલય અને મહાબલ પણ આજ મધુયામિનીના સ્વપ્નમાં વિભોર બની ગયા હતા.

આ સ્વપ્ન હવે દૂર નહોતું...કારણ કે સમગ્ર રાજભવનમાં દીપમાલિકાઓ પ્રગટી ચૂકી હતી.

પ્રકરણ ૭ મું :

: મિલન યામિની !

રાત્રિના પ્રથમ પ્રહર પૂરો થઈ ગયો હતો.

રાજની વાઘમંડળી યુવરાજના ભવનના નીચેના પ્રાંગણમાં એસીને મિલનની મધુર રાગિણી વહાવી રહી હતી.

પોતાના પ્રિય યુવરાજ નવવધૂ લાવ્યા છે અને પ્રાણધાતક સંકટોમાંથી પસાર થઈને આવી ચૂક્યા છે એનો આનંદ અત્યેક

વાદ્યકારનાં અતરમાં ઉભરાતો હતો અને એ આનંદ વાદ્ય સંગીત દ્વારા વાતાવરણમાં ફેલાઈ રહ્યો હતો.

વીણા, સુધિર વાદ્ય, ચર્મવાદ્ય, કાબૂવાદ્ય, કર્ત્યવાદ્ય વગેરે પ્રકારનાં વિવિધ વાદ્યોનો સ્વસંગમ એટલો મધુર, માદક અને મોહક હતો કે જાણે પૃથ્વી પર કોઈ પ્રકારનું દૈન્ય નથી, દર્દ નથી કે બ્યથા નથી છે કેવળ આનંદ અને ભિર્મિ.

આજ સહુનાં મન હર્ષ અને આનંદથી ભરેલાં હતાં. ગઈકાલે સહુનાં મન વિપદ અને બ્યથા વચ્ચે વળૂંધી રહ્યાં હતાં.

માનવી ભાવવિભાવનાં પડછાયા વચ્ચે જ રમતો હોય છે ! ગઈકાલે શોક હોય તો આજ આનંદ હોય તો આવતીકાલની કોઈ ચિંતા પણ ન હોય !

સંસારનું આ સ્વરૂપ છે. સંસારજીવનનાં સુખભાસ સર્માં સુખનાં સ્વપ્ન ચિત્રો સાવ ભૂંસાઈ જતાં હોય છતાં માનવીનું મન કોઈ નવી આશાના તંતુને વળગેલું રહે છે. અનંત બ્યથા વચ્ચે પણ સુખાભાસની તમન્ના મરતી નથી. મૃત્યુકાળે પણ સુખાભાસની રહી અચેક્ષી અતૃપ્તિ નવા જન્મની એક કેડી રચતી જ જાય છે !

સમગ્ર રાજભવન દીપમાલિકાઓનાં પ્રકાશથી ઝળહળી રહ્યું હતું. નગરજનોએ પણ આનંદોત્સવ આદરી દીધો હતો.

આવા આનંદમય વાતાવરણ વચ્ચે મહાબલની એક દાસી અનુરૂપા યુવરાણી મધ્યસ્થંદરીને લઈને શણગારીને મનમોહક કરેલા શયનખંડમાં આવી પહોંચી.

મધ્યે બેઠું : ખંડ અતિભવ્ય, સુદર અને શ્રેષ્ઠ છે. દીપમાલિકાના ભરપૂર પ્રકાશ વચ્ચે સુવર્ણજડિત પર્યંક પર બિછાવેલી મુલાયમ શય્યા જાણે કોઈ સ્વર્ગભૂમિનાં દેવખંડની કલ્પના આપી રહી હોય એમ લાગે છે. શય્યા પર બિછાવેલી પુષ્પની ચાદર રંગ-સુગંધમાં કોઈ અપૂર્વ દેખાય છે.

ઝંખા પાસે ગોઠવેલી ધૂપદાનીમાંથી મલયવલ્લભ નામના માદક ધૂપની સૌરભ જાણે સમગ્ર ખંડને ભીંજવી રહી છે.

અનુરેષાએ કહ્યું : “ દેવી, આપ આ આસન પર બિરાજો...”

મલયાસુંદરી એક આસન પર બેસતાં બેસતાં બોલી : “ તારું નામ શું છે ? ”

“ અનુરેષા..... ”

“ અહીં તું કેટલા સમયથી કામ કરે છે ? ”

“ દેવી, આલ્પકાળથી હું આ રાજભવનમાં છું... મારી માતા પણ મહાદેવી પાસે જ છે.” અનુરેષા બોલી.

“ તારા લગ્ન થયાં છે ? ”

“ હા દેવી... મારા પતિ પણ મહારાજના દાસ છે.”

“ ત્યારે તારું નિવાસસ્થાન પણ.. ”

“ રાજભવનના પાછળના ભાગમાં દાસદાસીઓને રહેવા માટેનાં સુંદર મકાનો છે.. એક મકાનમાં હું મારા પતિ સાથે રહું છું.”

“ તારો સ્વભાવ ધણો જ પ્રેમાળ લાગે છે... હવે તું અહીં જ રહેજે.” મલયે કહ્યું.

અનુરેષાએ હર્ષભર્યા સ્વરે કહ્યું : “ દેવી, મને યક્ષતાને અને અપર્ણાને મહાદેવીએ આપની સેવા મટે જ ચોજ્યાં છે.”

મલયના મનમાં યશ્વંત, અનુરેષા શુદ્ધિમતી, સરલ અને સખી બનવા જેવી પ્રેમળા છે. તે કંઈક કહેવા જતી હતી ત્યાં અપર્ણા ખંડમાં આવી અને મલયસુંદરી સામે નમસ્કાર કરીને બોલી : “ દેવીને જય થાઓ... યુવરાજ ત્રી પધારે છે ..”

મલયે કહ્યું “ તારું નામ ? ”

“ અપર્ણા... આપની સેવા માટે મહાદેવીએ મને મોકલી છે, જુઓ, આ ત્રિપદિ પર સુવર્ણનો ચાળ પડ્યો છે; તેમાં પુષ્પની જે માળાઓ છે...” અપર્ણા બોલી મઠ.

મલયસુંદરીએ લીના વસ્ત્રથી ઢાંકેલા થાળ તરફ નજર કરી. ત્યાર પછી અનુરેષા સામે જોઈને પ્રશ્ન કર્યો : “ યક્ષદત્તાનો પરિચય હજી સુધી ન થયો.”

અનુરેષાએ આજા હાસ્ય સહિત કહ્યું : “ યક્ષદત્તા, યુવરાજને લઈને જ આવતી હશે. એ જરા આનંદી સ્વભાવની છે... પરિહાસ પ્રિય છે...”

મલય કંઈ કહેવા જાય તે પહેલાં જ સ્પષ્ટ હસસુખી યક્ષદત્તા ખંડર્મા દાખલ થઈ અને પાછળ આવતા યુવરાજ તરફ જોતી બોલી : “ પધારો યુવરાજશ્રી, દર્દ અને વ્યવસ્થાનાં વાદળાંએ વેરાઈ ગયાં છે... પૃથ્વીને અમૃત આપનારો ચંદ્રગગનના જોએ આવવાનું સાહસ કરી શકતો નથી.. કારણ કે આ ખંડર્મા ચંદ્રનેય સ્પર્શાવે એવાં મારાં ચંદ્રાગતા દેવી આપની રાહ જોતાં બેસી રહ્યાં છે । ”

હસતો હસતો યુવરાજ ખંડર્મા દાખલ થયો. મલયસુંદરી એકાએક અલિનવ અને મધુર લજ્જાના ભારથી નતવદને ઊભી થઈ ગઈ.

યક્ષદત્તાએ મલયના હાથ પકડીને કહ્યું : “ દેવી, હું આપની પ્રિય દાસી. નામ યક્ષપ્રિયા નથી પણ યક્ષદત્તા છે...! અરે આ શું થઈ ગયું ? ”

ત્રાંસી નજરે મલયે પ્રશ્નકારી નજરે યક્ષદત્તા સામે જોયું. યક્ષદત્તાએ કહ્યું : “ લજ્જાની ગુલાબી વાદળી પાછળ રૂપચંદ્ર છૂપાઈ ગયો હોય છે... પરંતુ આપ જરાયે ચિંતા કરશો નહિ. મહારાજ કુમાર, લજ્જાની ગુલાબી વાદળી વેરી નાખશે.. પછી તો ચંદ્રની, માધુરી સોભે કળાએ ખીલી ઉઠશે ! ”

યુવરાજ પ્રિયતમા સામે જોઈ રહ્યો. ખરેખર લજ્જાની ગુલાબી વાદળી એના સુખચંદ્રને ઝોર દીપાવી રહી હતી.

અપભ્રંશ અને અનુરેષા આજા હાસ્ય સહિત નમન કરીને વિદાય થઈ ગઈ. યક્ષદત્તાએ કહ્યું : “ દેવી, હવે હું એકલી કેવી રીતે રહી

-શકું ? મારું તો હૈયું ચક્રવા માર્કયુ છે...! 'કહીને યક્ષદત્તા ખંડ બહાર નીકળી ગઈ અને ખંડનું દ્વાર અટકાવતાં બોલી : “યુવરાજ-શ્રીનો જય થાઓ !”

મલયને યક્ષદત્તાનો આનંદી સ્વભાવ ખૂબ જ ગમી ગયો હતો...પરંતુ તે કશું બોલી શકી નહોતી.

મહાબલે પ્રિયતમા પાસે જઈ તેના વદનને ખતે હાથે પકડી મધુર સ્વરે કહ્યું : “પ્રિયે, મારું ચિત્ત તને મળવા માટે ક્યારે બ્યાકુળ બન્યું હતું...પરંતુ મિત્રો અને ઘેરી વળ્યા હતા.”

મલય કશું બોલી નહિ. તેણે મનમાં તો અનેક વાતો કરવાનું વિચાર્યું હતું...પરંતુ એ બધી કદપનાઓ કોઈ કવિની સ્વપ્નકલ્પગી માફક વેરાઈ ગઈ હતી.

મહાબલે કહ્યું : “પ્રિયે, ચિત્ત તો પ્રસન્ન છે ને ?”

મલયે ત્રાંસી નજરે સ્વામી સામે જોયું અને તેને પુષ્પમાળાઓ યાદ આવી. તરત તે સરકીને ચાળ પાસે ચાલી ગઈ. ઢાંકેલું બીલું વસ્ત્ર અળગું કરી એક માળા એ હાથ વડે ઉઠાવી.

મહાબલ પણ ત્યાં ગયો અને ખીજ માળા તેણે ઉઠાવી. મલય માળા પહેરાવે તે પહેલાં જ મહાબલે પ્રિયતમાના કંઠમાં માળા આરોપી દીધી અને કહ્યું : “મારા ઉરભાવની કદી ન કરમાય એવી માળાના પ્રતીકરૂપે આ માળા તને અર્પણ કરું છું...”

મલયે પણ લજ્જાભર્યા નયને સ્વામી સામે જોઈને પુષ્પમાળા પહેરાવી દીધી અને તરત સ્વામીના ચરણમાં નમી પડતાં અતિ મધુર સ્વરે બોલી : “મારા સમર્પણનો સત્કાર કરજો.”

જવાબમાં મહાબલે મલયને ખતે હાથ વડે પકડીને ભેલી કરી અને બાહ્ય ધનમાં ઝકડીને કહ્યું : “તારું સમર્પણ એજ મારું સ્વર્ગ છે !”

મલયસુંદરીના કંપતા અંધર પર મહાબલના અંધર ચ પાઈ ગયા.

નરનારના જીવનનું પ્રથમ મિલન...

મલય નેત્રો બંધ કરી સ્વામીના બંધનમાં જ સમાઈ રહી.

મહાત્મલે કહ્યું : “ પ્રિયે, મારી વાત તો તે સંભળી હતી...હું તને વનમાં છોડીને ગયો ત્યાર પછી તારા પર શું વીત્યું ? ”

“ સ્વામી, હું શું કહું ? આપ સ્ત્રીનું રૂઢ સંભળીને ગયા... મારો પુરુષવેશ હોવા છતાં મારું હૈયું તો નારીનું જ હતું ને ? મનમાં અનેક તરંગો ચલા માંડ્યા.”

“ કયા તરંગો ? ” કહી મહાત્મલે પ્રિયાને લઈને શય્યા પર બેસી ગયો.

“ મને ચતુર હતું કે આપને એકલા જવા દેવામાં મેં ગંભીર ભૂલ કરી છે...અનેક વિપત્તિઓ પછી મિલનની પણ સાંપડી હતી અને પણ આલી જશે તો ? શક્ય જોઈ જોઈને મારું ચિત્ત હારે વ્યાકૂળતા અનુભવવા માંડ્યું. સ્ત્રીનું રૂઢ બંધ ચતુર...છતાં આપ ન આવ્યા. એ જાણીને મારી હિંમત તૂટી ગઈ. આપને શોધવાનો મનથી સંકલ્પ કયો...પણ અજાણી ભૂમિપર મને દિશાશ્રમ થઈ ગયો...હું અન્ય દિશાએ નીકળી અને રાજના બે રોનકોએ મને પકડી...કારણ કે મેં આપના જ વસ્ત્રો ધારણ કર્યા હતા.” આ પ્રમાણે કહીને મલય સુદરીએ આખી વાત સંભળાવી.

મહાત્મલે પ્રશ્ન કયો : “ તારો ચંદ્રક મેં જુર્યો અને તને લક્ષ્મી-પુંજ હાર આપ્યો ત્યારે તારા મનમાં શું મારા નામ રૂપ પ્રત્યે કોઈ શંકા નહોતી આવી ? ”

“ અનેક શંકાઓ આવી હતી...પણ નાગરૂપે આપ હશે એવી અશક્ય કલ્પના હું કેવી રીતે કરી શકું ? મેં તો માન્યું હતું કે પેલી સ્ત્રીએ આપને પકડી લીધા હશે ..એ કોઈ ચુડેલ હશે અથવા તો કોઈ જાદુગરણી હશે ! આપની વિનંતિને માન આપીને તેણે પોતાના.

કોઈ દુતને આપના માતા પિતાને બચાવવાની આપની પ્રાર્થના સત્કારી હશે ! ”

“ ઓહ...શું કરું ? નાગરૂપે મારામાં બોલવાની કોઈ શક્તિ નહોતી...નહિ તો હું તને અવરથ કહેત.”

“ પેલી સ્ત્રી કોણ હતી ? ”

“ એ લોહસારની પ્રેમિકા જ હતી. રાત્રિકાળ હોવાથી હું એને ઓળખી શક્યો નહોતો...પરંતુ મને એમ તો જ્ઞાન્ય હતું કે એનો અવાજ મેં કયાંક સાંભળ્યો હોવો જોઈએ.”

“ એમ ? ”

“ હા ..એવો મને સંશય માત્ર થયો હતો ..પરંતુ ત્યારપછી એટલા બનાવો બનવા માંડ્યા કે મને એ સ્ત્રીનો કોઈ ખ્યાલ જ ન રહ્યો.”

“ પાપનો ઉદય પૂરો થયો લાગે છે ! ”

“ હા પ્રિયે, નહિ તો આપણે કોણ જાણે ક્યાં હોત ! ” કહી મહાબલે પ્રિયાને એક દીર્ઘ સુખન લીધું.

મલયસુદરી સ્વામીના બાહુ બંધનમાથી મુક્ત થઈને દીપમાલિકા પાસે ગઈ અને ચારેય દીપમાલિકાઓ ઠારી નાખી.

ભરપુર પ્રકાશ છુટત થઈ ગયો.

“ કેમ પ્રકાશ પ્રિય નથી ? ” મહાબલે કહ્યું.

મલય નજીક આવીને બોલી: “કૃત્રિમ પ્રકાશ કરતાં અંતર પ્રકાશ વધારે સ્થાયી હોય છે...”

મહાબલે પત્નીને કૂલના દહા માફક ઉઠાવીને પલંગ પર બેસાડી. આજ બંનેની ચિરવાંછિત મિલન યામિની હતી.

બંનેના મધુર સ્વપ્નની એક મંગલમય માળા હતી.

નરનારના પ્રથમ મિલનની પળો કેટલી મધુર હોય છે એ વાત -શબ્દ ચિત્ર કરતાં ચે વિરાટ હોય છે. ગીત કરતાં ચે કોમળ છે...!

વહેલી સવારે વાઘકાગેએ પ્રાતઃવંદનાની રાગિણી છેડી...

એની સુમધુર સુરાવલી વાતાવરણને ડોલાવવા માંડી.

હજી બે એક ઘટિકા પહેલાંજ ન ખૂટે એટલી વાતો કરીને સૂઈ ગયેલી મલય જાગી ગઈ. તે આસ્તેથી પલંગપરથી નીચે ઉતરી અને સ્વામીના ચરણને મસ્તક બડાડી નવકારમંત્રનું સ્મરણ કરવા એક આસન પર બેસી ગઈ.

વાઘકારોની રાગિણી પ્રભાતને ઝૂલાવી રહી હતી...

અને મહાબલ પણાજાગી ગયો.

ઝરખા વાટેથી આછો પ્રકાશ શયનખંડમાં પ્રવેશી રહ્યો હતો. 'મહાબલે જોયું'. પ્રિયતમા નવકારમંત્રનું સ્મરણ કરી રહી છે... તે પણ પલંગ પર બેસીને નિત્ય સ્મરણમાં દત્તચિત્ર બની ગયો.

દાસદાસીઓ જાગૃત થઈને 'પોતપોતાનું' કામ કરી રહ્યાં હોય એમ લાગતું હતું. મધ્યની ત્રણેય પરિચારિકાઓ આવી પહોંચી હતી અને ખડ બહારની પરસાગમાં બિભી રહી ગઈ હતી.

યુવરાજ અને યુવરાણી જાગી ન જાય એટલા ખાતર ત્રણેય પરિચારિકાઓ કંઈ પણ બોલતી નહોતી.

ત્યાં સ્મરણ કરીને મલયે આંખો ઉઘાડી જોયું યુવરાજ શય્યા પર બેસીને નિત્ય સ્મરણ કરી રહ્યા હતા.

મલયને એક સહસ્ત્રની વાત યાદ આવી ગઈ હોવાથી તે સ્વામી સ્મરણ કરી દ્યે તેની રાહ જોતી એમને એમ બેસી રહી.

થોડીજ વારમાં મહાબલે સ્મરણ પૂરું કર્યું... અને તેની પ્રથમ દષ્ટિ પ્રિયતમા પર પડી.

મલયે કહ્યું : " સ્વામી, આપણે એક વાત સાવ વીસરી ગયા છીએ."

" કઈ વાત ? "

" મારા માતાપિતા બારે ચિંતા સેવતાં હશે. આજને આજ આપણે એક શ્રદ્ધામી દૂત સ્વાના કરીએ.

“ઓહ ! એ બંનેને કદાચ એમ પણ થયું હશે કે શત્રુ રાજાઓએ આપણને પકડ્યાં હશે ! ખરેખર, ઘટના ચક્રમાં સપડાઈને હું પણ આ મહત્વની વાત ભૂલી ગયો હતો. પ્રાતઃકાર્યથી નિવૃત્ત થઈને હું સત્વર એ અંગેના પ્રબંધ કરું છું.”

મલયે ઊભા થઈ શયનખંડનું દ્વાર ખોલ્યું. બહાર ઊભેલી ત્રણેય દાસીઓએ મલયને વદના કરી. મલયે અતુરેષા સામે જોઈને કહ્યું : “અનુ, પ્રાતઃકાર્યની વ્યવસ્થા સત્વર થવી જોઈએ.”

“દેવી આપ શ્રૌત્યાદિ કર્મથી નિવૃત્ત થશો તે દરમ્યાન રનાનની તૈયારી થઈ જશે.”

મહાબલ પણ દ્વાર પાસે આઠ્યો અને બોલ્યો : “અનુ, તારી સ્વામિની આ ભવનથી સંપૂર્ણ અપરિચિત છે.. તું એમની સાથે રહીને પ્રાતઃકર્મની વ્યવસ્થા કરજે.” ત્યારપછી પત્ની સામે જોઈને કહ્યું :

“મલય, તું તૈયાર થા.. હું પ્રાતઃકર્મ આરોપીને આવું છું... પછી આપણે સાથે શ્રી જિનેશ્વર ભગવતની પૂજાથે જઈશું.”

મલયે મસ્તક નમાવી સંમતિ દર્શાવી.

મહાબલ ચાલ્યો ગયો.

પ્રાતઃકાર્યથી નિવૃત્ત થતા દિવસનો પ્રથમ પ્રહર વીતી ગયો. રનાન પૂજન આદિ કરીને બંને અદ્ભુત દેવતા હતાં ત્યાં યક્ષદત્તાએ આવીને કહ્યું : “મહારાજ, મહાદેવી આપને અને યુવરાજીને યાદ કરે છે.”

“અમે તૈયાર જ છીએ.” કહી યુવરાજે હાથ ધોઈ જલપાન લઈ મુખવાસ લીધો.

મલયે પણ તેમ કહ્યું અને બંને મહાદેવીના આવાસ તરફ ગયાં. મહાદેવી અને મહારાજ આજ ખૂબજ પ્રસન્ન હતા. અધિભાગી બોવાઈ ગયેલી લાકડી પ્રાપ્ત થાય છે ત્યારે તેના સંતોષનો કોઈ પાર નથી રહેતો.

પુત્ર અને પુત્રવધૂએ ખંડમાં આવી માતાપિતાને પ્રણામ કર્યા, મહાદેવી અને મહારાજએ બંનેને આશીર્વાદ આપ્યા. બંનેના

મસ્તકને સુધ્યું અને મહારાજાએ કહ્યું : “મહાબલ, રાતદિવસનો અવિરતઃ પ્રવાસ કરીને ચંદ્રાવતીનાં સુવરાજ મલ્લયકેતુ પોતાના સાથીઓ સાથે શેઠાડીવાર પહેલાંજ આઠ્યા છે.”

મલ્લયનુ હૈયુ નાચી ઊઠ્યું. ભાઈને મળવા બહેન હંમેશાં અંખતી જ હોય છે. તે મૃદુસ્વરે બોલી : “મારો ભાઈ ક્યા છે પિતાજી ?”

“રનાનાદિથી નિવૃત્ત થઈને હમણા જ અહીં આવશે.”

મહાબલે કહ્યું : “ધણુ જ ઊત્તમ થયું. અમારે ચંદ્રાવતીથી આકસ્મિક રીતે નાકળણું હતું...કોઈને કંપના પણુ નહોતી...મહારાજ વીરધવળે આરે તરફ તપાસ માટે માણુસો દોડાવ્યા હાગે છે.”

મહારાજાએ કહ્યું : “બેટા, આપણે આજને આજ એક દૂતને રવાના કરવો જોઈએ. મલકના માતાપિતાને ધરપત થાય...મહામંત્રી હમણાં જ આવશે...હું એમને પ્રબંધ કરવાતું જણાવીશ.”

ત્યાં તો એક દાસે આવીને કહ્યું : “મહામંત્રી પધાર્યો છે !”

“એમને અહીં જ મોકલ ” મહારાજા સુરપાળે કહ્યું.

પ્રકરણ ૮ મું :

: વૈરનો અગ્નિ !

સારમાં માતા, પિતા, ભાઈ, પત્ની, પુત્ર વગેરેનાં વિવિધ ભાવો તો હોય જ છે.. પરંતુ બહેનના હૈયામાં ભાઈ પ્રત્યે રમતો ભાવ અપૂર્વ, અનુપમ અને અકથ્ય હોય છે.

મલ્લયકેતુ અને મલ્લય બંને મળ્યા...અને મલ્લયના હૈયામાંથી નિર્મળ પ્રેમનું ઝરણુ ઉભરાવા માંડ્યું.

થોડી પળો પર્થ તો બને ભાઈ બહેન એકબીજા સામે આશ્ચર્ય અને પ્રસન્ન નજરે જોઈ રહ્યાં. ત્યાર પછી મ્હલે ભાઈના હાથ પકડી મધુર સ્વરે કહ્યું : “ માતા પિતા કુશળ છે ? ”

મલયકેતુએ કહ્યું : “ બેન, માતા પિતાના દર્દની વાત હું તને કયા શબ્દોમાં કહું ? તું અને મારા બેનવી ભટ્ટારિકાના મદિર ગયા તે ગયા.. પછી કોઈ સમાચાર ન મળ્યા...બા અને બાપુ તો ભારે વેદના ભોગવવા માંડ્યાં મહામંત્રીએ આસ્વાસન આપ્યું અને ચારે તરફ માણસો રવાના કરવામાં આવ્યા. મહાબલકુમાર કંઈ મહત્વના કારણે તત્કાળ અહીં આવવાના હતા, એટલે કદાચ તેઓ કોઈપણ સાધન મેળવીને આ તરફ નીકળી ગયા હોય એવો સંશય થતાં પિતા-જીએ મને અહીં મોકલ્યો...બેન, માતાપિતાના આશીર્વાદ પ્રાપ્ત કર્યા વગર આ રીતે ઉતાવળ કરીને તું કેમ ચાલી આવી ? શું અમારા કોઈ વર્તનથી તને કે યુવરાજશ્રીને મનદુઃખ થયું હતું ? ”

મલય ઉત્તર આપે તે પહેલાં જ મહાબલ પણ ખડમાં આવી ગયો. મલય બોલી : “ ભાઈ, જે સંતાનને માતાપિતા પ્રત્યે દુઃખ થાય તે સંતાન કોઈપણ સચોગોમાં આદર્શ કહી શકાય નહિ. મને કે તારા બેનવીને કોઈ પ્રકારનું દુઃખ થયું જ નથી. જીવનમાં વિપત્તિઓ અને આશ્ચર્યો કેવી રીતે સ્વર્ણ્ય છે તેની કદપના માનવી કરી શકતો નથી... અમારા આ તરફના આકર્ષિત આગમનની આખી વાત તને તારા બેનવી કહેશે.”

મહાબલ મલયકેતુની બાબુમાં એસી ગયો અને વ્યંત્રીની વાત સાંભળીને વટવૃક્ષ ઉડ્ડયન પ્રવાસથી માંડીને અહીં આવ્યા સુધીની સમગ્ર વાત મહાબલે યુવરાજ મલયકેતુને કહી સંભળાવી. આ વાત સાંભળીને મલયકેતુ અવાદ્ બની ગયો. તે બહેન સામે જોઈને બોલ્યો : “ બહેન, આવી વિપત્તિ તો કોઈ શત્રુને પણ આવશ્યો નહિ. આટલા આટલા દુઃખ વચ્ચે પણ તમે બંનેએ જે દૈર્ઘ્ય રાખ્યું છે તે ખરેખર ધન્યવાદને પાત્ર છે હવે મારે આ આખી કથા માતાપિતાને સત્વર કહેવી પડશે, નહિ તો એ બંને ચિંતામાં ને ચિંતામાં અડધાં થઈ ચૂક્યાં દુઃખી થઈ જશે.”

મહાબલે કહ્યું : “ સુવરાજ, આપ નિશ્ચિત રહેજો...આજ સવારે જ એક દૂત રવાના કર્યો છે તે અમારી કુશળતાના સમાચાર આપશે. હવે તો આપ પણ નિશ્ચિત મને થોડો સમય અમારી સાથે રહેો ’

બહેનનો આગ્રહ ભાઈ પાછો ટેલી શકતો નથી. મલયના આગ્રહને વશ થઈને મલયકેતુ પાંચ દિવસ રોકાયો ત્યાર પછી તેણે માતા પિતાના સાત્વન ખાતર રજા માગી.

મલયે કહ્યું “ ભાઈ, તું આ રીતે માત્ર પાંચજ દિવસ રોકાઈને જીવ્ય એથી મને સંતોષ નથી થતો, પરંતુ માતાપિતાના પ્રશ્ન આગળ હું લાચાર છું. તું માતાપિતાને કહેજે, મલયના મનમાં કોઈ પ્રકારનું દુઃખ નથી.. હું અહીં અપાર સુખ વચ્ચે જ વસું છું. મારાં સાસુજી પણ મારા પ્રત્યે ઘણો જ સદ્ભાવ રાખે છે...મારા સસરા તો મને પુત્રી સમાન જ લેખે છે. તારા બનેલીની મમતા કેટલી છે એ તું નજરે જોઈને જ જાણ છે. માતા પિતાને આ બધી વાત કહેજે અને સાથે-સાથ અમારી આકસ્મિક વિદાયની પણ વાત કહેજે.”

મલયકેતુએ બેનના મસ્તક પર હાથ મૂક્યો અને કહ્યું : “ બેન, હવે તું ત્યાં ક્યારે આવીશ ? ”

“ ભાઈ, સાસારેયામાં ગમે તેટલું સુખ હોવા છતાં સ્ત્રી પિયરને પણ માટેય વીસરી શકતી નથી હું એકવાર તારા બનેલીને લઈને અવશ્ય આવીશ ”

મહાબલે પણ બંને વહીલોને નમસ્કાર જણાવવાનું કહ્યું.

નગરીથી બે કોસ દૂર સુધી મહારાજા સુરપાળ મહાદેવી પદ્માવતી, મલયસુંદરી, મહાબલ અને બીજા ઘણા રાજપુરુષો વિદાય આપવા ગયા. મહારાજા સુરપાળે વિદાય આપતી વખતે કહ્યું : “ સુવરાજશ્રી, મહારાજાને મારા સ્નેહથી નમસ્કાર જણાવજો અને મેત્રીનાં જે બધાં ચાહ્યાં આવે છે તે અત્યંત રાખવાનું જણાવજો.”

મલયકેતુ સજ્જળ નયને વિદાય થયો.

સહુ રાજભવનમાં આવી ગયાં.

ખીજે દિવસે પૂજા આદિ પ્રાતઃકાર્યથી નિવૃત્ત થઈને મહાબલ અને મલયસુ દરી પોતાના નિવાસખંડના ભવ્ય ઝરખામાં ઊભાં ઊભાં ઉપવન તરફ જોઈ રહ્યાં હતા એકાએક મહાબલની નજર ભવનના ગ્રાંગણ તરફ ગઈ... જોતાં જ તે ચમક્યો. જેનું નાક કપાઈ ગયું છે એવી સ્ત્રી આવી રહી હતી. થોડી પળોના નિરીક્ષણ પછી તે ચમકીને બોલ્યો : “ પ્રિયે, જો પેલી સ્ત્રી આવે છે તે જ તે દિવસે રાતે વનમાં ફદન કરતી હતી. તેના પ્રિયતમની શબે તેનું નાક કાપી લીધું હતું- સંભવ છે કે તે અહીં જ આવી રહી છે.”

મલય પણ જોઈને ચમકી ગઈ. તે તરત પોતાની અપરમાતા કનકવતીને ઓળખી ગઈ. તેના મનમાં થયું, એક મહારાજની પત્નીની આ દશા ? રાજસુખનો ત્યાગ કરીને એક ચોરના પનારે પકવું પક્યું ? આહ કર્મના વિપાક માનવીને ક્યાંથી ક્યાં લઈ જઈને પટકે છે !

“ સ્વામી, આપ આ સ્ત્રીને ઓળખી શક્યા નહિ ? ”

“ મને ખરાબર યાદ આવે છે આ તે જ સ્ત્રી હતી.”

“ એ ખરાબર, પણ આનું નામ શું તે જાણો છો ? ”

“ ના.”

“ આ મારી અપર માતા કનકવતી છે ..”

“ આહ ! મેં તો તેને તે દિવસે રાતે જોઈ હતી.. પણ તું - અ દર ચાલી જા.. સંભવ છે કે તને જોઈને તે સંકોચવશ કશું ન કરે ”

મલયસુ દરી ખંડમાં આવેલા એક અન્ય ખંડમાં ચાલી ગઈ.

અને તેના દાર આડે લટકતા પકદા પાછળ ઊભી રહી ગઈ.

મહાબલ પણ ખંડમાં ગયો અને એક આસન પર બેઠો.

થોડાવારમાં જ એક દારીએ ખંડમાં દાખલ થઈ વિનમ્ર સ્વરે

કહ્યું : “ મહારાજકુમાર, કોઈ બાઈ આપને મળવા ઈચ્છે છે.”

“સારું...એને આદર સહિત લઈ આવ.”

નમન ઠરીને દાસી વિદાય થઈ અને થોડી જ પળો પછી કનક-વતીને લઈને ખડમાં દાખલ થઈ.

યુવરાજે ઊભા થઈ કનકવતી સામે જોઈને કહ્યું : “પધારો... મેં આપને મારો સામાન્ય પરિચય આપ્યો હતો...પરંતુ આપના રહેઠાણની વિગત આપે નહોતી જણાવી...નહિ તો અવશ્ય આપની સંભાળ લેવા આવત.”

“કુમારશ્રી, મને માત્ર એટલું જ યાદ રહ્યું હતું કે, આપ આ નગરીના રાજપુત છો.” ગઈકાલે સાંજે હું આ નગરીમાં આવી છું...ખાસ આપને મળવા માટે.”

“આપ નિરાંતે બેસો...સકેત્ય રાખ્યા વગર આ આસન પર બિરાજો કહો, આપનું નાક તો બરાબર ટૂંકાઇ ગયું છે ને ?”

“હા. પરંતુ નાકનું દૂષણ રહી ગયું છે.” કહી કનકવતી એક આસન પર બેસી ગઈ ત્યાર પછી યુવરાજ મહાખલ પણ તેની સામેનાં આસન પર બેસી ગયો અને મધુર સ્વરે બોલ્યો : “અલંબગરિ પહાડમાં આપ એકલાં જ રહો છો કે આપના અન્ય કોઈ સાથીઓ આપની સાથે રહે છે ?”

“નહિ કુમારશ્રી, હું એકલી જ ત્યાં રહેતી હતી...મને અલબ્ય સુખનો લાભ મળ્યો હતો, પરંતુ સુખ ભોગવવાનું ભાગ્યમાં ન હોવાથી જેમ મળતુ ગયું તેમ ઝૂંટવાતું ગયું.”

“માનવી સાત કર્મવિપાકનાં વાદળ વચ્ચે ઘેરાયેલો જ હોય છે । જો આપને કંઈ હરકત ન હોય તો મને આપની વિપત્તિની વાત કરો. આપની ઈચ્છા હશે તો હું અવશ્ય આપને સહાય કરવા તત્પર થઈશ.”

કનકવતી બે પળ સુધી સ્થિર નજરે મહાખલ સામે જોઈ રહી. પછી તે બોલી : “કુમારશ્રી, મેં આપને ક્યાંય જોયા હોય એમ લાગે છે !”

“ તે દિવસે રાત સિવાય મેં આપને ક્યાંય જોયા હોય એવું મને સ્મરણ નથી થતું...તે રાતનું આપનું રૂદન બારે કશું હતું... મને હજી પણ તે રાત યદાચર યાદ આવ્યા કરે છે અને એક નિર્જીવ શબ્દે આપના નાકને કેવી રીતે કરડી ખાધું એ આશ્ચર્યનો ઉકેલ હજી સુધી મને મળી શક્યો નથી.”

“ કુમારશ્રી, આપનો સ્-લાવ મને ઘણો જ માયાળુ અને પરોપકારી લાગ્યો છે. હું મારી વતક કહાણી શું કહું ? મારું નામ કનકવતી છે...કોઈ પણ પ્રકારના દોષ વગર મને મારા સ્વામીએ કાઢી મૂકી હતી...અને કમનસીબે એક ક્રુતારા નવજવાને મને ભરમાવી, પેટીમાં પૂરી અને એ પેટી નદીમાં મૂકી દીધી.. સારા નસીબે પેટી ઘણી મજબૂત હતી એટલે તેમાં પાણી ન ભરાયું.. નહિ તો મારી જીવનલીલા ગોલા નદીમાં જ પૂરી થઈ જત. પરંતુ કોઈ યક્ષના મંદિર પાસે મારી પેટી અટકી ગઈ અને મને આ પ્રદેશમાં કુખ્યાત બનેલા લોહખુર નામના ચોરે બચાવી લોહખુર મને પોતાના ગુપ્ત સ્થળે લઈ ગયો. મને પણ થયું કે મારા કુખ્યાના દિવસો પૂરા થયા છે. લોહખુરે મને પોતાના હૃદયની રાણી તરીકે સ્થાન આપ્યું. પણ સુખ ભોગવવા પળો પૂરી થઈ ગઈ. અણનમ અને અજીત રહેલા માગ ત્રિયતમાં કોઈ શત્રુઓએ ઘેરી લીધો લોહખુર પોતાના સાથીઓ સાથે શત્રુઓનો નાશ કરવા ગુફામાંથી બહાર નીકળ્યો.. પરંતુ શત્રુઓએ તેના સાથીઓને મારી નાખ્યા અને લોહખુરને વટવૃક્ષની ડાળીને મારીને ટીંગાડ્યો. સંધ્યા પછી હું મારા સુખને શોધતી એ નિર્જીવ પ્રદેશમાં ભટકવા માંડી અને મારી નજરે એવું શબ ચડી ગયું. માંદ હોયને ભાગે આઘાત લાગ્યો. મારા હૈયાનું કુખ્ય હું એક અબળ કુની રીતે પચાવી શકું ? મારી પાસે રૂદન સિવાય કોઈ આધાર રહ્યો નહોતો. મારીના દર્દનો વિસામો રૂદનમાં જ રહેલો છે. ત્યાર પછી આપ આવ્યા...”

“ મા, આપે ખૂબ જ સહન કર્યું છે ..હવે આપ મારા જેવું જે કંઈ કામ હોય તે સંકોચ વગર કહો.”

“ કુમારશ્રી, લોહપુરે અનેકની મિલકતો લૂટી લૂટીને પોતાના ગુપ્ત ભંડારમાં ભરી છે...આવા નિ:શ્વાસના ધનતું પરિણામ એને ધણુ જ લાયકર ભોગવવુ પડ્યુ. મારે પણ એવુ પરિણામ ન ભોગવવુ પડે એટલા માટે જ આપની પાસે આવી છું. આપ મારી સાથે પધારો.. અને લોહપુરની અઢળક સંપત્તિનો જે રીતે નિકાલ લાવવો હોય તે રીતે લાવો.”

‘ આપના આવા ઉત્તમ વિચારો જાણીને મને ઘણો જ હર્ષ થાય છે. મા.. ખરેખર ચોરીની સંપત્તિ પાછળ એના માલિકોનાં કંકળા નિ:શ્વાસ પડ્યા હોય છે અને એ ધનનો ઉપભોગ કરનારને કદી સુખી થવા દેતાં નથી. આપ મારી સાથે મહારાજ પાસે પધારો. લોહપુરના ગુપ્ત ખજાનાનો માલ એના મૂળ માલિકોને મળે એવો જ કોઈ પ્રયત્ન કરવામાં આવશે.”

એક દાસી દૂધનુ પાત્ર અને મિષ્ટાન્નનો થાળ લઈ આવી. મહા-ખલના આગ્રહથી કનકવતીએ મિષ્ટાન્ન ખાધું...દૂધ પીધું. તેના મનમાં થયું એક દિવસે હું એક મહારાજની રાજ્યમહિપી હતી અને અનેક અતિથિઓને આ રીતે જમાડતી હતી.

અદમાહારથી નિવૃત્ત થયા પછી કનકવતી સુવરાજ મહાખલ સાથે મહારાજ સુરપાળ પાસે ગઈ અને તેણે લોહપુરના ધનલ ડાર અંગે સઘળી વાત કરી.

મહારાજએ એજ વખતે મહામંત્રીને બોલાવ્યા અને આ વાત સાંભળીને મહામંત્રીએ કહ્યું : “ મહારાજ, આ દેવીને ધન્યવાદ દેવા ધટે. આ રીતે હાથમાં રહેલું ધન કોઈ છોડવા તૈયાર થવું નથી.” ત્યાર પછી તેમણે કનકવતી સામે જોઈને કહ્યું : “ દેવી, લોહપુરના ખજાનામાં કેટલુંક ધન હશે ? ”

“ દસબાર ગાડાં ભરાય એટલું તો અવરય હોવું જોઈએ.” કનકવતીએ કહ્યું.

મહારાજાએ મહામંત્રી સામે જોઈને કહ્યું : “ મંત્રીશ્વર, આજ પાછલી રાતે આપ વીસ ગાડાં અને બસો જોટલા સૈનિકો ધનંજય ચક્ષુના મંદિર તરફ રવાના થાય એવી વ્યવસ્થા કરો. આપણે દેવીને લઈને પ્રાનઃકાયથી નિવૃત્ત થયા પછી રવાના થઈશું.”

મહામંત્રીએ સંમતિ દર્શાવી અને કનકવતી સામે જોઈને કહ્યું : “ દેવી, આપનું શુભનામ ?”

“ કનકવતી...”

“ ખરેખર આપ કંચન જેવાં જ છો...અહીં આપ કયાં ઉતર્યા છો ?”

“ એક પાંચશાળામાં ઉતરી છું.”

મહારાજા બોલ્યા : “ નહિ દેવી કનકવતી, આપ અમારા અતિથિ છો.” ત્યાર પછી મહાપ્રતિહારી સામે જોઈને કહ્યું : “ દેવીને આપણા અતિથિવાસમાં લઈ જાઓ.. અને એમને જે કંઈ જોઈએ તે મળે એવી વ્યવસ્થા કરો.”

મહારાજાનો આહાર માની કનકવતી અતિથિગૃહ તરફ રવાના થઈ.

મહામંત્રીએ યુવરાજ સામે જોઈને પ્રશ્ન કર્યો : “ આપ જેની વાત કરતા હતા તેજ આ સ્ત્રી છે ને ?”

“ હા.. જિયારી ખૂબ દુઃખી થઈ ગઈ છે. મને લાગે છે કે આપણા રાજભવનમાં એયાર નાના મકાનો ખાલી છે...જે કનકવતીને શાંતિપૂર્વક અહીં રહેવું હોય તો આપઃએકાદ મકાનમાં એની વ્યવસ્થા કરી આપજો.” મહાબલે લાગણીભર્યા સ્વરે કહ્યું.

કનકવતી કોણ છે, એ વાત મહાબલે મનમાં જ દાટી રાખી. મહારાજા વીરધવળની રાણી છે એવો પરિચય આપવાથી કનકવતી પ્રત્યે સહુના હૃદયમાં નફરત ઊભી થાય. એક દુઃખી થઈ ગયેલી નારી પ્રત્યે નફરત પેદા થાય એવું કંઈપણ ન કરવું જોઈએ. મહાબલના હિંદાર હૈયાનો આ વિચાર ખરેખર ઉત્તમ હતો.

બીજે દિવસે પ્રાતઃકાર્ય આટોપીને મહારાજ સુરપાળ, યુવરાજ મહાબલ, મંત્રીઓ, કનકવતી અને બીજા કર્મચારીઓ રથમાં બેસીને ગયા.

ત્યાં ગયેલા સર્વને મોજન મળી શકે એ અંગેની વ્યવસ્થા મહામંત્રીએ ગઈ રાતે જ કરી હતી અને પાકશાસ્ત્રી સાથે સાધન સામગ્રી પણ રવાના કરી હતી. બે મોટા તંબૂઓ અને દાસદાસીઓને પણ રવાના કર્યા હતા.

સંધ્યા પછી સહુપાછા આવી ગયા. લોહપુરની અઢળક સંપત્તિનાં અદાર ગાડા ભરાયા હતાં.

મહાબલ અને મહામંત્રીએ નગરીના જ એક મોટા મકાનમાં આ સંપત્તિ મૂકાવી અને આસપાસના પ્રદેશમાં તેમજ આસપાસના રાજ્યોમાં જેને માલ લોહપુરે ચોર્યો હોય તે લઈ જવા માટે આવવાનો નિર્દેશો દ્વિતીય ભારત મોકલાવી દીધો.

કચ્છા અને પરાપકાર જેના હૈયાની સંપત્તિ સમા છે તે મહાબલકુમારે રાણી કનકવતીને રાજભવનના પાછળના ભાગમાં આવેલા નાના મકાનો પૈકીમાંના એક મકાનમાં ઉતારો આપ્યો, એટલું જ નહિ પણ કનકવતીને કોઈ પ્રકારની અડચણ ન પડે એ દષ્ટિએ બે દાસીઓને સેવામાં મૂકી

કનકવતીના મનમાં પણ થકુ કે હવે દુઃખના દિવસો પૂરા થયા હાગે છે ..!

એકાદ મહિનામાં તો લોહપુરના ચોરીના માલ અંગેના સમાચારો દક્ષિણ ભારતમાં વાયુવેગે પ્રસરી ગયા અને લોકો પોતાનો માલ લેવા આવવા માંડ્યા

મહામંત્રીએ એક મંત્રીને જ આ વ્યવસ્થાનું કામ સોંપી દીધું હતું.

બીજા ચાર મહિના પર્વત આ કાર્ય ચાલુ રહ્યું. ઓળખ આપી લોકો પોતાનો માલ લઈ જતા.

આમ છતાં થણેા માલ પડયો રહ્યો. અને આમ થવું રવાભાવિક હતું...કારણ કે વટેમાગુઓને લૂટયા હોય તેના માલ કોને આપવો ? અને હેવા પણ કોણ આવે ?

મહારાજાએ વધેલા ધનમાંથી કનકવતીને તેની ઈચ્છા મુજબનું આપ્યું...અને બાકીનું સમગ્ર ધન નગરીના દેવમંદિરના ધનભંડારમાં વહેંચી આપ્યું.

મહાળલે મલ્લયને ખાસ મૂલના આપી હતી કે કનકવતીના પરિચય કોઈને આપવો નહિ...એક દુઃખીના પ્રાણ પર કોઈ પ્રકારની બચા ન વધવી જોઈએ.

મલ્લયમુંદરીએ પણ પોતાની અપરમાતાનો પરિચય મનમાં જ ઘટ્ટી રાખ્યો હતો.

મલ્લય અને મહાળલના મુમધુર જીવન રવન વચ્ચે આનંદની એક નવી રેખા ઉપસી આવી.

મલ્લયમુંદરી સગભો હોય એવાં લક્ષણો જણાવા માંડ્યાં.

ગજપરિવારની દાયણે પણ તપાસ કરીને એ આશ્વાને વધાવી લીધી.

મલ્લયમુંદરીને ત્રીજો મહિનો પૂરો થયો હતો...એની કાયા તંદુસ્ત અને મુઠક હતી એટલે સગભાવરચના સામાન્ય રવાભાવિક ઉપરવો સિવાય બીજું કશું નહોતું.

ગણી કનકવતી અવારનવાર રાજભવનમાં જતી.. મહાદેવી ખજાવતીને મળતી અને યુવરાજને પણ મળતી.. મલ્લય તેનાથી દૂર રહેવાનો જ પ્રયત્ન કરતી. કાગલ કે હૃદયમાં ક્ષેષ થાય !

પરંતુ એક દિવસ સધ્યા વખતે મલ્લય અને મહાળલ રાજભવનના ઉપવનમાં ફરતાં હતાં અને કનકવતી ત્યાંથી નીકળી હતી. તે મલ્લયને અરાધર ઓળખી ગઈ.તેના મનમાં તરતવૈરભાવનો ભારેશો અગ્નિ

સજીવ બન્યો તેના મનમાં થયું.. મલય અહીં ક્યાંથી ? શું એ પાતાળ કૂવામાંથી જીવતી નીકળી હશે ? શું એના જ મહાબલ સાથે લગ્ન થયાં હશે ? ત્યારે રાતે આવેલા મહાબલ આ પોતે જ હશે ?

વેરનો ભારેલો અગ્નિ બ્યારે પુનઃ પ્રજ્વલિત બને છે ત્યારે માનવીની શાંતિ અને આરામને પહેલાં ભરમ કરી નાખે છે.

કનકવતી પોતાના મકાનમાં ચાલી ગઈ... પરંતુ તેના મનમાં તો એક જ વાત ઘોળાવા માડી...જે દુષ્ટ કન્યાના પાપે મારે સુખનો ત્યાગ કરવો પડ્યો અને વનવગડે રક્ષણવુ પડ્યુ તે આજ પોતાના સ્વામી સાથે પરમસુખ ભોગવી રહી છે...

ના...ના...આ સુખમાં મારે આગ પાથરવી જ જોઈએ, મારે સાચો આનંદ મલયની વેદનામાં જ છૂપાયો છે !

તેણે મનથી નક્કી કર્યું...મલય સાથે પરિચય કરવો અને કોઈ તક મળે તો લાલ લઈ લેવો.

પ્રકરણ ૯ મું :

: હૈયાનો ડંખ !

દીણીવાર અતિ ચતુર અને રાજનીતિ કુશળ મણાતા માણસો પણ સળંગક થાપ ખાઈ જતા હોય છે તો મહાબલ જેવો સહૃદય અને પરાંપકારી નવજવાન થાપ ખાઈ જાય એમાં શી નવાઈ ? તે સમજતો હતો કે રાણી કનકવતીના હૈયામાં પોતાની ઓરમાન કન્યા પ્રત્યે છુપુ વિપ લયું છે, એના જ પ્રયત્નથી મલયસુંદરીને અને પોતાને ભારે વિપત્તિઓ વચ્ચેથી પસાર થયુ પડ્યુ છે.. એટલુ જ નહિ

પણ જે નારી પોતાના સ્વમાન અને સ્ત્રીયજને પણ ભળવી શકી નથી તે નારીને આ રીતે રાજભવનના જ એક મહાનમાં આશ્રય આપવો તે કોઈ પણ દષ્ટિએ ઉચિત નથી. આમ સમજવા છતાં કનકવતીએ હોહપુરનો ધનભંડાર સુપરત કરીને પોતાના દોપત્ર પ્રાયશ્ચિત કર્યું છે એમ સમજી મહાબલ અને મલયસુંદરી સંધર્ષ બુદ્ધી ગયાં હતાં. દિવસો જતા હતા.

મલયને સાતમો મહિનો બેઠો હતો મહાબલ પણ રાજકાળમાં ઓતપ્રોત બની ગયો હતો. કનકવતી અવારનવાર રાજપરિવાર વચ્ચે જતી આવતી અને મલય પ્રત્યે પણ ભારે હેતનો ઉમળકો દર્શાવતી હતી. અને પૃથ્વીસ્થાનપુરમાં મહામારીએ દેખાવ દીધો.

અને સાથોસાથ એક બીજો ગંભીર સવાલ પણ રાજ સામે આવીને ઊભો રહી ગયો.

રાજ્યની ભૂમિમાં જ નગરીથી પચીસ કોસ દૂરના એક વન-પ્રદેશમાં એક જોરાવર પદ્મીપતિ ભારે કાટ્યમાં આવ્યો હતો અને અવારનવાર નાની મોટી ધાડો પાડીને રાજના રક્ષકદળને પરેશાન કરી રહ્યો હતો. આ પદ્મીપતિને વશ કરવા અર્થે રાજ્યનો મહાબલધિકૃત પણ પાંચસો સૈનિકો સાથે ગયો હતો અને સામે એવો માર ખાઈને પાછો આવ્યો હતો. આ સમાચાર મહારાજ સુત્રપાળ માટે ભારે ગંભીર બની ગયા હતા. મંત્રીઓ પણ ચિંતિત થઈ ગયા હતા અને પદ્મીપતિએ એવું કહેણ મોકલ્યું હતું કે પોતે એકવાર પૃથ્વીસ્થાન-પુરની બળરને લૂટી જશે.

આ સમાચાર ધણા જ ચિંતાકારક હતા. લોકો પણ આ અફવા સાંભળીને ભારે અસ્વસ્થતા અનુભવી રહ્યા હતા. એક તરફ નગરીમાં મહામારીએ દેખાવ દીધો હતો અને રાજ એ ત્રણ મૃત્યુ થતાં હતાં... બીજી તરફ પદ્મીપતિનો પ્રશ્ન ઊભો થયો હતો.

મહારાજએ આ પ્રશ્નના ઉકેલ માટે પોતાના એકનો એક પુત્ર

મહાબલને બોલાવીને કહ્યું : “ મહાબલ, તેં પદ્મીપતિના સમાચાર તો સાંભળ્યા હશે ? ”

“ હા ! પિતાજી... આપણે આ પ્રશ્નનો ઉકેલ તત્કાળ લાવવો જોઈએ.”

“ તારી વાત સાચી છે. મહાબલાધિકૃત પાંચમો રોનિકો સાથે ગયા હતા અને માર ખાઈને પાછા આવ્યા છે. મને લાગે છે કે પદ્મીપતિની સાન ઠેકાણે લાવવા માટે હું જ નીકળી પડું.”

“ નહિ પિતાજી, આ પ્રશ્ન એવો મોટો નથી કે આપને જવું પડે. જો આપ આજ્ઞા આપો તો પદ્મીપતિને હ મેશ માટે ખતમ કરીને હું વિજય સહિત પાછો આવી જઈશ.”

“ નહિ બેટા, તને આવા જોખમમાં મોકલવો એ મને ને તારી માતાને જરાય ઉચિત નથી લાગતું, વળી યુવરાજીને સાતમો માસ ચાલે છે. એકાદ સપ્તાહમાં હું જ નીકળી જઈ તે ઉચિત છે.”

તરત મહાબલે લાગણીભર્યા સ્વરે કહ્યું : “ પિતાજી, એક જીવાન-પુત્રને પોતાનો જીવ બચાવીને પત્નીની સેવાના બહાના તલે ધરમાં બેસી રહે એ મારા માટે લાંછનરૂપ છે વળી જોખમનો સામનો કરવો એ જ ક્ષત્રિયનો ધર્મ હોય છે. જે ક્ષત્રિયનો જોખમ સામે નથી બેઠતો તે કાપુરૂપ હોય છે અથવા તો ધર્મશ્રષ્ટ હોય છે. મારી આપને પ્રાર્થના છે કે આપ મને જ જવાદો. વળી એક સામાન્ય પદ્મીપતિનો સામનો કરવા આપ જાઓ તે શોભારૂપ નથી.”

“ પરંતુ તારી માતા.....”

વચ્ચે જ મહાબલે કહ્યું : “ પિતાજી, કર્તવ્ય આગળ લાગણીઓ સાવ ગૌણ હોવી ધટે. વળી મારું મહાન રક્ષણ આપના આશીર્વાદમાં છૂપાયેલું છે. આપ આ કામની જવાબદારી મને જ સુપરત કરો.”

પુત્રના અત્યાગ્રહને વશ થઈને મહારાજા સુરપાળે પદ્મીપતિને નાથવાતું કાર્ય સુવરજને સોંપ્યું.

યુવરાજે વળતે જ દિવસે પદ્મીપતિ કથા સ્થળે છે તેની માહિતી મેળવવા ચાર છદ્મવેશી ગુપ્તચરોને રવાના કરી દીધા અને માત્ર બસો ચુનદા સુલદ્રોને તૈયાર કરવાની મહાસેનાપતિને આજ્ઞા કરી.

દસ બાર દિવસમાં જ બધી વ્યવસ્થા થઈ ગઈ. ગુપ્તચરો પણ પાછા આવી ગયા અને તેઓએ સમાચાર આપ્યા... “પદ્મીપતિ એના ગામમાં જ છે... એકાદ મહિના પછી તે પૃથ્વારસ્થાનપુરને લૂટવાનું સ્વપ્ન સેવી ગયો છે અને એ અંગેની તૈયારી કરી રહ્યો છે. તેની પાસે કદાવર બાંધાના સ્થક્ત અને બળવાન ગણાતા ચારસો યોદ્ધાઓ છે. તલવારબાજીમાં અને તીરે ચલાવવામાં તેઓ હારે ચળ છે. પદ્મીપતિ પોતાના રૌનિકોને હંમેશ તાલીમ આપી રહ્યો છે...”

આ સમાચાર સંભળીને મહારાજાએ મદાબલને કહ્યું: “મહાબલ, તું તારી સાથે પાંચસો રૌનિકો લઈ જાજે.”

“નહિ બાપુ, મેં બસો સુલદ્રો એવાં ચૂંટ્યા છે કે એક જણ દસને હારે પડે. હું આવતીકાલે સવારે પ્રસ્થાન કરીશ.”

“બધી તૈયારી ખરાબર થઈ છે ?”

“હા...” મહાબલે કહ્યું.

અને રાતે તેણે મલયને પણ કહ્યું: “પ્રિયે, હું આવતીકાલે સૂર્યોદય પછી પદ્મીપતિને નષ્ટ કરવા પ્રસ્થાન કરીશ. એકાદ મહિનાથી વધારે સમય નહિ લાગે. તું ખૂબ જ આનંદમાં રહેજે.”

મલયે કહ્યું: “સ્વામી, હું પણ આપની સાથે આવીશ. હવે હું આપને કોઈ સ્થળે એકલા જવા નહિ દઉં.”

મદાબલ ખડખડાટ હસી પડ્યો અને પ્રિયતમાને એક હાથ પકડી લઈ મધુર સ્વરે બોલ્યો: “પ્રિયે, તારી પરિસ્થિતિ પ્રવાસ આટલે યોગ્ય નથી. એ એક મહિના પછી તું માતા બનીશ. આવા અંગેગામાં હું તારી ઈચ્છાને કેવી રીતે સંતોષી શકું ?”

“ તો પછી આપ ન જાઓ... મહામલાધિકૃતને જ મોકલો. હું આપના વગર એક પળ પણ નહિ રહી શકું.” મલયે દર્દીઓ સ્વરે અડામ્મને કહ્યું

“ મલય, આવી નિર્મળતા તારા ચિત્તને કેમ સ્પર્શે છે ? જે નારી એકલા હાથે મગધના ધરમાંથી કનકવતીને લઈ આવે ને લક્ષ્મી-યુ જ હાર પ્રાપ્ત કરે તે નારી શુ પોતાના સ્વામીને કર્તવ્યના પંથેથી પાછો વાળવા ઈચ્છે ? નહિ મલય, તારા ગૌરવને આવી નબળાઈ શોભતી જ નથી.. અને મહાસેનાપતિ માર ખાઈને આવ્યા છે.. .. ફરીવાર એને મોકલવા તે બરાબર નથી, જે હુ તારા ખાતર અહી રોકાઈ જાઉં તો પિતાશુ જ આવતીકાલે પ્રસ્થાન કરે શું તને એ બરાબર લાગે છે કે એક જુવાન પુત્ર પત્ની ખાતર પોતાના પિતાને જોખમમાં મુકે ? ”

મલય કશું બોલી નહિ. તેનાં નયનો સ્વજળ થયાં હતાં.

મહાબલે કહ્યું : “ મલય, કંઈ વારે વારે વિપત્તિ આવતી નથી. વળી તારા હૃદયમાં રાજ્યનુ ભાવિ રત્ન પોપાઈ રહ્યું છે. મારા કુળના અને રાજ્યના કલ્યાણ ખાતર પણ તારે નબળા વિચારો મનમાંથી કાઢીને મને હસતા મોઢે વિદાય આપવી જોઈએ.”

“ સ્વામી, હુ મારું કર્તવ્ય સમજું છું હું એમ પણ માનું છું કે ક્ષત્રિયાણી પોતાના સ્વામીને રણાગણમાં પાકવતાં પણ જરાય ધુન્ને નહિ । પરંતુ મારું મન એવું આળું થઈ ગયું છે કે મનમાં અનેક શ કાકુશંકાઓ થયા કરે છે.”

“ મલય, એવું કોઈ કારણ નથી. મને મારા બાહુબળ પર અટલ વિશ્વાસ છે કે હુ પલ્લીપતિને નષ્ટ કયો વગર નહિ રહું... આમાં શંકા લાવવાનું કોઈ કારણ નથી. વળી તુ અહી માતાપિતાની વાત્સલ્યભરી નજર તને રહી શકીશ. તારી કોઈપણ ઈચ્છા પૂરી કરવા

માટે મા તૈયાર જ હોય છે । અને સવાલ તો માત્ર એક જ મહિનાનો છે ને ? પછી શંકાકુશંકાઓને હૃદયમાં સ્થાન નહિ આપવું જોઈએ.”

અને સૂર્યોદય પછી મહાબલ બસો સુભદ્રાના રૌન્યદળ સાથે પદ્મી તરફ જવા રવાના થયો.

રાણી કનકવતીના હૈયામાં એક ચમકારો થઈ ગયો તે મૂલ્યને જ પોતાની આ પરિસ્થિતિ માટે જ જવાબદાર માનતી હતી. મલયે જ, મહારાજ વીરધવલ સમક્ષ મારી વાતને અસત્ય ઠેરવીને મારી સ્થિતિ કંદોડી કરી મૂકી હતી.. જો મલયે આ રીતે મને જૂદી ન પાડી હોત તો આજ મારે અસ્તવ્યરત બનીને એક ક્ષિપ્તારણુની દશામાં બટકવું ન પડત

મહાબલની વિદાય પછી રાણી કનકવતી એવી કોઇ તક શોધવામાં ગૂંથાઈ ગઈ કે જેથી મલયનું સુખ સળગી જાય...અને પોતાના હૈયામાં રહેલી વૈરની જ્વાળા શાત થાય ।

જેના હૈયામાં વૈર કે ઈર્ષ્યાની ચિનગારી પડી હોય છે તે માત્ર બીજને નથી દઝાડતા...પોતાને પણ બાળે છે । પરંતુ અજ્ઞાનવશ માનવી બળવા છતાં સમજી શકતો નથી.

કનકવતી હંમેશા મલય પાસે આવતી અને મલયનું ચિત્ત પ્રસન્ન રહે એવી વાતો કરતી. આથી મલયને પણ સ્વામીના વિરોગની વેદનામાં રાહત મળતી.

મહાબલને ગયાને એક સપ્તાહ વીતી ગયું. આ એક સપ્તાહમાં કનકવતીએ મલયસુ દરીનો સ પર્ક એટલો બધો ગાઢ કરી મૂક્યો કે મલયને પણ એમ જ થવા માંડ્યું કે કનકવતીના હૈયામાં સ્નેહ અને મમતા બંને પડ્યા છે ।

બીજી તરફ ગામમાં શરૂ થયેલી મહામારી ઉત્તરોત્તર વૃદ્ધિ પામી રહી હતી. બેચારના બદલે રોજ દસબાર મરણ થતાં હતા. મત્રીવર્ગે

નગરીના વૈદોને એકત્ર કરીને આ મહામારી શકવા અંગે હિપાથેટ વાતું જણાવ્યું.

વૈદોએ લોકોને પથ્યાપથ્ય, રહેણી કરણી અને સ્વચ્છતા અંગેની માહિતી આપવા માંડી અને મહામારી ફેલાવનારા કિટાણુઓ નષ્ટ થાય એટલા ખાતર વિવિધ પ્રકારનાં દ્રવ્યોથી તૈયાર કરેલા ધૂપ વડે નગરીમાં ચારે દિશાએ ધુમાડી કરાવવી શરૂ કરી.

મહામારીનો ભોગ ન બનવા ખાતર નગરીના ઘણા ખરા સાધનસંપન્ન પરિવારો થોડા સમય માટે અન્યત્ર વિદાય થયા.

મંત્રીઓએ મહારાજને પણ સલાહ આપી : “કૃપાવતાર, આપ રાજપરિવાર સહિત વીસ કોસ દૂરના આપણા કોઈ મામડામાં ચાલ્યા જાઓ...મહામારીની શકાવટ માટે પ્રયત્ન ચાલે છે...પરંતુ મહામારીનું સ્વરૂપ અતિ વ્યાપક બન્યું છે.”

મહારાજએ તરત જવાબ આપ્યો : “મહામંત્રીજી, આવા સમયે પ્રજાનો ત્યાગ કરીને ચાલ્યા જવું એ મારા માટે શોભારૂપક ન જણાય. રાજાએ વિપત્તિ કાળે પ્રજાની વચ્ચે જ વસવું જોઈએ.”

મલયસુદરીને દિવસના સમયે તો કનકવતીની વાતોથી આનંદ મળતો હતો...પરંતુ રાત્રિકાળે પતિની ચિંતા સતાવ્યા કરતી...આથી મલયે જ કનકવતીને કહ્યું : “દેવી, આપ જો રાતે અહીં મારી પાસે રહો તો મને ઘણો જ આનંદ થાય...મારા ચિત્તને ખીજા વિચારો આવે નહિ.”

“મારા અહોભાગ્ય, હું તો એકલી જ છું...આપની પાસે સૂઈ રહીશ.” કનકવતીએ આનંદભર્યા સ્વરે કહ્યું.

અને તેજ દિવસથી કનકવતી મલયના ખંડમાં દિવસ અને રાત રહેવા માંડી.

બે પાંચ દિવસ પસાર થયા પછી કનકવતીએ એકાંત મળતાં

મલયસુંદરીને કહ્યું. “પુત્રી, તને હેરાન કરવા અથવા તો તારા અર્ધનું અનિષ્ટ કરવા કોઈ રાક્ષસી આટલામાં ફરતી હોય. એવું હું બે રાતથી જોઈ છું. ગઈ રાતે તો તે ઝૂંખામાં આવી હતી પણ હું જાગતી હતી એટલે મેં તેને પકારી અને ધકેલી મૂકી... પરંતુ તે પછી ન આવે એટલા ખાતર હું એક કામ કરવા ઈચ્છું છું.”

મલય પ્રશ્નકારી નજરે પોતાની અપરમાતા સામે જોઈ રહી.

કનકવતીએ કહ્યું : “રાક્ષસી સામે હું પણ રાક્ષસીના પોષાક ધારણ કરીને તેને એવી ગભરાવી મૂકું કે પાછી કદી આ દિશાએ આવે નહિ. કારણ કે હું પણ કેટલાક મંત્રતંત્ર જાણું છું. જો તને હરકત ન હોય તો આટલું મારે કરી લેવું છે.”

મલયે પ્રસન્ન સ્વરે કહ્યું : “મા, તમે મારી ખૂબ જ કાળજી રાખો છો... મારા હિત ખાતર આપને જે કરવું હોય તે કરો.”

“તો હું થોડી જ વારમાં આવું છું. એ મારેના કેટલાંક સાધનો લઈ આવું.” કહી કનકવતી જીભી થઈ અને પુત્રીના મસ્તકે લાથ મૂકી બહાર ચાલી ગઈ.

મલયને બરબાદ કરવાની તેને આ એક સરસ તક મળી ગઈ હતી. તે પોતાના નિવાસે ન જતાં સીધી મહારાજ સુરપાલના ખંડ તરફ ગઈ.

મહારાજ સુરપાલ પોતાના મંત્રીઓ સાથે મહામારીના નિવારણ અંગેના લેવાઈ રહેલાં પગલાં બાબતના ચર્ચા કરી રહ્યા હતા.

મંત્રીઓ વિદાય થયા એટલે કનકવતી મહારાજને નમન કરીને જીભી રહી.

મહારાજએ કુશળ પૂછીને કહ્યું : “યુવરાજી આન દર્બારે રહે છે ને ?”

“હા મહારાજ .. પરંતુ આપની કૃપા વિચલિત ન બને તો હું એક હિતની વાત કરવા આવી છું.”

“ ખુશીથી કરો... મને તેવી શુભ વાત હશે કે કહવી હશે તો પણ તમારા પ્રત્યે મારો સદ્ભાવ એનો એ રહેશે. તમને કોઈ હેરાન કરતું હોય અથવા અપમાન કરીને તમારું અહિત કરતું હોય તો પણ મને કહેજો, જરાયે સંકાય રાખશો નહિ.”

કનકવતીએ કહ્યું : “ મહારાજ, નગરીમાં મહામારી ફેલાઈ રહી છે. ઉપાયો લેના છતાં મહામારી કાબૂમાં નથી આવતી... જેમ જેમ ઉપાય લેવામાં આવે છે તેમ તેમ મહામારી વધતી જાય છે, આ કાર્ય કુદરતી નથી પણ કોઈ યોજનાપૂર્વક કરી રહ્યું છે.”

“ યોજનાપૂર્વક કરી રહ્યું છે ? કશું સમજી શક્યો નહિ.”

“ મહારાજ આવું કાર્ય કરનાર મેલા મંત્રતાંત્ર જાણતું હોય છે... અને રાક્ષસીતું રૂપ ધારણ કરી રાગને ફેલાવે છે. છેલ્લી બે રાતથી હું સગી આંખે જોઈ રહી છું.”

“ આપ શું કહો છો ? કોણ છે એ ? એવું કરવાની એને શી જરૂર ? નિદોષ પ્રજાજનોના પ્રાણ હરવાની આવી યોજના કરનાર એ કુદરત કોણ છે ? ”

“ કૃપાવતાર ! હું આપ સમક્ષ નામ કહેતાં મૂળ ઊઠું છું... પરંતુ રાજપરિવારના અને નગરીના નિદોષ નરનારના હિત ખાતર મારે આપની પાસે આવવું પડ્યું છે.”

“ તમે સંકેત રાખ્યા વગર મને સ્પષ્ટ કહો.”

“ કૃપાવતાર, આ કાર્ય અત્યંત કોઈ નહિ પણ આપની પુત્રવધૂ અલ્પચંદ્રી કરી રહી છે.”

“ શું ? એ બંને જ નહિ...” કહીને રાજા ઊભો થઈ ગયો.

કનકવતીએ તરત કહ્યું : “ મહારાજ, મને ખાત્રા હતી કે આપ મારો વાત માનશો નહિ... પણ મેં આ નજરે જોયું છે. છેલ્લી બે રાતથી હું ઊઘવાનો ડાળ કરીને જ પડી રહું છું...”

“ પરંતુ મલયસુંદરી તો એક ધર્મનિષ્ઠ અને સંસ્કારી...”
 વચ્ચે જ કનકવતી બોલી : “ મારી વાતની ખાતરી કરવા માટેનો એક સરલ ઉપાય છે.”

“ કહેા...”

“ આપની પુત્રવધૂ મધરાત પછી શયનગૃહના મોટા ઝરૂખામાં રાક્ષસીના વેશે ઘૂમે છે અને ચારે દિશાએ કંઈક બોલી બોલીને ફૂંકા મારે છે ને હાથની મૂઠીઓ વડે કંઈક ફેંકે છે. આપ એ ઝરૂખા સામેના દૂરના એક મકાનમાં રાતે ઊભા રહો... ચુપ્ત રીતે જ ઊભા રહેજો અને ત્યાંથી પણ આપણને આ દ્રશ્ય દેખાશે.

“ ઓહ ! કનકવતી, જો આ વાત અસત્ય હશે તો...”

“ મહારાજ, આપના પુત્રવધૂને તો હું મારી પુત્રી સમાન માતું છું... મારા દિલમાં એના પ્રત્યે કોઈ વેરઝેર છે નહિ... આપના સુપુત્રે તો મારા પર મોટો ઉપકાર કર્યો છે... મારે અસત્ય બોલવાનું શું કારણ હોય ?... છતાં આપને ખાતરી ન થાય તો આપ મને મુંડિત કરી... અવળે બધેડે બેસાડી... નગરી વચ્ચેથી કાઢીને વનમાં મૂકી દેજો.”

થોડીવાર વિચાર કરીને મહારાજએ કહ્યું : “ તમે આ વાત કોઈને કહી તો નથીને ? ”

“ ના... મહારાજ... આવી વાત કોઈને કહેવાય ખરી ? ”

“ સાફ, તો આજ રાતે હું ખાતરી કરીશ. તમે આ વાત મનમાં જ સમજજો. કોઈને કહેશો નહિ.” રાજાએ કહ્યું.

વેરની તૃપ્તિ ખાતર છોડેલું વિષાકત તીર રાજાને આખા દહાળી ચૂક્યું હતું.

ખૂબ જ પ્રસન્ન બનેલી કનકવતી મહારાજાને નમન કરીને પોતાના નિવાસે ગઈ અને રાક્ષસીનું રૂપ ધારણ કરવા અગેની કેટલીક વસ્તુઓ પ્રાપ્ત કરવા બજારમાં જવા નીકળી ગઈ.

કનકવતીનું ચિત્ત આ તક મળ્યાથી ખૂબ જ આનંદમાં આવી ગયું હતું. તેને એમ જ થતું હતું કે હૈયાનો કંપ આજે શાંત થશે... વૈરનો અગ્નિ આજ ખૂટાઈ જશે ! આજ પોતાને હાથે મલ્લયને ખરમાદ કર્યોનો પૂરેપૂરો બદલો લેવાઈ જશે !

મહાબલને આવી કોઈ કલ્પના જ નહોતી.. તેણે તો પલ્લીપતિના ગમ મને ઘેરા લાલ્લો હતો... એક સપ્તાહમાં શરણે થવાની પલ્લીપતિને સુદ્ધત આપી હતી. એનો આજ છેલ્લો દિવસ હતો... આવતી કાલે સવારે જ તે પલ્લીપતિના ગામ પર સીધી ચોટ મારવાનો હતો.

નગરીમાંથી નીકળ્યાને વીસ દિવસ વ્યતીત થઈ ગયા હતા. આવતી કાલે પલ્લીપતિ શરણે ન થાય તો સમગ્ર ગામને પાદરમાં ફેરવી નાખવાનો તેણે સંકલ્પ કર્યો હતો.

મહાબલને એ કલ્પના પણ નહોતી કે પોતાની પ્રિયતમાના સુખમાં આગ પાચરવાનો એક રમત એની જ અપરમાતાના હાથે રમાઈ રહી છે !

પ્રકરણ ૧૦ મું :

: ધોર અરણ્યમાં...

રુઝિના બીજો પ્રહર ચાલતો હતો. કનકવતીએ આગ્રહ-પૂર્વક મલ્લયને સૂઈ જવાની વિનંતિ કરતાં જણાવ્યું : “ પુત્રી, મારે તો મંત્રતંત્ર વડે યુદ્ધ કરવું છે અને રાક્ષસી સાથે બાટકબું છે ..તું જુએ તે તારી આ સ્થિતિ માટે યોગ્ય નથી. વળી તારા અંગ પર રાક્ષસીની હાથા પથ્થુ ન પડવી જોઈએ. માટે તું સૂઈ જા. ”

મલયને ઓરમાન માતાની વાતમાં પોતાનું જ હિત દેખાયું. સજ્જન માણસો પોતા જેવા જ સહુને માનતા હોય છે ! મલયના મનમાં એવી શંકા પણ નહોતી જ-મી કે કનકવતીએ એક ભયંકર પથ્થર ગોઠવ્યું છે ! જો તેનું આ પથ્થર સકળ થાય તો અણધારી ક્ષિપ્તિ આવી પડે તેમ છે !

મલય સુદ્ધિમતી અને તેજસ્વિની હોવા છતાં સરલહૃદય હતી. કનકવતીની વાતમાં તેણે વિશ્વાસ રાખ્યો અને શય્યા પર નવકાન્ત મંત્ર ગણુની ગણુતી સૂઈ ગઈ.

શયનગૃહમાં એક જીળે નાનો ખંડ હતો. આ ખંડમાં પાણીના બે વાસણ ભરેલાં રહેતાં હતાં. એક ખૂણામાં લઘુશંકા માટેની ચોકડી હતી અને ત્યાં એક ખુલ્લું જળપાત્ર ભરેલું રહેતું હતું.

આગળના ભાગમાં કોઈવાર વઢો બદલવા હોય તો એ અગેની પણ સમવડ હતી. આ નાનો ખંડ અભ્યંતર ભાગમાં હોવાથી એમાં વાતાયન જેવું કશું નહોતું. માત્ર હવા માટે એક જાળિયું જે પથ્થરની કોતરણીનું હતું તે જીએ દીવાલમાં આવ્યું હતું.

મલયસુંદરી સૂઈ ગયાની ખાતરી કરીને કનકવતી રાક્ષસીનું રૂપ ધારણ કરવા આ નાના ખંડમાં ગઈ.

એક દીપકની દીવી લઈને તેણે નાના ખંડમાં એક તરફ સૂઈ-ત્યાર પછી ખંડનું બારણું બંધ કરી તેણે પોતાના સ્ત્રવણો વઢો કાઢી નાખ્યાં. આખા શરીરે અંધારામાં ચળકે એવું હરતાલતું મિશ્રણ પાણીમાં દાલવીને ચોપડ્યું. એના પર કાળા રંગના આડા અવળા લીંટા કર્યા અને મોઢા પર ચળકતો લાલરંગ ચોપડ્યો.

ગળામાં કોડીઓનાં બે હાર પહેર્યા. ત્યારપછી ઘોડાના વાળની બનાવેલી ધાધરી પહેરી. એ ધાધરી એટલી ટૂંકા હતી કે તેના પૃષ્ઠ સાથળ દેખાતા હતા અને મોઢું ભારે વિચિત્ર થઈ ગયું હતું દૂરથી

જેનારને કદપના પથુ ન આવે કે આ રાક્ષસી નથી પણ અરત-
અરત રાણી કનકવતી છે !

ત્યારપછી એક કાકડો તેલવાળો હતો. તે સળગાવ્યો અને
મોઢામાં ભરાવ્યો.

આ પ્રમાણે તૈયાર થઈને તે આસ્તેથી મોટા ઝડપમાં ગઈ
અને બે હાથ ઉલાળતી ઉલાળતી ઉલંગ નૃત્ય કરવા માંડી.

સામેના મકાનમાં રાજા પોતાના ખાસ મુલદો સાથે જોતો હતો.

તેણે જોયું .. ખરેખર કોઈ રાક્ષસી જ છે અને સાવ નબ
લાગે છે...વારંવાર તે બે હાથ વડે કંઈક ક્રિયા કરતી હોય છે
અને મોઢામાંથી આગ વરસાવી રહી છે.

પોતાની પુત્રવધૂતુ આવું સ્વરૂપ જોઈને રાજા સુરપાળ ભારે
દુઃખી થઈ ગયો અને તે એક ઉત્તમ કુળની કન્યા માનતો હતો,
સંસ્કારી અને તેજસ્વિની પુત્રવધૂ પ્રાપ્ત થયાને ગર્વ અનુભવતો
હતો, તે શું આટલી નીચ અને લાયકર હશે ?

રાજા આ દ્રશ્ય વધુ સમય જોઈ શક્યો નહિ...તેણે તરત
મુલદો સાથે યુવરાજના ભવનમાં જવાનું નક્કી કર્યું.

રાણી કનકવતીએ જોયું. રાજા અને મુલદો આ તરફ જ આવી
રહ્યા છે એટલે તે તરત ખંડમાં આવી ગઈ અને નિદ્રાધીન થયેલી મલયને
જગાડતાં બોલી : “ પુત્રી, રાજા આ તરફ આવતા લાગે છે ! સંભવ
છે કે મને આ વેશમાં જોઈને તેઓ ભારે રોષે ભરાઈ જશે...બેટી
હું પાણી વાળા ખંડમાં જઉં છું.. તું બહારથી સાંકળ મારી દેજે.”

“ ભલે...પથુ તમે આવો વેશ કેમ કર્યો છે ? ”

‘ તારા હિત માટે...રાક્ષસી હંમેશા માટે પરસ્ત થઈને ચાલી
ગઈ છે. હવે તારે લયનું કોઈ કારણ નથી ” કહી કનકવતી નાના
ખંડમાં ચાલી ગઈ. મલયસુંદરીએ ખંડનું બારણું બહારથી ખંધ
કરી દીધું.

ત્યાં તો ધમધમાટ કરતા રાજા અને સુભદ્રો આવી ચડ્યા અને રાજાએ શયનખંડનું દ્વાર ખખડાવ્યું.

મલયે કહ્યું : “કોણ ?”

એક સુભદ્રા બોલ્યો : “કમાડ ખોલો મહારાજા પધાર્યા છે !”
મલયસુદરીએ તરત કમાડ ખોલી નાખ્યું.

પાંચ સુભદ્રો સહિત રાજા અંદર દાખલ થયો અને પુત્રવધૂને મૂળ સ્વરૂપમાં જોઈને ચમકી ઊઠ્યો. આ રૂપવતી નાર કેવી જાદુગરણી અને માયાવિની છે.. થોડીવાર પહેલાં કૂર રાક્ષસી હતી અને અત્યારે વિનમ્ર પૂત્રવધૂ બની ગઈ છે !

મલયે બેને હાથ જોડી મસ્તક નમાવતાં કહ્યું : “શી આજ્ઞા છે પિતાજી ? અત્યારે મધરાતે આપને કેમ આવવું પડ્યું ? શું આપના પુત્રના કંઈ સમાચાર આવ્યા છે ?”

રાજાના મનમાં થયું...ચર્ચા કરવાથી કે ફેરો થશે અને લોકોમાં રાજા પરિવારની હાંસી થશે એટલે તેમણે શાંત સ્વરે કહ્યું : “પુત્રી, તારે અત્યારે જ રથમાં વિદાય થવાનું છે.”

“અત્યારે ?”

“હા...”

“કંઈ તરફ ?” પ્રશ્ન કરતી વખતે મલયના હૈયામાં કાળ પડી.
શું મારા સ્વામી કંઈ ત્રિપિત્તિમાં આવ્યા હશે ?

“પુત્રી, એ બધી ચર્ચા રસ્તામાં થશે...અત્યારે એક પળનો એ વિલંબ પોપાય એમ નથી.” રાજાએ કહ્યું.

તરત મલય ખોલી : “હું તૈયાર છું...”

“તો નીચે આવ...રથ તૈયાર થઈને આવી મેં હશે...તારે કંઈક લેવું હોય તો...”

“નહિ...મારા સ્વામી માટે મારો જીવ ભારે શંકાકુચમાં ફરી રહ્યો છે.. હું એક પળનો એ વિલંબ કરી શકું એમ નથી.”
કહી મલયસુદરી ખંડ બહાર નીકળી ગઈ.

મહારાજએ એક સુભદ્રને કહ્યું : “ શયનખંડ બરાબર બંધ કરીને તાળુ વાખી દો...બધી દાસીઓને મારા અંતઃપુરમાં મોકલી આપો અને આ આખો વિભાગ બંધ કરી દો. ”

મલય બહાર જ જીભી હતી. તે કશું સમજી શકી નહીં... એના હૈયામાં ભારે ઉત્પાત મચ્યો હતો.

વિચારોના સંગ્રામ માનવી માટે ભારે વસમો હોય છે !

સુભદ્રે તરન શયનખંડના ઝરખાનાં બારણાં બંધ કર્યાં. દીપ-આલિકા હારી નાખી અને મુખ્ય દ્વાર બંધ કરીને તેણે તાળુ વાસી દીધું.

ચિંતામાં મલયને પણ એ ખ્યાલ ન રહ્યો કે અંદરના નાના ખંડમાં પોતાની અપરમાતા છૂપાયેલી છે !

સહુ નીચે આવ્યા.

રથ પણ તૈયાર થઈને આવી ગયો હતો.

એક સુભદ્રે બધી દાસીઓને મુખ્ય ભવનમાં મોકલી દીધી અને આખા મહેલને બંધ કરી.. તાળાં લૂગાવી ..બહારના મુખ્ય દ્વાર પાસે બે ચોકિયાતોને બેસાડી દીધા.

મલયમુંદરી શું બન્યું હશે ? આવડી રોતે કયા કારણે પ્રવાસ ખેડવો પડતો હશે ? શું મારા સ્વામી યુદ્ધમાં ધાયલ થયા હશે ? શું મિત્રમાર પડ્યા હશે ? પણ એમ હોય તો મહારાજ અને મહાદેવી પણ સાથે જ આવે, ત્યારે શું બન્યું હશે ?

મહારાજએ એક સુભદ્રને એક તરફ બોલાવી—મલયમુંદરીને ગાઢ વન પ્રદેશમાં લઈ જઈને તેના પ્રાણુ લેવાની આજ્ઞા કરી અને તે બે ખુલાસો માગે તો ત્યાં જ કરવો...માર્ગમાં કશું ન કહેવું, એ પ્રકારની સૂચના આપી.

બે સુભદ્રો રથના આગળના ભાગમાં ગોઠવાઈ ગયા. રથચાલક તરીકે પણ એ બેમાંના એકે કાર્ય કરવાનું હતું. એટલે રથચાલક નીચે જીતરી ગયો.

ત્યાં જીએલા કેટલા રક્ષકો 'અવાહ' મનીને જોઈ રહ્યા. કોઈને
કશી કલ્પના સરખીયે ન આવી.

અને રથ મતિમાન થયો.

મલયને આઠમો માસ પૂરો થઈ ગયો હતો... નવમો ચાલતો
હતો અને આ રીતે નીકળવું પડ્યું. તેને હજી પણ આ પ્રવાસનો
હેતુ સમજતો નહોતો.

નગરીની બહાર રથ નીકળી ગયો. માર્ગમાં અ ધકાર ઘેરાયેલો
હતો. રાત્રિનો ઉત્તરકાળ હોવાથી ગુલાબી હવા ચિત્તને પ્રસન્ન કરી રહી
હતી. કાર્તિક માસ ચાલતો હતો... કૃષ્ણ પક્ષનું અંતિમ સપ્તાહ ચાલતું
હોવાથી તારા ગણોનો આછો પ્રકાશ અતિ સોહામણો લાગતો હતો.

મલયના મનમાં કંઈ તરફ જઈ રહ્યા છીએ એ પ્રશ્ન પૂછવાનું
મન થયા કરતું હતું, પરંતુ રાજના સુલટો સાથે વાત કરવાનો કોઈ
દિવસ પ્રસંગ પડ્યો નહોતો એટલે તે મનમાં ને મનમાં અનેક વિચારો
કરી રહી હતી. તેના મનમાં સ્વામીના અનિષ્ટ અંગે તો સંશય આવેલો
... પરંતુ... એમ હોય તો મહારાજ અને મહાદેવી પણ સાથે હોય.
એટલે એ સંશય નીકળી ગયો હતો... પરંતુ આ પ્રવાસનું કોઈ કાન્ય
સમજાતું નહોતું. તેના મનમાં એમ પણ થતું કે કદાચ સ્વામીએ જ
તત્કાળ આવવાનું કહેણ મોકલ્યું હોય.. પણ એમ બનવું એ શક્ય
નથી. નવમો મહિનો ચાલતો હોય અને તેઓ બોલાવે એવું કદી બને
નાહિ. જો એમ હોય તો તેઓ સાથે જ લઈ ગયા હોત.

તો પછી શું કારણ હશે ? મારાથી કોઈ અપરાધ પણ થયો
નથી. મહારાજ અને મહાદેવીનો વાત્સલ્યભાવ સગા માતા પિતા જેવો
જ છે. અને વિદાય આપતી વખતે મહાદેવી પણ મળવા આવ્યાં
નહોતાં, માત્ર મહારાજએ જ તત્કાળ રથ જોડાવીને કોઈપણ પ્રમા-
રનું કારણ દર્શાવ્યા વગર વિદાય કરી છે. શું બન્યું હશે ? કંઈ
તરફ જવાનું હશે ? કયું કાર્ય આવી પડ્યું હશે ?

આવા અનેક વિચારો ને પ્રશ્નો વચ્ચે મલય હારે ધ્યાનગતી.
અનુભવી રહી હતી.

માનવી જ્યારે પ્રશ્નો અને વિચાર તરંગોના વિશ્વમાં ખોવાઈ.
જાય છે, ત્યારે તેની મનોવેદના અકથ્ય હોય છે !

તેજસ્વી અસ્વોદાળો રથ એકધારી ગતિએ આગળ વધી રહ્યો
હતો. કોઈ મોઈ માર્ગમાં આવતા ખાડા ટેકરાના કારણે રથ વારંવાર
જીંચો નીચો થયા કરતો અને એનો ચક્રો મલયને પણ લાગતો.
તેના મનમાં રથ ધીમે હાકવાની આજ્ઞા કરવાની ઈચ્છા થઈ. પણ
તે સંકોચ વશ કશું ખોલી શકી નહિ.

પૂર્વોક્તમાં જીવાની સોનેરી ઝોટણી ઉપસી આવી.

મલય એ પરથી કદપી શકી કે રથ દક્ષિણ તરફ જઈ રહ્યો
છે...કઈ બાજુ જતો હશે ?

અને સૂર્યોદય પણ થઈ ગયો.

અંધો પ્રુથ્વિમિત્રજમાં જતા હતા. રથના વેગમાં કોઈ પ્રકારની
મદતા જણાતી નહોતી. બે ને સુબદ્ધો આગલા ભાગમાં એકા હતા અને
જણે નિર્જીવ પૂતળા એકા હોય તે રીતે મૌન બનીને જ એકા હતાં.
છેવટે મલયે મૃદુ સ્વરે પ્રશ્ન કર્યો : “ અને આ રથમાં કઈ તરફ
લઈ જાએ છો ? ”

કોઈ ઉત્તર ન મળ્યો. સુબદ્ધોએ રથમાં દ્રષ્ટિ પણ ન કરી.

મલયને થયું...શું મારો પ્રશ્ન સંભળાયો નહિ હોય ? તેણે ફરી
વાર જરા જીયા સાદે કહ્યું : “ ભાઈ, આપણે કઈ તરફ જઈએ
છીએ ? શા માટે જઈએ છીએ ? ”

મલયના હૈયામાં એક નવી ચિંતાએ પ્રવેશ કર્યો. અને ક્યાં
લઈ જતા હશે ? મારી આવી સ્થિતિમાં પ્રવાસ નિષિદ્ધ હોય છતાં.
મહારાજા અને ક્યાં મોકલી રહ્યા હશે ? અને મારા પિયર તરફ મોકલતાં
હોય તો અદ્રાવતી નગરી તો અન્ય દિશાએ આવી...

મલય કથું નક્કી કરી શકી નહિ.

ધીરે ધીરે દિવસનો પ્રથમ પ્રહર પણ પૂરો થવા આંચો. મલયે રથનો પડદો સહજ ઊંચો કરીને જોયું તો રથની ગતિ કંઈક ધીમી પડી હતી અને બંને બાજુ ગાઢ વન હોય એમ જણાતું હતું.

અને મલયના હંથામાં થયું. આવા વનવગડામાં કઈ તરફ મને લઈ જતા હશે ? શું પદ્મીપતિ સામે યુધ્ધે ગયેલા મારા રવામીની આજ્ઞાતું પાલન થતું હશે ?

ના, ના...એવી આજ્ઞા મહાબલ કદી ન આપે.

તો પછી ?

મલય આ રીતે અનત ચિંતામાં ઘેરાઈને અણુધાર્યો પ્રવાસ ખેડી રહી હતી...અને યુવરાજ મહાબલ વિજયી બની ગયો હતો.

માત્ર એક જ પ્રહરના સંગ્રામ બાદ પદ્મીપતિના સાથીઓ હાથ જીલ કાઢીને મહાબલ કુમારને શરણે આવી ગયા હતા...પદ્મીપતિ એકલો નાસી ગયો હતો.

પદ્મીપતિના ચારસો માણસોમાંથી દોઢસો તો મોતને ભેટી ચૂક્યા હતા. જ્યારે મહાબલનો એક પણ સુભદ્ર સૃષ્ટિ પામ્યો નહોતો...હા, પદ્મીપતિ જેટલા સુભદ્રો ધાયલ બન્યા હતા...!

આ પરિસ્થિતિના કારણે પદ્મીપતિ બધાને રેલા મૂકીને નાસી ગયો..અને તેના બચેલા સાથીઓ દાંતમાં તરણું લઈને શરણે ચર્છી ગયા.

યુવરાજ મહાબલે પદ્મીપતિના રહેવાના લવનમાં પોતાના સુભદ્રો સાથે તપાસ કરી...પદ્મીપતિની બાર પત્નીઓ યુવરાજ સમક્ષ ખોળો પાથરીને રડવા માંડી.

યુવરાજે આખા ગામને આશ્વાસન આપ્યું અને પદ્મીપતિએ સૂટેલો સવળો માલ ગાડાઓમ ભાંગ્યો અને અહીંસા માણસોને બંધનગ્રસ્ત બતાવ્યા.

પક્ષીપતિની સ્ત્રીઓનાં રૂદ્ધ પ્રત્યે કરુણા આવવાથી યુવરાજ-
મહાબલે પક્ષીપતિના બાર વર્ષના એક પુત્રને પક્ષીપતિ બનાવ્યો.
અને હવે પછી જો પક્ષીપતિ પાછો આવીને ઉત્પાત કરશે અથવા
તમે એને સાથ આપશો તો સમગ્ર ગામ પાડીને પાદર કરી નાખીશ
એવી ચેતવણી આપી.

ગામના વયોવૃદ્ધ પુરૂષોએ દેવ દેવતાના સોગંદ લઈને
મહાબલને ખાતરી આપી.

આમ મહાબલ વિજયી થયો અને તેણે આવતીકાલે સવારે
કૃત્ય કરવાનો આદેશ આપ્યો. એના હૈયામાં પોતાની પ્રિયતમાને
મળવાની આશા જાગી હતી.

એકના એક પુત્ર માટે ચિંતા કરતાં માતા પિતાને મળીને
એમના હૈયામાં હર્ષનો લાવ જાગૃત કરવાની એક અદ્ભુત અભિલાષા
મહાબલના ચિત્તમાં રમવા માંડી.

મહાબલના હૈયામાં ઉત્સાહ હતો...

ત્યારે મલયના ચિત્તમાં ચિંતાનો અગ્નિ સળગી રહ્યો હતો.

મધ્યાહ્ન સમયે બંને સુલદ્વેએ રથ ઊભો રાખ્યો.

મલયને થયું...અથો થાકી ગયા હશે અને કાઈ જળાશય
આબંધું હશે માટે રથ ઊભો રાખવામાં આવ્યો હશે.

રથના એક ખૂણામાં મિષ્ટાનનો રૂબરો પકથો હતો. પણ
ચિંતામગ્ન મલયે એ તરફ નજર સરખીયે નહોતી કરી.

રથ પરથી બંને સુલદ્વે નીચે ઉતરી ગયા.

મલય પણ એહાં એહાં અકળાઈ ગઈ હતી. તેણે પકથો જીવો
કરી આસપાસ નજર કરી તો ગાઢ વન દેખાતું હતું—

તે નીચે ઉતરવા માટે અગસર થાય તે પહેલાં જ એક
સુલદ્વે કહ્યું : “ દેવી, આપ નીચે ઉતરો. જ્યાં જવાનું છે તે રથજી
આવી ગયું છે ! ”

મલયના હૈયામાં આ ચળદોએ નજી અગ્નિતપ્ત શલાકાના
સ્પર્શ થયો...

આ ઘોર વનમાં શા માટે ?

મલય ખરેખર અકડાઈ ગઈ હતી. તે મહામહેનતે રથમાંથી
નીચે ઉતરી...તેણે બંને સુલદો સામે જોયું...બંને સુલદો અતિ
ગંભીર અને વેદના ભોગવતા હોય તેવા જણાતા હતા.

પ્રકરણ ૧૧ મું :

: તૃણ શય્યા !

ભયંકર અટવી જોઈ એ મલયસુંદરી મનથી ધ્રુજી ઉઠી.
તેણે સુલદે સામે જોઈને કહ્યું : “ ભાઈ, મને અહીં શા માટે
લાવવામાં આવી છે ? ”

“ દેવી, મહારાજ સુરપાળની આજ્ઞાથી આપને આ સ્થળે
લાવવામાં આવ્યાં છે મહારાજની આજ્ઞા હતી કે ભયંકર અટવીમાં
લઈ જઈને આપનો વધ કરવો.” એક સુલદે કહ્યું.

“ વધ ? ”

“ હા દેવી...આપને જે કંઈ કહેવું હોય તે કહો અને ઈષ્ટનું
સ્મરણ કરવું હોય તો કરી લો.” બીજા સુલદે કહ્યું

મલયસુંદરી, આ સાબળતાં જ રહી પડી. અરે, કર્મના કેવી
વિચિત્ર ગતિ છે ? મારા સ્નામી મને મારા જ હિત ખાતર રાજભવનમાં
-છોડીને એકલા ગયા...અને કર્મનું અદૃશ્ય એકાએક ભીષુ ચક્ર ...
પણ મેં કોઈનું અકલ્યાણ કર્યું નથી...મનથી પણ કોઈનું અહિત

ચિંતનનું નથી...સસરાજી અને સાસુજી અપૂર્વ પ્રેમભાવ રાખીને અને પોતાની પુત્રી માફક જ રાખતા હતા...એમના મનમાં એકા-એક મારો કયો દોષ ઊભો થયો હશે ?

વિચારમાં પડેલી મલયસુંદરીએ થોડીવાર પછી આંસુ લૂછી નાખ્યાં અને અતિકરુણુ સ્વરે કહ્યું : “ સુભદ્રા, આપ તો મહારાજના આજ્ઞાવાહક છો. મહારાજની આજ્ઞાનું સ કૌચ વગર પાલન કરજો, પરંતુ જો આપને વંધિા ન હોય અને આપ જાણુતા હો તો મને કયા ગુના માટે સજા ફરમાવવામાં આવી છે તે જાણાવો ”

મલયસુંદરીના કરુણ મધુર વચનો સાંભળીને બંને સુભદ્રોના હૃદય કંપી ઉઠ્યાં. એમના મનમાં થયું...આ તો તેજસ્વિની, પવિત્ર અને અતિ સંસ્કૃતી નારી છે...વળી સગલાં છે...દેવીના વદન પર કોઈ પ્રકારનો ગુનો દેખાતો નથી.

સુભદ્રોને મૌન જોઈને મલયસુંદરીએ કહ્યું : “ આપને સજાના કારણની ખબર ન હોય અથવા મને જણાવવાન ઇચ્છા ન હોય તો કંઈ નહિ, પરંતુ મારા તરફથી વિનંતી પૂર્વક મારા પૂજ્ય સાસુ સસરાને કહેજો કે મલયે જાણી જોઈને કોઈ દોષ કયો હોય એવું, એને યાદ નથી...છતાં અજાણુતા કોઈ દોષ થયો હોય તો હું ક્ષમા માગી લઉં છું. મારા સ્વામી આવે ત્યારે એમને પણ કહેજો કે મને હંમેશાં માટે ભૂલી જાય અને બનવાકાળ જો કંઈ હોય છે તે જાણુ જ કરે છે. મારા સ્વામી ધૈર્ય ગુમાવે નહિ અને સુયોગ્ય રાજકન્યા સાથે લગ્ન કરી સુખી થાય. મારા એમને પ્રણામ જણાવજો હવે હું સામેના વૃક્ષ નીચે બેસીને મારા ઈષ્ટનુ સ્મરણ કરુ છુ તમે સંકોચ વગર મારા પૂજ્ય સસરાની આજ્ઞાનું પાલન કરજો ”

આમ કહીને મલયસુંદરી મંથર ગતિએ એક વૃક્ષ નાચે ગઈ અને ફરીવાર હર્મરાજની પ્રવળતાને યાદ કરી મનમાં કોઈપણ પ્રત્યે

દુર્લાંવ રાખ્યા વગર શાંતિથી બેસી ગઈ અને નેત્રો બંધ કરી નવકાર મંત્રનું સ્મરણ કરવા માંડી.

તેના હૈયામાં એક શ્રદ્ધા ઝટલ હતી કે જન્મ સાર્થક ન થયો હોય તો ભલે, પણ મૃત્યુ તો સાર્થક કરવું જ જોઈએ. મૃત્યુને સાર્થક બનાવવાની તાકાત મહામંત્ર નવકાર સિવાય બીજા કોઈમાં નથી. અનંતભવના બંધનોથી પીડાતો આત્મા નવા ભવબંધનમાં ન પડે એટલા ખાતર નવકાર મંત્રની આરાધના એજ આવા વિષમ સંજોગોમાં શ્રેષ્ઠ, સરલ અને સચોટ ઉપાય છે.

આ શ્રદ્ધાના બળે તે નવકાર મંત્રની આરાધનામાં સ્થિર બની ગઈ.

બંને સુલકો ભારે દ્વિધામાં પડી ગયા હતા. એકે કહ્યું :
“લાઈ, મહારાજ સુરપાળે લાયકર બૂલ કરી હોય અથવા તો કેઈકે લળતી જ વસ્તુ જોઈ હોય એમ લાગે છે. યુવરાણી તો બાળક સમાં નિદ્રીષ છે.. એમનો વધ કરીને આપણે બે જીવની હત્યા શા માટે કરવી જોઈએ ?”

બીજાએ કહ્યું : “પણ આપણે મહારાજને જવાબ શું આપશું ?”

“જવાબ આપી દઈશું કે આપની આજ્ઞાનું પાલન થઈ ગયું છે. એક નાનકડી નોકરી ખાતર આપણે અન્યાયના ભાગીદાર શા માટે બનવું જોઈએ ?”

“તો યુવરાણીને કોઈ સુરક્ષિત સ્થળે પહોંચાડીએ. અહીં તો રાત પડશે ને હિંસક ગ્રાહીઓનો ગોકીરો શરૂ થશે.”

“આટલામાં એવું કોઈ સ્થળ હોય એની મને ખબર નથી... હું તો પ્રથમવાર આ વનમાં આવ્યો છું. યુવરાણીને આપણે એના ભાગ્ય પર જ છોડી દઈએ.”

બંનેએ આ રીતે નક્કી કરીને ધ્યાન મગ્ન બનેલી મલયસુધર્મી સામે જોયું.

ત્યાર પછી એક સુભટ્ટ કહ્યું : “આપણે જતાં પહેલાં યુવરાજીને સાવધ કરતા જઈએ . તેઓ કોઈપણ સુરક્ષિત સ્થળે જઈ શકે.”

ખીજે સમત થયો એટલે બે ને ધ્યાનમગ્ન બનેલી યુવરાજી પાસે ગયા અને કહ્યું : “ દેવી . ”

ખીજાએ પણ કહ્યું “ દેવી ..”

નવકાર મત્ર પૂરો કરીને મલયસુંદરીએ બે ને સામે નજર કરી અને કહ્યું : “ કેમ લાઈ ..હુ તોવાર જ છુ . મને શા માટે રમરણુ-મ્માંથી જાગૃત કરી ? ”

“ દેવી, અમને લાગે છે કે મહારાજાએ લયંકર અ-ચાલ કર્યો છે. આપ સર્વથા નિર્દોષ છો...એટલે અમે આપનો વધ કયાં વગર ચાલ્યા જઈએ છીએ. આપને માત્ર એટલી જ સૂચના આપવાની છે કે આપ સૂર્યાસ્ત પહેલાં કોઈ પણ સુરક્ષિત સ્થળે પહોંચી જાઓ.”

મલય અવાજ બનીને બંને સુભટ્ટો સામે જોઈ રહી. કશું બોલી નહિ. તેના મનમાં ચક્ર ..ઓહ, ભૂતકાળમાં કરેલાં શુભ કર્મોનો ભોગવટો કંઈક બાકી હોવો જોઈએ. નહિ તો આવા લયંકર વન પ્રદેશમાં મને જીવતી છોડવાનો વિચાર આ લોકોને આવે જ કયાંથી ?

બે ને સુભટ્ટો મલયને મરતકે નમાવી પાછા વળ્યા અને રથ લઈને વિદાય થયા.

મલય પણ વૃક્ષ નીચેથી ઊભી થઈ. આ નિર્જન વનપ્રદેશમાં સુરક્ષિત સ્થાન કયાંથી મળે ? છતાં તે કોઈ નદી કે જંગલમાં મળે એવા આશયથી મનમાં મહામંત્રનું રમરણુ કરતી કરતી એક દિશા તરફ ચાલવા માંડી.

અ તરમાં એક રમ્ય કલ્પના જાગી હતી...માતૃત્વની એક મંજળમય છબીએ હૃદયમાં અનેક કિરણો પ્રગટાવ્યાં હતાં. સહુની

વાણી એવી હતી કે પુત્રનો જ જન્મ થશે. રાજની દાયણાએ પણ પુત્ર જન્મ થવાની વાત કહી હતી. રાજવેદે પણ નાકી પરીક્ષા કરીને લગ્નગ છ મહિના પહેલાં પુત્ર જન્મશે એવી આગાહી કરી હતી. અને આ બધી વાતો સાંભળીને મલયતું હૈયું પુલકિત બન્યું હતું. એક સુંદર પુત્રની પોતે માતા થશે..રાજ ભવનમાં આનંદ મંગળ અને ઉત્સવનો પ્રારંભ થશે...દાન દર્શ દર્શને અનેકના આશીર્વાદ મેળવશે...રત્નજડિત સોનાના પોદણિયામાં રાજ્યનો વારસદાર પોદતો હશે...ગામના અનેક માણસો વધાઈ કરવા આવશે... કોઈ કુદ્રષ્ટિ ન લાગી જાય એની કાળજી વારે વારે રાખવી પડશે... સાસુ-સસરાનો હથેલો તો છલકાતો હશે અને બાળ કુમારને એક પણ માટે પણ વિખુટો નહિ મૂકતા હોય ..

આવી અનેક કદપનાઓ મલયના હૈયામાં રમી રહી હતી, આ કદપના અંગે તેણે સ્વામી સાથે પણ અનેક પ્રકારની ચર્ચાઓ કરી હતી...બાળકનો ચહેરો માતા જેવો હશે કે પિતા જેવો હશે ? એ પ્રશ્ન અંગે પણ અવારનવાર સ્વામી સાથે વિવાદ થતો હતો.

માતૃત્વની આ મગળ કદપના આજ એકાએક કોઈ પરદેશી પંખી સમી વીંધાઈ ગઈ !

વન ભારે ગાઢ હતું...વિવિધ પશુ પંખીઓ નજર સામે ચક્રતાં હતાં.. અને જાણે પ્રથમવાર માણસને જોતાં હોય તેવા આશ્ચર્ય સાથે ચમકાને મલય સામે જોયા કરતાં.

મલય એમને એમ નિરૂકેશપણે ચાલવા માંડી, કોઈ કેડી નહોતી, કોઈ રસ્તો નહોતો, કોઈ દિશાનો ખ્યાલ નહોતો...

એક તો રથમાં બેસી રહેવાથી કાયા અકકાઈ ગઈ હતી... નવમો માસ ચાલતો હોવાથી ઝડપભરે ચાલી શકાતું નહોતું.. અને આ રીતે વન વગડા વેઠવાની કોઈ કદપના પણ આવી નહોતી.

સ્વામી સાથે અલ્પાદિના વન પ્રદેશમાં પહેલીવાર આવેલી અને વમડો વેઢેલો...પણ સૂર્યોદય થતાં તો વિપત્તિનાં વાદળાં વીખરાવાં શરૂ થયાં હતાં. આમ છતાં એ વખતે પોતે સગલાં હતી જ નહિ... માત્ર પિયુ મિલનનો એક મધુર કવિતા મનમાં ગુજતી હતી.

મલય એમને એમ ચાલ્યે જતી હતી. પોતે વનના ઊંડાણમાં જઈ રહી છે એની કોઈ કલ્પના તેને આવી શકતી નહોતી. તે કેવળ મનમાં મહામંત્રનું રમરણ કરતી કરતી ચાલતી હતી. ચાલતાં ચાલતાં ચાકી જતી ત્યારે થોડી પળો ઊભી રહેતી.

વન પ્રદેશને અંત દેખાતો નહોતો. હૈયામાં ચૂંઝવણનો પાર નહોતો ..તેને એક વિચાર આઠ્યો...આ રીતે કોઈ હિંસક પશુનો ભોગ બનવું એ કરતાં આ દુઃખનો અંત લાવવા સ્વેચ્છાએ મોતને ભેટવું શું ખોટું ? કોઈ પ્રકારનો ગુનો કયો ન હોવા છતાં આ વિપત્તિ આવી પડી છે તો હવે કોના માટે જીવવું ? હવે કદી સ્વામીના દર્શન થવાનાં નથી...આ વનમાં જ ગમે તે હિંસક પશુ આવીને તેને ફાડી ખાશે એમાં કોઈ સંશય નથી. વળી પોતે એટલી થાકી ગઈ છે કે આમને આમ કયાં સુધી આશાના જીવવાની ઝંખના કરવી ?

ના...ના...આવા નિર્બળ વિચારો ન શોભે. આ જ કંઈ બની રહ્યું છે તે મારા જ કોઈ કર્મનો પરિપાક છે...મોતને ભેટવાથી પણ કર્મો કંઈ છોડવાનાં નથી.

વળી હિંદમાં એક નિર્દોષ બાળક પોપાઈ રહ્યું છે...એના કોઈ અપરાધ નથી...ના...ના...ના...સંસારની કોઈ માતા બાળકના કથ્યાણની ઉપેક્ષા કરી શકે નહિ. ઈચ્છા ન હોય, આશા ન હોય કે હિંસા ન હોય તો પણ આવતી કાલે આ વિરાટ પૃથ્વીના જીવન કરવા આવનારા સંતાન ખાતર જીવવું જ જોઈએ...સ્વાભાવિક રીતે આવે તો પણ તેની સામે ઝમ્મવું જોઈએ.

આવા અનેક વિચારો મનમાં આવતા હતા છતાં તે મહામત્રનું સ્મરણ કરતાં કરતી આગળને આગળ ચાલી જતી હતી.

સૂર્ય અસ્તાચલ તરફ ગતિ કરી રહ્યો હતો. એક તો ગાઢ વન અને તેમાં સૂર્યનું પ્રયાણ ! પ્રકાશ સાવ ઝાંખો થઈ ગયો હતો.

મલય ખૂબ થાકી ગઈ હતી. તેને એમ જ લાગતું હતું કે હવે પોતે કાંતો પકી જશે કાં મૂર્છિત બની જશે.

વળી આજ આખા દિવસમાં કંઈ ખાધું પણ નહોતું. ભાતાનો દાખડો એમને એમ રથમાં જ રહી ગયો હતો. જળપાન પણ ક્યું નહોતું.. સૂર્યાસ્ત થઈ જશે એટલે જળ પણ નહિ લઈ શકાય.. થું થાય ? આંખે અંધારા આવી રહ્યાં હતાં.. કોઈ સ્થળ દેખાતું નહોતું. આમ છતાં હૈયું કંટાળ કરી...શ્રી જિનેશ્વર ભગવતનું મનમાં સ્મરણ કરી તે ચાલવા માંડી.

થોડે જતાં જ આશાનું એક કિરણ દેખાયું...કોઈ નદીનો કલકલ ધ્વનિ તેના કાન પર અથડાયો. નિરાશામાં આશાનો એક હળવો તણખો તગવા માંડ્યો...

અને થોડે દૂર ચાલતાં જ તે જોઈ શકી કે સામે એક નદી છે .. નાતું છતાં સુંદર મેદાન છે...હજી સૂર્યાસ્તને પણ થોડીવાર લાગે છે.. તે ત્વરિત ચરણે આગળ વધી અને સૂર્યાસ્ત થાય તે પહેલાં જ નદી કિનારે પહોંચી ગઈ ..સ્વચ્છ, નિર્મળ જળ હતું... કોઈ પાત્ર પાસે હતું નહીં...પાણી ગાળીને પી શકાય એવું પણ કોઈ સાધન નહોતું. આપદધર્મનો વિચાર કરીને તેણે તૃષા છીપાવી. કંઈક મનમાં શાંતિ વળી...

અને સૂર્ય અસ્ત થઈ ગયો. સૂર્યનાં અતિમ રક્તાભ કિરણો સંકેતાર્થ ગયા...માત્ર પશ્ચિમ દિશાનો છેડો ઝબૂકતો હતો.

મલય ત્યાં ત્યાં એસી રહી. હાથ, પગ ને મોઢું ધોઈ જરા

આરામ અનુભવ્યો. ત્યાર પછી તેણે ચારે તરફ નજર કરી...એ કોઈ નિરાપદ સ્થાન મળે તો ?

થોડીવાર પછી તે જીડી. તેના મનમાં થયું કોઈ વૃક્ષના ઓથે પડ્યા રહેવું...અને તે મેદાનના સામા કિનારે દેખાતી સુંદર વનરાજી તરફ જવા માંડી.

વનરાજી થોડે જ દૂર રહી હશે ત્યાં સામે કોઈ આવતું હોય તેવો પદરવ સંભળાયો. તેણે ચમકીને સામે નજર કરી...એક વયોવૃદ્ધ જણાતા તાપસ્યુનિ આવી રહ્યા હતા.

મલય જીભી રહી ગઈ...પણ જીભા રહી શકાય એવી તાકાત જાણે ચાલી ગઈ હતી...તે નીચે બેસી ગઈ.

તાપસ્યુનિ નજીક આવ્યા અને બોલ્યા : “ ઓહ ! માતા, તું આ અઘોર અટવીમાં કેવી રીતે આવી ચડી ? શું તારા સાથી સંગાથી વિખૂટાં પડી ગયાં છે ? ”

મલયે તાપસ્યુનિને નમસ્કાર કર્યો અને કહ્યું : “ મહાત્મન, કર્મવિપાકના કારણે વિપત્તિમાં સપડાયેલી હું એક અખળા છું... નિરાપદ આશ્રમની આશાએ ચાલી ચાલીને ચાકી ગઈ છું.”

“ અરે પુત્રી, હવે તારે ગભરાવાનું કોઈ કારણ નથી. સામે દેખાય એ વનરાજીમાં જ મારો આશ્રમ છે...મારા આશ્રમમાં મારા સિવાય કોઈ નથી..પરંતુ તને કશી હરકત નહિ આવે...સ્વચ્છ શ્રમિ છે.. નિરાપદ સ્થળ અને થોડે જ દૂર એક રાજમાર્ગ પણ છે... તું જીભી થા અને મારી પાછળ પાછળ આવ...”

મલયના મનમાં થયું.. ગમે તેમ પણ કોઈ ધોર પાપ કરવા છતાં કંઈને કંઈ શુભ કાર્ય થયું લાગે છે...નહિ તો જ્યાં કગલે-પગલે મોતનો આભાસ થતો હતો ત્યાં આવું નિરાપદ ક્યાંથી મળી આવે ?

તે જીભી થઈ.....

તાપસમુનિએ તેના સામે જોઈને કહ્યું : “ દીકરી, તું તો સગલો લાગે છે...”

“ હા, મહાત્મન ! ”

“ ઓહ, તારા સાથીએ ખરેખર અભાગી હોવા જોઈએ. તને આ રીતે વનમાં વિખૂટી મૂક ને ચાલ્યા ગયા....” કહી તાપસમુનિ અમસર થયા.

મલય પણ તેની પાછળ પાછળ ચાલવા માંડી.

આકાશમાં અંધકાર ઉભરાઈ રહ્યો હતો. રાત્રિનો પ્રથમ પ્રહર શરૂ થઈ ચૂક્યો હતો. થોડી જ વારમાં મલય એક નાના છતાં સુદૃઢ ઉપવનમાં આવી પહોંચી આછેરા અંધકારમાં પણ તે જોઈ શકી... ઉપવનના એક ખૂણામાં એ કુટિરે આવી છે

તાપસમુનિએ કુટિરે તરફ આગળ વધતાં કહ્યું : “ પુત્રી, તારું નામ ? ”

“ મલયસુદરી . ”

“ તારું નામ જેમ શીતળ છે તેમ તારી આકૃતિ સૌમ્ય અને પવિત્ર છે...આ કુટિરમાં તું આનંદથી રહેજે.. અરે, પણ તેં આજે કઈ બોજન કયું હોય એમ નથી લાગતું ” કહેતા કહેતા મુનિ ઊભા રહી ગયા.

“ હા, મહાત્મન.. મને જુખનો ખ્યાલ જ નથી રહ્યો.. ”

“ અહીં તને ફળ સિવાય કશું નહિ મળે . તું જમણા હાથ તરફની કુટિરમાં જ હું તારા માટે બેચાર ફળ લઈ આવું.”

“ આપ તરફી ન બેશો...રાત્રિભોજનનો મારે ત્યાગ છે.”

મલયે સંકોચપૂર્ણ સ્વરે કહ્યું.

“ ઉત્તમ...ત્યારે તો તું શ્રી જિનેશ્વર ભગવંતના માર્ગની આરાધક લાગે છે...”

મલયે મસ્તક નમાવ્યું.

તાપસમુનિ ખૂબ જ પ્રસન્ન થઈ ગયા.

મલય કુટિરમાં દાખલ થઈ. અંધકાર તો હતો જ...ત્યાં તાપસ મુનિ બોલ્યા : “મલય, તું ઊભી રહે...હું મારી કુટિરમાંથી પ્રકાશનું સાધન લઈ આવું.”

થોડીવારમાં તેઓ એક સળગતું પાતળું ને લાચુ લા-કું લઈને આવ્યા અને બોલ્યા: “મલય, અહીં દીવો તો છે નહિ.. પણ આ એક અગ્નિબદ્ધ નામની દિવ્ય વનસ્પતિનું લાકડું છે. આખી રાત સળગ્યા કરશે અને એનો હળવો પ્રકાશ મળ્યા કરશે.” કહી મુનિએ તે સળગતુ બોલા જેવું લાકડું એક માટીના પિંડાકાર ગોળામાં ભરાવ્યું. ત્યારપછી કહ્યું : “કેમ પુત્રી, હવે બધું જોઈ શકાય છે ને ? ”

“હા.. મહાત્મન ..”

“અહીં ગાદકું કે ચાદર કશું નહિ હોય ..પણ તને હઠકત ન આવે એવી ધાસની પથારી બનાવી દઉં છું ...જે વસ્ત્ર આપીશ, એક ઓઢજો ને એક ધાસની પથારી પર પાથરજો.”

“કૃપાવત, મારા જેવી એક દુઃખિની માટે આપ આટલી બધી તકલીફ શા માટે લ્યો છો ? આ કુટિર ઘણી જ સ્વચ્છ છે.. હું એક તરફ સૂઈ જઈશ.”

“ના મા . તારે જનની સ્વરૂપ પામવાનું છે . અને ત્યાગી-ઓના હૈયામાં દુઃખીઆઓ પ્રત્યે સહાનુભૂતિ હોય છે. ” કહી તાપસમુનિ બહાર નીકળી ગયા.

લગભગ એક ઘટિકા પછી તેઓ ઘાસ લઈને પાછા આવ્યા અને એક તરફ ધાસની પથારી કરી આપી . તેના પર એક વસ્ત્ર બિછાવ્યું અને બીજું પાંગતે મૂક્યું. ત્યારપછી મલય, સામે જોઈને કહ્યું : “મલય હવે તું આરામ કર.. કુટિરનું દ્વાર અદ્વૈતી બંધ કરજો. નવકારમ ત્રણ રમરણ કરીને સૂઈ જજો.”

આ પ્રમાણે ધીર્વ, બળ અને આશ્રય આપીને મુનિ પોતાની કુટિરમાં ચાલ્યા ગયા.

મહાયે કુટિરનું દાર બંધ કર્યું. ત્યાર પછી તે તૃણચર્યા પર આડે પડખે થઈ.

તૃણચર્યા !

ન્યાં રતનજરિત સુરજ્વના પદંગોને મશરૂનાં ગાદલાઓ ઝોઝો પડતાં હતાં ત્યાં એક માત્ર તૃણચર્યા !

હતાં આ તૃણચર્યા પર છત્ર પદંગો કરનાં એ ઉત્તમ હતી...

મહાયે મનમાંથી બધા સંકલ્પ વિકલ્પ અગ્રા કરી મહામંત્રનું રમરણ કર્યું... અને આખા દિવસના યાકના લીધે તે થોડી જ વારમાં નિદ્રાધીન બની ગઈ.

પ્રકરણ ૧૦ મું :

: ઘટસ્ફોટ !

યુવરાજનો મહેલ દેલ્લા ત્રણ દિવસથી આવ બંધ થઈ ગયો હતો... આજ ચોથા દિવસનું પ્રભાત હતું... રાણી કનકવતી સુવરજના સ્વપ્નકલ્પમાં આવેલા એક નાના ખંડમાંજ પૂરાયેલી હતી. અન્ન-ભોજન વગર તે કારે અકળામણ અનુભવી રહી હતી. આજ તો પ્રાણીનું પાત્ર પણ પૂરું થઈ ગયું હતું, તેના મનમાં થયું, જે ચાર દિવસ પર્વત મારી અને આ દશા રહેશે તો મારો પ્રાણ તરી શકશે નહિ. કમનસીબી એ હતી કે આ ખંડમાં એક પણ વાતાવન નહોતું અને દવા પ્રકાશ મોટેનું નળિયું એટલું ઝેરું હતું કે ત્યાં કોઈ પણ હિપાયે પહોંચી શકાય તેમ નહોતું.

આ મોરીવાળા નાના ખંડમાં છૂપાઈ રહેવા તેનો પાછળ ઉદ્દેશ અચી જવાનો હતો... પરંતુ આ તો કોઈનું અહિત કરવા જતાં પોતાનું જ અહિત સામે આવી ગયું !

હવે કરવું શું ?

તેણે રાક્ષસીનો વેશ તો તરત જ કાઢી નાખ્યો હતો અને પોતાનાં વઢો ધારણુ થયાં હતાં. વાપરવાના પાણીની એક જળકુંડી ભરી હતી તેમાંથી તેણે હાથ મુખને અંધ ઘોઈ નાખ્યાં હતાં. તેને આશા હતી કે કોઈ દાસ દાસી આવશે ત્યારે ખહાર નીકળી શકાશે. તેના મનમાં એવો સંશય તો આવ્યો જ નહોતો કે આ ખારણા આમને આમ દેવાળાં રહેશે.

પદ્મીપાતેનો 'રાજ્ય કરીને યુવરાજ મહામલ ઉત્સાહભરે આવી રહ્યો હતા એ તે વનપદ્મીના રાકાયો ન હોત તો મઈકાલે જ આવી ગયો હોત !

મહામલના અતરમાં પ્રિયતમાને મળવાની પ્રત્ન ઉત્કંઠા હતી. તેને એમ પણ થતું કે ગણતરીના હિસાબે તે હવે ગણ્યા દિવસોમાં જ એક સુંદર બાળકનો પિતા બનશે... અને પત્નીનું મધુરતમ માતૃ-સ્વરૂપ નિહાળી શકશે !

પરંતુ તેને એ કલ્પના નહોતી કે પ્રજામાં ફેલાયેલી મરકીના કારણે મલયસુદરીનો વધ કરવાની આજ્ઞા અપાઈ ચૂકી હતી ! તે તો એવાજ સ્વપ્ન સેવી રહ્યો હતો કે મલયસુદરી વાટ ભેતી ઝરખે ઊભી હશે... પોતે તેના સામે દ્રષ્ટિ કરશે એટલે તે પોતાના મધુર સ્મિત વડે સ્વામીના વિજયને વધાવશે અને એ વધાઈ પાછળ એનો અપૂર્વ પ્રેમ છલકતો હશે !

સૂર્યોદય પહેલાં જ મહામલે મોકલેલો એક દૂત રાજ ભવનમાં આવી ગયો અને મહારાજ સુરપાળને સમાચાર આપ્યા: "યુવરાજશ્રીએ

પદ્મીપતિ પર વિજય પ્રાપ્ત કર્યો છે અને આજે દિવસના પ્રથમ પ્રહર પછી તેઓ આવી પહોંચશે.”

આ સમાચારથી મહારાજને ધણોજ દુર્ધ થયો. તેઓએ તરત મહાપ્રતિહારને આગા કરી... “યુવરાજનું સામ્રાજ્ય કરવાની ઝડપી વ્યવસ્થા કરો.”

અને દિવસનો પ્રથમ પ્રહર પૂરો થાય તે પહેલાંજ મહારાજા સુરપાળ, મંત્રીઓ, નગરના શ્રેષ્ઠિઓ, મહાસેનાપતિ, સુભદ્રો વગેરેને લઈને ગામની લાગોળે જવા નીકળી ગયા.

ગઈકાલે સવારે મલયના વધ માટે મોકલેલા બે ને સુભદ્રો આવી ગયા હતા અને બે ને સુભદ્રોએ ‘આગાનું પાલન કયું’ છે’ એમ જણાવ્યું હતું. આથી મહારાજને સંતોષ થયો હતો.

વળી વધારાના આશ્રય એ પણ થયું હતું કે મલયસુદરીને વિદાય કર્યા પછી વળતે જ દિવસે મરકીનું પ્રમાણ ઘટવા માડ્યું હતું. આમ થવાનું ખરું કારણ તો વૈદ્યોએ કરેલો પુરૂષાર્થ હતો. પરંતુ મહારાજને એમ થયું કે રાક્ષસી મલયસુદરીની વિદાયનું જ આ શુભ ફળ છે !

સહુ ગામની લાગોળે પહોંચ્યા અને એકાદ ઘરિકા ઊભારવા ત્યાં વિજયી પુત્ર પોતાના સૈન્ય સથે આવતો જણાયો.

પુત્રને પ્રાપ્ત થયેલા વિજયના ઉત્સાહને અંજે મહારાજા મલયનો પ્રશ્ન સાવ બૂલી ગયા હતા. તેમને એ પણ કલ્પના નહોતી ગઈ કે પુત્ર મલયના સમાચાર પૂછશે ત્યારે પોતે શું જવાબ આપશે ?

ગામની લાગોળે નગરજનો પણ મોટી સંખ્યામાં એકત્ર થઈ ગયા હતા અને યુવરાજને જોતાં જ સહુએ યુવરાજના જયનાદથી ગગન ગગવી મૂક્યું.

મહાબલ અથ પરથી નીચે ઉતરીને પિતાના ચરણમાં ઢળી પડ્યો. પિતાએ પુત્રને હૈયાસરસો લઈ વહાલથી મસ્તક સુધ્યું.

ત્યાર પછી મહાબલે અન્ય વડીલોને પ્રણામ કર્યા અને મહાસેનાપતિને પદ્મીપાતના પકડાયેલા રોનિકોને કારાગારમાં લઈ જવાની વ્યવસ્થા કરાવી.

આનંદ હિલ્લાસ સાથે યુવરાજ રાજ ભવનમાં આવ્યો. સહુએ યુવરાજ સમક્ષ વિજયની વાત સંભળવાની માગણી કરી એટલે યુવરાજે હુંકમાં પદ્મીપતિના ગામને ઘેરો ધાલીને પદ્મીપતિ નાસી ગયા સુધીની વાત કહી સંભળાવી.

યુવરાજે પોતાના મહેલ સામે જોયું. ઝરખામાં કોઈ નહોતું... મહેલનાં દ્વાર પશુ બંધ હતાં... માત્ર એ એકિયાતો ઊભા હતા. યુવરાજે ધાયું... પ્રસવ થયો હશે અથવા પ્રસવનો સમય થયો હશે એટલે મલય માતાના ભવનમાં હશે. આમ વિચારી તે માતાને મળવા ગયો. માતાએ એકના એક પુત્રને ધણાજ ભાવથી વધાવ્યો... પરંપર કુશળવાર્તા ક્યાં પછી યુવરાજે પ્રશ્ન કર્યો : “ મા, આપની વહુ તો કુશળ છે ને ? ”

મહારાજાએ મહાદેવીને સમ્મળી વાત કરી હતી મહાદેવીએ એ પ્રશ્નને ટાળવા ખાતર આનંદભાઈ સ્વરે ત્યાં ઊભેલી પરિચારિકાએ સામે જોઈને કહ્યું : “ અરે તમે શુ ઊભી રહી છો ? મહારાજા-કુમારના રનાનની વ્યવસ્થા કરે. એક જણી મોજનગૃહમાં જાયો. ” ત્યાર પછી મહાબલ સામે જોઈને કહ્યું : “ મહાબલ, તું પહેલાં નિરાંતે રનાન ભોજન કરી લે. પછી તને બધી વાત કહીશ. ”

મહાબલે મનમાં ધાયું કે મલય પ્રસૂતિગૃહમાં હોવી જોઈએ અને દીકરાને બહાર દીકરી જન્મી હોવી જોઈએ. એથી મા પોતાને નિરાંતે વાત કરવા માગે છે.

રનાનાદિથી નિવૃત્ત થઈ યુવરાજ પિતાની સાથે મોજનગૃહમાં ગયો. જમતાં જમતાં પદ્મીપતિના પ્રશ્નની જ વાત નીકળી જમ્યા પછી ઊઠીને મુખવાસ લેતી વખતે યુવરાજે મા સામે જોઈને કહ્યું : “ હવે મને વીગતથી વાત કહો. મલય અને બાળકની તબિયત તો સારી છે ને ? ”

મહારાજાએ કહ્યું : “ મહાબલ, તું હવે મલયને ભૂલી જાજે. જોને આપણે દેવી માનતા હતા તે ભય કર રાક્ષસી નીકળી. ”

યુવરાજ ભારે ચ ચળ બની ગયો.

મહારાજાએ પહેલેથી છેલ્લે સુધાની સંધળી વાત કરી. આ સાંભળીને મહાબલ બોલ્યો : “ પિતાજી, આપે એક નિર્દોષ આત્માને ભારે અન્યાય કર્યો છે. મહારાજા વીરધવળની કન્યા સર્વદગુણસુપન્ન નારી હતી. આપને આવી વાત કહેનારી કનકવતી પોતે જ દુષ્ટ છે...કનકવતી ક્યાં છે ? ”

“ મહાબલ, કનકવતીએ સત્ય કહ્યું હતું...મલયને વધ માટે મોકલ્યા પછી વળતે જ દિવસે મહામારી હળવી પડી ગઈ હતી અને આજ તો એક પણ મૃત્યુના સમાચાર નથી આવ્યા. ”

“ પિતાજી, હું કોઈપણ રીતે આવી વાત માની શકું એમ નથી. આપ કનકવતીને બોલાવો. હું એને કેટલાક પ્રશ્નો પૂછીને સત્ય તારવી લઈશ. ”

મહારાજાએ કહ્યું : “ મહાબલ, કનકવતી પણ દેખાતી નથી. મેં એને ઈનામ આપવા માટે વિચાર કર્યો હતો અને તપાસ પણ કરી હતી પરંતુ તે ક્યાં ગઈ છે એજ કોઈથી જાણી શકાયું નથી. ”

તરત મહાબલ ભિભો થઈ ગયો અને બોલ્યો ‘ આપુજી, ખરેખર આપ અન્યાય અને અધર્મ કર્યો છે. આપે કેવળ મલયને વધ નથી કર્યો, મારા જીવતરનો પણ વધ કર્યો છે. હું કનકવતીને શોધવા માટે માણસો મોકલું છું. ’

આટલું કહીને યુવરાજ સહસ્રકાટ ખડ બહાર નીકળી ગયો. તેનું મન ભારે વેગના અને વિપાદથી પીકાઈ રહ્યું હતું મલ્યના વધની વાત સાંભળીને જ તેનું હૃદય સાવ હતાશ થઈ ગયું હતું. થોડા જ સમયમાં માતા બનનારી નારી પ્રત્યે આવો અત્યાચાર કરતાં

પિતાજીનો જીવ કમ ચાલ્યો હશે ? એમાં પિતાજીનો દોષ શું કાઢવો ? મારા ભાગ્યમાં જ સુખનો અસ્ત થવાનો હોય ત્યાં બિચારા પિતાજી શું કરે ? આના કરતાં હું મનુષ્યને સાથે લઈ ગયો હોત તો સાકં હતું. રાણી કનકવતીએ જ જૂની વૈર ભાવનાને પોપત્તા ખાતર આ પદ્મવંત રચ્યુ લાગે છે. જે મનુષ્ય જૈનદર્શનની આરાધક છે, જે કદી રાત્રિ ભોજન કરતી નથી, જે કદી કોઈનું અહિત ચિંતવતી નથી, જેના નિર્માળ ચિત્તમાં પોતાની અપરમાતા પ્રત્યે પણ કોઈ પ્રકારનો રોષ રહ્યો નહોતો, મનુષ્ય આ રીતે નગરીની નિર્દોષ જનતા પર મહામારીનો પ્રયોગ કરે એ કોઈ કાળે માની શકાય નહિ.

યુવરાજ આવા વિચાર વચ્ચે સીધો પોતાના મહેલ પાસે આવ્યો. અને ચોકીદારો કીમા થઈ ગયા. ત્યાં તો મહેલની ચાવી લઈને મહારાજાનો મહાપ્રતિહાર આવી ગયો. મુખ્ય દ્વાર ખોલીને મહાપ્રતિહારે કહ્યું : “ મહારાજકુમાર, મહેલમાં કોઈ નથી. ”

યુવરાજના હૃદયમાં એક આશા જાગી હતી...વિદાય થતાં પહેલાં પ્રિયતમાએ કોઈ સંદેશ મૂક્યો હોય !

પ્રથમ તેણે પોતાના ખંડમાં જોયું...કશું નહોતું. માત્ર પ્રિયાનાં મધુર સ્મરણો જ દેખાતાં હતાં. ભોજન પછી મનુષ્ય પોતે જ સુખવાસનો થાળ લઈને આવતી અને આ આસન પર બેસતી. આ ખંડમાં બેસાને બંનેએ અનેક ચર્ચાઓ કરેલી.

મહાબલે ખંડમાં જોયું. સંદેશ જેવું કશું ન મળ્યું. તે ત્યાંથી સહયના શયનકક્ષ તરફ ગયો.

ખંડમાં દાખલ થતાં જ તેની નજર રત્નજડિત વિશાળ પદ્મંગ પર પડી...અને પ્રિયાની અનેક સ્મૃતિઓ હૈયાને ખળભળાવવા માંડી. તેણે ચારે તરફ જોયું. કયાંય કોઈ પ્રકારનો સંદેશ ન હતો. આખો ખંડ જાણે જીવ વમરના નિશ્ચેત દેહ સમો લાગતો હતો.

પ્રિયાના સ્મરણે હૈયે ઉભરાતાં યુવરાજનાં નયનો સજળ બની ગયાં.

યુવરાજે માત્ર ખંડ જોયો, પણ ખંડમાં રહેલા નાના ખંડને ન ખોલ્યો. જો એ ખંડ ખોલ્યો હોત તો ક્ષુધા અને તૃપાથી આકુળબાકુળ બનેલી સાચી રાક્ષસી તેને મળી જત.

ખંડ જોઈને તે પાછો વળવા જતો હતો ત્યાં એક ત્રિપદી તેના પગ સાથે અથડાઈ...નીચે પડી ગઈ.

એનો અવાજ કનકવતીએ અંદર સાંભળ્યો અને પ્રાણુ બચાવવા ખાતર તેણે નાના ખંડમાં વાસેલા કમાડ પર બેચાર વાર હાથ પછાડ્યો.

કમાડ ખખડવાનો અવાજ આવતાં જ યુવરાજ ચમક્યો...તેણે પળનોયે વિલંબ કર્યા વગર નાના અભ્યંતર ખંડનું બારણું ખોલી નાખ્યું. લથડિયાં ખાતી કનકવતી ક્ષુધા તૃપાથી સાવ કૃશ બનીને પડી હતી.

યુવરાજે તરત તેને બેઠી કરી. કનકવતીએ એક હાથ મોઢા પર ચૂકીને પાણીનો ઈશારો કર્યો.

ખંડ બહાર બિભેલી દાસીને તરત જળ લાવવા રવાના કરી. ખંડ બહાર બિભેલી મહાપ્રતિહાર પણ અંદર આવી ગયો.

યુવરાજે કહ્યું : “ અરે, આ બિચારી અહીં જ પૂરાઈ ગઈ લાગે છે ..એને બહાર કાઢો ને આ આસન પર બેસાડો. ”

મહાપ્રતિહારે રાણી કનકવતીને ઉચકીને એક આસન પર બેસાડી. જળતું પાત્ર લઈને દાસી આવી ગઈ. થોડું જળપાન કર્યા પછી કનકવતી કંઈક સ્વસ્થ થઈ.

યુવરાજ આ વખતે નાના ખંડમાં ગયો હતો. ત્યાં તેણે ચળકતો હરતાલનો લેપ, વાળની ધાધરી, બીજ રંગના દાખડા વગેરે જોયું. આ

પિતા સામે જોઈને કહ્યું : “પિતાશ્ર, આપે કરેલા અન્યાયનો અને મન્ય નિર્દોષ હોવાનો પુરાવો જોવો હાથ તો સામેના નાના ખંડમાં જઈને જોઈ લ્યો. આ દુષ્ટ સ્ત્રીએ જ રાક્ષસીનો વેશ ધારણ કરીને આપને ભ્રમમાં નાખ્યા હતા.”

મહારાજાએ કનકવતી સામે વેધક દષ્ટિએ જોઈને કહ્યું :
“સત્ય વાત કહી દે...”

“માગે અપગધ ક્ષમા કરો...કૃપાવતાર, જૂના વૈરના કારણે જ મારાથી આમ થઈ ગયું છે...આપ આપનાં પુત્રવધૂને ખોલાવો...હું એની ક્ષમા માગી લઉં. મેં જ રાક્ષસીનું રૂપ ધારણ કર્યું હતુંએ...વખતે યુવરાજી પોત્તી ગયાં હતાં...આપ જ્યારે આપના સુમત્રી સહિત આ મહેલ તરફ આવતા હતા ત્યારે છૂપાઈ જવા ખાતર હું આ ખંડમાં ચાલી ગઈ હતી અને મેં જ યુવરાજીને દાર બંધ કરવાનું જણાવ્યું હતું...મને ક્ષમા કરો...”

મહારાજા સુરપાળ પોતાના કપાળ પર હાથ પછાડી ત્યાં ને ત્યાં ખેંચી ગયા. અરેરે, જીવનમાં કોઈ દિવસ આવો લયંકર અન્યાય કર્યો નથી. આવી ઉતાવળ કરી નથી. આ શું થઈ ગયું? તેઓ પુત્ર સામે જોઈને ખોલ્યા : “મહાબલ, મારાથી ગંભીર અન્યાય થઈ ગયો છે. તું મને ક્ષમા કર...!”

“પિતાશ્ર, આપનો દોષ શું કાદું? માગ દુર્ભાગ્યનું જ આ પરિણામ છે.” ત્યાર પછી તેણે કનકવતી સામે જોઈને કહ્યું : “કનકવતી, એક સ્ત્રી ઉપર હાથ ઉપકવો એ ગોલા નથી, તેમ મારું તકદીર તો ફૂટી ગયું છે. હવે હું તારા અપરાધની શિક્ષા કરું તોયે મારી પાખ સાશ્ર થવાની નથી. તું અત્યારે ને અત્યારે આ મહેલ મૂકીને ચાલી જા...’

કનકવતી તરત ઊભી થઈને ખંડની બહાર નીકળી ગઈ.

યુવરાજ બન્ને હાથ વડે મોઢું છૂપાવીને એક આસન પર બેસી ગયો.

મહારાજાએ ઊભા થઈ એકના એક પુત્રની પીડ પર હાથ ફેરવતાં કહ્યું : “ બેટા, ન બનવાનું બની ગયું છે. તું ધૈર્ય રાખ .. કોઈપણ સુયોગ્ય રાજકન્યા સાથે તારાં .. ”

વચ્ચે જ મહાબલ બોલ્યો : “ આપુ, મારાં લગ્ન એકવાર થઈ ગયાં છે. ફરીવાર એવી વાત કરશો નહિ. જે સુભદ્રો મલયનો વધ કરવા ગયા હતા તેમને બોલાવો. મલયનો વધ જે રથળે ક્યોં હોય તે રથળે હું એકવાર વદના કરવા જવા માગુ છું.”

મહારાજાએ મહાપ્રતિહારને આજ્ઞા કરી.

થોડી જ વારમાં બન્ને સુભદ્રો આવી ગયાં.

યુવરાજે બન્ને સામે જોઈને કહ્યું : “ તમે યુવરાણીનો વધ જે રથળે ક્યોં હોય તે રથળ મને ખતાવો.”

બન્ને સુભદ્રો પણ માટે મુગ્ધ બિઠ્યા.

મહારાજાએ કહ્યું : “ તમારો કોઈ દોષ નથી. તમે તો માત્ર રાજ આજ્ઞાનું પાલન ક્યું છે તમે સંકેત વગર રથળ જણાવો.”

બન્ને સુભદ્રોએ કહ્યું : “ કૃપાવતાર, અમને ક્ષમા કરો...અમે આપની આજ્ઞાનું યથાર્થ પાલન નથી ક્યું.”

યુવરાજ ચમક્યો તરત ઊભો થઈ ગયો અને બન્ને સામે જોઈને બોલ્યો : “ ત્યારે ? ”

“ મહારાજાકુમાર, દેવીને જોઈને અમને એમ લાગ્યું હતું કે આ સાવ નિદોષ અને પવિત્ર છે. મહારાજાનો જ કંઈક દ્રષ્ટિદોષ થયો હોવો જોઈએ. એટલે અમે એનો વધ નથી ક્યોં...અમને ચિન્તા નામના વનપ્રદેશમાં મૂકીને અમે આવતા રહ્યા હતા.” સુભદ્રે કહ્યું.

યુવરાજે તરત પ્રસન્ન સ્વરે કહ્યું : “ ઓહ, તમે મારા પર મોટામાં મોટો ઉપકાર ક્યોં છે.”

પ્રકરણ ૧૩ મું :

: દર્દનો અગ્નિ !

મહારાજાએ કનકવતીને હાથપાર કરી... પોતાની ચથેલી જૂથનો ભારે પરતાવો કર્યો... પરંતુ એથી પુત્રની ચિંતા જરાયે હળવી ન થઈ.

ખીજે જ દિવસે જસો રોનિકા સાથે બે ને સુભદ્રોને જ્યાં મલયસુદરીને જીવતી છોડી હતી, ત્યાં તપાસ અર્થે રવાના કર્યા.

મહાબલના કહેવા મુજબ મહારાજાએ ચંદ્રાવતી નગરીમાં પણ તપાસ કરવા માણસો રવાના કર્યા. કારણ કે, કદાચ મલયસુદરી તે તરફ ગઈ હોય! અથવા મહારાજા વીરધનલ પણ પોતાના માણસો દ્વારા તપાસ કરાવે.

આમ ને આમ છ દિવસ ચાલ્યા ગયા. બે ને સુભદ્રો વનપ્રદેશ ખૂંદીને પાછા આવ્યા. મલયસુદરીના કાંઈ વાવડ મળી શક્યા નહિ.

મલયસુદરી તાપસમુનિની કુટિરમાં હતી, પરંતુ એ રથળ એવું હતું કે સહેજે નજર ચડે તેવું નહોતું.

બે ને સુભદ્રોએ આવીને કહ્યું : “ રાજેશ્વર, અમે આખું વન ખૂંદી વળ્યાં પરંતુ ક્યાંય યુવરાણી દેખાયા નહિ.”

મહાબલે નિરાશ હૈયે પ્રશ્ન કર્યો : “ કોઈ હિંસક પ્રાણીનો ભોગ બન્યાં હોય એવું કોઈ ચિહ્ન દેખાયું હતું ? ”

“ ના મહારાજકુમાર, એવું કોઈ ચિહ્ન દેખાયું નહોતું. સંભવ છે કે તેઓ ક્યાંક ચાલ્યાં ગયાં હોય. ”

મહારાજએ કહ્યું : “ એ વનમાં કોઈ પક્ષી છે ? ”

“ હા મહારાજ...તણ પક્ષી છે અને અમે ત્યાં પણ તપાસ કરી હતી. ”

યુવરાજના હૈયામાં પ્રતેક્ષી આશા નષ્ટ થઈ ગઈ...તે જીડીને પોતાના શયનખંડમાં ચાલ્યો ગયો.

એક પવિત્ર નારીને થયેલા અન્યાયથી તેના ચિત્તમાં ભારે વેદના જાગી હતી. સાથેસાથ સર્વશ્રેષ્ઠ પ્રિયતમાનો વિચોગ પણ હૈયાને આળી રહ્યો હતો. સગર્ભાવસ્થાના અતિમ દિવસો હતા...કોઈપણ દિવસ આવું સંકટ કદપનામાં ચે આબ્યું નહોતું...આવા નિર્જન વનપ્રદેશમાં તે કોઈપણ સંયોગમાં જિવિત રહી શકે જ નહિ. કોઈ સિંહ, વાઘ, કે એવા પ્રાણીએ એના પ્રાણ લીધા હશે...

આવા વિચારોમાં તે વિચારોમાં તે ભારે દર્દ અનુભવવા માંડ્યો. તેના હૈયામાં સહજાવનના અનેક આનંદ લયો રમરણો ઉભરાવા માંડ્યાં. એક એક રમરણ અને પ્રિયાની એકાએક સ્મૃતિ એના અંતરને ભેદવા માંડી.

ભોજનનો સમય થયો. એક પરિચારિકા બોલાવવા આવી. યુવરાજે મસ્તક હલાવીને ભોજનની ના પાડી. મહાબલના મનમાં એક જ વસ્તુ રિથર બની ગઈ હતી કે...સચવાશે છૂટી ગયા પછી જીવવાનો કોઈ અર્થ નથી. અને જીવવું પણ કોના માટે ? જે બાળક અને જે પત્ની માટે જીવવાનું જરૂરી હતું તે તો છે નહિ...અને આ રીતે વેદનાની આંધી વચ્ચે પડ્યા રહીને જીવવાનો અર્થ પણ શું ?

કાલા, ધર્મિષ્ઠ અને સુશીલ માણસોને પણ મોહ ધણીવાર જ્ઞાન શૂંઘાવી દે છે. મહાબલ કોઈપણ ઉપાયે પ્રિયતમા વગર જીવી શકાય એમ માની શકતો નહોતો.

તેણે ભોજન બંધ કર્યું અને પોતાના ખંડમાં થોડીની માર્ક બાંધી. આનંદ બનીને બેસી રહેવાનું જ પસંદ કર્યું.

પુત્રની આ પરિસ્થિતિ જોઈને માતાપિતા પણ ભારે દુઃખ અનુભવવા માંડ્યા. મહારાજ સુરપાળ દુઃખી પુત્ર પાસે જઈને આગ્રહ-પૂર્વક કશું કહી પણ નહોતા શકતા..કારણ કે તેઓ માનતા હતા કે મારા જ અવિચારનું આ પરિણામ છે.

આમને આમ બીજા બે દિવસ વીતી ગયા. રાજના મંત્રીઓ, પડિતો વગેરેએ યુવરાજને સમજાવવાનો ઘણો પ્રયાત્ન કર્યો...પરંતુ યુવરાજ સહુની સામે મૌન જ રહેતો.

ત્રીજે દિવસે યુવરાજના શયનગૃહમાં માતાપિતા અને અન્ય મંત્રીઓ બેઠા હતા. મહારાજકુમારની આ દશા જોઈને સહુનાં ચિત્ત ભારે ચિંતિત થઈ ગયાં હતાં...કોઈને ઉપાય સૂઝતો નહોતો અને યુવરાજી અંગેના કંઈ પણ સમાચારો આવતા ન હતા.

માતાએ પુત્રનાં મસ્તક પર હાથ મૂકીને કહ્યું : “બેટા, તું આ રીતે અનજાળ વગર રહીશ તો અમારું શું થશે ? ” આ રાજ્યનું શું થશે ? આપણા મહાન વંશનું શું થશે ? ”

યુવરાજ કશું બોલ્યો નહિ, માત્ર તેની આખો સજળ બની ગઈ.

બરાબર આ સમયે મહામંત્રીમુનિદત્ત ખંડમાં દાખલ થયા... તેની પાછળ એક વૃદ્ધ પુરૂષ હતો. મહામંત્રીએ મહારાજ સામે જોઈને કહ્યું : “ મહારાજ, દક્ષિણ ભારતના પ્રખ્યાત નિમિત્તક આચાર્ય નેમીચરણ પધાર્યા છે...”

મહારાજ સુરપાળ તરત ઊભા થઈ ગયા.. અન્ય સહુ પણ ઊભા થઈ ગયા અને આચાર્ય નેમીચરણને આદર સહિત બેસાડ્યા.

મહામંત્રીએ કહ્યું : “ મહારાજ, હું આ જિનમ દિરે ગયા હતા... ત્યાં જ આ મહાપુરુષનો બેટો થઈ થયો. હું એમને ત્યાંથી જ મારી સાથે લેતો આવ્યો છું. ”

મહારાજાએ આચાર્ય સામે બે હાથ જોડી કહ્યું : “ મહાત્મન, આપ આ નગરીમાં ક્યારે પધાર્યા છો ? ”

“ ગઈ કાલે જ એક ગ્રેહિના કાર્ય અર્થે આવ્યો હતો...”
વૃદ્ધ નિમિત્તકે કહ્યું.

મહાદેવીએ આચાર્ય સામે જોઈને કહ્યું : “ આચાર્ય દેવ, અમે ભારે દર્દ અતુલવી રહ્યા છીએ. ખરેખર આપ અમારા પુણ્યપ્રયોગે જ પધાર્યા છો. ”

આચાર્યે મહાદેવી પદ્માવતીને આશીર્વાદ આપ્યા.

બે દિવસ અન્ન જળ વગરના ગયા હોવાથી મહાબલનો ચહેરો શુષ્ક બની ગયો હતો. મહાબલે આચાર્યને નમસ્કાર કરી કહ્યું : “ આચાર્યદેવ, આપની કીર્તિ મેં સાંભળી છે, પરંતુ આપના દર્શનનો યોગ આજે જ પ્રાપ્ત થાય છે. આપ કૃપા કરીને મારા એક પ્રશ્નનું સમાધાન કરી આપો. ”

આચાર્ય નેમીચરણે કહ્યું : “ કુમારશ્રી આપનો પ્રશ્ન આપ મનમાં જ ચિતરી રાખજો પરંતુ એ પહેલાં મારી વિદ્યાની ખાતરી કરવા આપ મનમાં બીજો કોઈ પ્રશ્ન ઊભો કરશો નહિ. ”

વૃદ્ધ નિમિત્તક સામે મહાબલ જોઈ રહ્યો.

વૃદ્ધ નિમિત્તકે પોતાની ઘેલીમાથી એક પાટી કાઢી અને તેના પર એક મૂકી દાતના પાસા વડે કંઈક ગણિત કયું...ત્યારે પછી કહ્યું : “ કુમારશ્રી, આપે હેટલો પ્રશ્ન જે ધાર્યો છે તે આપના ગળામાં સોભતી મુક્તામાળામાં કેટલા મોતી છે, એ અંગેનો છે. આપના ગળામાં રહેલી મુક્તામાળામાં એકસો એકોતર મોતી છે. ”

આવી ગણતરી તો કોઈએ કરીજ નહોતી. મહાબલે મુક્તા માળાનાં મોતી ગણ્યા અને કહ્યું : “ બગબર છે, મહાત્મન । ”

“ હવે આપના હૃદયને પીકા આપી રહેલા રુપ્ય પ્રશ્ન અંગે

કહીશ. ” આમ કહી વૃદ્ધ નિમિત્તકે પુનઃપાસાતું ગણિત કયું અને પાટી પર કંઈક અંક મૂકી કહ્યું : “ કુમારશ્રી, આપનો મુખ્ય પ્રશ્ન છે આપના પત્ની નિવિત છે કે નહિ ? ”

“ મગજર છે...આચાર્ય દેવ, મને માગ આ પ્રશ્નો કિતર આપો...અનન્યનો ત્યાગ કર્યાને આજ ત્રીજો દિવસ છે. ”

નિમિત્તકે કહ્યું : “ કુમારશ્રી, આપના પત્ની છવે છે. ”

મહાબલ તરત હર્ષભર્યા રવરે બેઠી જિંદગી : “ શું નિવિત છે ? ”

“ હા, મહાબલ.. નિવિત છે...અને...” કહીને તેમણે ફરીવાર પાસાતું ગણિત કયું અને કહ્યું : “ એમનું નામ સિંદરાસિતું છે...”

“ હા...મારી પુત્રવધૂનું નામ મલયસુ દરી છે. ” મહાદેવીએ કહ્યું.

મહાબલે પ્રશ્ન કર્યો : “ આચાર્યદેવ, આપે મારા દંપતીમાં બગ વેકયું છે...મને કહો કે તે અત્યારે ક્યાં છે ? ”

નિમિત્તકે કહ્યું : “ કુમારશ્રી, તે અત્યારે ક્યાં છે, શું કરે છે, વનમાં છે કે કોઈ નગરમાં છે વગેરે હું નહિ કહી શકું... પણ એટલું અવગ્ય કહું છું કે તેઓ નિવિત છે...પ્રસવકાળ પાકવા આગ્યો છે. અને એક મુંદર પુત્રગત્તનો પ્રસવ-યશો. ”

આ સાંભળીને મહારાજા, મહાદેવી, મહાબલ અને અન્ય સર્વના મન પ્રકુલ્ય બની ગયાં. નિરાશાના ગાદ અધકારમાં આશાતું એક તેજકિરણ પ્રગટી જિંદગી હતું. મહાબલે કહ્યું : “ મહાસેન, મારી પ્રિયતા મને મગશે કે નહિ ? ”

“ અવગ્ય મળશે...ક્યારે તે હું નહિ કહું. ”

મહામંત્રીએ, મહારાજાએ અને મહાદેવીએ આ અંગે અનેક પ્રશ્નો કરવા માંડ્યા. પરંતુ વૃદ્ધ નિમિત્તકે આથી વિશેષ કયું ન કહ્યું.

પરંતુ દુઃખાળના ઝોળા દેખાતા હોય અને થોડો પણ વરસાદ વરસી જાય એટલે માનવીના હૈયાને નિરાંત વળે છે...એજ રીતે આટલા ભાવિથી પણ સહુને નિરાંત થઈ.

મહારાજાએ નિમિત્તકને સારો એવો પુસ્કાર આપ્યો અને વૃદ્ધ નેમીચરણ સૌને આશીર્વાદ આપી વિદાય થયા

માતાપિતાએ મહાબલને ભોજન કરાવ્યું...ત્યાર પછી માતા પિતાએ પણ ભોજન કર્યું.

મહાબલના હૃદયમાં એક વાતનો સંતોષ થયો કે મલય ગમે તે સ્થળે જિવિત છે અને થોડા જ દિવસોમાં માતા થવાની છે, પણ આ રીતે તે ક્યાં હશે ? એને પ્રાપ્ત કરવા માટે કયો માર્ગ અહણ કરવો ? કયે સ્થળે માણસો મોકલવા ? જ્યાં જ્યાં માણસો મોકલ્યા હતા ત્યાં ત્યાંથી જે સમાચારો પ્રાપ્ત થયા હતા તે નિરાશાજનક જ હતા તો પછી મલય હશે ક્યાં ?

તેના મનમાં એમ પણ થયું કે પત્નીને શોધવા અર્થ મારે જ નીકળી જવું જોઈએ પરંતુ મુશ્કેલી એ હતી કે માતાપિતા કોઈપણ સંયોગોમાં રજા આપે એમ હતા જ નહિ, અને આ રીતે રાજ-મહેલમાં બેસી રહેવું પણ ગમે તેમ નહોતું પ્રિયતમા કંઈ હાલતમાં હશે, દોના આશ્રયે હશે, અને કંઈ પરિસ્થિતિમાં હશે એની કદપના આવી શકતી નહોતી

સંધ્યા પછી તે પોતાના શયનખંડમાં આવ્યો ત્યારે પણ આના આ વિચારે તેને સતાવી રહ્યા હતા.

એરમના ચારણાં અંદરથી બંધ કરી તેણે નીચે મુજબ એક પત્ર લખ્યો :

“પરમ પૂજ્ય માતાજી તથા પૂજ્ય પિતાશ્રી, આપના પુત્ર મહાબલના ભાવલયી પ્રણામ સ્વીકારશો. અહીં રાજલવનમાં

મહાબલકુમારની વગર મારાથી એક પણ રહી શકાય એમ નથી. કારણકે મારું હૃદય મેં તેને અર્પણ કર્યું છે અને તેના પર ચયેલા અન્યાયની વાત મારા ચિત્તને ભારે વ્યથા આપી રહી છે. આ સંયોગો જોતાં મારું કર્તવ્ય પોકાતે છે કે મારે મહાબલકુમારને શોધવા માટે જવું જોઈએ. આ સાથે બીજો વિચાર એ પણ આવે છે કે આપ બંને મારા માટે મહાન ઉપકારી છો...મારા પ્રત્યે આપની મમતા પણ અપાર છે અને મારા જેવો એક જુવાન પુત્ર આપની સેવામાં રહે એ ભાવના પણ આપે સેવી હોય તે યોગ્ય છે. આમ છતાં મહાબલકુમાર પ્રશ્ન એવો ઊભો થયો છે કે એક પાતે તરીકે પણ મારે કંઈક કરી છૂટવું જોઈએ...એટલું જ નહિ પણ એને ચયેલા અન્યાયનું મારે કંઈક પ્રાપ્તિત કરવું જોઈએ.

“આ વિચાર મને વધારે કર્તવ્યપૂર્ણ લાગે છે અને હું આપ સમા પ્રેમાળ માતા-પિતાના હૈયાને દુઃખ લગાડવાના હેતુથી નહિ, મારા કર્તવ્યના હેતુથી મહાબલકુમારને શોધવા માટે આજ રાત્રે જ ન જાઉં છું.”

“આપ મનમાં અન્ય કોઈ પણ પ્રકારનો સંશય લાવશો નહિ. હું ગમે તે કુખ્યે અને ગમે તેટલી મુશ્કેલી સહન કરીને પણ મહાબલકુમારને શોધી કાઢીશ. અને મહાબલકુમારને કંઈને જ આપના ચરણ કમળમાં સરતક નમાવવા આવી પહોંચીશ.”

“મારા આ પ્રવાસ કંઈ દિશામાં હશે, કેટલો લાંબો હશે કે ક્યા સુધી ચાલશે તે હું કહી શકતો નથી. પરંતુ નિમિત્તક મહારાજના કહેવા પ્રમાણે મહાબલકુમાર જિવિત છે એટલે મને શંકા છે કે હું એને અવશ્ય શોધી કાઢીશ.”

“આપ બંને મારા આરાધ્ય છો...મારા વિયોગને સહી લેજો.. કારણ કે કર્તવ્ય ધણીવાર ભાવના કરતાં મહાન હોય છે ! અને એ પણ વિશ્વાસ છે કે આપ બંનેના આશીર્વાદ પળેપળે મારું રક્ષણ કરતા જ રહેશે. જે સમયે પુત્ર માતાપિતાની સેવા કરવી જોઈએ તે સમયે પુત્ર

માતાપિતાનો ત્યાગ કરીને ચાલ્યો નથ એ ભારે દુઃખદ ઘટના છે... પરંતુ હું આપના પ્રત્યેના કોઈ દુઃખથી જતો નથી... કેવળ મારા કર્તવ્યનું પાલન કરવા બેઠું છું અને એમાં જ મારી શોભા છે. આપ સમા મહાન માતાપિતાનો પુત્ર કર્તવ્ય આગળ લાચાર બનીને ધરમા બેસી રહે એ એાછી શરમની વાત ન લેખાય, આમ માનીને આપ જરાયે દુઃખ ન કરશો... પણ પ્રસન્ન ચિત્તથી મને આશીર્વાદ આપતા જ રહેજો. વિદાય દેતી વખતે હું આપ બંનેના ચરણ કમળનું ધ્યાન કરી ભાવવંદના જણાવું છું.”

આ રીતે પત્ર લખીને મહાબલનું ચિત્ત કંઈક ઉત્સાહી બન્યું. તેણે પોતાની તદવાગ ધારણ કરી પોતાના કેટલાંક અલકારો ધારણ કરી કેટલીક દબ્ય ગુટિકાઓ, અંજન, તિલક વગેરે પણ સાથે સ્ત્રીધા અને બરાબર મધ્ય રાત્રિએ કોઈને અબર ન પડે તે રીતે અશ્વશાળામાંથી એક અશ્વ લઈને ચાલ્યો ગયો... અને બારોબારના માર્ગેથી નગરીનો ત્યાગ કરીને આગળ વધવા લાગ્યો.

સૂર્યોદય થઈ ગયો હોવા છતાં યુવરાજશ્રી શયનગૃહમાંથી બહાર નથી આવ્યા... શું હજી સુધી સૂતા હશે? આવા પ્રશ્ન મનમાં ઉદ્ભવતા એના ખાસ પરિચારકે શયનખંડનું દ્વાર ઉઘડાવવા ખબડાવ્યું... પણ તે સહેજ ધક્કો લાગતાં જ ઉઘડી ગયું. પરિચારકે આશ્ચર્યભરી નજરે શય્યા તરફ જોયું... શય્યા સાવ સૂતી હતી... શય્યા પર એક તાલપત્ર પડ્યું હતું... પરિચારક ચારે તરફ નજર ફેરવે તો શય્યા પાસે પહોંચ્યો અને વાળેણું તાલપત્ર ઊઠાવ્યું. ઉપર લખ્યું હતું, પૂજ્ય માતા પિતાના કરકમળમાં.

પરિચારક એમને એમ તાલપત્ર ન્યાં હતું ત્યાં મૂકીને બહાર નીકળી ગયો અને સંધ્યા મહારાજ પાસે પહોંચ્યો.

પરિચારકની વાત સાંભળીને મહારાજ અને મહાદેવી બંને યુવરાજના મહેલમાં ગયા.

મહારાજએ તાલપત્ર યોદ્ધાને વાંચ્યું...રાણીને પણ સ લગાવ્યું...
માતા તો ધ્રુસકે ધ્રુસકે રડવા માંડી.

મહારાજનાં નયનો પણ સમજળ બની ગયાં.

મહારાજએ પત્નીને શાંત કરી. મહાપ્રતિહારને યોદ્ધાઓ અને
યુવરાજ ક્યારે કોને કહીને ગયા અને કયે રસ્તેથી ગયા તે તપાસ
કરવા જણાવ્યું.

ભારે વેળા સહન કરતાં માતાપિતા મુખ્ય ભવનમાં આવ્યા.
અને મહારાજથી યોદ્ધાઈ જવાયુ : “ પ્રિયે, મારા હાથે થયેલા
અવિચારનું જ આ ફળ છે. મને લાગે છે કે મહાબલ મલયનો
શોધીને આવ્યા વગર પાછો નહિ ફરે. ”

મહાપ્રતિહારે આવીને મહારાજને જણાવ્યું : “ કૃપાવતાર,
રાજભવનમાંથી યુવરાજ ક્યારે ચાલ્યા ગયા તે કોઈ જાણી શક્યું
નથી. તેઓ એક અશ્વ લઈને ચાલ્યા ગયા છે. ”

મહારાજએ પુત્ર અને પુત્રવધૂની શોધ માટે ચારે તરફ માણસો
રવાના કરવાની આજ્ઞા કરી.

એકેનો એક પુત્ર આ રીતે ચાલ્યો જય એ માખાપને મન
ભારે દર્દીઓ પ્રસંગ હોય છે

પુત્રવધૂને અન્યાય કર્યાનું દર્દ હૈયામાં અગ્નિ માફક પીડી રહ્યું.
હતું, ત્યાં આ પુત્રની વિદાયનું દર્દ આવી પડ્યું.

ગઈકાલે નિમિત્તકના આગમનથી એક આશા બંધાણી હતી
અને પુત્રે બોજન ક્યું હતું. આજ પુત્ર પોતે જ ચાલ્યો ગયો.

ખરેખર ઈર્ષની વક્રગતિનો પાર કોઈ પામી શકતું નથી.

આ સમાચાર થોડી જ વારમાં નગરીમાં પ્રસરી ગયા.

પ્રકરણ ૧૪ મું :

: પુત્ર જન્મ !

વિ. ૨૧૮ વનના એક ભાગ તરફ આવેલા તાપસ્યુનિના આ શ્રમમાં આશ્રય પામ્યાને મલ્લયશ્વરની અગિયાર દિવસ થઈ ગયા.

વૃદ્ધ તાપસ્યુનિના ઉપદેશથી અને મહામ ગદાકારી નવકારમંત્રના સ્મરણના પ્રભાવથી મલ્લય સ્વસ્થ બની ગઈ હતી. તેના ચિત્તમાં મહારાજાએ કહેલા અન્યાય આ ગેનો કોઈ રોષ રહ્યો જ નહોતો. કારણ કે પોતા પર જે કંઈ બનતું તે પોતાનાજ કોઈ પૂર્વકર્મોનું પરિણામ હતું એમ તે શ્રદ્ધાપૂર્વક માનતો હતો. જે લોકો નિમિત્ત પ્રત્યે રોષ કરે છે અથવા વેર બાધે છે, તે લોકો જીવનમાં શાંતિ અને સ્વસ્થતા મેળવી શકતા નથી. એટલું જ નહિ પણ નવા કર્મ બાધતા રહે છે. મલ્લયશ્વરની જૈન દર્શનના સર્વોત્તમ સ્વકાર મળ્યા હતા એટલે તે અન્ય કોઈ નિમિત્ત પ્રત્યે રોષ કરવા ટેવાયેલી જ નહોતી. આમ છતાં તે પોતાના પ્રિયતમ મહાબલને જરાય ભૂલી શકી નહોતી તેઓ પદ્મીપતિ પર વિજય મેળવીને આવી ગયા હશે અને લવનને સૂનું જોઈને એમના ચિત્તની બ્યાકુળતા કેટલી વધી ગઈ હશે.. એ કલ્પના આવતાં જ મલ્લયનાં નયનો સજળ બની જતાં .

આજ આ આશ્રમમાં આબ્યાને બારમો દિવસ હતો અને દિવસના પ્રથમ પ્રકર પછી વૃદ્ધ સુનિ કંઈક કામે બહાર નીકળી ગયા હતા અને મધ્યાહ્ન સમયે આવવાનું કહી ગયા હતા.

આશ્રમના નાના ઉપવનમાં અન્ય કોઈ મનુષ્ય પ્રાણી ન હોવા છતાં ભયનું કારણ નહોતું એ વાનની મહત્ત્વને ખાતરી થઈ હતી... અને આજ તેના દેહમાં કંઈક અકળામણ પણ થતી હતી. મહત્ત્વ સમજતી હતી કે આ અકળામણ પ્રસવકાળ નજીક આવતો હોવાની છે... પરંતુ તેને એક વિચાર ભારે પીડી રહ્યો હતો આ આશ્રમમાં કોઈ સ્ત્રી નથી... પ્રસવકાળે મૃતિકર્મ કોણ કરશે ? પ્રસવ વખતે પોતે મૃત્યુ પામશે તો બાળકનું અને પતિનું શું થશે ? પતિના હૃદયમાં બાળકને નિહાળવાની તીવ્ર ભાવના હતી તે પતિ હવે કોઈવાર મળી શકશે કે નહિ ? અથવા પોતાના પ્રિય બાળકને ઓળખી શકશે કે નહિ ?

આવા અનેક વિચારો કરતી મહત્ત્વસુદરી ચૂં પડીના ઉમરામાં બેઠી હતી અને તેના નયનો આવા વિચારોના કારણે સજળ બની ચકાં હતી.

મધ્યાહ્નકાળ વીતી ગયો હતો. મહત્ત્વ વારંવાર ઉપવનના ઝાંપા તરફ નજર કર્યા કરતી, પરંતુ વૃદ્ધ મુનિ દેખાતા નહોતા.

આમ વાટ જોતાં જોતાં અને વિચારો વચ્ચે અથડાતાં અથડાતાં દિવસનો ત્રીજો પ્રહર પૂરો થવા આવ્યો. તે ધણી સમયથી ઉમરા વચ્ચે બેસી રહી હોવાથી અકડાઈ મઈ હતી... તે જીભી થઈ અને શરીર છૂટું પડે એ આશાએ ઉપવનના એક ભાગ તરફ અગ્રસર થઈ... ત્યાં તેની નજર ઝાંપા તરફ મઈ અને જોતા જ તેનું વ્યાકુળ ચિત્ત શાંત થઈ ગયું.

વૃદ્ધ તાપસ આવતા હતા. તેની પાછળ કોઈ ગામકિયણ જેવી વૃદ્ધ ડોશી હતી. ડોશીના માથાપર ચૂડલો હતો.

આટલા દિવસે આજ મહત્ત્વ એક ત્રીજા માનવીનું મોઢું જોઈ શકી. તે રિથર નજરે જોતી જિજ્ઞાસી રહી... ત્યાં તે વૃદ્ધ તાપસે નજીક

આવતાં જ કહ્યું : “ કેમ પુત્રી, અઠળામણુ તો નહોતી થતીને ?
મેટી, મે તને કહ્યું હતું કે આપણા આશ્રમમાં કોઈ આવી શકતું
નથી. હિંસક પ્રાણીઓ પણ આ ઉપવનમાં આવતાં નથી...કે ઈ
ભય જેવું તો નહોતું ને ? ”

મલયે આજા હાસ્ય સહિત કહ્યું “ આપ મધ્યાહ્ન સમયે આવ-
વાના હતા અને અત્યાર સુધી ન આવ્યા એટલે જરા ચિંતા થતી
હતી. આ ડોશીમાં ક્યાંથી મળ્યાં ? ”

ડોશી પણ મલય સામે ઊભી રહી ગઈ હતી. તાપસ્યુનિએ કહ્યું :-
“ તારો પ્રસૂતકાળ નજીક છે એમ મને આજે સવારે જ લાગ્યું
હતું એટલે પાંચ કોસ દૂરના એક પહાડીમાંથી આ જાણકાર બાઈને
લઈ આવ્યો છું.”

મલયે ડોશીમાં સામે જોઈને પૂછ્યું : “ માજી, આપનું નામ ? ”

ડોશીએ કહ્યું : “ મારું નામ ગોદા.”

“ ગોદામા, આવો સામેની ઝૂંપડીમાં.” મલયે કહ્યું. ત્યાર પછી
મુનિ સામે જોઈને કહ્યું “ મહાત્મન, આપે હસકોસનો પય કર્યો
છે...મારા ખાતર આપને ભારે કષ્ટ સહવું પડ્યું છે...હું આપના
ઉપકારનો બદલો કયે ભવ વાળી શકીશ ? હવે આપ વિશ્રામ કરો.”

મુનિએ હસતાં હસતાં કહ્યું : “ મલય સાધુ કેવળ કર્તવ્ય બજાવે છે.
ઉપકારનો બદલો મનમાં પણ ઈચ્છતા નથી...તું મારા શ્રમની
ચિંતા કરીશ નહિ. આમ તો મારે રોજ વીસ કોસ ચાલવાનું જ
હોય છે...આ તો તું અહીં છે એટલે હું ક્યાંય જતો નથી.”

ત્રણેય કુટિરમાં ગયા.

તાપસ્યુનિની ઝોળીમાં કેટલાંક ઉપમ રૂબો હતાં અને કેટલીક
વનસ્પતિનાં મૂળિયાં હતાં. તેઓએ ઝોળીમાંનાં દ્રવ્યો એક ટોપલામાં
હાલવતાં કહ્યું : “ આ ફળ તારા માટે છે...જે ફળ ખાઈશ એટલે

“પૂર્ણ” તૃપ્તિ મળી જશે અને ઉત્તમ બળ પ્રાપ્ત થશે. અત્યારે આ કૃતોત્તુ’ જ સેવન કરજો. બીજા મૂળિયાં વગેરે છે તે તારા માટેનાં ઔપધો છે ... પ્રસૂતિ વખતે કંઈપણ ઉપાધિ થાય તો હરકત ન આવે.”

સૂત્રોત્ત પહેલાં જ મદ્યથે એ કૃળ ખાધાં. એનો સ્વાદ એટલો મધુર હતો કે ન પૂછો વાત. આવાં કૃળ તેણે જીવનમાં કદી ચાખ્યાં નહોતાં.

ગોદા ડોશીએ પણ એ કૃળ ખાધાં.

તાપસ્યુનિને આજ ઉપવાસ હોવાથી તેઓએ કશું ન લીધું. રાત પડી.

ગોદા ડોશીએ પોતાના મૂંડલામાંથી તેલની એક કુપી, અમુક પ્રકારનાં ઓળર, બેચાર મૂળિયાં વગેરે દ્રવ્યો કાઢીને એક તરફ મૂક્યાં.

અહીં દીપમાલિકાતું કોઈ સાધન નહોતું, પરંતુ વૃદ્ધ્યુનિએ આપેલ લાકડીના બળવાથી આછો પ્રકાશ રહેતો હતો અને એ પ્રકાશથી મલય પણ ટેવાઈ ગઈ હતી.

ગોદા ડોશીએ મલયને એક શય્યા પર...જે ધાસની જ બનાવેલી હતી તેના પર-સુવાડીને પોતાની રીતે કંઈક તપાસ કરી. ત્યાર પછી તે બાજુની કુટિરમાં તાપસ્યુનિ પાસે ગઈ. અને બોલી: “યુનિબાબા બેનબાના ગર્ભને કોઈ વાંધો નથી.. અને મને લાગે છે કે પાછલી રાતે અથવા સવારે પ્રસવ થશે .. પરંતુ આપ એક વસ્તુ ભૂલી ગયા લાગે છે ? ”

“ કંઈ વસ્તુ ? ”

“ બેનબા પાસે બીજાં કોઈ વધારાનાં વસ્ત્રો તો છે નહિ.”

તાપસ્યુનિ આછું હસ્યા ને બોલ્યા: “ ગોદા, યુનિના આશ્રમમાં તો એ બધું કયાંથી હોય ? પણ તું ચિંતા કરીશ નહિ. જો સામેના ખૂણામાં એક પોટલી પડી છે...આમાં ત્રણ ચાર જોડ કપડાં છે.”

ગોદાએ તરત તે પોટલી લઈ લીધી...ખોલીને જોયું તો ઉત્તમ પ્રકારના કાપોસ વસ્ત્રોની ત્રણ જોડી હતી. નવજાત શિશુને ઢાંકવા માટે પણ બેત્રણ ટુકડાઓ હતા. આ જોઈને આશ્ચર્ય પામતી ગોદાએ કહ્યું : “ મુનિબાબા, આ વસ્ત્રો ક્યાંથી આવ્યાં ? ”

“ ત્રણચાર દિવસ પહેલાં જ હું દત્તને મળ્યો હતો અને આ વસ્ત્રો તેણે અને લાવી આપ્યાં હતાં. ” મુનિએ કહ્યું.

વસ્ત્રોની પોટલી લઈને ગોદા મલય પાસે આવી. તેણે પણ ત્યાં જ એક ધાસની સાદડી બિછાવી.

ગોદાતું અનુમાન સાચું પડ્યું. પાછલી રાતે જ મલયને અઠગામણ થવા માડી અને વેણ આવવા માંડી.

ગોદાએ મુનિબાબાને વાત કરી. મુનિબાબાએ એક મૂળિયું આપતાં કહ્યું : “ ગોદા, આ મૂળિયું મલયની કમરે બાંધી દેજે... પછી તને એમ લાગે કે બહુ પીડા થાય છે તો બાંધજે. ”

સવાર પડ્યું...સૂર્યોદય થયો અને મલયની પીડા કંઈક વધવા માંડી. ગોદાએ તરત મુનિબાબાએ આપેલું મૂળિયું મલયની કેડે બાંધી દીધું.

અને વળતી જ પળે ઔષધિના પ્રભાવેકે ગુણના લીધે મલયને સુખપૂર્વક પ્રસૂતિ થઈ ગઈ.. સૂર્યસમા એક તેજસ્વી પુત્ર રત્નનો જન્મ થયો.

બાળકનું પહેલું રૂદન જાણે સમગ્ર ઉપવનમાં કલ્લોલની લહર સમું રમવા માંડ્યું.

મુનિબાબા પશુકુટીરની બહાર ભિલા હતા.

ગોદાએ વિધિપૂર્વક સૂતિકર્મ કરી, બહાર આવી મુનિબાબાને હર્ષભર્યા સ્વરે કહ્યું. “ બાબા, બેનબાને મણિ જેવો તેજસ્વી દીકરો અવતર્યો છે...! ”

મુનિબાબાએ આકાશ તરફ નજર કરી...ત્યાર પછી મનમાં નવકારનું સ્મરણ કરી ગોદા તરફ જોઈને કહ્યું : “ ગોદા, તને હું મેશા યશ જ મળ્યો છે હવે સધળું તારે જ સંભાળવાનું છે.”

ગોદા નમસ્કાર કરીને કુટિરમાં ચાલી ગઈ.

અને વાતવાતમાં વીસ દિવસ વીતી ગયા ગોદા ડોશીની કાળજીથી મલય અને તેનો પુત્ર સ્વસ્થ રહ્યાં. મુનિબાબાએ પણ અમુક વનસ્પતિઃ ઔષધો આપીને મલયની પ્રસૂતાવસ્થાને સુખરૂપ બનાવી દીધી.

વીસમે દિવસે તો મલય કુટિરની બહાર નીકળી ..સુંદર અને સોહામણા પુત્રને જોઈને માતાનું હૃદય બધી વેદના વીસરી ગયું. પોતે એક મહાન રાજાની પુત્રી છે, એક મહાન રાજકુળની પુત્રવધૂ છે અને એક વીર પુરૂષની પત્ની છે એ વાત તેણે કદી વિચારી પણ નહિ...બસ પોતે એક દેવ દીધા પુત્રની માતા છે એ જ ભાવના તેના હૈયાને પ્રસન્ન રાખી રહી હતી. બાળકની ચમકદાર આંખો, નીરાંગી અને હિંગવળ કાયા, આકર્ષક વદન, કમળ જેવા હાથ પગ, નાની સુંદર આંગળિયો, નમણું નાક...આ બધું જોઈને મલય સંધળું વીસરી જતી અને જ્યારે બાળક ધાવતું ત્યારે તો મલયનું સમગ્ર ચિત્ત પુત્રમાં જ ઓતપ્રોત થઈ જતું. મલયને એમ તો થતું કે જો આ બાળકનો જન્મ રાજબવનમાં થયો હોત તો સમગ્ર નગરીમાં આનંદોત્સવનીલહર નાચતી હોત મહારાજા સુરપાળ અને દેવી પદ્માવતી ભારે હર્ષિત બની ગયા હોત ..અને એ બધા કરતાં પુત્રના પિતાનો આનંદ તો અકથ્ય હોત !

પરંતુ ભાગ્યનું ચક્ર માનવીના સ્વપ્નને ઘણીવાર પી ખી નાખે છે મલયનું સ્વપ્ન પણ પી ખાઈ ગયું હતું...છતાં એ પી ખાયેલા સ્વપ્નની માધુરી બનીને પુત્ર એના બોળામાં રમતો હતો. એજ એને માટે પુણ્યબળનું પરિણામ હતું.

મલયને એકવાર એ વિચાર પણ આવેલો કે મુનિબાબાની સહાય લઈને ચાલીસ દિવસ વીતી જાય એટલે પૃથ્વીસ્થાનપુર જવું...પણ આ વિચાર બીજી જ પળે મનમાંથી ખસી ગયો હતો. ત્યાં જઈને કરવું શું ? પૂજ્ય સસરાએ આ સ્થિતિમાં વધતી આજ્ઞા કરી હતી તે સસરા પાસે જવું કઈ રીતે ? ના...ના ..એ કરતાં તો આ નિર્જન વનમાં જ બાળકને મોટું કરવું એ જ ઉત્તમ છે ।

નારીના હૈયામાં જેમ પ્રેમ અને વાતસલ્યનો અખૂટ ભાંડાર હોય છે તેમ અભિમાનનો પણ ભાવ ભરેલો હોય છે । આ સ્વભાવગત અભિમાન પૃથ્વીસ્થાનપુર તરફ કેવી રીતે પગલાં માંડવા દે ?

આ નિર્જન વનમાં રહેવામાં પણ એક મુશ્કેલી સામે ઊભી થઈ હતી. મુનિબાબા સમા સર્વત્યાગી સંતના આશ્રમમાં એક બોળે બનીને રહેવું અને મુનિબાબાની આરાધનામાં ત્રિક્ષેપ પાડવો એ કોઈ દ્રષ્ટિએ ઉચિત ગણાય નહિ. વળી વયોવૃદ્ધ મુનિબાબા ક્યારે દેહત્યાગ કરે એ પણ કહી શકાય નહિ.. જ્યારે મારી સામે તો હજી યૌવનનો પ્રારંભ કાળ છે.. આવા વનપ્રદેશમાં પુત્રને મોટો કરવા જતાં એના શિક્ષણનો પ્રશ્ન અધૂરો રહી જાય...એને એના રાજવ ચતુરં કદી જ્ઞાન પણ ન થાય...ના એ કરતાં ..

દરેક સ્ત્રીને પિયર એ ન ભૂલાય એવો વિચારો છે. મલયને થયું કે સવા મહિનાનો પ્રમૂતકાળ પૂરો થયા પછી મુનિબાબાની સહાય લઈને પિતાને ઘેર જવું એજ ઉત્તમ છે.

ધણા મનોમથન પછી આ વિચાર મલયના ચિત્તમાં સ્થિર થઈ ગયો. મલયને એ ખબર નહોતી કે એનો સ્વામી મહાબલ રાજસુખનો ત્યાગ કરીને પત્નીને શોધવા નીકળી પડ્યો છે ।

મહાબલ રાજસુખન અને નગરીનો ત્યાગ કરીને સીધો આ વન પ્રદેશમાં જ આવ્યો હતો. આઠ આઠ દિવસ પર્યંત તેણે આ

વનમાં ચારે તરફ તપાસ કરી હતી...પરંતુ મલયનું કોઇ નિશાન પ્રાપ્ત થયું નહોતું. આ વન જોયા તેને એમ જ થયું હતું કે આ નિર્જન વન પ્રદેશમાં છોડાયેલી મલય કોઈપણ સયોગોમાં જિવિત દશામાં બહાર નીકળે જ નહિ. વનનાં હિંસક પ્રાણીઓ એને જીવતી છોડે જ નહિ, પરંતુ નિમિત્તકની યાદ આવતા તેનામાં આશા પ્રગટી હતી અને તે વનમાં ભૂખ તરસ વેડીને પણ બમી રહ્યો હતો.

બંનેના મિલન વચ્ચે કર્મરાજનું અદૃશ્ય પડેલું હશે કે ભાગ્યમાં ભોગવવાનું અંકિત થયું હશે..મહાબલ આશ્રમ પાસેની સરિતાના કિનારા મુખી ગયો હોવા છતાં તે આશ્રમને જોઈ શક્યો નહોતો અને કમનસીમે અન્ય દિશા તરફ વળી ગયો હતો.

અને જ્યારે દુઃખ, વેદના ને પરિતાપ ભોગવવાનાં હોય છે ત્યારે માનવી માર્ગ પણ ભૂલી જાય છે.

આઠ આઠ દિવસના અવિરત રક્ષણપાટ પછી મહાબલ વન પ્રદેશને સામે છોડે નીકળી ગયો અને ખીજી કમનસીમી જાણી થઈ કે તેનો અશ્વ એક સ્થળે પાણી પીતાં પીતા જ મૃત્યુ પામ્યો.

મહાબલને અશ્વના મૃત્યુથી ભારે દુઃખ થયું..પરંતુ મલયને મેળવ્યા વગર અથવા તો એના સમાચાર જાણ્યા વગર પોતાની નગરીમાં ન જવાનો તેણે દ્રઢ સંકલ્પ કર્યો હતો.

જો તે મલયને ભૂલી ગયો હોત તો આજ તેના માતાપિતાએ તેની સામે અનેક રાજકન્યાઓ રજૂ કરી હોત, પરંતુ મહાબલના હૈયામાં મલયનું સ્થાન અનેક હતું. તે માનતો હતો કે સંસાર સુખ પ્રાપ્ત થવાનું હશે તો મલયથી જ થશે...અને જે પ્રિયતમાને આવો જબ્બર અન્યાય મળ્યો છે તે પ્રિયતમાને ભૂલી જઈ અન્ય નારીને જીવનમાં લાવવી તે મોટામાં મોટો અપરાધ છે.

મહાબલે વિચાર કર્યો, મલય ગમે તે હિપાયે આ વનમાંથી નીકળી ગઈ હોવી જોઈએ અને કોઈ ગામ કે નગરમાં આશ્રય મેળવીને રહેતી હોવી જોઈએ.

આમ વિચારી તેણે મલયને શોધવા માટે પગપાળો પ્રવાસ ખેડવો શરૂ કર્યો.

આ વાતની કોઈ કદપના મલયને કયાંથી આવે ? મલયને તો એ પણ ખબર નહોતી કે સ્વામી પદ્મીપતિને હરાવીને પાછા આવી ગયા છે ! અને પાછા આવ્યા હશે તો પણ બંને સુલદ્યોએ વધના જ સમાચાર આપ્યા હશે. આ સમાચાર સાંભળીને તેઓ ભારે નેદના વચ્ચે વલોવાતા હશે...અથવા શાંત બનીને નિષ્ક્રિય બની ગયા હશે !

મલયને વારંવાર એક પ્રતિજ્ઞાનું સ્મરણ થયા કરતું હતું.

પૃથ્વીસ્થાનપુરમાં આવ્યા પછી બંને આનંદથી રહેતાં હતાં ત્યારે એક રાત્રિએ વાતવાતમાં મહાબલે કહ્યું હતું : “ પ્રિયે, આજ મેં એક પ્રતિજ્ઞા લીધી છે.”

“ પ્રતિજ્ઞા ? ” હસીને મલયે સામે પ્રશ્ન કર્યો હતો.

“ હા...આજ સવારે એક યુનિના દર્શન થયાં હતાં.. મેં એમની પાસે તારા સિવાય અન્ય કોઈ સ્ત્રીને પાની ન બનાવવાનું મહાવ્રત લીધું છે.”

આ સાંભળીને મલય ચમકી હતી અને તેણે કહ્યું : “ સ્વામી, આ ઉતાવળ શા માટે કરી ? પ્રતિજ્ઞા લેતાં પહેલાં મને પૂછવું તો હતું...”

“ કેમ, આ કંઈ અનુચિત છે ? ”

“ કદાચ મારું મૃત્યુ થાય...”

“ મલય, તું મારી પાંખ છે...પાંખ તૂટી ગયા પછી પાંખી વધુ સમય જીવી શકે નહિ...અને નવી પાંખ કદી ચોડી શકાય નહિ...એવું અમ ગણ કદી બનવાનું નથી...અને...”

વચ્ચે જ મલયે હસતાં હસતાં કહ્યું હતું...“ કદાચ બને તો ?”

“તો તારું સ્મરણ એજ મારા જીવતરનો સહારો બને.”
મહાબલે પોતાનો હૃદયભાવ આ શબ્દોદ્વારો વ્યક્ત કર્યો હતો અને
મલય તેને વળગી પડી હતી.

આ વાત મલયના મનમાંથી જુસાઈ નહોતી...આજ વીસ
વાસાનો સિંહબાળ સમો પુત્ર બોળામાં પકચો હોવા છતાં સ્વામીની
આ વાત તેના હૈયામાં એવીને એવી રમતી હતી અને એથી જ
તેણે ચંદ્રાવતી જવાનો મનથી નિષ્ક્રિય કર્યો હતો.

પ્રકરણ ૧૫ મું :

: અણુધારી વિપત્તિ !

એક મહિનોને દસ દિવસનો પ્રસૂતકાળ આંખના પલ-
કારામાં પૂરો થઈ ગયો.

ડોશીમાએ સજળ નયને વિદાય લીધી. વિદાય આપતી વખતે
સુંદરી તેના બંને પગમાં નમી પડી અને બોલી : “ માતા, આપે
મારી અને મારા બાળકની રક્ષા કરી છે...આપના ઉપકારનો બદલો
હું કોઈપણ ઉપાયે વાળી શકતી નથી. ખરી રીતે નિઃસ્વાર્થ ભાવે
કરેલી સેવાનો બદલો હોય જ નહિ. પરંતુ આપે મારી એક
પ્રાર્થના સ્વીકારવી પડશે.”

ગોદા ડોશીએ મલય સામે સજળ નયને જોયું.

મલય પાસે માત્ર એક મુદ્રિકા હતી...તે રતનજડિત હતી...
મહાબલના સ્મરણ સમી પણ હતી. મલયે તે મુદ્રિકા ડોશીને આપતાં
કહ્યું : “ મા, મારું આટલું સ ભારણું સાચવજો.”

મલયનો ભાવ જોઈને ગોઠા ડોહીએ જરાયે આનાકાની કરી વગર મુદ્રિા લઈ લીધી અને મસ્તકે અડકાડી પોતાની ટચકી આંગળીમાં ધારણ કરી.

તાપસ્થુનિએ મલય સામે જોઈને કહ્યું : “ મલય, મારે પણ માછની સાથે જવું પડશે .. સધ્યા પહેલાં હું આવી જઈશ...તું નિર્ભયતાથી રહેજે.”

મલયે મગ્નતક નમાવી સંમતિ દર્શાવી.

તાપસ્થુનિ અને માછ વિદાય થયાં.

દરુ દિવસનો પ્રથમ પ્રહર ચાલતો હતો. વાતાવરણ ધણુ જ રમ્ય અને મનોહર હતું. મલયનો પુત્ર ત્રાસની પધારીમા પડ્યો પડ્યો ભગતો હતો અને ધૂનવાટા કરી રહ્યો હતો.

તાપસ્થુનિ અને માછ આશ્રમ બહાર નીકળી ગયાં અને દ્રષ્ટિ-મયોદયથી દૂર થયાં ત્યારે મલય કુટિરમાં આવી અને રમતાં બાળકને કઈ ઉબર પાસે બેઠી.

એના મનમાં થતું હતું કે.. સ્વામી ક્યારે મળશે તે ચોક્કસ નથી...પરંતુ સ્વામીની આ પ્રિય સ્મૃતિ તો અવશ્ય મારા જીવનનો આધાર બની જશે. આ પુત્રને મોટો કરવો, સંસ્કારી અને સુદૃઢ બનાવવો એ જ મારું કર્તવ્ય છે. આ કર્તવ્ય બજાવવા જતાં ગમે તેવો કષ્ટ સમય પણ વીતી જશે.

ના ..સ્વામી જરૂર મળશે. આ અ જે મારે જ પ્રયત્ન કરવો જોઈએ. તાપસ્થુનિ મનિને સમજાવી વાત કરીને ચંદ્રાવતી નગરી પહોંચવું જોઈએ. ત્યાં પહોંચ્યા પછી બધું થાણે પડી જશે...

આ રીતે વિચારમાં, નવી આશામાં અને પ્રિય પુત્રને સમાહવામાં દિવસ પૂરો થવા આગ્યો.

મુર્ચ્ચં અસ્તાચળની પાછળ છુપાઈ જાય તે પહેલાં જ તાપસ્થુનિ ઝીંપામાં દાખલ થયા.

થોડીવાર પહેલાં જ પુત્ર પોતી ગયો હતો... મધ્ય પ્રસન્ન નજરે
જોતાં જોતાં તાપસ્યમુનિ તરફ ગઈ.

મધ્યને સામી આવતાં જોતાં તાપસ્ય મુનિએ ઉદ્દેશ્યભર્યાં સ્વરે
કહ્યું : “મધ્ય, બંને કુશળ છે ને ?”

“હા મહાત્મન, આપની કૃપાથી અમે બંને કુશળ છીએ...
ભુઓ, હંમણાં જ સુધારત થશે... આપ થોડાં કળ...”

“નહિ પુત્રી, હું ગોદાને ત્યાં આહાર લઈને આવ્યો છું .. અને
આજ એક દિવ્ય વનસ્પતિ માર્ગમાંથી પ્રાપ્ત થઈ છે.” કહી તાપસ્ય
મુનિએ જોળીમાંથી મધ્યમ જોર જેવડી ચાર પાંચ ગાંઠ કાઢી.

મધ્યે આશ્ચર્યભરી નજરે એના સામે જોઈને કહ્યું : “દિવ્ય
વનસ્પતિ ?”

“હા... આ વનસ્પતિ ધણી જ પ્રલાવશાળી છે. કેરીના રસમાં
ધસીને આ દિવ્ય વનસ્પતિનું કપાળમાં તિલક કરવામાં આવે તો
તરત જ જાતિપરિવર્તન થઈ જાય છે... પરંતુ આમાં એક
સુરકેલી છે...”

“કઈ સુરકેલી, મહાત્મન ?”

“આ વનસ્પતિ મારા કામની નથી... જે સ્ત્રી આનું તિલક
કરે તે પુરુષ બની જાય... પરંતુ જ્યાં સુધી એના સ્વામીનાં કે
પ્રિયતમનાં થૂંકથી એ તિલક ભૂંસવામાં ન આવે ત્યાં સુધી એ મૂળ
સ્વરૂપે આવે નહિ... એજ રીતે પુરુષ તિલક કરે તો સ્ત્રી બની જાય...
એની પ્રિયતમનાં થૂંક વડે ભૂંસવામાં ન આવે તો તે પુનઃપુરુષ
થાય નહિ”

તાપસ્ય મુનિના આ શબ્દો સાંભળીને તેને પોતાના સ્વામી પાસે
રહેલી ગુટિકા યાદ આવી. સાથોસાથ અલ્પબાદિ પહોંચના તલ પ્રદે-
શોમાં પોતે પુરુષ બની ગઈ હતી અને સ્વામીએ સર્પનારૂપે તે તિલક
ભૂંસ્યું હતું તે વાત પણ યાદ આવી.

તાપસ્યુનિએ વિચારમગ્ન બનેલી મલય સામે જોઈને કહ્યું :
“ પુત્રી, કેમ વિચારમાં પડી ગઈ ? ખરેખર આ દિવ્ય વનસ્પતિ
છે...હો, એક માંડ તારી પાસે રાખ . કોઈ સમયે કામમાં આવે અને
આવતી કાલે વહેલી સવારે હું એક પહાડ પર જવાનો છું ... સંધ્યા
પહેલાં પાછો આવી જઇશ ”

મલયે દિવ્ય વનસ્પતિની માંડ પોતાના ઉત્તરીયના છેડે બાંધતાં
બાંધનાં કહ્યું : “ પહાડ પર ? ”

“ હા...એ પહાડ પર એક આકાશગામિની વનસ્પતિ છે...આ
ઋતુમાં જ તે પ્રાપ્ત થઈ શકે છે.” કહી તાપસ્યુનિ ઝૂં પડી તરફ
અગ્રગ્ર થયા.

મલય પણ પાછળ પાછળ ચાલતી થઈ.

ઝૂં પડી પાસે પહોંચ્યા પછી તાપસ્યુનિએ કહ્યું : “ પુત્રી, છેલ્લા
પંદર વીસ વર્ષથી આકાશગામિની યુટી પ્રાપ્ત કરવાનો હું પ્રયત્ન કરું
છું ... પરંતુ સફળતા મળી નથી . આ વખતે મને શ્રદ્ધા છે કે તારા
જેવી ભાગ્યશાલિનીનાં પગલાંથી મારે શ્રમ સાર્થક થશે.”

“ મહાત્મન, હું તો આપના ચરણની રજા છું. એ દિવ્ય
વનસ્પતિ થું આવતીકાલે જ પ્રાપ્ત થઈ શકે એમ છે ? ”

“ હા પુત્રી, આવતી કાલે મધ્યાહ્ન સમયે નક્ષત્રનો ઉત્તમ યોગ
છે. પછી એવો યોગ આવતો નથી અને ઋતુ પણ વિદાય લે છે.
અહીં એકલા રહેવામાં તને લય તો નથી લાગતો ને ? ”

“ ના...પરંતુ મારે આપની સાથે કેટલીક વાતો કરવાની હતી.”

“ પરમ દિવસે હું કયાંય નથી જવાનો. તારે જે કંઈ પૂછવું
હોય તે પૂછજે ને જાણવું હોય તે જાણજે. આકાશગામિની વનસ્પતિ
અંગે કંઈ પૂછવું છે ? ”

મલય કશું બોલી નહિ...માત્ર વૃદ્ધ મુનિ સામે જોઈ રહી.તેના

મનમાં આવતી કાલે પોતાના પિતાનો, સ્વામીનો અને પોતાનો પરિચય આપી... ચંદ્રાવતી જવા અ ગેની માગણી કરવાની ભાવના હતી.

મુનિએ મધ્યમને મૌન જોઈને કહ્યું: “ આવતીકાલે મને દિવ્ય વનરપતિ પ્રાપ્ત થશે. એટલે તુ પણ તારા બાળક સાથે આકાશગમન કરી શકીશ અને થોડી જ પળોમાં જ્યાં જવું હોય ત્યાં જઈ શકીશ. એ દિવ્ય ઔષધિને ચોખાના ધોણુમાં વાટીને ખંને પગના તળિયે તેનો લેપ કરવાનો હોય છે થોડો જ પળોમાં માનવી હળવો ફૂલ બની જાય છે અને પૃથ્વીથી એક કોસ ઊંચે ચડી જાય છે અને જે દિશાએ જવું હોય ત્યાં જઈ શકે છે.”

“ અદ્ભુત વનરપતિ ! ” મધ્યમ બોલી : હું શ્રી શાસનદેવને પ્રાર્થના કરું છું કે આપનો શ્રમ આવતીકાલે અવગ્રહ સફળ થાય.”

મુનિએ પ્રસન્નભાવે મધ્યમને આશીર્વાદ આપ્યા અને તેઓ પોતાની કુટિરમાં ચાલ્યા ગયા.

મધ્યમ પણ પોતાની કુટિરમાં આવી. બાળકુમાર હજી નિદ્રાધીન હતો.

મધ્યમ આ આશ્રમની માહિતગાર બની ગઈ હતી. હવે તો તે એકલી નદીએ પણ જઈ શકે એમ હતી. આશ્રમમાં કશું એને માટે અનવશ્ય નહોતું રહ્યું.

થોડીવાર પછી બાળક જાગૃત થયું.

મધ્યમે વહાલથી બાળકને ઉછરેગમાં લઈ રતનપાન કરાવવા માંડ્યું. મનમાં એક આશાદીપ પ્રગટ્યો હતો. આવતીકાલે મુનિશ્રીને આકાશ ગામિની ઔષધિ પ્રાપ્ત થઈ જાય તો પરમ દિવસે જ ચંદ્રાવતી નગરી તરફ વિદાય થઈ શકાય.

જેમ દીપકનો પ્રકાશ હોય છે તેમ આશાનો પણ આલોક હોય છે. આશાનું તેજ અંતરમાં પથરાય છે. અને આશાના એ તેજના પ્રભાવે માનવી પોતાની વેદના વીસરી જાય છે... માનવીને એ કલ્પના

અરણ્યે નથી હોતી કે આશા પોતે જ એક દુઝારી ચીજ છે...
આનવીના મનને જો કોઈ પણ સપકાવનાર હોય તો મનના તરંગ
સમી એ આશા જ છે...આથી પોતે દુઝારી હોય તો પછી એનો
પ્રકાશ કેવો હોય ?

રાત્રિના પ્રથમ પ્રહર પછી ભાવિ આશાનાં પ્રતીકસમા અને
સ્વામીની સ્મૃતિરૂપ પુત્રને પકામાં લઈને મલય સૂઈ ગઈ. સૂતાં
સૂતાં તેણે નવકાર મનનું સ્મરણ કર્યું.

જ્યારે તાપસ્ય મુનિ ધ્યાનસ્થ બનીને આરાધના કરી રહ્યાં હતાં.
હિપાનો પ્રકાશ પથરાય તે પહેલાં જ મલય સથામાંથી એઠી
થઈ. પુત્ર ભરનિદ્રામાં સૂતો હતો.

મલય પુત્રને એક કપડું ઓઢાડી બહાર આવી...જેથું તો
તાપસ્ય મુનિ પહોંચ તરફ ચાલ્યા ગયા હતા.

મલયના મનમાં થયું ; હવે હું સ્વસ્થ છું...પ્રાતઃકાર્ય આટોપી
લઈ પાણી ભરી આવું...પછી બાળક જગે એટલે એને ધવરાવું.

આમ વિચારી તેણે બંને કુટિરે વાળીચોળીને સ્વચ્છ કરી.
ત્યાર પછી શૌચાદિથી નિવૃત્ત થઈ તે પોતાની કુટિરમાં આવી..
પુત્ર ભરનિદ્રામાં સૂતો રહેશે એમ માની એક માટલું લઈ નદી
તરફ જળ ભરવા ગઈ.

બરાબર આ સમયે આશ્રમના પાછલા એક માર્ગ પર આ
વનમાં રાત્રિકાળ વિતાવીને વહેલી પરાંટે નીકળેલી બલસાર નામના
સાર્થવાહની વણઝાર ચાલવા માંડી આ વણઝાર સાગરતિલક
નગર તરફ જઈ રહી હતી...પોતાના વેપારનું કાર્ય પતાવીને બલસાર
પોતાને આમ સાગરતિલક નગર તરફ જઈ રહ્યો હતો.

મલયને એટલી ખબર હતી કે પાછળ એક માર્ગ છે...પરંતુ
આ વનપ્રદેશમાં ચીરીને એ માર્ગે વરસમાં એકાદ વખત કોઈ નીકળતું

એમ મુનિએ કહેલું. એટલે મલયે કોઈ દિવસ એ માર્ગનો વિચાર નહોતો કર્યો તેમ એ માર્ગ તરફ નજર સરખીયે નહોતી કરી.

અને આજ વણુઝાર નાંકળી ત્યારે મલય નદીએ ગઈ હતી. જો તે આશ્રમમાં રહી હોત તો વણુઝારનો અવાજ અવશ્ય સાંસળી શકત.

અને શય્યામાં સૂતેલ બાળક જાગ્યું...બાળક પાસે રૂદન સિવાય અન્ય કોઈ શબ્દ હોતું નથી. સોઠ્યમાં માતાનો અશ્વાસ જોઈને બાળક રડવા માંડ્યું.

આખી વણુઝાર પસાર થઈ ગઈ હતી...માત્ર બદસારનો રથ પાછળ હતો. અને તેણે આ અનુષ્ઠામાં બાળકનું રૂદન સાંભળ્યું. તરત તેણે સારથીને રથ ઊભો રાખવાની આજ્ઞા કરી. પોતાના સાથી સાથે તે ગ્રંથમાંથી નીચે ઉતરી ગયો અને જે દિશાએથી મલયના પુત્રના રૂદનને અવાજ આવતો હતો તે દિશા તરફ ઉતાવળી ગતિએ આવવા માડ્યો. થોડી જ વારમાં એને એ કુટિર દેખાઈ. તે કાંટાની વાડ ફેદીને અંદર આવ્યો. ઝૂંપડીમાં આવતાં જોઈને તે કોઈ માનવી હતું નહિ..એક મુંદર અને તેજસ્વી બાળક રડતું હતું.

બદસારે આસપાસ નજર કરી. તેના સાથીએ પણ આસપાસ જોયું...કોઈ દેખાતું નહોતું. બદસારને આ બાળક ગમી ગયું... તેણે તરત ઉઠાવી લીધું અને પોતાના સાથી સામે જોઈને કહ્યું : “ચાલ હવે વિજંબ કરવાની જરૂર નથી. બાળક બૂખ્યું લાગે છે... સંભવ છે કે એની માતા એને મૂકીને કયાંક નાસી ગઈ હોય !”

“હા શ્રીમાન, પરંતુ આ કુટિરમાં કોઈને વસવાટ હોય એવું લાગે છે।”

“બરાબર છે...પણ જોતો નથી બાળક એકાદ મહિનાનું જ લાગે છે ? એની માતા કોઈ હરામના હમેશ સાથે અહીં આવી હશે અને બાળકને જન્મ આપી જતા મોટું થવા દઈ આજ વહેલી સવારે જ કયાંક ચાલી ગઈ હશે.”

“ એમ જ લાગે છે । નહિ તો આવા મુંઝર બાળકને આ રીતે નિર્જન પ્રદેશમાં કોઈપણ માતા એકલું મૂકીને જાય નહિ.”

બાળક રડતું જ હતું .

બલસાર મધ્યમ અવસ્થાનો હતો છતાં ભારે સશક્ત હતો એના શરીર પર ઉત્તમ અલ્પ કારો ચળકતા હતા...એ પરથી એમ કહી શકાતું કે આ સાર્થવાહ ધનકુબેર હોવો જોઈએ. બલસારે બાળકને જાતું રાખવાનો પ્રયત્ન કરતાં કરતાં ચાલવા માંડ્યું.

બરાબર આ સમયે મલય આશ્રમના દ્વારમાંથી દાખલ થઈ અને તેની નજર બાળકના રૂદનના કારણે ઝૂંપડી તરફ ગઈ...તેણે જોયું, એ પુરૂષો આદ્યા જાય છે. એકના હાથમાં પોતાનો ત્રિયપુત્ર છે...કાળી ચીસો પાડી રહ્યો છે ।

આ દૃશ્ય જોતાં જ તેની કાખમાં કેડે રાખેલું માટલું નીચે પડી ગયું અને ભાગીને બૂક્યો થઈ ગયું. માટલું પડ્યાના અવાજથી બલસારે પાછળ નજર કરી, પણ તે ઉતાવળના લીધે કશું જોઈ શક્યો નહિ...તરત ચાલવા માંડ્યો.

મલય હેઞતાઈ ગઈ. આવા જન માનવ શન્ય અરણ્યમાં આ રીતે કેણુ આવ્યું હશે ? મારા બાળકને કેણુ અને શા માટે ઉઠાવી જતા હશે ? તે મનને મજબૂત કરીને ઉતાવળી ગતિએ પાછળ ચાલવા માંડી; અને ખૂમ મારી.

સાર્થવાહ બલસાર ઊભો રહી ગયો. તેનો સાથી પણ ઊભો રહી ગયો. બલસારે મલય સામે નજર કરી...મલયને જોતાં જ તે ચમક્યો । આવું રૂપ શું આ ધરતી ઉપર ? શું આવા અરણ્યમાં ? જરૂર આ સ્ત્રી જ આ બાળકની માતા લાગે છે.

મલયે નજીક આવીને કહ્યું : “ મારા બાળકને શા માટે લઈ જાયો છો ? ”

મલયના પ્રશ્નનો ઉત્તર ન આપતાં બલસારે સામે પ્રશ્ન કર્યો :
 “ સુંદરી, તું કોણ છો ? આવા લપાનક અન્ન્યમાં એકથી કેમ રહે
 છે ? તારા રૂપ ઉપરથી એટલું તો અવશ્ય લાગે છે કે તું કોઈ ઉત્તમ
 કુળના જન્મી હઈશ . આવા અરણ્યમાં તારે શા માટે આવવું પડ્યું ?
 શું કોઈ વિપત્તિને વશ થઈને આવી છે ? શું તાગ પતિએ તાગે
 ત્યાગ કર્યો છે ? અથવા કોઈએ તારું અપહરણ કરીને આવા વનમાં
 મૂકી દીધી છે ? ”

“ હું કોણ છું અને શા માટે અહીં રહું છું તે જાણવાની
 આપને કોઈ જરૂર નથી. આપ મને મારો પુત્ર સોંપી દો રડીરડીને
 એનો અવાજ પણ ખેંચી ગયો છે.”

“ દેવી, તું ચિંતા ન કરીશ.. હું સાગરતિલક નગરનો રહેવાશી
 છું...મારું નામ બલસાર છે. મારા સવનમાં ઈંદ્ર જેટલું સુખ છે.
 મારી વણગાર આગળ નીકળી ગઈ છે. તું મારા રથમાં બેસીજા...હું
 તને સુખી કરીશ.” બલસારે કહ્યું.

મલય સમજી ગઈ કે, આ એક આધેડ ધનાઢ્ય છે. એની આંખમાં
 પિપાસા નૃત્ય કરે છે...આવાના આશ્રયે જવાથી મારું દિત થવાનો
 સંભવ નથી. નારીના શણગાર અને તેજ સમુ શિયળ જાળવવું એજ
 મારું કર્તવ્ય છે. આમ વિચારી તે ખોલી : “ શ્રીમાન, હું એક હલકા
 કુળની કન્યા છું. પતિ સાથે ઝગડો થવાના કારણે આ સ્થળે આવી ચડી
 છું, હું આપની સાથે નહિ આવી શકું.. હું મારા માતાપિતા પાસે
 જવાની છું. આપ મને મારો પુત્ર સત્વર આપી દો. ”

“ સુંદરી, તારું રૂપ મને હલકા કુળનું નથી લાગતું, છતાં તું
 કહે છે તે સત્ય હોય તો હું તાગ હલકા કુળની વાન છુપાવી રાખીશ.
 તું નિર્ભય બનીને મારી સાથે ચાલ.. મારા સવનમાં હું તને રાજશણી
 કરતાયે વધારે સુખી કરીશ...તારી ઇચ્છા મુજબનું વર્તન કરી

શરીર...હુ પણ તારી આત્મામાં જ રહીશ.” આટલું કહીને બલસાર મલય સામે મીઠી લોલુપતાભરી નજરે જોઈ રહ્યો.

“શ્રીમાન, કૃપા કરીને મારું બાળક મને સોંપી દો..હુ મારું સ્થાન છોડીને ક્યાંય જવા ઈચ્છતી નથી..મને આ સ્થળે કોઈ દુઃખ નથી. બીજાનું સુખ મેળવવા કરતાં પોતાનું દુઃખ ધણું જ ઉત્તમ હોય છે.”

બલસારે પોતાના સાથીને કહ્યું : “તું વાડચ ફૂદી જા..પછી હું તને આ બાળક સોંપી દઉં...આપણે સત્વર જવું જોઈએ.”

“શ્રીમાન...” મલય ગળગળા સ્વરે બોલી.

“સુંદરી, બાળક જોઈતું હોય તો મારી સાથે આવવું પડશે.” કહી બલસાર ચાલતો થયો.

મલય એક નવી વિપત્તિમાં આવી પડી. સાથે જઈ તો શિયળની રક્ષાનો સવાલ છે...રહી જઈ તો પોતાની એકની એક આશા હંમેશ માટે નષ્ટ થાય છે. મારા શિયળનું રક્ષણ કરવું એ મારા મનોબળનો સવાલ છે. સ્ત્રી ધારે તો ગમે તે સંયોગોમાં પોતાના શિયળનું રક્ષણ કરી શકે છે, હું નહિ જાઉં તો સવા મહિનાનું બાળક રડીરડીને મૃત્યુ પામશે !

માનું હૃદય આ રીતે પુત્ર વિયોગ કેવી રીતે સહી શકે ?

બલસારનો સાથી વાડ ફૂદી ગયો હતો અને બલસારે ક્રૂસકા બરતું બાળક તેના હાથમાં મૂકી દીધું હતું. અને તે વાડ ફૂદવા જાય તે પહેલાં જ મલય દોડતી દોડતી આવી પહોંચી અને બોલી : “આપના જેવા શ્રીમાન અને ધનાઢયને આ રીતનો વ્યવહાર શોભા નથી આપતો.”

“સુંદરી, આ વ્યવહારનો પ્રશ્ન નથી. તને જ્યાં પછી દેવ પણ ચલિત બની જાય...હું તો એક સામાન્ય માનવી છું.. તારે અને તારા પુત્રને સુખી થવું હોય તો વાડ ફૂદી જા.”

મલયનાં નયનો સજળ બની ગયાં હતાં. વાડની બહાર તેને

સુત્ર રહ્યો હતો. બૂખના સંતા પથી પુત્રનો સુંદર ચહેરો જાણે વિવશું બની ગયો હતો.

શું કરવું ? મુનિશ્રી પણ આજ છે નહિ, અને આવશે તો છેક સંધ્યા વખતે આવશે. તે ક પતા સ્વરે બોલી : “હું આવું છું... પરંતુ મારો પ્રસૂતકાળ પૂરો થયા પહેલાં હું તારી કોઈ ઇચ્છાને વશ નહિ થઉં.”

“સુદરી.. તારી ઇચ્છા હું અવશ્ય પૂર્ણ કરીશ...” કહી બલસારે પોતાની કમરે લટકતી તલવાર મ્યાન મૂકત કરીને થોડની વાક્યમાં છિહુ પાડ્યું... મલયને આગળ કરીને તે તેની પાછળ ચાલવા માંડ્યા.

રથ પાસે જઈને તે બોલ્યો : “સુંદરી, આ રથમાં બેસી જ.”

“નહિ...હું પાછળ પાછળ ચાલી આવીશ.”

“દેવી, તું રથમાં બેસી જ...તારી અરપૂર્ય દશાનો ખ્યાલ રાખીને અમે બેને ચાલતા આવશું.”

મલય રથમાં બેસી ગઈ.

બલસારના કહેવાથી તેના સાથીએ પુત્રને મલયના બોળામાં મૂક્યા.

રથ ગતિમાન થયો.

આજ કોઈ દિવ્ય સ પત્તિ પ્રાપ્ત થઈ હોય એવા આનંદ સાથે અલસાર અને તેનો સાથી રથની પાછળ પાછળ ચાલવા માંડ્યા.

પ્રકરણ ૧૬ મું :

: સાગરતિલક નગરમાં

એ ઘટિકા પછી બધસાર મલયના રથને લઈને પોતાના સાથી સાથે થઈ ગયા.

સાર્થમાંથી બીજો એક રથ પોતા માટે તૈયાર કરાવ્યો અને મલયસુદરી છટકી ન જાય એટલા ખાતર અને તેની તમામ સગવડ-તાઓ સચવાય એ દ્રષ્ટિએ એક વિશ્વાસુ દાસી ભીર્મિલાને મલયના રથમાં બેસાડી અને દા ને આજ્ઞા કરી કે, “આ સુદરીની પ્રત્યેક આજ્ઞાનું તારે પાલન કરવાનું છે..પ્રવાસમાં કોઈ પ્રકારની અગત્યતા ન આવે અને આ દેવી જે કંઈ માગે તે તારે સ કોય વચ્ચે હાજર કરી આપવાનું છે એટલું જ નહિ પણ રાત્રિ વિસ્ર એન સેવામાં તારે જ રહેવાનું છે.”

બધસાર મલયસુદરીને જોયા પછી તેને પોતાની પ્રિયતમ બનાવવા ઇચ્છતો હતો અને પોતે નિઃસતાન હોવાથી તેના પુત્રને પોતાના પુત્રરૂપે સ્વીકારવા ઇચ્છતો હતો.

તે બ્યાપારી હતો...તેણે અનેક દેશનાં પાણી પીધાં હતા. તે એટલું સમજી શક્યો હતો કે આ સુદરી કોઈ હલકા કુળની સામાન્ય નારી નથી. ગમે તે કારણે અટવીમાં આવી ચડી હોય પરંતુ કોઈ ઉત્તમ કુળની જ છે...એ સિવાય એના ૩૫ જેવું જ એનામા તેજ છે. આવી સ્ત્રીઓ ધાકધમકીથી કદી વશ થતી નથી. મમતાથી અને

પ્યારથી જ વશ થાય છે...એટલે એના ચિત્તમાં વિશ્વાસ બગે એવું જ વર્તન રાખવું...કોઈ પ્રકારની ઉતાવળ ન કરવી.

પરંતુ એની સામે પહાડ જેવો પ્રશ્ન હતો પોતાની પત્ની પ્રિયસુદરીનો. બલસાર પોતાના પત્ની આગળ હંમેશા લાચાર હતો. અને કોઈ પણ સંયોગોમાં પત્નીને દુ.ખ આપવાનું સાહસ કરી શકે તેમ નહોતો. વળી તેને એ પણ લાયક હતો કે પ્રિયસુદરીને આ સુદરીની ખૂબ પડશે તો ભારે વિપત્તિ ઊભી થશે અને વતનમાં આખરના કાંકરા થઈ જશે. આ અંગે પણ તેણે એક વિચાર કરી લીધો હતો. પોતાના એક સ્વતંત્ર ઘરમાં આ સુદરીને રાખવી અને તેનું મન જીતીને તેની સાથે વિલાસ ભોગવવો. આ આજ્ઞાની કોઈ કદપના પત્નીને ન આવે તે રીતે સઘળી વ્યવસ્થા કરવી.

મધ્યાહ્ન પછી એક સુદર જળાશય પાસે સાચીને પડાવ પડ્યો એક તંબૂમાં મલયસુદરીને સ્થાન આપતી વખતે બલસારે પ્રશ્ન કર્યો : “સુદરી, તું કોઈ પ્રકારનો લાયકે ચિંતા ન રાખીશ. તારી ઇચ્છા મુજબ જ બધું થશે.”

“શ્રીમાન, મારી અન્ય કોઈ ઇચ્છા નથી. મને આશ્રય મળશે એટલે હું આપનો આભાર માનીશ.”

બલસારે કહ્યું : “આશ્રય તો મળશે...પરંતુ તારી ઇચ્છા હશે ત્યાં હું તને પહોંચતી કરીશ. તારું નામ તો તે મને હજી પણ જણાવ્યું નથી.”

“તારું નામ મલયસુદરી છે.”

“ધણું જ ઉત્તમ નામ. આપણને સાત આઠ દિવસ પ્રવાસમાં થશે...ત્યાર પછી આપણે સાગરતિલક નગરમાં પહોંચી જઈશું.” ત્યાર પછી દાસીને કેટલીક ભલામણ કરીને બલસાર પોતાના તંબૂમાં આશ્રય ગયો.

બલસારના પાકશાસ્ત્રીઓએ રસોડું ચર કરી દીધું હતું અને મલયે દાસીને કહ્યું : “હું રાત્રિ ભોજન નથી કરતી...એટલે સુધારત પહેલાં મને ભોજન મળશે તો જ હું લઈ ચડીશ.”

દાસીએ તરત કહ્યું : “દેવી, આપની ઇચ્છા મુજબ આપને દિવસ છતાં જ ભોજન મળશે.”

એમ જ થયું.

અહીં આશ્રમમાં બરાબર સંધ્યા વખતે વૃદ્ધ તાપસ્યુનિ આવી ગયા. તેઓનો શ્રમ સફળ નહોતો થયો...આકાશગામિની વનસ્પતિ તેઓ મેળવી શક્યા નહોતા.

આશ્રમમાં આવીને જોતાં જ તેઓ ચમક્યા. મલયસુંદરી કે તેનો પુત્ર કોઈ હતું નહિ. બે કયાં બ્યાં હશે ?

તેઓ વિસામો લીધા વગર સમગ્ર ઉપવનનાં અને આસપાસના રથોમાં તપાસ કરી આવ્યા. મલયસુંદરીના કોઈ વાવડ ન મળ્યા.

તાપસ્ય મુનિના મનમાં થયું, બવરથ એના કોઈ સગાઓ આવી ચઢ્યા હશે અને તેને પોતાની સાથે લઈ ગયા હશે...એ વગર આ નિર્જન આશ્રમમાં અન્ય કોઈ વિપત્તિ આવવાનો સંભવ નથી.

‘જેવી શાસનદેવની ઇચ્છા.’ એમ મનને મનાવી વૃદ્ધ તાપસ્યુનિ પોતાની કુટિરમાં આવશ્યક ક્રિયા કરવા બેસી ગયા.

ત્યાગી પુરુષો હંમેશાં તટસ્થ ભાવ જ રાખતા હોય છે... એના સપ્તર્ષિમાં આવેલાઓ પ્રત્યે એમના હૈયામાં કંચુલા હોય છે, પરંતુ મોહ હોતો નથી. કારણ કે મોહને છતવા અર્થે જ તેઓએ સંસાર ત્યાગ કર્યો હોય છે.. એટલા જ ખાતર તેઓ તપસ્વી અગ્નિમાં મોહાદિ શત્રુઓને બાળવાનો પુરુષાર્થ કરતા રહે છે.

તાપસ્ય મુનિના હૈયામાં બીજો કોઈ પ્રશ્ન ભ્રમો થયો નહિ... આકરિમક આવેલું ક્ષુદ્રબંધન આપોઆપ છૂટી મળ્યું...તેઓ એવાને એવા અચળ ભાવે પોતાની આરાધનામાં તદાકાર બંની ગયા.

સાત દિવસના બુદ્ધે અગિયારમા દિવસે સાર્થપતિ બલસાર સાગરતિલક નગરમાં પહોંચી ગયો. આમ બે દિવસના વધુ વિલંબ પાછળ તેણે પોતાના વિશ્વાસુ સાર્થને અગાઉથી નગરીના પશ્ચિમ છેડે આવેલા પોતાના વાયુસેવનવાળા ભવનને સાફસફ કરાવવા અને સઘળા સામગ્રીથી ભવનને તૈયાર કરવાના કાર્ય અર્થે મોકલ્યો હતો. તે જ્યારે પોતાનું કાર્ય સારી રીતે કરીને આવી ગયો ત્યારે નગરીમાં દાખલ થતાં પહેલાં તેણે પોતાના વિશ્વાસુ સાથી સાથે મલયસુંદરીને અને તેની સંભાળ રાખતી વિશ્વાસુ દાસી ભિર્મિલાને બહારના મકાનમાં મોકલી આપી.

અને જ્યારે તે નગરીમાં દાખલ થયો ત્યારે તેના અનેક મિત્રો, સંબંધીઓ કુશળ પૂછવા આવી પહોંચ્યા. બલસાર સાગરતિલક નગરનો એક ધનકુબેર હતો. તેનો વેપાર માત્ર ભારતમાં જ પથરાયેલો નહોતો પણ સાગરપારના અન્ય દેશોમાં પણ પથરાયેલો હતો. આ કામ માટે તેની પાસે ધણું વહાણો હતાં...

અને તેનું ભવન અતિ લબ્ધ હતું, ભવનમાં શતાધિક દાસ દાસીઓ હતાં. ભવનનું ઉપવન ધણું વિશાળ અને વિવિધ વૃક્ષો, લતાઓ અને ફૂલ છોડો વડે શોભાયમાન હતું.

બલસારની પત્ની ત્રિયસુંદરી ચાલીસ વર્ષની હતી... પરંતુ જ્યાં સુખ હોય છે ત્યાં યૌવનને આચમતાં ચે વાર લાગે છે. ત્રિયસુંદરીને જોનાર એમ જ કહે કે આ નારીની ઉંમર માંડ ત્રીસ બત્રીસ વર્ષની હશે ! ત્રિયસુંદરી પણ એક ધનકુબેર પિતાની કન્યા હતી અને ત્રિયસુંદરી સાથેના લગ્ન પછી જ બલસાર ધનકુબેર બન્યો હતો. આ કારણે પણ બલસાર પત્ની સમક્ષ એક પણ શબ્દ બીંચા રવરે બોલી શકતો નહોતો.

બલસાર પોતાના રથમાં બેસીને ભવન પર આવ્યો... દાસ-દાસીઓ બૂકી શૂકીને નમન કરવા માંડ્યા.

બલસારના મુનિએ વણખરના માલની વ્યવસ્થા કરવા ચાલ્યા ગયા હતા.

ભવનની સોપાનઊંચિ ચડતાં જ બલસાર પોતાની પ્રિય પત્ની પ્રિયસુંદરીને સ્વાગત અર્થે ઊભેલી જોઈ. પત્ની સામે જોઈને બલસાર આશ્ચર્ય દર્શાવ્યો. પ્રિયસુંદરીએ પણ મધુર હાસ્ય સહિત સ્વામીને એક શુભપ્રમાણ આપી અને કહ્યું : “આપ કુશળ છોને ?”

“હા પ્રિયે, તને જોઈને મારો સખળો શ્રમ દૂર થઈ ગયો.”

પ્રિયસુંદરીએ સ્વામીને એક ખંડ તરફ લઈ જતાં કહ્યું : “રસ્તામાં કોઈ વિપત્તિ તો નહોતી આવીને ?”

“ના...આખો પ્રવાસ સુખરૂપ થયો છે.”

“અહીં મળેલા સમાચાર પ્રમાણે તો આપ ત્રણ દિવસ પહેલાં આવવાના હતા...”

“હા પ્રિયે...પરંતુ પ્રવેશ મુદ્દતનો દોષ આવતો હોવાથી મારે કંઈક કાસ દૂરના ગામ પાસે રોકાઈ રહેવું પડ્યું હતું.” બલસારે પત્નીને પસંદ પડે એવો જવાબ આપી દીધો.

પ્રિયસુંદરીએ એક દાસીને બોલાવીને સ્નાનની વ્યવસ્થા કરવાની આજ્ઞા કરી. ત્યારપછી સ્થિર નેત્રે સ્વામી સામે જોતાં બોલી : “આપના ચહેરા પર કંઈક ચિંતા હોય એવું મને દેખાય છે... વ્યાપારમાં કોઈ રૂઝવેલી તો નથી પડીને ?”

“નહિ પ્રિયે, આ વખતનો વ્યાપાર ઘણો જ લાભદાયક નીવડ્યો છે.”

“તો પછી આપના નયનો ઉદાસ કેમ દેખાય છે ?” હી પ્રિયસુંદરી એક આસન પર બેસી ગઈ.

“ખરેખર, તું ભારે ચખરાક છે...તારી નજર મનને પણ બેદી નાંખે એવી તીવ્ર છે. પરંતુ આજ તું પારખવામાં થાપ ખાઈ ગઈ...આંખમાં ઉદાસીનતા નથી...આતુરતા છે...”

“આતુરતા ?” આછા હાસ્ય સહિત પ્રિયસુદરી બોલી: “આતુરતા કદી છૂપી રહી શકતી નથી. મને લાગે છે કે રસ્તામાં ગમે તે વિપત્તિ આવી હોવી જોઈએ.”

“હું સત્ય કહું છું.. કોઈ વિપત્તિ નથી આવી... પણ છેલ્લા પંદર દિવસથી...”

વચ્ચે જ પ્રિયસુદરી બોલી ઉઠી : “શું શરીર નરમનરમ થયું હતું ?”

“ના...”

“ત્યારે ?”

“તારું સ્મરણ મને નિદ્રાથી દૂર રાખતું હતું...જો જેપીએ પ્રવેશમુહૂર્તનો આદ નંકાઢ્યો હોત તો હું ત્રણ દિવસ પહેલાં આવી પહોંચ્યો હોત.”

“તમે હજી એવાને એવા રહ્યા. આધેડ ઉંમર થઈ મઈ તોયે તે...”

બલસાર કંઈ કહેવાનુ જય તે પહેલાં જ એક દારી ખંડમાં દાખલ થઈ અને બોલી : “શેઠજી, સ્નાનગૃહમાં પધારો.”

બલસાર ભીમો થયો.

પ્રિયસુદરીએ કહ્યું: “આપ નાહીને તૈયાર થાઓ...હું ભોજનની તૈયારી કરું છું. સીધા ભોજનગૃહમાં જ આવજો.”

“જેવી આજ્ઞા...” કહીને બલસાર આછા હાસ્ય સાથે સ્નાનગૃહ તરફ વિદાય થયો.

તે દર વરસે સાર્થ લઈને જતો હતો અને લગભગ આઠ નવ મહિને પ્રવાસેથી પાછો ફરતો હતો અને આવતાં વેત તે પ્રિયસુદરીને ચોતાના ખંડમાં લઈ જતો અને બાહુબંધનમાં ઝકડી લઈ ઉપરાઉપર કેટલાંય ચુબન લઈ લેતો.

આ વખતે તેણે આવો કોઈ આવેશ જણાવ્યો નહોતો. કારણ કે તેના હૈયામાં મલયસુંદરી પ્રતિમાની કાતરાઈ ગઈ હતી. તે માનતો હતો કે મલય જેવી સુંદર નારીના સહચાર વગરનું જીવન સાવ મૃતું અને નિર્થક છે.

મન જ્યારે અન્યમાં લમટું હોય ત્યારે પોતાનું સુખ સાવ અપૂર્ણ લાગે છે.

બોજનાદિથી તે નિવૃત્ત થયો ત્યારે નગરીના ફેટલાક શ્રીમંતો અને વ્યાપારીઓ મળવા માટે આવી ગયા હતા.

એ દોડા ગયા ત્યારે મુનીભાઈએ આવીને સાગરતિલકમાં કરેલા વ્યાપારની માહિતી આપવી શરૂ કરી.

અને અપરાધ પછી પણ તે પ્રિયસુંદરીને મળી શક્યો નહિ... મલયને મળવા એક રથમાં બેસીને ચાલ્યો ગયો.

પ્રિયસુંદરીને પણ આશ્ચર્ય થયું. પ્રવાસેથી આવ્યા પછી આ રીતે તેઓ કદી બહાર જાય નહિ. જરૂર વ્યાપારમાં કંઈક વિપત્તિ આવી હશે. મનનો આ સંશય ટાળવા ખાતર તેણે પ્રવાસમાં સાથે ગયેલા મુનીમને બોલાવ્યો અને કહ્યું : “આ વખતે વેપારમાં કંઈ ખોટ આવી છે ?”

“ખોટ ? દેવી, મારા શેઠ કદી ખોટનો ધંધો કરતા જ નથી. આ વખતે તો ધાર્યો કરતાં વધારે નફો થયો છે.”

“તો પછી તારા શેઠ અત્યારે ક્યાં ગયા ?”

“કદાચ મહારાજને મળવા ગયા હોય.” મુનીમે કહ્યું.

પ્રિયસુંદરીએ વિશેષ કંઈ પ્રશ્ન ન કરતાં મુનીમને વિદાય ક્યો.

આ તરફ મલયસુંદરીને જે મકાનમાં આશ્રય મળ્યો હતો તે મકાન નાનું છતાં સુંદર હતું...વળી નગરીને છેડે હોવાથી આસપાસ પ્રાંતિ પણ પુષ્કળ હતી. તેના મનમાં થયું હતું કે થોડા દિવસની અલસારની સહાય વડે અંદાવની નગરી તરફ વિદાય મળું.

ભોજનાદિથી નિવૃત્ત થઈ ત્રિયપુત્રને સ્તનપાન કરાવી, ધડીક-આરામ લઈ મલયસુંદરી અપરાહ્ન સમયે દાસી સાથે નગરી અંગેની મંહિતી-મેળવી રહી હતી...ત્યાં બલસાર આવી પહોંચ્યો.

બલસારનો રથ તો ધણે દૂર ઊભો રહ્યો હતો..કારણ કે રથચાલકને પણ કદપના ન આવવી જોઈએ કે પોતે ક્યાં જઈ રહ્યો છે । આથી તેણે એક ગલીમાં રથ ઊભો રખાવ્યો હતો અને પોતે ખીજી ગલીમાંથી નીકળીને પોતાના એકાંત ભવનમાં આવ્યો હતો.

ભવનમાં બે વૃદ્ધ ચોકીદાર હતા . બે દાસ હતા...એક દાસ શેઠને જોઈને દોડતો દાસીને સમાચાર આપવા ગયો.

બલસાર જ્યારે ભવનની સોપાનશ્રેણી ચડવા માંડ્યો ત્યારે ઊભેલા ઉપરથી ઉતરીને સામે આવી ગઈ. બલસારે આરતેથી પૂછ્યું :
“ શું કરે છે ? ”

“ ઉપરના ખંડમાં બાળકને રમાડે છે.”

“ એતું મન જાણી શકી ? ”

“ પ્રયત્ન કરું છું...પરંતુ મારી એક ભલામણ છે...”

“ કહે...”

“ જો આપ ઉતાવળા થશો તો બાજી બગડી જશે. પાંચ પંદર દિવસ સુધી આપ સાવ આશ્રયદાતા રૂપે જ વ્યવહાર રાખજો. તે દરમિયાન હું તેને સમજાવીશ.”

“ હ .. તારી વાત બરાબર છે.” કહી બલસાર દાસીની પાછળ પાછળ ઉપર ગયો.

મહાન નાનું હતું . નીચે ત્રણ ખંડ હતા અને ઉપર એક જ ખંડ હતો. એ ખંડમાં દાખલ થતાં જ બલસારે પ્રસન્ન ભાવે કહ્યું :

“ કેમ મલય, અહીં કોઈ પ્રકારની તકલીફ તો નથી પડીને ? ”

“ના, શ્રીમાન...પરંતુ...”

“સંકેત વગર કહે.”

“આપનાં પત્ની વગેરે.....”

વચ્ચે જ બલસાર ખડખડાટ હસીને બોલ્યો : “મલય, મારી પત્ની જે બહીં હોત તો તે તને એક પણ માટેય સહી શકત નહિ. તને કોઈ પ્રકારની અડચણ ન આવે એટલા ખાતર તો મારે આ નિરાળા ભવનમાં તારી વ્યવસ્થા કરવી પડી છે.”

મલય કશું બોલી નહિ.

બલસાર બાળકને થોડી પળો રમાડી, આનંદપૂર્વક રહેવાની ભલામણ કરીને વિદાય થયો. જતી વખતે તેણે દાસીને એકસો જેટલી સુવર્ણમુદ્રાની એક થેલી આપતાં કહ્યું : “ભૂમિલા, કોઈપણ ચીજની જરૂર પડે તો દાસને આજ્ઞા કરજો.. મલય માટે ઉત્તમ વસ્ત્રો વગેરે લાવી રાખ્યાં છે.. છતાં જરૂર પડે તો તું મગાવી લેજો.”

બલસાર સીધા પોતાના રથ પાસે આવ્યો અને ચાલક સામે બેઠીને બોલ્યો :

“સાવ ધરમધકો થયો ! ”

“કેમ શેઠ ? ”

“ત્રિપુરીના વ્યાપારીને મળવું હતું...પણ તે છે જ નહિ... કેયાંકે ગયો છે...હવે તું સત્વર ધર તરફ રથ લઈ લે.”

રથચાલકે તરત રથને ગતિમાન કર્યો.

બલસાર જ્યારે પોતાના ભવનમાં આવ્યો ત્યારે સંધ્યા વીતી ગઈ હતી અને સમગ્ર ભવન દીપમાલિકાઓનાં પ્રકાશથી ઝળહળી રહ્યું હતું.

બેઠકમાં દસ બાર સખીઓ પણ રાહ જોતા બેઠા હતા.

બલસાર સીધો બેઠકમાં ગયો અને મળવા આવનારાઓ વચ્ચે પ્રવાસની વાતો કરવા ભેસી ગયો.

લગલગ રાત્રિનો પ્રથમ પ્રહર પૂરો થયા પછી તે નિવૃત્ત થઈ શક્યો. તેના મનમાં પત્નીની ખીક પડેલી જ હતી. પોતે એકાએક ચાલ્યો ગયો હતો; એટલે એ અંગેનો ખુલાસો કરવો પડશે એમ તેને થયા કરતું હતું.

પરંતુ ત્રિયસુંદરીએ રથચાલકને બોલાવીને જાણી લીધું કે શેઠજીને ધરમધકો થયો છે. ત્રિપુરીના કોઈ વેપારીને મળવું હતું... પણ તે ભેગો ન થયો.

આ હકીકત જાણ્યા પછી ત્રિયસુંદરીએ મનમાં નક્કી કર્યું કે હવે પ્રવાસ બંધ કરાવવો... પુષ્કળ ધન છે... ભોળવનાર કોઈ છે નહિ... સ્વામીને આ બાબત સમજાવવી પડશે.

ભોજન કરીને બલસાર શયનગૃહમાં ગયો.

પ્રકરણ ૧૭ મું : : બલસારનો અભિનય !

બલસાર શયનગૃહમાં ગયો કે તરત ત્રિયસુંદરીએ પ્રશ્ન કર્યો : “ અપરાધ સમયે ક્યાં ગયા હતા ? ”

“ ત્રિપુરીના એક વેપારીને મળવા ગયો હતો... પરંતુ સાવ ધરમધકો થયો. ”

“ આપ આજે આવ્યા... પ્રવાસનો શ્રમ ભીતરો નથી.. વિસામો પણ લીધો નથી... આવી હાથવરાળ શા માટે ? ” પત્નીએ એક આસન પર બેસતાં કહ્યું.

“ પોતાનું ઉત્તરીય એક ખીંટી પર મૂકતાં બલસાર બોલ્યો : “ જો એ મળ્યો હોત તો મોટો સોદો થઈ જત. ”

“ એને સોદો કરવો હશે તો આપને મળવા નહિ આવે ? આવી ઉપાધિ શા માટે રાખવી જોઈએ ? આપણી પાસે ધનનો નોટો નથી ..વળી કોઈ ભોગવનાર છે નહિ...દોડાદોડી કરીને શા માટે જિંદગી ઝોછી કરવી જોઈએ ? ”

અલસાર પત્નીના આસન પાસે આવ્યો અને પત્નીના ખભા પર હાથ મૂકીને બોલ્યો : “ પ્રિયે, ભોગવનાર નથી એટલે ભોગવનાર અશે જ નહિ એવું શા માટે માની લે છે ? ”

“ આટઆટલી બાધાઓ રાખી, આટઆટલાં ઔષધો કર્યા ..જતાં કોઈ આશા ન બધાણી એટલે ભાગ્યમાં ભોગવનારનું સુખ નથી એમ જ મનમાં માનવું રહ્યું ” પ્રિયસુદરીએ વેદનાભયો સ્વરે કહ્યું.

અલસારે પ્રિયસુદરીને હૈયાસરસી લઈ એક ચુંબન આપ્યું... પછી કહ્યું : “ પ્રિયે નિરાશ થવાનું કોઈ કારણ નથી . મેં ધણે સ્થળે એકાં છે કે નિરાશાના અધકાર વચ્ચે પણ આશાનો ચંદ્ર ઉદય પામતો હોય છે.”

પ્રિયસુદરી કશું બોલી નહિ

અલસારે ફરી એક ચુંબન ચાંપતાં કહ્યું : “ પ્રિયે, તારા વગર અને કોઈ સ્થળે ગમતું નહોતું.”

“ તારી વાત હું ન માનું...જેનો જીવ કેવળ પૈસા પાછળ ભ્રમતો હોય છે તેને બીજું કોઈ યાદ આવતું નથી હવેથી. હું તમને ક્યાંય જવા નહિ દઉં...તમારે વણજીર મોકલવી હોય તો મુનીમો સાથે મોકલજો.”

“ મારી પણ એવી જ ઈચ્છા છે અને કદાચ ક્યાંય જવું પડશે તો તને સાથે સખીશ ”

“ ના...હું કોઈ સ્થળે આવવાની નથી. આવું લયું ધર આજીસોને બળાવીને જવું એ મારાથી કદી ન બને.”

“સારું...” કહી બલસારે પત્નીને ભુજબંધમાં દબાવી...
અને...

બલસાર છેક સૂર્યોદય પછી જાગૃત થયો. તે જ્યારે ખંડ બહાર નીકળ્યો ત્યારે ત્રિયસુદરી રનાનાદિથી નિવૃત્ત થઈને દેવમંદિરે પશુ જઈ આવી હતી.

બલસાર જ્યારે પ્રવાસેથી છ આઠ મહિને ઘેર આવતો ત્યારે ત્રિયસુદરીને એક પળ માટે પશુ નજરથી દૂર થવા નહોતો દેતો અને આવીને તરત સુખનાદિથી ભીંજવી નાખતો. પરંતુ આવખતે આવ્યા પછી તેનો ઉમળકો સાવ નષ્ટ થઈ ગયો હોય એવો અનુભવ ત્રિયસુદરીને થયો હતો.

પરનારીમાં આસક્ત રહેતા પુરૂષની વિષમ મનોદશા હોય છે. બલસારના નયન-મનમાં મલયસુદરી એટલી અંકિત થઈ ગઈ હતી કે ત્રિયસુદરી પ્રત્યે તેના હૈયામાં જાણે કોઈ આકર્ષણ રહ્યું નહોતું.

રાતે ભિંધવાનો ડોળ કરીને બલસારનું મન મલયને કેવી રીતે પોતાની કરવી એ જ વિચાર કરી રહ્યું હતું. મલય પોતાની અને તો એના પુત્રને પશુ પોતાના પુત્ર તરીકે ગ્રહણ કરી શકાય અને ત્રિયસુદરીને આ ધારામાં રાખીને મલયનું ચૌવન માણી શકાય.

આવા વિચારોનાં કારણે તે ત્રિયસુદરી પ્રત્યે ભિન્ન નહોતો રહી શક્યો.

ત્રિયસુદરી સમ્યામાં પકળે પડીને વાતો કરવા માંડી ત્યારે બલસારે ચાકતું બહાતું બતાવીને પકળું ફેરવી લીધું હતું.

ત્રિયસુદરીને આવા વર્તનથી જરાક દુઃખ થયું હતું... પરંતુ તેણે માની લીધું હતું કે, સ્વામી ખરેખર ચાકી ગયા હાજે છે ! અને સવારે તે જાગૃત થઈ ત્યારે બલસાર ભરનિંદ્રામાં ડૂબી ગયો હતો. તેને છેક પાછલી રાતે નિંદ્રા આવી હતી.

સ્નાનાદિથી નિવૃત્ત થઈને બલસાર જ્યારે બેઠકમાં આઠ્યો ત્યારે તેના મુનીમે આવી ગયા હતા. બલસારના મનમાં ફરી એકવાર મલય-સુંદરી પાસે જવાનો તકસાટ જાગ્યો હતો, એટલે તેણે મુનીમેને પોતે પેઢી પર આવશે એમ જણાવીને વિદાય કરી.

ત્યાર પછી તેણે પત્નીને ખબર ન પડે એ રીતે કોપાગારમાંથી એક મૂલ્યવાન મુકતમાળા કાઢી...ત્યાર પછી તેણે રથ તૈયાર કરવાની આજ્ઞા કરી.

ત્રિયસુંદરી એક બહેનપણી સાથે વાતો કરતી હતી, છતાં તેનું ધ્યાન ચારે તરફ ફરતું હતું. સ્વામી કોપાગારમાં ગયા છે તે તેનાથી અજાણ્ય રહ્યું નહોતું. બે બહેનપણી ન આવી હોત તો તે પણ કોપાગારમાં ગઈ હોત. તેણે માની લીધું હતું કે કોઈ વેપારીને દેવા માટે સુવર્ણ-મુદ્રાઓ કાઢી હશે. પરંતુ બલસારની આજ્ઞા મુજબ રથ દ્વાર પાસે આવીને ઊભો રહ્યો ત્યારે ત્રિયસુંદરી બહેનપણીને ધડીક બેસવાનું કહીને ઊભી થઈ ગઈ. તે ઓસરીમાં આવી ત્યારે બલસાર ખૂબ જ આનંદભર્યા ભાવે બેઠક ખંડમાંથી બહાર નીકળી રહ્યો હતો... ત્રિયસુંદરી તરત તેની પાસે ગઈ અને બોલી : “ કઈ તરફ ? ”

“ ત્રિયે, જરા પેઢી પર જવું પડે તેમ છે.”

“ ના...આવી દોડાદોડીની શી જરૂર છે ? ”

હસીને બલસારે કહ્યું : “ પેલો ત્રિપુરીના વેપારી પેઢી પર આવશે. એની સાથે વાતો કરીને હું ભોજન સમયે અહીં આવી જઈશ...”

“ તમે કોઈ દિવસ મારું કહ્યું માનવાના નથી...! ” આમ કહીને ત્રિયસુંદરી કંઈક રોષ સાથે પોતાના ખંડ તરફ ચાલી ગઈ.

બલસાર રથ તરફ ગયો. આ અગાઉ જ્યારે જ્યારે ત્રિયસુંદરીના વડન પર રોષની રેખાઓ ઊપસી આવતી ત્યારે ત્યારે બલસાર તેને બાહુબળનમાં લઈને રોષ હળવો કરતો અને કહેતો : “ તારો રોષ તારા રૂપને વધારે તેજસ્વી બનાવે છે ! ”

પરંતુ આજ તો બલસારના મનમાં માંક છૂટ્યાનો સંતોષ થયો હતો.

રથમાં બેસીને તે સીધો પેઢી પર ગયો.. પેઢી પાસે રથમાંથી ઉતરીને તેણે ચાલકને કહ્યું : “ તું ઘેર જા.. એકાદ પ્રહર પછી રથ લઈને આવજે.”

ચાલક તરત રથ લઈને પાછો ફર્યો.

બલસાર દુકાનમાં આવ્યો કે તરત મોટા મુનીમ સિવાયના બધા વાણીતરો અને મુનીમો આદરપૂર્વક ઊભા થઈ ગયા.

મોટા મુનીમ વયોવૃદ્ધ હતા અને બલસાર તેને વડીલ રૂપે માનતો હતો.

ઘાઠી પર બેઠક લઈને બલસારે મોટા મુનીમ સામે જોતાં કહ્યું : “ કેમ કાકા, કુશળ છો ને ? ”

‘ હા હાઈ..., ધર્મની કૃપાથી બધું જ સારું છે. કેમ અત્યારમાં આવવું પડ્યું ? ’

“ ખાલી એમને એમ ! મારે જરા બજારમાં પણ કામ હતું... મનને થયું કે કાકાનાં દર્શન કરી લઉં. આપે મહારાજને ભેટલું તો મોકલ્યું છે ને ? ”

“ ગઈકાલે સંધ્યા વખતે જ હું જાતે ગયો હતો મહારાજ ખૂબ જ પ્રસન્ન થયા.. તમારા પણ કુશળ પૂછ્યા હતા.”

ત્યાર પછી થોડીવાર આડીઅવળી વાતો કરીને બલસાર ઊભો થયો અને બોલ્યો : “ કાકા, હું જરા આટલામાં જ છું.”

“ કંઈ લેવું હોય તો કોઈને સાથે મોકલું.”

“ ના.. ના... જરા બેચાર મિત્રોને મળીને આવું છું.” કહી બલસાર બહાર નીકળી ગયો.

એક કોઈ દિવસ આ રીતે બજારમાં જતા નહોતા... કદાચ બધ

તો સાથે મોટા મુનીમ અથવા એક બે માણસો હોય. આજ આ રીતે શેઠને જતા જોઈ બધા મુનીમોને આશ્ચર્ય થયા વગર ન રહ્યું.

બલસાર ધીરે ધીરે ચોક પાસે આવી ગયો...જ્યાં ચાર રસ્તા. બેગા થતા હતા. ચોકના એક કોણમાં પાંચ સાત લાડૂતી બગીચો ભીની હતી...પાંચ સાત પાલખીઓ પડી હતી. બલસાર એક બગીચાં ખેસી ગયો અને બલસાર જેવા શ્રીમંત વ્યાપારીને પોતાની બગીચાં ખેસતા જોઈ ચાલાક લોકો હર્ષિત બન્યો. તેણે પૂછ્યું : “ કઈ તરફ લઈ જઈ, શ્રીમાન ? ”

બલસારે જ્યાં મલયને રાખી હતી તે લતાનું નામ કહ્યું.

બગીચા રવાના થઈ.

અર્ધઘટિકામાં બલસાર પોતાના હવા ખાવાના મકાન પાસે આવી ગયો. બગીચાને ત્યાં જ ઊભી રાખવાનું કહીને તે પોતાના ગુપ્ત ભવનમાં દાખલ થયો.

મલયસુદરી પોતાના બાળકને નવરાવાને વસ્ત્રો પહેરાવી રહી હતી. ઊર્મિલા ભોજનગૃહમાં સૂચના આપતી ઊભી હતી...ત્યાં એક સેવકે આવીને કહ્યું : “ બેનબા, શેઠશ્રી પધાર્યા છે.”

ઊર્મિલા તરત ભોજનગૃહમાંથી બહાર નીકળી. બલસાર ઓસરીમાં આવી ગયો હતો. ઊર્મિલાએ નજીક આવી કહ્યું : “ શ્રીમાનનો જય થયો ! પ્રથમ આ ખંડમાં પધારો...”

બલસાર કશું બોલ્યા વગર ઊર્મિલા સાથે એક ખંડમાં ગયો..

ઊર્મિલાએ ખંડનું દાર અટકાવી દીધું અને કહ્યું : “ કેમ અત્યારે આવવું પડ્યું ? ”

“ ઊર્મિલા, મલય વગર મારાથી એક પણ પણ રહી શકાતું નથી.”

ઊર્મિલા બાળા હાસ્ય સહિત બોલી : “ મેં આપને ગઈકાલે જ કહ્યું હતું કે આપે થોડું ધૈર્ય રાખવું પડશે. આ સુદરી મને સામાન્ય નથી લાગતી...”

ભિર્મિલાના ખભા પર હાથ મૂકીને બલસારે કહ્યું : “ ભિર્મિલા, તેં મારાં અનેક કામ કરી આપ્યાં છે...તને યાદ છે વાણારસીમાં...”

વચ્ચે જ ભિર્મિલા બોલી ઊઠી : “ શેઠજી, વાણારસીમાં મળેલી કોઈની કુળવધૂ મલય જેવી તેજસ્વિની નહોતી. આ કામ તો વાંકી આંગળીએ ઘી કાઢવા જેવું છે...ગઈ રાતે મેં સામાન્ય પ્રયત્ન કરી જોયો હતો...પરંતુ મલય બારે ચતુર લાગે છે...હજી સુધી તેણે પોતાનો સાચો પરિચય જ નથી આપ્યો. પરંતુ એક વાત સ્પષ્ટ છે કે તે ખૂબ જ દુઃખમાં પડેલી છે...જો આપ ધૈર્યવપૂર્વક એનામાં વિશ્વાસ જીભો કરશો તો એકાદ સપ્તાહમાં આપની આશા સફળ થઈ જશે.”

“ એટલા માટે જ હું આબોધો છું. અત્યારે તે શું કરે છે ? ”

“ એના પુત્રને નવરાવીને સૂવાડી રહી હશે.”

“ તો હું જરા મળી લઉં.”

“ હા...મારી પાછળ પાછળ આવજો, પણ મારાં શેઠાણીએ મારા અંગે કંઈ પૂછ્યું તો નથીને ? ”

“ પૂછ્યા વગર રહે ? ”

“ શું કહ્યું ? ”

“ ભિર્મિલા કેમ ન આવી ? મેં કહ્યું કે એની માતા પાસે એકાદ માસ માટે ગઈ છે.”

“ જો એમને ખબર પડી જશે કે હું અહીં છું તો મારા માથે ઝાડવાં જ ઉગાડશે.” ભિર્મિલાએ કહ્યું.

બલસારે ભિર્મિલાને એક ચુબન લઈ લીધું અને કહ્યું : “ તું એના કરતાંયે શુદ્ધિમતી છે ! ”

“ હવે હું ઉપર જઈ છું...”

“ આ થેલી ક્યાં રાખું ? ”

“ શું છે ? ”

“ સો જેટલી સુવર્ણમુદાઓ છે ..”

“ લાવો...” કહી ઊર્મિલાએ બલસારના હાથમાંથી થેલી લઈ લીધી. ત્યાર પછી તે ખંડનું બારણું ખોલીને બહાર ગઈ અને જીપર જતી સોપાનઝેણિ ચકવા માંડી...

બલસાર પણ ધીરે ધીરે તેની પાછળ ગયો.

મલયનો પુત્ર એક પારણામાં સૂઈ ગયો હતો. મલય બારણું ઝૂલાવી રહી હતી ત્યાં ઊર્મિલાએ ખંડમાં પત્ર મૂકતાં જ કહ્યું : “ દેવી, શેઠશ પધાર્યા છે.”

તરત મલય વચ્ચો સંકેતીને ત્યાંને ત્યાં બેસી રહી.

બલસાર સહારય વદને ખંડમાં દાખલ થયો અને મધુર સ્વરે બોલ્યો : “ કેમ મલય, કોઈ પ્રકારની તકલીફ તો નથી પડતીને ?”

“ નહિ શેઠશ...”

“ ઊર્મિલા તારી આગાનું પાલન તો કરે છે ને ?”

“ હા શેઠશ, મારા પર ખૂબ જ મમતા રાખે છે...”

બલસાર એક આસન પર બેસી ગયો અને ઊર્મિલા સામે જોઈને બોલ્યો : “ ઊર્મિલા, મલય માટે હિતમ અલંકારો નથી આવ્યા લાગતા ?”

ઊર્મિલાએ કહ્યું : “ દેવી કશું ધારણુ જ નથી કરતાં.”

બલસારે મલય સામે જોઈને કહ્યું : “ મલય, આમ શા માટે કરવું જોઈએ ? જો આજ હું એક મૂલ્યવાન મુકતામાળા લાવ્યો છું. તારે ધારણુ કરવી જ પડશે. તું વિશ્વાસ રાખજો કે તારી ઈચ્છા વિરૂદ્ધ એક પણ કાર્ય હું નહિ કરું.”

“ શેઠશ, મારા મનમાં અવિશ્વાસ જેવું કશું નથી ..પણ મારા જેવી હીનજાતિની સ્ત્રીની મૂલ્યવાન અલંકારો શોભે નહિ.”

બલસારે મુકતામાળા કાઢીને મલય તરફ ધરતાં કહ્યું : “ મલય,

કપાળ પર ભૂતિ લગાવવાથી કર્મની રેખાઓ છૂપાઈ શકતી નથી. તું તારો સત્ય પરિચય ગુપ્ત રાખવા માગતી હો તો ભલે...એ માટે મારે કોઈ તે જાણવાનો આગ્રહ નથી, પરંતુ તારે આ માળા તો સ્વીકારવી જ પડશે.’

મલયે ન ચી નજરે જોતાં જ કહ્યું : “ નહિ, આપની કૃપા જ મારા માટે મોટી વાત છે...આવી માળાઓ કરતાં આપનું વાત્સલ્ય અનેકધણું કિંમતી છે । ”

“ મલય, આ માળા હું તને મારા હૈયામાં રહેલા વિશ્વાસના પ્રતીકરૂપે આપું છું. જો તું ધારણ નહિ કરે તો મને એમ જ થશે કે તને મારામાં વિશ્વાસ નથી. લઈ લે...” કહી બલસારે મલયના પગ પાસે મોતીની તેજસ્વી માળા મૂકી.

મલય કશું બોલી નહિ.

બલસારે કહ્યું : “ મલય, પ્રવાસ વખતે મેં તને જે કંઈ કહ્યું હતું તે બૂલી જાગે. તારું રૂપ જોઈને દેવ પણ સ્થિર રહી શકે નહિ.. પછી મારા જેવા વેપારીનું મન પાગલ બની જાય એમાં શી નવાઈ ? પણ હું તને ફરીવાર ખાતરી આપું છું કે તું મારામાં વિશ્વાસ રાખજે...અને જો તું મારી લાવનાનો સત્કાર નહિ કરે અથવા મારો પ્રેમ નહિ સ્વીકારે તો પણ હું જરાયે વિચલિત નહિ બનું અને તું અને તારું બાળક પ્રવાસને યોગ્ય થશે એટલે હું તને તું જ્યાં ઇચ્છીશ ત્યાં મોકલવાની વ્યવસ્થા કરીશ.”

મલયના ચહેરા પર એક હર્ષભરી રેખા રમી ગઈ. તે બોલી : “ શું આપ સત્ય કહો છો ? ”

“ હા...એકાદ મહિનામાં જો મારો સ્વેચ્છાએ સ્વીકાર નહિ કરે તો હું વેદનાનો ઘૂંટડો ચૂપચાપ પી જઈશ અને તું ઇચ્છીશ ત્યાં તને મોકલી આપીશ.” બલસારે લાવલયો સ્વરે કહ્યું.

મલયે કહ્યું : “શેઠજી, હું આપલું કલ્યાણ પ્રચ્છું છું.. એક મહિના પર્ષત હું અવશ્ય પૈય્ રાખીશ...પરંતુ હું પરનારી છું... મારી જાતિ હલકી હોવા છતાં મને મારું શિયળ પ્રાણ કરતાં મેં પ્યારું છે.”

“તું નિશ્ચિંત રહેજે, મલય...હું તારી ઈચ્છા વિરૂદ્ધ કાંઈ કદમ નહિ ભરું.”

ત્યાર પછી બલસાર ભિન્નો થયો અને ખડ બહાર નીકળી ગયો.

ભિર્મિલા પણ તેની પાછળ ગઈ અને સોપાનઝેણી ઉતરતાં ઉતરતાં બોલી : “શેઠજી, તમે આવું વચન આપીને મારે માર્ગ બારે કહેવું કરી નાખ્યો.”

“કેમ ?”

“હવે એને ખાતરી થઈ ગઈ કે એક મહિના પછી તો તે જ્યાં જવું હોય ત્યાં જઈ ચકરો.”

“તું ચિંતા કરીશ નહિ...મારામાં વિશ્વાસ ભિન્નો થાય એટલા ખાતર મારે આમ કહેવું પડ્યું છે...તું તારે પ્રયત્ન જારી રાખજે. એકાદ સપ્તાહમાં જ મારી ઈચ્છા પૂરી થશે.”

બલસાર ભવન બહાર નીકળી ગયો.

ધાર્યા કરતાં ઘણો વધારે સમય થઈ ગયો હતો. બલસાર જ્યારે પેઢી પર પહોંચ્યો ત્યારે મખ્યાલકાળ થઈ ગયો હતો. તેનો રથ પણ આવીને ભિન્નો હતો.

તેના મનમાં થયું...પ્રિયસુંદરીને પ્રસન્ન કરવા ખાતર કંઈક કરવું પડશે.

પ્રકરણ ૧૮ મું : : ‘બલસાર છંછેડાયો!’

આ ઠંદિવસ પસાર થઈ ગયા, બલસારની વિશ્વાસુ દાસી
ભિમિલા મલયસુંદરીને સમજાવવાનો કોઈ પ્રયત્ન કરી શકી નહિ.

બલસાર હંમેશા આવેનો અને ખબર અંતર પૂછીજતો...ગઈ
કાલે તેણે ભિમિલાને તાકીદ પણ કરી હતી અને ભિમિલાએ ગમે તે
ઉપાયે સમજાવવાનું જણાવ્યું હતું.

પરંતુ ગઈ રાતે તે મલય સમક્ષ કશું બોલી શકી નહિ. શીલવતી
મલયના વદન પર એવું તેજ રમતું હતું કે ભિમિલા તેની સમક્ષ
મુખ્ય પ્રશ્ન રજૂ જ કરી શકતી નહોતી.

અને આજ સવારે બલસાર આવ્યો...સહુ પ્રથમ ભિમિલાને
મળ્યો અને પ્રશ્ન કર્યો : “શું પરિણામ આવ્યું ?”

“ ગઈ રાતે હું તેને સમજાવવા ગઈ હતી, પરંતુ તે પોતાના
ઈષ્ટનું સ્મરણ કરવા બેસી ગઈ હતી...પરંતુ આજ રાતે હું
અવરથ સમજાવીશ.”

‘ મને નવાઈ લાગે છે કે ઉડતા પંખી પાડવાની તારામાં શક્તિ
હોવા છતાં આજ સુધી તું મલયને વાત પણ કરી શકી નથી !
જો...ધર્મની પણ એક સર્પાદા હોય છે હું એ દિવસથી વધારે રાહ
નહિ જોઉં...એ દરમિયાન તું નહિ સમજાવી શકે તો હું મારી
પ્રયત્ન કરીશ.”

“ શેઠજી, આજ રાતે હું બરાબર પ્રયત્ન કરીશ.”

“ શું તને તારા પ્રયત્નમાં કંઈ લાય કે શંકા લાગે છે ? ”

“ ના શેઠજી, પણ મને એમ લાગે છે કે મલય એક પવિત્ર નારી છે...એના હૈયામાં અન્ય પુરુષોની વાત ઉતારવી એ સરલ નથી.”

“ તારે માટે કોઈ વાત અશક્ય નથી. આઠ વ્યાઠ દિવસ ચાલ્યા મયા છે...હવે હું પણ અકળાયો છું. પગ પાસે મીઠું અને સ્વચ્છ નીર પડ્યું હોય અને તૃષ્ણાની વેદના ભોગવવી એ ક્યાં સુધી ઉચિત ગણાય ? વળી તારી શેઠાણીને કશી શંકા પડવા નથી દીધી .. પરંતુ એના સ્વભાવ મુજબ જો એના મનમાં જરા નેટલોય વહેમ પેસી જશે તો મારી સમગ્રી આશા પર પાણી ફરી વળશે.”

“ આપની વ્યથા હું સમજુ છું...પણ કોણ જાણે કેમ મલયને જોતાં જ મારી જીભ ઉપડતી નથી...પરંતુ હવે જો દિવસમાં હું મારું કામ ગમે તે ઉપાયે સાધી લઈશ. આપ વધુ જો દિવસ ધોઈ રાખો.”

અલસારે વધુ જો દિવસ ધોઈ રાખવાનું કબૂલ્યું ત્યાર પછી હંમેશના ક્રમ મુજબ મલયસુદરીના બાળકને રમાડ્યું. મલયના કુશળ ખૂબયા અને યજ્ઞી તે ચાલ્યો ગયો.

મધ્યાહ્ન વખતે મલય પોતાના પુત્રને લઈને જરા આડે પડ્યો ચઈ હતી. ભિમિલા શય્યા સામે જ નીચે બેઠી હતી અને સાંજે શું રસોઈ કરવી છે તે પૂછી રહી હતી. મલયે એના પ્રશ્નના ઉત્તરમાં આછા હાસ્ય સહિત કહ્યું : “ ભિમિલા, તું મને હંમેશા રસોઈ માટે પૂછે છે અને મારો એક જ જવાબ હોય છે કે ને હશે તે ચાલશે.”

“ દેવી, હું આપની રૂચિ જાણુવા ખાતર જ પ્રશ્ન કરું છું. આપ હજી પણ સંકોચ રાખો છો તેનું મને લારે દુઃખ થાય છે.”

“ ભિમિલા, તારા અંગે મારા મનમાં કોઈ પ્રકારનો અભાવ નથી...તું જો મારી પાસે ન હોત તો હું એક પણ પણ અહીં રહી

શકત નહિ. હું કોઈ પ્રકારનો સંકેત નથી રાખતી... માત્ર જે હોય તેમાં ચલાવી લેવું એમ માનું છું...તું મનથી જરાયે તારા મનમાં દુઃખી થઈશ નહિ..."

“દેવી, આપની સાથે આઠ દિવસથી અહીં છું અને પ્રવાસમાં પણ સાથે જ હતી...પરંતુ હજી સુધી આપના જીવનનો અને આપના હૃદય વચ્ચે છૂપાયેલી વેદનાનો મને કોઈ પરિચય થયો નથી... ખરી રીતે આપને કંઈપણ પૂછતાં જ મારું મન અચકાતું હોય છે.”

મલયસુંદરી આશ્ચું હસી અને નિદ્રાધીન થયેલા પુત્રના મસ્તકને પંપાળી મૃદુ ગભીર સ્વરે બોલી : “ભિર્મિલા, નારીના જીવનનો સત્ત્વ પરિચય એના પ્રાણમાં રહેલા સંતોષ અને શીલ વડે જ થાય છે, એથી વિશેષ પરિચય અન્ય કોઈ દોઈ શકે નહિ...અને વેદના તો સહુને વહોવતી જ રહે છે. કોઈની વેદના અદ્વય હોય, કોઈની વેદના અકથ્ય હોય તો કોઈની અસીમ હોય. માનવીને જે કંઈ ભોગવવું પડે છે તે તેના શુભાશુભ કર્મનું જ પરિણામ હોય છે.”

“આપ કહો છો તે ખરાબર છે.. હું તો એક વાતે મારું આશ્ચર્ય સમાવી શકતી નથી.”

“કંઈ વાતે ?”

“આપનું સૌન્દર્ય જોયા પછી, આપની ભાષા, આપનો વિવેક અને આપની સહનશક્તિનો મને જે કંઈ પરિચય થયો છે તે પરથી મારું મન કહે છે કે આપ કોઈ ઉચ્ચકુળનાં જ છો...આપ આપના સ્વામીથી વિખૂટા કેમ પડી ગયા એજ મારે મન મોટું આશ્ચર્ય છે.”

મલયસુંદરીએ પ્રકુલ ભાવે ભિર્મિલા સામે જોઈને કહ્યું : “ભિર્મિલા, તને પહેલાં જ કહ્યું હતું કે આ બધું જે કંઈ બને છે, તે માત્ર કર્મોધીન જ હોય છે મારા હાથે કોઈ ભવમાં એવાં કર્મ થયા હશે કે જેથી આજ મારે મારા સ્વામીથી વિખૂટા પડવું પડ્યું...”

“ અલસાર છેડેડાથો !”

૧૬૫

“ દેવી, આ દુઃખ દૂર કરવાનો શું કોઈ ઉપાય નથી ?”

“ છે...”

“ મને જણાવવાની કૃપા કરશો ?”

“ ગાંડો, ઉપાય ઘણો જ સરસ અને સહજ છે. કમંચાળએ આહ્વેશ દુઃખને હસતાં પી જવું દુઃખ પણ હૈયામાં હોય છે અને એનો ઉકેલ પણ હૈયામાં જ છૂપાયેલો છે.”

ભિમિંદા સમજી ગઈ કે મધ્યસુંદરી કોઈ પણ ઉપાયે પોતાનો સ્વત્વ પરિચય આપે એમ નથી. એટલે તે ખોલી : “ દેવી, મને એક સરસ ઉપાય સૂઝ્યો છે .. આપે જે ઉપાય અનાબો તે કેવળ નિરાશાનું જ પ્રતિબિંબ છે.”

“ તને કયો ઉપાય સૂઝ્યો છે ? ”

“ હમણાં આપ આરામ કરો આજ રાતે હું આપને કહીશ ”

“ જેવી તારી ઈચ્છા ” મધ્યે હસીને કહ્યું.

ત્યાર પછી ભિમિંદા નીચે ચાલી ગઈ.

સધ્યા વીતી ગઈ.

ભિમિંદાએ મધ્ય પાસે આવીને કહ્યું : “ દેવી, આપનું દુઃખ આરામી જોઈું જતું નથી. આજ હું આપની સાથે ધણી વાતો કરવા ઈચ્છું છું... આપ ધ્યાન ધરવા બેસી ન જતા.”

“ મારું નિત્યકર્મ હું વહેણ પતાવી લઈશ. તારું કાર્ય સંપેટીને ચું આવજે.”

ભિમિંદા ‘જી’ કહીને ચાલી ગઈ.

મધ્યે પોતાના પુત્રને થોડી વાર રમાડ્યો... ત્યાર પછી ધવરાબો અને ધાવતાં ધાવતાં જ તે સૂઈ ગયો.

પુત્રને સરખી રીતે સલાડી, ઉપર પાતળી ચાદર ઓઢાડી મધ્ય-સુંદરી તવકારમંત્રનું આરાધન કરવા નીચે બેસી ગઈ.

લગભગ બે ઘટિકા પછી ભિર્મિલા ખંડમાં આવી. એ વખતે મલય નવકારમંત્રનું રમરણ કરતી બેઠી હતી.

ભિર્મિલા કશો પણ અવાજ કર્યો વગર એક તરફ બેસી ગઈ... અને ધ્યાનરથ મુદ્રામાં બેઠેલી મલય સામે જોઈ રહી.

મલયનું ધ્યાનરથ સ્વરૂપ જોઈને ભિર્મિલાને હૈયામાં અનેક વિચારો આવવા શરૂ થયા. આવી પવિત્ર રમણીને કંઈ જલે ચારિત્ર-હીન થવાની સલાહ આપવી ? બે નારી દુઃખને પી જવામાં માને છે તે નારી પોતાના શિયળને સોટો કરવા કદી તૈયાર ન થાય.

ના... ના... ના... શેઠને રાજી રાખવા ખાતર મેં ધણું પાપ કર્યું છે... પ્રવાસમાં ધણી સ્ત્રીઓને પદબ્રજ કરીને શેઠની કામચલાને પોષી છે... અરે, હું પણ ધણીવાર એની કૃપા મેળવવાને એની ભૂખને સંતોષવા તાબે થઈ છું... પણ આ નિર્દોષ નારી આમળ વાત કરતાં મારું હૈયું ધૂણી જોઈ છે.

શું કરું ? આવી એક નિર્દોષ સ્ત્રી આમળ હલકી વાત કરીને એની નજરે હલકા પડવું એ કોઈપણ દ્રષ્ટિએ ઉચિત નથી.

ના... ના... ના... શેઠને જેમ કરવું હોય તેમ કરે મારે એક સતીસાધ્વીનો અભિશાપ શા માટે લેવો જોઈએ ?

તો ?

શેઠને કહી દર્શન કે મલયસુ દરી મારાથી સમજી શકી નથી... ત્રણ લોકની સંપત્તિને પણ તે શિયળ આમળ દુઃખ માને છે।

આવા અનેક વિચારો તેને આવતા હતા... અને દુઃખ દૂર કરવાનો ઉપાય સૂચવવાના વિચારો સરી પડતા હતા.

ખીજી અર્ધઘટિકા જતા જ મલયે આંખો બોલી અને સામે બેઠેલી ભિર્મિલાને જોતાં જ તે બોલી બીઠી : “ ભિર્મિલા, તારે બહુવાનું તો બેસી રહેવું નથી પડ્યુંને ? ”

“ ના દેવી...હું થોડીવાર પહેલાં જ આવી છું.”

“ હવે તારે જે ઉપાય બતાવવો હોય તે બતાવ...” કહી મલય ભીમી થઈ અને એક આસન પર બેઠી.

શય્યામાં કુમાર નિરતિ પોઢી ગયો હતો. ભિર્મિલાએ એક વાર શય્યા તરફ બેઠીને કહ્યું : “ દેવી, મને ક્ષમા કરો. આપે દર્શાવેલા ઉપાય પર વિચાર કરતાં મને પણ એજ શ્રેષ્ઠ ઉપાય દેખાયો છે.”

“ ભિર્મિલા, વેદનાને દૂર કરવા માનવી મોટે ભાગે ફાંફાં જ ખાંચતો હોય છે...ખરી રીતે દુઃખને પી જવું ને જીવવી લેવું એ જ દુઃખના અરણ્યનો સાચો રસ્તો છે. તને આ વાત સમજાણી એ જાણીતે મને ધણો જ આનંદ થયો. તું મને કયો ઉપાય બતાવીશ તે હું સમજી મઠી હતી.”

“ દેવી ..”

“ સંસારમાં સહુ ભૌતિક સુખ માટે જ પ્રયત્ન કરતા હોય છે. અને માનવીના સુખદુઃખનો નિર્ણય પણ એના ભૌતિક સુખના પરિમાણ પર કરતા હોય છે. તારો ઉપાય પણ આવો જ કોઈ હશે એમ મેં માની લીધું હતું.” મલયે મધુર સ્વરે કહ્યું.

“ દેવી, આપતું અનુમાન સાચું છે, મને એમ જ થયું હતું કે દુઃખ અને વેદનામાં આવું રૂપ ધોવન વેકફી નાખવું એ કરતાં એતું મૂલ્ય અંકાવવું શું ખોટું ? પણ આ છુદ્ધ ઉપાય પર મેં જેમ જેમ વિચાર કયો તેમ તેમ મને લાગતું ગયું કે આ સાચો રસ્તો નથી. આમ કરવાથી કરેલાં કર્મના ભોગવટામાંથી કદી છૂટકારો મળતો નથી...એ તો ગમે તે રીતે ભોગવવાં જ પડે છે ! ”

“ ભિર્મિલા, તું આ ન સમજી હોત તો મારે જ તને સમજાવવી પડત. હવે તું સૂઈ જા...આખો દિવસ કામકાજ કરીને થાકી મઠી હતીશ...” મલયે કહ્યું.

થોડીવાર આડી અવળા વાતો કરીને ભિમિલા ભીમ થઈ અને નમઃસ્કાર કરીને બહાર ઓસરીમાં પોતા માટે કેરેલી પથારી તરફ ગઈ.

મલય ખંડનું દાર બંધ કરીને શય્યામાં પડી અને પતિની સ્મૃતિ સમા પુત્રને હૈયાસરસો લઈ થોડી જ વારમાં નિદ્રાધીન બની ગઈ.

બલસાર રોજ સવારે મલયને મળવા આવતો હતો. આ માટે તેણે પત્ની સમક્ષ પ્રાતઃશ્રમણનું બાનું રબૂ કથું હતું. પત્નીએ આ વાત માની લીધી હતી. ત્રિયસુંદરી જ્યારે રનાનગૃહમાં જતી ત્યારે બલસાર ભવનમાંથી નીકળી જતો.

પત્નીને કશી કલ્પના ન આવે એટલા ખાતર બલસાર રથને ઘણે દૂર ભીમો રખાવતો અને તે પગે ચાલીને જતો.

ત્રિયસુંદરીએ આ અંગે રથચાલકને પૂછ્યું હતું અને તેને ખાતરી થઈ હતી કે સ્વામી પ્રાતઃશ્રમણ અર્થે જ ગય છે.

નિત્ય ક્રમ પ્રમાણે સૂર્યોદય થતાં બલસાર પોતાના ગુપ્તભવનમાં આવી ગયો.

મલય રનાનાથે ગઈ હતી...મલયનો પુત્ર હજી સૂતો હતો અને ભિમિલા નીચે કામ કરતી હતી.

શેઠને જોતાં જ ભિમિલા બાજુના ખંડમાં ગઈ. બલસાર પણ એ ખંડમાં ગયો અને એક બેઠક પર બેસતાં બોલ્યો : “મલય, શું કરે છે ?”

“રનાનાગૃહમાં ગયાં છે.”

“તને કેટલી સફળતા મળી ?”

“શેઠજી, ગઈ રાતે મેં ચર્ચા કાઢી હતી, પરંતુ તે કોઈપણ પ્રલોભનને વશ થાય એમ નથી. જો આપ રોષ ન કરો તો મારો મત દર્શાવું.....” ભિમિલાએ કહ્યું.

“તારા પ્રત્યે રોષ કરવાનું મને કોઈ કારણ નથી. કહે...”

“શેઠજી, મલય એક પવિત્ર અને દુઃખિની નારી છે...એની વાત

પરથી અને રપખ દેખાણું છે કે તે આપની ઇચ્છાને આધીન નહિ થાય. એવું મન જોયા પછી મારા દિલમાં પણ એમ જ થયું છે કે આપ એને જ્યાં જવું હોય ત્યાં જવાની વ્યવસ્થા કરી આપો તો વધારે ઉત્તમ ગણાશે..."

"ભિમિલા, આ તું શું કહે છે ? અનાયાસે પ્રાપ્ત થયેલું સુખ શું મારે જતું કરવું ?"

"શેઠ, મને લાગે છે કે એક સતીને છ'છેડવા જતાં હાથને હેડું દાઝી જશે."

"જોઈ તારી સતી સ્ત્રી...! મને લાગે છે કે તું એના ભોળા ને તેજોમય ચહેરા આગળ લાચાર બની ગઈ છે...હવે જે કરવું ધટશે તે હું જ કરી લઈશ...અને તને પણ ખાતરી કરાવીશ કે તારી સતી નારી મારી શય્યાને શોભાવતી હશે." આટલું કહીને અલસાર આસન પરથી ઊભો થઈ ગયો અને મંદ્રથને મળ્યા વગર ભવન બહાર નીકળી ગયો.

માનવી જ્યારે ધૈર્ય ગુમાવે છે ત્યારે ચિત્ત ઉતાવળિયું બની જાય છે અને અનર્થ કરવા પણ તૈયાર થાય છે. તે મનમાં અનેક વિચારો અને યોજનાઓ ધડતો ધડતો પોતાના રથ પાસે પહોંચ્યો અને ઘર તરફ વિદાય થયો.

તેણે મનમાં એક યોજના વિચારી રાખી હતી...પરંતુ એ યોજનાનો અમલ દિવસના ભાગમાં થઈ શકે એમ નહોતો. એટલે આજ રાતે જ મંદ્રથને પોતાની કરવાનો અથવા તો બળજબરીથી વશ કરવાનો તેણે નિર્ણય કર્યો હતો.

આ યોજનામાં એક મોટો અંતરાય ઊભો હતો...પ્રિયસુંદરી પાસેથી રાતે ભવન બહાર નીકળવું કેવી રીતે ? ક્યા બહાર ? વળી આ વાત ઠાઈને કહી શકાય તેમ નહોતી.

પત્ની પાસેથી રાતે કેવી રીતે છટકવું એ વિચાર સ્થિર થઈ શક્યો નહિ અને તેનો રથ લવનમાં દાખલ થયો.

પોતાના ઝોરડામાં દાખલ થતાં જ પ્રિયસુંદરી પાછળ આવી અને બોલી : “આજ વહેલા કેમ આવતા રહ્યા ?”

“આજ જરા અઠળામણ થવા માંડી.” કહી બલસાર એક આસન પર બેસી ગયો.

“અઠળામણ ?” પ્રશ્ન સાથે જ પ્રિયસુંદરી સ્વામી પાસે પહોંચી ગઈ અને સ્વામીના કપાળ પર હાથ મૂકતાં બોલી : “શું થતું હતું ?”

“ખીજું કંઈ નહિ... આજ જરા દોડ્યો હતો એટલે બંને પગ લરાઈ ગયા હોય એમ લાગવા માંડ્યું.”

“તમે ય કોઈ અજબ છો.. દોડવું શા માટે જોઈએ ? આવતી કાલથી હું તમારી સાથે આવીશ.”

બલસાર આશ્ચર્ય હસ્યો અને બોલ્યો : “તું સાથે આવીશ ? તારે તારી દેવસેવા ભિંચી મૂકવી પડશે અને લોકો જોઈ જશે તો તારી ટીકા કરશે.”

“નવરા લોકો ટીકા કરે એની કોઈ કિંમત નથી.”

“પણ હવેથી હું દોડીશ જ નહિ.”

“તો એમ જ કહેને હું સાથે આવું તે તમને પસંદ નથી.” બલસારે તરત પત્નીનો હાથ પકડી ક્ષેતાં કહ્યું : “આવું તે કેમ માન્યું ? પ્રવાસમાં સાથે લઈ જવા એ તને લાવથી અનેકવાર કહ્યું હતું... છતાં તે મારી સાથે આવવાનો વિચાર સરખો થે નહોતો થયો...”

“પ્રવાસમાં તો હ હ મહિના થઈ જાય ને ઘર ધમરોળાઈ જાય... અ... તો વળેલા નીકળીને વહેલા પાછા થોડીવારમાં આવી જવાય.”

“પણ મેં હવે રાતે શ્રમણ કરવાનો વિચાર કર્યો છે...”

“રાતે ? રાતે કોઈ દી ફરવાનું હોય ? જે લાલ પ્રાત શ્રમણનો છે તે લાલ રાત્રિશ્રમણમાં મળતો જ નથી...અને રાતના તો હું તમને કયાં જવા નહિ દઉં...”

“કેમ, તને કંઈ સંશય આવે છે ?”

“ઈ ચર્ચા જવાદો...હું ક્યાં તમને જાણતી નથી ? ભિર્મિલા જેવી દાસીને ય તમે ક્યાં મૂકી હતી ?”

“પ્રિયે, તારા મનનો આ સંશય હું કેવી રીતે દૂર કરું ? તારા જેવી સુંદર પત્નીનો સ્વામી શું પરનારી પાછળ જતો હશે ? તું તો જાણે છે કે મારા આનંદી સ્વભાવ છે એટલે કોઈ વાર ભિર્મિલા સાથે સહજ વિનોદ કર્યો હોય. એને તું આ રીતે મનમાં સાચી રાખે છે એ મારા પ્રત્યેનો તારો અન્યાય છે !”

“હવે એ અપ્રિય ચર્ચા જવા દો. કોઈ ધોવાથી કાદવ સિવાય કશું ન નીકળે...ચાલો હવે જરા દૂધ વજેરે લઈ લો.”

“અહીં જ લઈ આવને...”

“હાલે...” કહીને પ્રિયસુદરી ખંડ બહાર નીકળી ગઈ.

બલસારે રાતે નીકળવાની એક યોજના ધકી કાઢી. પોતાના વિશ્વાસુ માણસ સાથે વાત કરીને કોઈ અજાણ્યો માણસ રાત્રિના પ્રથમ પ્રહરના અંત ભાગમાં બોલાવવા આવે અને મહારાજ બોલાવે છે એમ કહે. એટલે એ બહાને નીકળી શકાશે. આ વિચાર મનમાં મૂકીને બલસારે માર્ગ શોધી કાઢ્યો તેના ચહેરા પર પ્રસન્નતા ઉપસી આવી.

અને પ્રિયસુદરી એક દાસી સાથે દૂધ મિષ્ટાનનો ચાળ વજેરે લઈને ખંડમાં આવી.

પ્રકરણ ૧૯ મું :

: તમારો !

૨૫ બરાક પત્નીને ગમે તે બહાને એનો પતિ હેતરી ચકતો હોય છે અને ઘણી વાર સ્ત્રી સમજતી હોવા છતાં આંખ આડા કાન કરવામાં હાપણ માનતી હોય છે.

સવારે મનમાં ઘડેલી યોજના પ્રમાણે બહાર મહારાજનું તેડું આવ્યાના બહાને રાત્રિના પ્રથમ પ્રહરની પૂર્ણાહુતિ પછી વિદાય થઈ ગયો.

પ્રિયસુંદરીના મનમાં સંશય તો થયો હતો કે સ્વામીએ આ કેવળ બહાનું બતાવ્યું છે...પરંતુ તે કશું બોલી નહિ.

બહાર ઉત્તમ વખાણપણો ધારણ કરી, પત્નીને પ્રચ્છન્ન ચિત્તે ન્યૂંબન લઈ વિદાય થઈ ગયો. પ્રિયસુંદરીએ માત્ર એટલું જ પૂછ્યું :
“ પાછા ક્યારે આવશો ? ”

“ પ્રિયે, આમ તો તારો સંગ હોડવાની ઈચ્છા જ નથી...પણ ન્યું કરું ? મહારાજના આદેશનો ઈન્કાર કરવો એ ઉચિત ન ગણાય. બનના મુખી તો હું તરત મળીને આવતો રહીશ...પણ રાજ્ય, વાગ્દાને વાંદરાનો ભરોસો નહિ.”

રથ કોઈ ભાટની આવેલો. રથ જોઈને જ પ્રિયસુંદરીના હૈયામાં સંશય જાગ્યું થયેલો.. પરંતુ તે કશું બોલી નહિ, ભવન બહાર જઈ નહેલા રથ સામે રિચર નજરે જોઈ રહી.

એના મનમાં થયું; એક દાસને પાછળ મોકલ્યું... પરંતુ તે કોઈને મોકલી શકી નહિ.. કારણ કે વિચારમાં તે વિચારમાં તે ઓસરીની કોર પર ઊભી રહી અને રથ દૂર નીકળી ગયો.

બલસારતું ચિત્ત આજે કોઈ પણ ઉપાયે મલયને પોતાની બનાવવાનો તલસાટ સેવી કહ્યું હતું. મલયને પોતાની અંકલક્ષ્મી બનાવવાના અનેક ઉપાયો તેના મનમાં આવી રહ્યા હતા.

અને લગભગ દોઢ ઘટિકા પછી રથ મથારથાને પહોંચી ગયો.

બલસારે રથમાંથી નીચે ઉતરતાં પોતાના મિત્રને કહ્યું : “ તું હવે તારા ભવન પર જા અને રાત્રિના ત્રીજા પ્રહરના ગાળામાં રથ લઈ ને પાછો આવી આવજે.”

મિત્ર સમા સેવકે શેઠજીની આજ્ઞા સ્વીકારી લીધી અને તે રથ લઈને ચાલ્યો ગયો.

બલસારે ભવનના બધાં ખાંપાને ખખડાવ્યો. ત્યાં બેઠેલા ચોકિયાતે તરત પ્રશ્ન કર્યો અને શેઠજીનો અવાજ સાંભળી તેણે તરત ખાંપો ખોલ્યો.

બલસાર ભવન તરફ અગ્રસર થયો, જતાં જતાં તેણે ચોકિયાતને કહ્યું : “ મારી આજ્ઞા વગર કોઈ અંદર ન આવે.”

ચોકિયાતે ‘ જી ’ કહીને મસ્તક નમાવ્યું.

એક દાસી ભવનની ઓસરીમાં બેઠી હતી...એક દીપકનો હળવો પ્રકાશ ઓસરીમાં પડતો હતો. શેઠજીને જોતાં જ દાસી સફાળા ઊભી થઈ ગઈ અને બે હાથ જોડી મસ્તક નમાવતાં બોલી : “ શ્રીમાનનો જય થાયો ! ”

“ ભિંભિલાં ક્યાં છે ? ”

“ ઉપર છે. બોલાવું ? ”

“ હા...” કહી બલસાર નીચેના એક ખંડમાં દાખલ થયો. એ ખંડમાં પણ એક દીપક આછો પ્રકાશ વેરી રહ્યો હતો.

ખંડમાં ચારે તરફ નજર કરીને બલસારે એક આસન પર એક લીધી.

થોડી જ વારમાં ઊર્મિલા આવી પહોંચી. બલસારે ઊર્મિલાને બેતાં જ કહ્યું : “ મલય શું કરે છે ? ”

“ કુમારને પકખામાં લઈને સૂઈ ગયાં છે. ”

“ નિદ્રા આવી ગઈ છે ? ”

“ ના... ”

“ હું ઉપર જઈ છું... તું અન્ય દાસીઓને પાછળના ભાગમાં મોકલી આપજે અને તું રોકાજે. ”

“ જી... પર તું .. ”

“ શું ? ”

“ આમ ઉતાવળ ન કરો તો સારું... આટલા દિવસના પરિચય પરથી મને લાગ્યું છે કે ધાયું પરિણામ લાવી શકાશે નહિ. ”

બલસાર આસન પરથી ઊભો થઈ ગયો અને બોલ્યો : “ ઊર્મિલા, હવે હું ધૈર્ય રાખી શકું એમ નથી... અને તું તો જાણે છે કે હું કોઈપણ ભોગે મારી ઈચ્છા પૂરી કરી વગર રહેતો નથી. ”

“ શ્રીમાન, મને આ સ્ત્રી અનોખી દેખાઈ છે. ”

“ ઊર્મિલા. સંસારની કોઈપણ નારી અનોખી છે જ નહિ, પુરુષના ચરણમાં પ્રકૃતિને મરતક, નમાવવું જ પડે છે. આજે જ હું તને બતાવીશ કે તારી અનોખી દેખાતી નારી મારી શય્યાની શોભા બની હશે. ”

ઊર્મિલા કશું બોલી નહિ.

બલસાર ખંડ બહાર નીકળી ગયો. ઊર્મિલાએ તરત પાછળ આવીને કહ્યું : “ આપના આગમનના સમાચાર... ”

“ કશી જરૂર નથી. મેં કહ્યું તેમ કરજો. ” કહી બલસાર સોપાનોએ ચડવા માંડ્યો.

ભિર્મિલા સાથે નજરે શેઠને જતાં જોઈ રહી.

મલયસુંદરી માત્ર આડે પડખે થઈ હતી. પાંચ દીપકની દીપ-
માલિકાનો પ્રકાશ ખંડ માટે ભરપૂર જણાતો હતો. તેના પુત્ર
ચોડીવાર પહેલાં જ સૂઈ ગયો હતો. મલય ભિર્મિલાની રાહ જોઈ રહી
હતી...કારણ કે ભિર્મિલાને બોલાવવા આવેલ દાસીએ શેઠના
આમમનની વાત નહોતી કરી. માત્ર કામ છે તેમ જણાવેલું.

ભિર્મિલા ખડતું દ્વાર અટકાવીને નીચે ચાલી ગઈ હતી.

બલસારે અટકાવેલું દ્વાર ખોલ્યું...મલયના મનમાં થયું
ભિર્મિલા પાછી આવી લાગે છે એટલે તેણે કહ્યું : “કેમ ભિર્મિલા,
તારું કાર્ય પતી ગયું ?”

ત્યાં તો તેની નજર સામે બલસાર દેખાયો...બલસારે કહ્યું :
“કેમ મલય, ચિત્ત તો પ્રસન્ન છે ને ?”

“આપ ? અત્યારે ?...” આમ કહેતાં જ મલય શય્યામાંથી
તરત નીચે ઉતરી ગઈ

બલસાર એક આસન પર બેસતાં બોલ્યો : “એક કાર્ય માટે
આ તરફ નીકળ્યો હતો ..મનમાં થયું મળતો જઈ...બેસને...”

મલય કંઈ સંકેત સાથે એમને એમ બિભી...કથુ બોલી નહિ.

બલસારે કહ્યું : “મલય, સંકેતનો ત્યાગ કરીને નિરાંત બેસ...
તારા પ્રશ્ન અંગેની ચર્ચા કરવા જ હું આવ્યો છું. મારા મનમાં
તારો પ્રશ્ન ભારે ઘેરો બન્યો છે...તારું હિત જળવાય એ રીતે તારો
પ્રશ્ન પતી જાય તો મને પણ નિરાંત થાય...કારણ કે હું રહી
વેપારી.. મારે ક્યારે પ્રવાસે જવું પડે તે કહી શકાય નહિ.”

મલયે બિભા બિભા જ કહ્યું : “શેઠ, મારા પ્રશ્ન અંગે ચિંતા
કરવાનું આપને કોઈ કારણ નથી. મારું અને મારા પુત્રનું આરોગ્ય
હવે સારું છે. જે આપ એકાદ વાહનની વ્યવસ્થા કરી આપો તો
હું આવતી કાલે ચાલી જઈશ.”

“કઈ તરફ ?”

“મારા પતિ પાસે...”

“ક્યાં ગામમાં ?” જે પતિએ તારી આજ સુધી સાર સંભાળ પણ લીધી નથી તે પતિ શું તારા સ્વીકાર કરશે ?” બલસારે શાંત બાંધે કહ્યું.

“હા શેઠ...”

“તારો પતિ ક્યાં ગામમાં રહે છે ?”

મલય પોતાનો સત્ય પરિચય આપવા ઈચ્છતી નહોતી...કારણ કે એમ કરવા જતાં પતિગૃહને અને પિતાના ગૃહને લાઇન લાગે તેમ હતું. તે કશું બોલી નહિ.

બલસારે કહ્યું : “મલય, મને લાગે છે કે તું વાસ્તવિકતાથી ધણી દૂર દૂર છે...તું અને તારા પતિનું નામકામ જણાવે તો કુ કોઈને મોકલીને તારા પતિને અહિં બોલાવી મંગાવું...”

“શેઠ, એવું કરવાની આવશ્યકતા નથી. મારા પતિદેવ મને શોધતા જ હશે.. કું ત્યાં જઈશ એટલે અવશ્ય મારો અને તેના પુત્રનો સત્કાર કરશે. આપ કેવળ એક વાહનની વ્યવસ્થા કરી આપો.”

“એટલે તને એકલી જવા દઉં ? મલય, તારા જેવી રૂપવતી અને નવજવાન સ્ત્રીએ એકલા પ્રવાસ ખેડવો એ હારે જોખમી કાર્ય છે. પ્રથમ તું અને તારો સત્ય પરિચય આપ...” બલસારે કહ્યું.

“શેઠ, કું એક સામાન્ય ધરની દીકરી છું ને વહુ છું... આથી વિશેષ કોઈ પરિચય મારો છે નહિ. પ્રવાસમાં મને કોઈ વિપત્તિ નહિ આવે, છતાં કોઈ વિપત્તિ આવશે તો વિપત્તિ સાથે લડી લેતાં મને આવડે છે. આપશ્રીએ આશ્રય આપીને મારા પર મહાન ઉપકાર કર્યો છે...કું ગરીબ નારી આપની ઉદારતાને જીવન-હાર યાદ કરતી રહીશ.” મલયસુંદરીએ મૃદુ સ્વરે કહ્યું.

બલસાર સમજી શક્યો કે આ નારી કાઈપણ ઉપાયે પોતાનો પરિચય આપે એમ નથી. એ પણ મૌન રહીને તે બોલ્યો : “ મલય, તું કહે છે એ સાચું હોય તો હલકા વર્ણમાં અન્ય પતિ કરવાનો અધિકાર અીઓને હોય છે.”

“ બરાબર છે ..પરંતુ જે સ્ત્રીને પોતાના પતિ તરફથી દુઃખ કે અસતોષ હોય તે સ્ત્રી વારે વારે ધર બદલાવતી હોય છે અને આ તે સુખ લેવા જતાં દુઃખી થતી હોય છે. મને મારા સ્વામી તરફથી કાઈ દુઃખ કે અસતોષ છે નહિ.”

“ તો હું તને જાણી જોઈને વિપત્તિમાં નહિ મોકલી શકું... મેં તારા સુખ માટે અન્ય માર્ગ વિચાર્યો છે.” બલસારની વાણીમાં પરિવર્તન થયું.

મલયે બલસાર સામે જોયું...ત્યાર પછી કહ્યું : “ શેઠજી...”

“ હવે તારે મારી જીવનસંગિની બનવાનું છે...મલય, તને હું લાખો રૂપિયાના અલકારો વડે શણગારીશ. તારો પડ્યો બોલ ઝીલવા એક નહિ પણ સેકડો દાસ દાસીઓ મૂકીશ...તારો આ અનાથ પુત્ર સનાથ બની જશે અને મારી કરોડોની સંપત્તિનો એકનો એક વારસદાર બનશે.”

“ શેઠજી, આ શબ્દો આપને શોભા નથી આપતા. હું એક પરનારી છું...અને સંસારતું સિંહાસન પ્રાપ્ત થાય તો પણ મારો ધર્મ ને મારું શીલ વેચવા કદી ઇચ્છું નહિ. આપની પાસે સંપત્તિ છે, સુખ છે, સુદર પત્ની છે. વૈભવ છે...આપે આવો નબળો વિચાર મનમાં પણ ન લાવવો જોઈએ.”

બલસાર આસન પરથી ઊભો થઈ ગયો અને બોલ્યો : “ પ્રિયે, હું સત્ય કહું છું. તને મારા પ્રાણથી પણ અધિક રાખીશ, તું એક વાર મારી બની જા અને પછી જોઈ લે સુખતું શિખર કેવું સોદામણું

હોય છે ! ” આ શબ્દો બોલતો બોલતો બલસાર મલયસુંદરી તરફ આગળ વધ્યો.

મલયસુંદરી પણ ગ પાસેથી ચાર હાથ દૂર ખસી ગઈ...તેણે ખંડના દાર તરફ નજર કરી. બલસાર સમજી ગયો અને તરત તે ખંડના દાર પાસે પહોંચી ગયો. દાર અટકાવી અંદરથી સાંકળ ચઢાવતાં બોલ્યો : “ પ્રિયે, મેં તને પ્રથમવાર જોઈ હતી ત્યારથી તને મારી બનાવવાનો મેં સ કદપ કર્યો હતો. આટલા દિવસ પર્થ તમે એટલા માટે ધૈર્ય રાખ્યું હતું કે તું સ્વેચ્છાએ સમજીને મારી બની શકે...”

“ શેષજી, પરનારી પ્રત્યે કુદષ્ટિ કરવી એ મહાન પાપ છે .. અને કોઈ પણ સતી નારીના શિયળ પ્રત્યે આવી નબળી મનોવૃત્તિ રાખવી એ આપના જેવા કુળવાનને જરાયે શોભારૂપદ નથી. આપ કૃપા કરીને ચાલ્યા જાઓ. હું મને તે રીતે મારો માર્ગ શોધી લઈશ.” મલયે વિનંતિભર્યા સ્વરે કહ્યું.

“ મલય, તારો માર્ગ મેં જ શોધી લીધો છે. તને મારી અંકલક્ષ્મી બનાવ્યા વગર હું કોઈપણ ઉપાયે રહી શકું એમ નથી.” બલસાર ફરીવાર મલય તરફ અગ્રસર થયો.

મલયે તેજદાર સ્વરે કહ્યું : “ સાર્થવાહ ! એટલે જ રહેજે... મને લાગે છે કે તને સતીઓનો કોઈ પરિચય થયો નથી...! મારી કાયાના ટુકડે ટુકડા થઈ જશે અથવા તો મારી તમામ આશાઓ નષ્ટ થઈ જશે તો પણ ચંદ્ર સમા નિર્મળ એવા મારા શિયળને હું કોઈપણ ઉપાયે કલંકિત થવા નહિ દઉં.”

“ શુ આ તારો અતિમ જવાબ છે ? ”

“ હા...”

“ તારા આ દુરાગ્રહનો અર્થ એ થયો કે મારે તારા પર બળા-રહાર કરવો. મલય, તને તારા શિયળનો ગર્વ છે તો મને મારી

સંપત્તિનો ગર્વ છે ..મારી સંપત્તિની ચમક આગળ તારા જેવી અનેક સ્ત્રીઓ ઢળી પડી છે...”

વચ્ચે જ મલયે તેજપૂર્વક કહ્યું : “ એ સ્ત્રીઓ નહિ હોય... નગરનારીઓ હશે ! કોઈપણ આર્થ નારી સમૃદ્ધિની ચમકમાં સપડાતી ના ”.

“ હું આ પળેજ મારી ઈચ્છા પૂરી કરીશ.” કહી બલસાર મલય સુદરી તરફ આગળ વધ્યો.

મલયસુદરી ભારે વિષમ પરિસ્થિતિમાં મૂકાઈ ગઈ. ખંડનું વાતાયન એટલું ભીચું હતું કે ઉપર ચડીને નીચે ફેફડો મારી શકાય તેમ નહોતો.. હવે શું કરવું ?

બલસાર વધારે નજીક આવ્યો.

મલયે કહ્યું : “ બલસાર, તારી પ્રતિજ્ઞાનો જુગાર ખેલીશ નહિ . હું હમણાં જૂમ મારીશ.”

બલસાર ખડખડાટ હસી પડ્યો અને બોલ્યો : “ સુદરી, આ ખંડની રચના એવી છે કે તારો અવાજ બહાર જઈ શકશે નહિ... અને બધાં દાસદાસીઓને મેં વિદાય કર્યા છે.” આમ કહી તેણે મલયનો હાથ પકડી લીધો.

એજ પળે જેમ કોઈ વીજળી ત્રાટકે તેમ મલયનો બીજો હાથ બલસારના જકામ પર પડ્યો અને બલસારની આંખ સામે રાતાં પીળાં ચક્કર ચડવા માંડ્યાં...તેનાથી મલયનો હાથ મૂકાઈ ગયો અને મોઢા પર હાથ ફેરવતાં અતિ ક્રોધથી બોલ્યો : “ તે’ મને તમાચો નથી માર્યો, પણ તારા ભાગ્યને તમાચો માર્યો છે...આતું તારે લાયકર ભોગવવું પડશે.”

“ મોતથી બીચું કોઈ લાયકર પરિણામ છે નહિ અને મને મોતનો જરાયે લાય નથી.”

બલસારના હૈયામાં ભારે ક્રોધ વ્યાપી ગયો હતો, પરંતુ એકજ તમાચે તે ધોળા દિવસે તારા જોઈ શક્યો હતો...ફરીવાર સાહસ કરવાનું તેને મન થયું...પરંતુ તેણે બીજો જ નિર્ણય કરી લીધો.

તે એકદમ પલંગ તરફ ગયો અને સૂઈ રહેલા બાળકને ઉઠાવી લઈ ખંડ બહાર નીકળી ગયો. બહાર નીકળીને તેણે ખંડનું દ્વાર બંધ કરી દીધું. દ્વારને સાંકળ મારી દૂર ગોઠેલી ભિમિલા સામે જોઈને કહ્યું : “ જલ્દી એક તાળું લાવ.”

ભિમિલા તરત નીચે ચાલી ગઈ.

મલયસુંદરીએ બંધ દ્વાર પાસે આવીને મમતાભર્યા સ્વરે કહ્યું : “ શેઠજી...મારો પુત્ર મને પાછો આપો.”

“ જે દિવસે તું સ્વેચ્છાએ મારી બનીશ તેજ દિવસે તું તારા પુત્રનાં દર્શન કરી શકીશ.”

ભિમિલા આવી ગઈ. બલસારે ખંડને તાળું મારી દીધું અને ચાવી પોતાની કમરે લટાવી. ત્યાર પછી ભિમિલા સામે જોઈને કહ્યું : “ ભિમિલા મલય ક્યાંય છટકે નહિ એ જવાબદારી તારા ઉપર મૂકે છું.”

ભિમિલા કશું જોલી નહિ.

બાળક રહી પડ્યું-

બલસાર રહતા બાળકને લઈને ભવન બહાર નીકળી ગયો.

માર્ગ પર રથ આવી ગયો હતો.

પ્રકરણ ૨૦ મું : : સાગર પ્રવાસની ભૂમિકા

પતિનાં આગમનની રાહ જોતી જોતી પ્રિયસુંદરી છેક મધ્ય-રાત્રિ પછી નિદ્રાધીન થઈ ગઈ. આજ તેણે મનથી ધણા વિચારો કર્યા હતા અને હવે કોઈ પણ ભોગે સ્વામીને રાત્રિ સમયે ઘર બહાર ન જવા દેવો એમ નક્કી કર્યું હતું.

જે નારીને પોતાના પતિના ચારિત્ર પ્રત્યે સંશય રહ્યા કરે છે તે નારીની મનોવેદના ભારે ગાઢ હોય છે.

અને મનમાં પ્રવેશિલો સંશય એક પ્રકારના શદ્ધ સમો જ હોય છે.

પોતાના પતિનું ચારિત્ર સ્વચ્છ નથી એ વાત પ્રિયસુંદરી ધણા સમયથી જાણતી હતી... પરંતુ આમાં પોતે બીજું શું કરી શકે ? ઘણી-વાર તે કહ્યો છૂંટડો પીને બેસી રહેતી. પરંતુ હવે પતિનું આ વર્તન તેને અસહ્ય થઈ પડ્યું હતું.

આવા અનેક વિચારો કરતી કરતી પ્રિયસુંદરી નિદ્રાવશ થઈ ગઈ હતી.

રાત્રિના ત્રીજા પ્રહરના અંત ભાગમાં બલસાર આવી પહોંચ્યો. તેના બંને હાથમાં મલયનુ બાળક હતું...તે રડી રહ્યું હતું.

પોતાના અડમા બાળકનાં રૂદનનો અવાજ સાંભળી પ્રિયસુંદરી

સફાળા બેઠી થઈ ગઈ...દીપકના આછા પ્રકાશમાં તેણે જોયું, પતિ દેવ હાથમાં રહતું બાળક લઈને ઊભા છે !

પ્રિયસુંદરી બે પળ પર્યંત અવાક બનીને ઊભી રહી..અને તે કંઈ પ્રશ્ન કરે તે પહેલા જ બલસાર શય્યા પાસે ગયો અને રહતું બાળક પત્નીના હાથમાં મૂકતાં બોલ્યો: “ પ્રિયે, ભગવાને આજ આપણી ઈચ્છા પૂરી કરી છે.”

“ પણ આ બાળક કોનું છે ? ”

“ તું જરા એના ગૌર અને તેજસ્વી વદન સામે તો નજર કરે...આવું બાળક દેવને પણ દુર્લભ હોય છે.” કહી બલસારે પત્નીના ખભા પર એક હાથ મૂક્યો.

પ્રિયસુંદરીએ બાળકના સુંદર વદન સામે જોઈને કહ્યું: “ પ્રથમ મારા પ્રશ્નનો જવાબ આપો...આ બાળક કયાંથી ઉઠાવી લાવ્યા ? તમારી કોઈ રખાતનું તો નથી ને ? ”

“ પ્રિયે, આવું શું બોલે છે ? પ્રથમ તો મારે કોઈ રખાત છે જ નહીં અને આ બાળક લાગ્યથોગે પ્રાપ્ત થયું છે.”

“ કેવી રીતે ? ”

“ હું મહારાજને મળવા ગયો હતો એ તો તું જાણે છે. ત્યાં બેચાર નતંકીઓનો જલસો હતો. મને થયું કે કયાં આવી જરાણો અને હવે છટકવું કેવી રીતે ? લગભગ બીજો પ્રહર પૂરો થયા પછી મળ ત્યાગ કરવાના બહાને હું નીકળી ગયો.. મહારાજને ત્યાં મારો દમ ધૂટાતો હતો એટલે બારોબારથી રથ ચલાવ્યો અને અશોકનિકા પાસે આવતા જ મને કોઈ બાળકનું રૂદન સંભળાયું. મેં તરત રથ ઊભો રખાવ્યો અને તપાસ કરી તો વૃક્ષ નીચે આ બાળક પડ્યું હતું. આસપાસ કોઈ નહોતું...છતાં મેં અર્ધપ્રહર પર્યંત ચારે તરફ જોયું. મને લાગ્યું કે કોઈ વિધવા કે કુમારી વ્યભિચારિણી સ્ત્રી આ બાળકને છોડી ગઈ હોય છે...એટલે ભગવાનનું વરદાન માની મેં આ બાળક

લઈ લીધું. હવે આ બાળકની તુ જ માતા છે...તારે જ એને સંસ્કાર રેડવાના છે...આવતી કાલે સવારે હું કોઈ ધાવને શોધી લાવીશ.”

ત્રિયસુ દરી બધું વીસરી ગઈ અને સુંદર બાળકમાં નિમગ્ન બની ગઈ થોડી વાર પછી તે બોલી : “ ખરેખર, લગવાને આપણા પર મોટી કૃપા કરી છે.. આપણે આ બાળકનું નામ શું રાખશું ? ”

“ મારા નામના પહેલા એ અક્ષર અને તારા નામના છેલ્લા ત્રણ અક્ષર...”

“ એવું તે નામ હોય ? શું આ કન્યા છે ? ”

“ બલસુ દરી નહિ પણ બલસુંદર... ! ”

“ સરસ નામ .. ! ” કહી ત્રિયસુ દરીએ બાળકને હેલા સરસું લીધું. રડી રડીને થાકી ગયેલો બલ નિદ્રાધીન થઈ ગયો.

ખીજે દિવસે સવારે જ બલસારે બલસુ દર માટે એક ધાવની વ્યવસ્થા કરી લીધી અને પોતાના મુનીમને બોલાવી ગરીબોને દાન આપવાની આજ્ઞા કરી—સાથેસાથ એક સપ્તાહમાં કરિયાણાનું વહાણુ ભરવાની પણ આજ્ઞા કરી.

“ કરિયાણાનું વહાણુ ? ”

“ હા...મારે છેલ્લો સાગર પ્રવાસ ખેડવો છે.”

“ શેઠજી આપ મારા પરિહાસ કરે છે.”

વગ્ગેજ બલસારે કહ્યું : “ નહિ કાઠા, આપને હું વડીલ માતું છું...” વળી લગવાને ગઈ રાતે મને પુત્રરત્ન આપ્યું છે...એટલે આ છેલ્લો પ્રવાસ ખેડીને પછી કદી ક્યાંય જવું નથી.”

મુનીમજી અવાક બની ગયા. પુત્રરત્ન કેવી રીતે ? તેઓ ફાટી આંખે શેઠ સામે જોઈ રહ્યા.

બલસારે વૃદ્ધ મુનીમજીનો મનોભાવ કદખી લીધો અને પોતાને અશોકનિકામાથી પુત્રરત્ન પ્રાપ્ત થયાની વાત કરી.

આ સાંભળી મુનીમના વદન પર હર્ષની રેખાઓ ખેંચાઈ. તેઓ બોલ્યા: “ શેઠજી, આ સમાચાર સાંભળીને મને ધણો જ આનંદ થયો છે. ભગવાન આપને અને બલસુંદરને સો વર્ષનાં કરે ! ”

એ સિવાય બીજી કેટલીક વાતો કરીને મુનીમજી વિદાય થયા.

મધ્યાહ્ન પછી બલસાર ઘેરથી બહાર નીકળી શક્યો...ઠારણુ કે બલસુંદરને પડખામાં લઈને ત્રિયસુંદરી સૂઈ ગઈ હતી.

બલસાર સીધો પોતાના ગુપ્ત ગૃહે આગ્યો અને ખંડની ચાવી ભિંમિંલાને સોંપતાં બોલ્યો : “ ભિંમિંલા, લાગણીના પ્રવાહમાં ખેંચાયા વગર તું મલયની બરાબર ચોક્કી રાખજે...જે એ મારી થશે તો જ પોતાના પુત્રને જોઈ શકશે. એ વાત તું સમજાવજે...એક સપ્તાહ પછી હું સાગર પ્રવાસ ખેડવાનો છું...તને અને મલયને મારી સાથે લઈ જવા ઈચ્છું છું...જે એક સપ્તાહમાં મલય માની જાય તો હું સાગરની સફર બંધ કરીશ.”

ભિંમિંલાએ કહ્યું : “ શેઠજી, કેઈ દિવસ પરાણે પ્રીતિ બંધાતી નથી..આપ આ વાત કેમ બૂલી જાઓ છો ? ”

“ ભિંમિંલા, હું તારી વાત બરાબર સમજું છું...પરંતુ તને કયા શબ્દોમાં કહું ? મલય વગર મારાથી જીવવું પશુ ભારે કઠણ થઈ પડ્યું છે. હું બે દિવસ પછી મળવા આવીશ...મને લાગે છે કે ત્રણ દિવસમાં એનો ફવાબ હળવો થઈ જશે.”

“ એનો પુત્ર...”

“ એતું નામ બલસુંદર પાડ્યું છે અને મારી સંપત્તિના વારસદાર રૂપે મારા ભવનમાં જ છે...તારી શેઠાણીનો ખોળો આ રીતે ભરાઈ ગયો છે અને તે ખૂબ જ આનંદિત બની ગઈ છે ”

આ સિવાય બીજી કેટલીક સૂચનાઓ આપીને બલસાર ચાલ્યો ગયો.

ભિમિલાએ ભોજનનો ચાળ લઈને તાણું ઉઘાડ્યું.. ત્યાર પછી તે મધ્યના ખંડમાં ગઈ.. મધ્ય ગઈ રાતની એમને એમ એહી હતી. ભિમિલાને જોતાં જ તે એકદમ ઊભી થઈ ગઈ...અને બોલી : “ શુ લાવી છે ? ”

“ આપ સવારનાં સૂખ્યા છો...પાણી પણ પીધું નથી. જરા કાચ મુખ ધોઈને ભોજન કરી લ્યો.”

“ નહિ...મારે એ દુષ્ટનું કંઈ પણ ખાવું નથી...તું મારી સખી માફક સાથે રહી.. મેં તારા પર વિશ્વાસ મૂક્યો અને તેં પણ મને અમાઉથી ચેતવી નહિ ..? ”

“ દેવી, આપ ઉતાવળા ન થાઓ. ધૈર્યથી બધાં સારાં વાનાં ચર્ચ શકશે ..શેઠજી તો આપને પૂરીને ગયાં હતાં...એ હમણાં જ આવ્યા હતા અને માંડ માંડ એમની પાસેથી ચાવી મેળવી શકી છુ.”

“ ભિમિલા, મારે કશું ખાવું નથી ..જે તને મારા પ્રત્યે કંઈક સહાનુભૂતિ હોય તો મને અહીં થી મુક્ત કરી દે શાસનદેવ તારું કલ્યાણ કરશે ..ખરેખર, હું તને જીવનભર નહિ બુઝુ.”

“ દેવી, આ ઉતાવળા ન થાઓ . બારણા બંધ હતાં છતાં આપે મઈ રાતે શેઠજીને મારેલો તમારો મે બહારથી સાંભળ્યો હતો. જે નારીના પ્રાણમાં શિયળ સાચવવાની ખુમારી હોય છે તે નારીને કોઈ પહોંચી શકતું નથી, અને આપ ચાલ્યા જશો તો આપના પુત્રનું શું થશે ? આપ ધીરજ રાખો...શેઠજી મને કહી ગયા છે કે મધ્ય પોતાનો વિચાર ફેરવશે તો જ એને એનો પુત્ર મળશે. આ વાત આપને સમજાવવાની જવાબદારી તેમણે મારા પર મૂકી છે ..પરંતુ હું કળથી બધું કઢાવી લઈશ. આપ જે છટકીને ચાલ્યા જશો તો આપના પુત્ર માથે શુ વિતશે એ કલ્પના પણ હું કરી શકતી નથી. હું ખરેખર કહું છું કે આપ ધૈર્ય ધારણ કરો અને શેઠજી આવે તો પણ આપના વિચારમાં મસ્તમ રહેજો ”

મલય ભિમિલા સામે સ્થિર નજરે જોતી આસન પર બેસી ગઈ. માતાનું હૈયું પુત્ર માટે વ્યાકુળ બની ગયું.

ભિમિલાએ કહ્યું : “પ્રથમ આપ ભોજન કરી દ્યો.”

“ભિમિલા, તું કહે છે તેમ ધૈર્ય રાખવામાં મને કશો વાંધો નથી, પરંતુ હું કેઈ પણ ઉપાયે બલસારની ઇચ્છાને તાબે થવાની નથી. શીલની રક્ષા કરતાં પણ મને આવડે છે...પરંતુ આ રીતે એક નરાધમના પંજામાં રહેવું તે બરાબર નથી.”

“દેવી, બધું બરાબર થઈ જશે.. જ્યાં બળથી કાર્ય ન થતું હોય ત્યાં કળને ઉપયોગ કરવો જોઈએ પ્રથમ આપ ભોજન કરીને શાંત થાઓ. પછી શું કરવું એ આપણે વિચારીશું.”

એ પણ વિચાર કરીને મલય બોલી : “ભિમિલા તારા પર વિશ્વાસ રાખું છું.. પહેલાં તું મારા સ્નાનની વ્યવસ્થા કર.”

ભિમિલા તરત બિટીને બહાર નીકળી ગઈ. ખંડતુ દ્વાર તેણે બંધ ન કર્યું.

સ્નાનાદિથી નિવૃત્ત થઈ થોડું ભોજન કરીને મલય કંઈક શાંત થઈ...પરંતુ એનો પુત્ર એને પળે પળે યાદ આવી રહ્યો હતો...! માતા વગર પુત્ર રડી રડીને કેણુ જાણે કેવી સ્થિતિમાં મૂકાઈ જશે? ઓહ, કામવાસનાના કાગડો શું આવા નિર્દોષ બાળકો પ્રત્યે પણ નિર્દય બની શકેતા હશે? હે જીનેશ્વર ભગવત, મારા એવા કયા કર્મ હશે કે મારે આ રીતે ભોગવવા પડે છે? આ પાપ કર્મના પરિણામ રૂપ નાગચૂડમાંથી હું ક્યારે મુક્ત થઈ શકીશ? ક્યારે મારા સ્વામીને મળી શકીશ? ઓહ, એમના હાથ તો કેણુ જાણે કે કેવા ચ હશે? કતિા તેઓ મને શોધવા નીકળી પડ્યા હશે...અથવા ભારે વેદના વચ્ચે વળુંધાતા હશે? મારા કારણે એમને પણ કેટલું દર્દ સહવું પડે છે? આવા વિચારો જ્યારે મનમાં ઉભરાતા ત્યારે મલય નવકાર મંત્રનું

આરાધન કરવા બેસી જતી અને એમાંથી બળ મેળવીને ઝમે તેવા. દર્દને પી જતી.

માનસિક અથવા શારીરિક વિપત્તિ વખતે આધ્યાત્મિક બળ એક પ્રકારનો ઓથ બની જાય છે.

મલય માનસિક વ્યથાઓથી નિવૃત્ત થવા નવકારમ ત્રનું રમરણ કરવા ખાંડી.

અહીં બલસારના લવનમાં કદલોલ નાચી રહ્યો હતો. બલ-સુંદરને યોગ્ય ધાવ મળી ગઈ હતી એટલે તેનું રૂદન બંધ થઈ અધું હતું...અને પ્રિયસુ દરી તો એક પળ માટેય બલસુંદરને આંખથી અળગો થવા નહોતી દેતી. તેના મનને તો એમજ અધું હતું કે આ પુત્ર મારો પોતાનો જ છે...?

એ દિવસ પછી સંધ્યા વખતે બલસાર પોતાના ગુપ્ત લવનમાં આવી પહોંચ્યો.

ભિમિંલા ઉપરના ખંડમાં મલય પાસે બેઠી હતી અને વાતો કરી રહી હતી.

એક દારીએ આવીને ભિમિંલાને શેઠજી આબ્યાના સમાચાર આપ્યા. ભિમિંલા તરત ઊભી થઈ.. અને તે બહાર આવે તે પહેલાં જ બલસાર ઉપર આવી ગયો.

ભિમિંલા ખંડમાં પાછી વળી. બલસારે ખંડમાં દાખલ થઈ મલય સામે બેઠીને કહ્યું : “મલય, તને ભિમિંલાએ બધી વાત તો કરી જ હશે.”

મલય કશું બોલી નહિ...શેઠ સામે નજર સરખી પણ ન કરી. બલરાજે ઊભા ઊભા કહ્યું : “મલય, હું તને પાંચ દિવસ પચાંતઃ વિચાર કરવાની એક તક આપું છું.. તું એ ન ભૂલી જતી કે તારો પુત્ર મારા હાથમાં છે...તારે તારા પુત્રનું સુખ જોવું હોય અને સુખ જોવું હોય તો પ્રેમ અને ઉદાસથી મારી બની જવાનો નિશ્ચય કરી લેજો.”

મલય કથું બોલી નહિ.

બલસાર ભિમિલાને નીચે આવવાનું કહીને ચાલ્યો ગયો.

બલસારના ગયા પછી ભિમિલાએ મૃદુરવરે કહ્યું - “દેવી, ધૈર્ય ગુમાવશો નહિ...આપને પ્રાપ્ત કરવા માટે શેઠજી પાસે આપનો પુત્ર જ એક ચાવીરૂપ છે અને એ ચાવી કેમ મેળવવી તે હું વિચારું છું.”

મલયે ભિમિલા સામે વિશ્વાસભરી નજરે જોયું.

ભિમિલા નીચે ચાલી ગઈ.

બલસાર એની રાહ જોતો ખંડમાં આટા મારી રહ્યો હતો. ખંડમાં એક દીપમાલિકાનો પ્રકાશ પથરાઈ ચૂક્યો હતો...ભિમિલા ખંડમાં દાખલ થઈ અને બલસારે પ્રશ્ન કર્યો : “ભિમિલા, કઈ ઠેકાણે આવે એમ લાગે છે?”

“શેઠજી, મેં સમજાવવામાં જરાયે મથા નથી રાખી..પણ આ નારી કંઈ અજોડ છે...કોઈપણ ભોજે તે પોતાનું સતીત્વ વેચવા તૈયાર નથી..એક માત્ર પુત્રમોહ ખાતર કદાચ...”

વચ્ચે જ બલસારે કહ્યું : “ભિમિલા, આ કાર્ય તું કરી આપીશ તો હું તને દસ હજાર સુવર્ણરૂદ્રાઓ આપીશ..એટલું જ નહિ પણ આ મારું મકાન તને આપી દઈશ અને દાસીપણના બંધનમાંથી મુક્ત કરીશ.”

ભિમિલાના નયનો આ પ્રલોભનથી ચમકી ઊઠ્યાં. પ્રલોભનની ઉપેક્ષા કરવી એ મહાપુરુષનું કામ છે. ભિમિલા તો એક દાસી હતી...

બલસારે ભિમિલાના ખભા પર હાથ મૂકીને કહ્યું : “અહીં ન સમજો તો, સાગર પ્રવાસમાં પણ તું સમજાવી શકીશ એટલા માટે જ તને સાથે લઉં છું. હવે તું બરાબર ધ્યાન રાખજો..તને વિશ્વાસમાં રાખીને તે છટકી ન જાય એ તારે સલાહવાનું છે.”

“આપ નિશ્ચિત રહો. હું પ્રયત્ન કરવામાં જરાયે ખામી નહિ રાખું, પરંતુ આપે આપેલું વચન...”

“જરાયે સંશય ન રાખીશ. મારા વચનમાંથી હું કોઈ પણ ઉપાયે નહિ છટકું.” કહી બલસારે વઠાણથી ભિર્મલાના વાંસા પર હાથ ફેરવ્યો...ત્યાર પછી તે આંસ્યો ગયો.

હવેન પર આવીને તેણે બેઠું તો પ્રિયસુદરી ઉદ્યાનમાં બેસીને બલસુદરને રમાડી રહી હતી.

સ્વામીને જોતાં જ તે બોલી : “જરા અહીં તો આવો...”

બલસાર ઉદ્યાનમાં પત્ની પાસે ગયો.

પત્નીએ કહ્યું : “આમ તો જુઓ, કેવો હળો બયો છે? મારા વગર એક પણ માટે પણ રહેતો નથી.”

“પ્રિયે, આ તારું જ રતન છે...પણ રાત્રિકાળે બલને લઈને પું અહીં બેઠી છે તે બરાબર નથી. કદાચ ચરદી થઈ જશે તો.”

પ્રિયસુદરી તરત બાળકને હૈથા સરસુ દબાવતી ભીની થઈ અને બોલી : “હું અહીં હમણાજ આવી હતી...આલો અ દર જઈએ.”

ખંડમાં ગયા પછી એક બેઠક પર બેસતા બલસારે કહ્યું : “પ્રિયે, માંડ કરીને હામ થયો હતો ત્યાં એક નવી ઉપાધિ આવી પડી છે.”

“કઈ ઉપાધિ ?”

“ચાર પાંચ દિવસમાં મારે રાજાજ્ઞાને વશ થઈને સાગરના એક પ્રવાસે જવું પડશે .”

“શા માટે ?”

“મહારાજા માટે અસુક માલ ખરીદવા...તેઓ મારા સિવાય અન્ય કોઈને મોકલવા ઈચ્છતા નથી અને હું ના પાડું તો કોપાયમાન થાય અને આપણી સંપત્તિ લૂંટી લે.”

“સાગર પ્રવાસમાં તો એક વર્ષ નીકળી જાય...”

“નહિ પ્રિયે, બહુ દૂરનો પ્રવાસ નથી.. આવતાં જતાં એકાદ મહિનો લાગે અને એકાદ મહિનો બીજો થાય.”

‘ શું આપ સૂત્ર કહો છો ? ’

“ પ્રિયે, તારી સમક્ષ અસત્ય બોલવામાં મને શું લાભ ? અત્યારે હું એમની પાસેથી જ આવું છું...આવતી કાલે મહામ ત્રીને મળીને જો આ વાત પાછી ઠેકાય તો સાચું એવો પ્રત્યન કરીશ ..નહિ તો ગયા વગર ખીજો કોઈ ઉપાય નથી.”

“ ન છૂટકે જવું પડે તો જુદી વાત છે...પણ તમે મોઢાના મોળા છો.. ગમે તેમ કરીને સમજવો...હવે આપણે આ રીતે જુદા રહીએ તે બરાબર નથી.”

“ હું તારી મનોભાવના સમજું છું...હું યાત્રા રથગિત થાય એવો પ્રયત્ન અવશ્ય કરીશ.” બલસારે કહ્યું.

ત્યાં એક દાસીએ આવીને કહ્યું : “ ભોજનનો થાળ અહીં લાવું કે ..”

“ અહીં જ લઈ આવ...” શેઠાણીએ આજ્ઞા કરી.

દાસી ચાલી મઈ.

પ્રકરણ ૨૧ સુ :

: ઊર્મિલાનું છળ !

આવું સુંદર મકાન મળે, દસ હજાર સુવર્ણ મુદ્રાઓ મળે અને દાસત્વની બેઠી વૂટી જાય...

માત્ર મલયસુંદરી સમજે, તો !

બલસારના ગયા પછી આવા વિચારોનાં શ્રેણે શ્રૂણી ઊર્મિલા બેઠી પર ગઈ...તાણું બોલીને તે મલયના ખંડમાં ગઈ...મલયસુંદરી અંબીર વિચારમાં બેઠી હતી...મલયના વદન તરફ નજર પડતાં જ

ભિર્મિલાના હૈયામાં જાગેલું સ્વપ્ન વેરાઈ ગયું. નિર્મળ, પવિત્ર અને સત્વશીલ નારીને કોઈ સમજાવી શકે નહિ...તે બોલી : “ દેવી કયા વિચારો આપના હૃદયને વેદના આપી રહ્યા છે ? ”

“ ભિર્મિલા ! જીંદગીનું ખીજું નામ વેદના છે...સંસારનાં સુખ દુઃખની જાગ વચ્ચે સપડાયેલું કંઈ જીવન વેદના વગરનું હોય ? એ દુષ્ટ ચાલ્યો ગયો ? ”

“ હા દેવી...પરંતુ આપ કંઈક ગંભીર વિચારમાં હો એવું મને લાગ્યું હતું ”

“ ભિર્મિલા, તું દાસી નથી પણ મારી બહેન છે...મને જેમ વિચારો આવ્યા કરે છે ..મારો પુત્ર મને ક્યારે મળશે અને આ પાપીના સાણસામાંથી મુકિત ક્યારે મળશે ? ”

ભિર્મિલા મલ્લયની સામે બેસી ગઈ. અને મધુર સ્વરે બોલી : “ દેવી, મને એક સુદર ઉપાય સૂઝ્યો છે ? ”

“ કહે...”

“ આપે થોડોક અભિનય કરવો પડશે.”

“ અભિનય ? ”

“ હા...એકવાર આપ રોડને વિશ્વાસમાં લઈ લ્યો એમની ઇચ્છાનો અભિનયપૂર્વક સ્વીકાર કરી લ્યો...પછી પુત્ર આવે એટલે એને લઈ ચૂપચાપ છટકી જાઓ.”

મલ્લયસુંદરી ભિર્મિલા સામે એપણ જોઈ રહી. ત્યાર પછી ગંભીર સ્વરે બોલી : “ બહેન ..આવો અભિનય કરવો એ પણ સતી નારી માટે દુષણરૂપ છે. મનમાં જુદું રાખીને મોઢેથી એની ઇચ્છાનો સત્કાર કરવો એ પણ સતીત્વની એક વિકળતા છે...કોઈ પણ સત્ય, અસત્યના વચ્ચે વચ્ચે શોભે નહિ...સત્યની મર્યાદા સર્વ કરતાં અનોખી છે.”

ભિર્મિલા મલ્લય સામે જોઈ રહી. એના મનમાં ચું, આ નારો

કોઈના મહાસાત્રાજ્ય આગળ પણ ચૂકી શકે એવી નથી. કોઈ પણ પ્રયોજન આ નારીને લલચાવી શકે એમ નથી. તે ખોલી : “ દેવી, કોઈવાર આપદ્ધર્મ પણ બળવો પડે છે.”

“ હું તારી વાત સમજું છું...પણ મારો પ્રશ્ન પ્રતારણાથી પતાવી શકાય એવો નથી. શિયળની રક્ષા કરવી એ મારો ધર્મ છે અને એ ધર્મ બળવના જતાં હું મારા પ્રાણને વિસર્જન કરી શકું એમ છું. મને મારા જીવનનો એવો મોહ નથી કે પ્રતારણાના બળે બચાવવા તૈયાર થાઉં...નહિ એન અભિનય રંગભૂમિ પર રૂડો લાગે... વાસ્તવિક જીવનનો સંઘર્ષ અભિનયથી વિકૃત બની જાય.”

“ તો તો પછી દેવી આપણે થોડો સમય રાહ જોવી પડશે અને બાળકને પ્રાપ્ત કરવાનો ખીજો જ કોઈ માર્ગ વિચારવો પડશે.”
ભિર્મિલાએ કહ્યું.

ભિર્મિલાના મનમાં એક ખાતરી થઈ જ ગઈ હતી કે મલય કોઈપણ ઉપાયે પરપુરુષનો સ્વીકાર કરશે નહિ...બસ, એકવાર તે શેઠ સાથે વહાણમાં ભેસી જાય અને સાગર પ્રવાસ કરે એટલે લાંબા ગાળે એના મનને સમજાવવાનો પ્રયત્ન કરી શકાય. લોહું ગાળવું સહજ છે...પણ આ તેજસ્વિનીનું મન ગાળવું ભારે કઠણ છે.

પોતાની રક્ષાનો એક સરસ ઉપાય મલય પાસે હતો...પરંતુ અત્યારે આ ઉપાય કામમાં આવી શકે એમ નહોતો. તાપસ મુનિએ જાતિપરિવર્તન કરનારી એક પ્રભાવિક જડીભુટ્ટી આપી હતી..પણ પાકી કેરીના રસમાં જ એ ઘૂંટીને તેનું તિલક કરવાનું હતું. આ ઝડપમાં પાકી કેરી મળવી દુર્લભ હતી. તાપસ મુનિએ આપેલી દિવ્ય વસ્તુ મલયે જીવ માફક જાળવી હતી,

ખીજા ચાર દિવસ વીતી ગયા. આ દરમિયાન બલસાર બે વાર આવેલા અને માત્ર ભિર્મિલાને મળીને ચાલ્યો ગયેલો.

આજે રાતે વહાણમાં બેસી જવાનું હતું અને વહેલી સવારે વહાણ ઉપાડવાનું હતું.

બલસારે એકના બદલે ત્રણ વહાણ છુદી છુદી જણસનાં બધાં હતાં...એ વહાણોમાં માત્ર કરિયાણું હતું...અને ત્રીજું વહાણ તેણે ઘણું સુદર તયાર કર્યું હતું. એ વહાણના નીચેના ભાગમાં માલ ભરવાનો કાંડાર હતો..ઉપરના ભાગમાં ચાર પાંચ ખંડવાળું નિવાસ-સ્થાન હતું અને દાસદાસીઓને રહેવાની પણ અવગ વ્યવસ્થા હતી.

એ મહિના પર્યંત ચાલી ચક્રે એટલું મીઠું જળ બધું હતું અને એ સિવાય બીજી અનેક વ્યવસ્થા હતી.

બલસાર પત્નીની વિદાય લઈને રાત્રિના પ્રથમ પ્રહરે જ બદર પર ચાલ્યો ગયો હતો. પત્નીના મનમાં એક પ્રકારનો અસંતોષ તો રહે જ ગયો હતો, પરંતુ બલસાર પ્રાપ્ત થવાથી તેનું ચિત્ત અતિ પ્રસન્ન રહેતું હતું.

પ્રથમ પ્રહર પૂરો થતાં જ એક રથ બલસારના ગુપ્ત ભવન પાસે આવી ગયો અને ભિંધાએ મલયસુંદરીને કહ્યું : “દેવી, ચાલો આપણે અત્યારે જ જવું છે.”

“ક્યાં ?”

“આપના પુત્રને મેળવવા. જલદી તૈયાર થઈ જાઓ.. સમય ધણો જ ઓછો છે. પછી નિરાંતે બીજી ચર્ચા કરીશું.”

મલય તો અવાક બની ગઈ...પણ ભિંધા પ્રત્યે વિશ્વાસ હોવાથી તે તરત તૈયાર થઈ ગઈ. તાપસ્યુનિએ આપેલી જડીબુટ્ટી તેણે પોતાના અંબોડામાં જ છૂપાવી હતી...

બલસારે ભિંધાને સમજાવેલી ચોખ્ખા પ્રમાણે બહારથી માત્ર પહેર્યો કપડો જ નીકળવાનું હતું, કારણ કે મલય અને ભિંધા માટે ઉત્તમ વસ્ત્રાભૂષણો બલસારે અગાઉથી વહાણ પર મોકલી આપ્યાં હતાં.

એ એક ધટિકા પછી મલય અને શિમિંદા રથમાં બેસી ગયાં. રથ વાયુવેગે રવાના થયો. રાત્રિનો અંધકાર વ્યાપ્ત બની ચૂક્યો હતો. મલયના હૈયામાં રાત્રિના અંધકાર જેવો જ પ્રશ્ન ધૂમી ઝભો હતો. શિમિંદા સાથે કયે રથજે જવાનું છે ?

તેણે રથ બહાર નજર કરી તો રથ કોઈ નિર્જન માર્ગે જઈ રહ્યો હતો...નગરીની મર્યાદા પૂરી થઈ હોય એમ લાગતું હતું.

મલયે પ્રશ્ન કર્યો : “ બહેન, આપણે કઈ તરફ જઈએ છીએ ? ”

“ બંદર તરફ .. ”

“ બંદર તરફ...ત્યાં શા માટે ? ”

“ દેવી, આપના પુત્રને પ્રાપ્ત કરવાનો આ છેલ્લો ઉપાય છે... જો આ ઉપાય આપણે ચૂકી જઈશું તો પુત્રની આશાનો હંમેશા માટે ત્યાગ કરવો પડશે.”

“ પણ બંદર ઉપર શા માટે ? ”

“ આજ વહેલી સવારે એક વહાણમાં આપના પુત્રને શોધી ક્યાંક મોકલી આપવાના છે આપણે તે પહેલાં આપનું રત્ન હાથ કરી લઈએ અને પછી છટકી જઈએ. હું આપની સાથે જ રહીશ.”

“ ઓહ ! ” કહી મલયે બંને હાથ વડે પોતાનું મસ્તક દબાવ્યું. અને રથ બંદરે પહોંચી ગયો.

ત્યાં એક મછવો અગાઉથી તૈયાર રાખ્યો હતો. શિમિંદા મલયને લઈને મછવામાં બેસી ગઈ. મછવો વહાણ તરફ ગતિમાન થયો.

મલયના મનમાં શંકા થઈ કે બલસારની આ કોઈ ચાલ તો નહિ હોયને ? તેણે સીધો સવાલ કર્યો : “ શિમિંદા, મારું મન કહે છે કે બલસારની આ કોઈ ચાલ છે...તું મારા વિશ્વાસનો ભંગ તો નથી કરતીને ? ”

“ દેવી, ખરી વાત કહું ? બલસાર શેઠ આપને આજ બીજાજરૂંથી

હિલાવી જવાના હતા...આપના પર ત્રાસ થાય તે મારા માટે અસહ્ય હતું એટલે મેં એમને વચન આપેલું કે હું દેવીને લઈ આવીશ.”

“ એટલે મને ક્યાં હિલાવી જવા ઈચ્છે છે ? ”

“ દેવી, હું એ કશું જાણતી નથી. આપ એક ખાતરી રાખજો કે હું આપને પાસે જાયા માફક જ રહીશ.”

“ ત્યારે મારા પુત્ર ..”

“ બલસાર પાસે છે...આપણે હવે એ અંગેનો જ પ્રયત્ન કરવાનો છે.” ભિમિલાએ કહ્યું.

મલય તરફ મજબૂતામાં ભિમિ થઈ ગઈ અને બોલી : “ ભિમિલા, મારા બાળકનું જે થવાનું તે થાય...હું મારો માર્ગ પકડી લઉં છું.”

ભિમિલા પણ ભિમિ થઈ ગઈ અને મજબૂતાથી સાગરમાં કૂદી પડવા ઇચ્છતી મલયને બાથમાં લઇને બોલી : “ દેવી, આટલું ધૈર્ય રાખ્યા પછી હવે આપ ઉતાવળો નિર્ણય કરો તે બરાબર નથી. તેલ જુઓ, તેલની ધાર જુઓ...પ્રાણ આપવાનો છેલ્લો માર્ગ તો પકડો જ છે.”

મલય મનમાં પોતાના પૂર્વજવના કર્મનું જ આ પરિણામ છે એમ માનીને પુનઃ ખેંચી ગઈ. આપત્તિકાળે અથવા મનની વેદનકાળે પંચપરમેષ્ઠિ મંત્રાની આરાધના એ જ સર્વશ્રેષ્ઠ ઉપાય છે એવી શ્રદ્ધા તેના હૈયામાં ભરી હતી...તે મંત્રમરણ કરવા માંડી.

એ એક ઘટિકા પછી મજબૂત વહાણ પાસે પહોંચી ગયો. ભિમિલા મલયને લઈને વહાણ પર ચડી ગઈ.

બલસાર એક તરફ છૂપાઈને બેઠો હતો ..અને મલય તરફ જોઈ રહ્યો હતો.

ભિમિલા મલયમુંદરીને લઈને એક ખંડમાં ગઈ. મલયે જોયું,

વહાણમાં આવેલા આ ખંડમાં એક દીપક જલી રહ્યો છે...એક તરફ નાનો પલગ પડ્યો છે...એક તરફ જળપાત્ર મૂકેલાં છે...એક ખૂણમાં ગાદીતકિયાની બેઠક ગોઠવેલી છે...અને વસ્ત્રોની બે પેટિકાઓ પડી છે.

મલય નીરવભાવે ગાદી પર બેસી ગઈ...

ભિર્મિલા પણ તેની સામે બેસી ગઈ અને બોલી : “દેવી, મને ક્ષમા કરજો...આ સાગર પ્રવાસમાં આપને મુક્તિની તક મળશે એમ માનીને લાવી છું.”

“ભિર્મિલા, તેં મારી સાથે છળ ન કર્યું” હોય તો મૂખમાં આવશ્યક કરી છે. પણ તારો કોઈ દોષ નથી. મારા પાપકર્મનો ઉદ્ધાર મને ક્યાં જઈને પટકશે તે હું પણ જાણતી નથી. હું માત્ર એક જ વાત જાણું છું કે અનંત પાપો વચ્ચે પણ કોઈ પુન્યની રેખા પડી ગઈ હશે એટલે મને માનવદેહ પ્રાપ્ત થયો છે અને આ ભવમાં તો મેં કોઈનું અહિંત કર્યું હોય એવું રમરણ સરખું થયું નથી.”

ભિર્મિલાને થયું...સ્વાર્થ ખાતર મેં એક મંત્રી દોષ કરી નાખ્યો છે પણ હવે તે લાચાર હતી. તે ભિર્મિલા થઈ અને ખડનું દ્વાર અંદરથી બંધ કરી પાછી આવી અને બોલી : “દેવી, હવે સૂઈ જાઓ.”

વેદના વચ્ચે જે હૈયાં સપડાયાં હોય તે હૈયાને નિદ્રા ક્યાંથી આવે ? પણ ભિર્મિલાના અતિ આગ્રહને વશ થઈ મલયે ગાદી પર દેવ લાંબો કર્યો...ભિર્મિલા પણ આંખમાં આંસુપડખે થઈ.

પરોઢિયે વહાણ ગતિમાન થયું. ખારવાઓનાં પ્રાતઃઆન ગૂંજવા માંડ્યાં...અર્ધનિદ્રામાં પડેલી મલય જાગી ગઈ.. ભિર્મિલા હજી સૂતી હતી.

મલય ઊઠીને એક નાના ગવાક્ષ પાસે ગઈ. પ્રભાતનો સુખદ સમીર આવતો હતો...સાગરના સ્પર્શથી શીંગો અનેલો એ વાયુ ભારે આનંદકારક લાગતો હતો.

ગવાક્ષમાંથી મલયે બહાર નજર કરી. પ્રભાતના ધૂધળા પ્રકાશમાં

સાવ આંધુ અંદર દેખાવું હતું અને સાગર નિલક નગરની અટાલિકાઓ હોઈ સ્વપ્રકાર સમી જણાતી હતી.

મલય ભીમી ભીમી ગવાક્ષમાંથી જોવા માંડી. વહાણે સારી ગતિ પકડી હોય એવું તે અનુમાન કરી શકી. તેણે જોયું આ ગવાક્ષ એટલું નાનું છે કે માથું પણ અંદર આવી શકે એવું નથી. જો ગવાક્ષ મોટું હોત તો પોતે ચાલતા વહાણે સાગરમાં ફૂદી પડત.

હવે તો ભાગ્ય ન્યાં ખેંચી જાય અને જે કંઈ વિપત્તિ વરસાવે તે ભોગવ્યા સિવાય છૂટકો જ નથી.

ધીરે ધીરે ઊપાનાં અજવાળાં પ્રકાશિત બન્યાં...અને થોડીવાર પછી સૂર્યોદય પણ થઈ ગયો.

ભિર્મિલા તરત જાગૃત થઈ અને બોલી : “ દેવી, આપ ક્યારનાં જાગ્યા છો ? ”

“ આ વહાણ ગતિમાન થયું ત્યારની જગી છું...પણ તું સહેતી હતી કે મારો પુત્ર ..”

“ દેવી, શેઠજી આપણી સાથે જ છે...આપે એના અંતરમાં હરુણા પ્રગટાવવી પડશે ”

“ બલસાર સાથે છે ? ”

“ હા .. ”

“ મારો પુત્ર પણ સાથે છે ? ”

“ સત્તવ છે કે સાથે જ હોય, બલસારે એક ધાવ રાખી છે...આપના પુત્રનું નામ બલસુદર પાડ્યું છે...હવે આપ બલસારનું હૃદય પરિવર્તન થાય એવો જ પ્રયત્ન કરજો.”

મલય કથું ન બોલી.

ત્યાં બંધનું દાર બહારથી કોઈએ ખખડાવ્યું.

ભિર્મિલાએ અદરથી સાંકળ બોલી...બલસાર અંદર આંખો.

અને મધ્ય સામે જોઈને જોલ્યો : “ સુંદરી, કેવળ તારા ખાતર મેં આ પ્રવાસ ખેડ્યો છે. તું મારી વાત માની જા અને મારા હૃદયની રાણી બનીજા.”

“ બલસાર તમારા જેવા એક શ્રીમંત વેપારીને આવા શબ્દો જોલવા શોભતા નથી. મારા નિશ્ચયમાં કોઈ કાળે પરિવર્તન યશ નહિ. જીમિંલાએ મૂખાઈ ન કરી હોત હું આ રીતે સાગરના પ્રવાસમાં આવત નહિ... કેવળ મારો પુત્ર મને મળે એવી આશા લઈને આવી છું... જાણ થઈને આપ મારો પુત્ર મને સોંપી દો.. હું ગમે ત્યાં ચાલી જઈશ.”

બલસાર ખડખડાટ હસી પડ્યો અને જોલ્યો : “ મધ્ય, તું મારી બનીજા એટલે તારો પુત્ર તને મળી જશે; એટલું જ નહિ પણ તારો પુત્ર બલસુંદર મારો વારસ બનીને ભવિષ્યમાં એક મહાન શ્રીમંત સાચવાઈ બની શકશે. તું તારા દુરાગ્રહના અંગે જ તારા પુત્રની ભાવિ સાથે રમત રમી રહી છે.”

“ મારો પુત્ર અત્યારે ક્યાં છે ? મને એકવાર તેનું મોઢું બતાવો..”

“ પ્રિયે, તારો પુત્ર મારા ભવનમાં છે અને લાલનપાલન સાથે મારા પુત્ર તરીકે ઉછરી રહ્યો છે... તું મારી માગણીને સ્વીકાર કરે તો આ પળે જ હું વહાણોને પાછાં વાળવાનો હુકમ કરી શકું છું.”

મધ્યનાં નેત્રો લાલચેળ થઈ ગયા... છતાં તે સંયમિત સ્વરે જોલી : “ શેઠજી, મેં આપનો એવો શો અપરાધ કર્યો છે કે આપ મને આ રીતે સંતાપી રહ્યા છો ? કોઈપણ પતિવ્રતા નારીના નિઃશ્વાસ અતિ ખતરનાક હોય છે.. આપ આપના કલ્યાણમાર્ગની ઉપેક્ષા ન કરો.. આપને મારા બાળકની ભૂખ હોય તો હું આપને સહયોગ આપું છું.. મને આપ જવાદો અને વહાણ પાછું ન વાળવું હોય તો એક મહવામાં બેસાડીને મારા ભાગ્ય પર મને છોડી દો.. બલસાર, તમે

મારા પર આટલો ઉપકાર કરશે તો પણ તમે મારા પર ધણું કયું ગણાશે. હું આપને મારા પિતા સમાન માનું છું.. કૃપા કરીને એક દીકરીના આશીર્વાદ પ્રાપ્ત કરો.. આપ આપની આ દીકરીને બીજું કંઈ ન આપી શકો તો કંઈ નહિ.. કેવળ મુક્તિ આપી દો...હું ગમે તે ઉપાયે મારા સ્વામીને શોધી કાઢીશ.”

પથ્થર પર ગમે તેટલું પાણી ઢોળવામાં આવે પણ તે કદી કુણો પડતો નથી.

બલસાર દસીને બોલ્યો : “ પ્રિયે, તારો પુત્ર તારા હાથમાં છે, તારી મુક્તિ માગ હાથમાં છે...તુ તારા વનવાસી અને અલગ પતિને બૂલી જઈ મારા જેવા એક સમૃદ્ધ શ્રીમતને પતિ તરીકે સ્વીકારી લે... મલય, હું સત્ય કહું છું કે જીવનમાં કદી પણ તારી આજ્ઞાનું અપમાન નહિ કરું .. તું જે રીતે અને રાખીશ તે રીતે રહીશ . તારો પકડો બોલ જીલ્લીશ. ’

“ હું આપની પુત્રી છું.. પુત્રી પ્રત્યે કુદ્રષ્ટિ કરનારનું સાત સાત ભાવમાં એ સારું નથી થતું.” મલયનો સ્વર કંઈક ગળગળો થઈ ગયો.

બલસારે ભિર્મિલા સામે જોઈને કહ્યું : “ ભિર્મિલા, મલય મારા અંતરની વેદના સમજી શકતી નથી. મને લાગે છે કે મારે રાહ જોવી પડશે...તું એની પાસે જ રહેજે...અને જ્યારે એના વિચારોનું પરિવર્તન થાય ત્યારે મને વધાઈ આપવા આવજો.”

આટલું કહી બલસાર આદ્યો ગયો.

પ્રકરણ ૨૨ મું :

: શિયળની કસોટી

સુદ્ર શાન્ત અને મંલીર હતો. વહાણો માટે વાયુ ધણે જ અનુકૂળ હોવાથી સાર્થવાહ બલસારનાં ત્રણેય વહાણો ધામી કરતાં વિશેષ ગતિએ જઈ રહ્યાં હતાં. વહાણો બખરકુળ દ્વીપ તરફ જઈ રહ્યાં હતાં. આમ તો બખરકુળ પહોંચવામાં વીસ દિવસ લાગતા પરંતુ વાયુની અનુકૂળતાનાં અને પાંચ સાત દિવસ વહેલા પહોંચી શકાશે એવી બલસારની ગણતરી હતી.

સાગર પ્રવાસનાં પાંચ દિવસો નિર્વિધને પૂરા થઈ ગયા. આ પાંચ દિવસ પર્યાંત બલસાર બલયને ફરીવાર મળવા નહોતો ગયો. ઊર્મિલાના કહેવા મુજબ તે શાંત રહ્યો હતો.

છઠ્ઠે દિવસે સૂર્યોદય પછી બલસારે ઊર્મિલાને બોલાવી અને કહ્યું : “ પ્રિય ઊર્મિલા, મલયના સહચાર વગરની સારી પળો કેમ વીતે છે એ મારું મન જ જાણે છે. તારે હવે એનું મન પલટાવવું જોઈએ.”

“ શેઠ, હું આપની કામવેદના કદબી સકું છું... પરંતુ આ નારી બધી, કળથી કે બળથી વશ થાય એવી નથી.”

“ તો કેવી રીતે વશ થાય ? ”

“ મારો એ પ્રયત્ન ચાલુ જ છે. પ્રેમ વગર આ કોઈ દિવસ

વશ થતી નથી. સ્ત્રીનું મન જીતવા માટે પ્રેમ અને સાવના જ કાર-
ગત નીવડે છે. આપ મલયને જોઈને જ વ્યથિ બની જાઓ છો અને
બળથી વશ કરવાનો પ્રયત્ન કરો છો. આ રીતે આ નારી માટે
ચોગ્ય નથી.”

“ તારા કહેવા પ્રમાણે હું પાંચ દિવસથી એને મળવા પણ નથી
આવતો. હવે મારાથી ધૈર્ય રાખી શકાતું નથી.”

“ આપ શા માટે અધીર બનો છો ? મલય એવી સ્થિતિમાં
-છે કે કંઈપણ નાસી જવાની નથી...તેમ હું એને વિશ્વાસમાં લઈને
-સંભાળી રહી છું...આપ જરાયે હિતાવશ કરશો નહિ. પ્રયત્નથી
-પથર પણ પીગળે છે તો માનવીના શા ભાર ? ”

કામની પીડા અસહ્ય, અધિગ્ની અને વિવેકલુપ્તિને શ્રેષ્ઠ કરનારી
-હોય છે આમ છતાં બલસારે જીર્મિલાની વાત સ્વીકારી.

ખીજા છ દિવસ ચાલ્યા ગયા.

વહાણના સચાલકે શેઠને જણાવ્યું કે : “ પરમ દિવસે સૂર્યોદય
-વખતે આપણે બર્બર કુળના બંદરે લગર નાખી શકીશું.”

શેઠ સંચાલકને ધન્યવાદ આપ્યા અને તેમના હેવામાં આજ
-પર્યંત મલય પ્રાપ્ત થઈ શકી નહિ એનો શાપ જાગ્યો : તેણે જીર્મિ-
લાને જોડાવીને કહ્યું : “ જીર્મિલા, ધૈર્યની પણ મર્યાદા હોય છે, હું
-તને આજની રાત અને કાલના દિવસ પૂરતો સમય આપું છું...
આવતી કાલની રાત મારી ઈચ્છા મુજબની હશે.”

જીર્મિલા શેઠ સામે જોઈ રહી. ત્યાર પછી બોલી : “ શેઠ,
અને લાગે છે કે આપ બળથી સ્ત્રીને નહિ જીતી શકો...”

“ દરેક વાતની મર્યાદા હોય છે. પરમ દિવસે સવારે બર્બરકુળનું
-બંદર આવો જશે, એ વખતે હું મલયને મારી પાતી બનાવીને જ
-બંદર પર ઉતરવા માશું છું.”

ભિર્મિલા કથું બોલ્યા વગર ચાલી ગઈ. આટલા દિવસના સહવાસથી તે સમજી ગઈ હતી કે શેઠના પ્રલોભનને વશ થવા કરતાં આ નારીના ચારિત્રને નમવું એ વધારે ઉત્તમ છે તેણે મલય પાસે આવી, ખંડનું દાર અદરથી બંધ કરી કહ્યું : “દેવી, વિપત્તિનું વાદળ દૂર થઈ શકે એમ લાગતું નથી. આજની રાત અને કાલનો દિવસ આપને સમજાવવા માટે મને મહેતલ આપેલ છે. આવતી કાલની રાતે એ ગમે તે પ્રયત્ન કરી લેશે...એ ઈચ્છે છે કે પરમ દિવસે સવારે દીપના બંદરે ઉતરતી વખતે આપ એમનાં પત્ની રૂપે હો.”

મલય આજી હસી અને બોલી : “હવે તું જરાયે ચિંતા કરીશ નહિ. અશક્ય ને કોઈ શક્ય બનાવી શકશે નહિ. નેવનાં પાણી કોઈ પણ ઉપાયે મોઢે ચડતા નથી. આવતી કાલ રાતે બલસાર આવશે તો હું સમજી લઈશ.”

“દેવી, આપ એક અબળા શું કરી શકશો ?”

“અબળા જે ધારે તે કરી શકે છે હું એને મારી નહિ શકું પણ મને મરતાં કોઈ શક્તિ અટકાવી શકશે નહિ એક પતિવ્રતા સ્ત્રી : પોતાના ધર્મરક્ષક ખાતર મોતને હસતાં હસતાં ભેટી શકે છે. બલસારના પ્રલોભન પ્રત્યે તું ન એંચાઈ હોત અને મને સમજી વાત પહેલેથી કરી હોત તો હું ગમે તે રીતે ત્યાંથી જ ચાલી જત .. પણ હવે મઈ વાતનો અફસોસ કરવાની કંઈ જરૂર નથી, જો તું મારું એક કામ કરી શકે તો મારા પર મોટો ઉપકાર કર્યો માનીશ”

“કયું કામ દેવી ?”

“એકાદ કટારી મને મળી જાય તો એ નરાધમ સામે હું મારા શિયળનું રક્ષણ કરી શકીશ.”

“એટલે શું આપ આત્મહત્યા કરશો ?”

“ભિર્મિ, આત્મહત્યા એ ભયંકર પાપ છે એ હું સમજું છું... પરંતુ એના કરતાં શિયળનું સંરક્ષણ કરવું એ મહાન કર્તવ્ય છે...”

એ પણ વિચારીને ઊર્મિલાએ કહ્યું. ‘ દેવી, વહાણના જ કોઈ ખલાસી પાસેથી કટારી મેળવી આપીશ...પરંતુ...”

“ તું હૈયું નિર્બળ ન કરીશ...મારા પુત્રને મેળવવા ખાતર હું જીવવા માગું છું ...પરંતુ શિયળના રક્ષણ ખાતર અતિમ ઉપાય તરીકે-મરવા પણ પ્રમુખ છું.”

“ દેવી, આપ ખરેખર મહાન છો. મને મારા પાપનો ધણો પરતાવો થાય છે, પણ શું કરું ? શેત્રુ પ્રહોભન એટલું આકર્ષક હતું કે મારું મન કશો વિચાર કરી શક્યું નહિ.”

મલયે ઊર્મિલાનો હાથ પકડી લઈ મમતાભર્યા સ્વરે કહ્યું. “બહેન, એ વાત હવે યાદ કરીશ નહિ. જે બનવાનું હતું તે બની ગયું છે .. હું તારો કોઈ દોષ જોતી નથી.. જે કંઈ બને છે તે મારા કર્મનું જ પરિણામ છે... તું પણ એક નારી છે...નારીનું હૈયું તું વાચી છે. તારા પ્રત્યે મારા મનમાં કોઈ પ્રકારનો રોષ નથી. બસ મે, કહ્યું તે કામ તું કરી આપજે.”

“ આજ સાંજ પહેલાં જ હું મેળવી લઈશ.” કહી ઊર્મિલા ઊભી થઈને બહાર જવા અગ્રસર થઈ. ચારેક ડગલાં ચાલ્યા પછી તે પાછી વળી અને બોલી : “ દેવી, આજ આપ માથે નહાવાનાં છોને.”

“ હા, ધણા દિવસથી માથાના વાળ ધોવાયા નથી...”

“ તો હું કોણ જળની વ્યવસ્થા કરું છું...પછી આપ મારી સાથે રનાનગૃહમાં આવજો. ”

“ ભલે.”

લગભગ અર્ધધટિકા પછી મલય ઊર્મિલા સાથે રનાનગૃહ માટે વપરાતી એક ઓરડીમાં ગઈ.

ઊર્મિલાએ કહ્યું : “ દેવી, લાવો હું આપનું માથું ચોળી દઈ.”

“ એમ જ કરજે.” કહી મલયે અંબોડો ખોલ્યો અને તેમાં છૂપાવેલી જાતિપરિવર્તનની જડી સંભાળીને એક ચુકીમાં રાખ.

ભિર્મિલાએ પ્રશ્ન કર્યો : “ દેવી, એ શું છે ? ”

“ મારા પુત્રનું ને મારું રક્ષણ છે...પરંતુ અત્યારે ઉપયોગમાં લઈ શકાય એમ નથી.” કહી મલયે વાતને ટુંકાવી નાખી.

સ્નાનાદિથી નિવૃત્ત થઈને મલય ભિર્મિલા સાથે ખંડમાં આવી. બલસાર એક તરફ બિભો હતો. સદાસ્નાતા સુંદરીને જોઈને એનું ‘હેયુ’ ભારે વિહ્વળ બન્યું...છતાં તે ધૈર્ય રાખીને બિભો રહ્યો

ધણા દિવસ પછી માથાભાળ સ્નાન કર્યું હોવાથી મલયનું ચિત્ત વધારે સ્વસ્થ બની ગયું હતું. માથાના દીર્ઘ કેશ સૂકાયા પછી ભિર્મિલાએ તેલ પૂરી દીધું...અને અંબોડો બાંધતી વખતે મલયે તેમાં વિંચ વનરપતિની જાક છૂપાવી દીધી.

સંધ્યા પહેલાં જ ભિર્મિલા એક ટુંડેલ પાસેથી આનવાળા કટાર લઈ આવી અને મલયને સોંપી.

મલયે ભિર્મિલાને હેતથી બાહુબંધનમાં ઝકડી લેતાં કહ્યું : “બહેન, તે આજ મારા પર મોટો ઉપકાર કર્યો છે...હવે હું સાવ નિર્ભય બની ગઈ છું...બલસાર આવે, કોઈ આવે દેવ કે કોઈ દૈત્ય આવે મારા નિશ્ચયને કોઈ ચલિત નહિ કરી શકે.”

ભિર્મિલાએ સ્નેહભરપૂર નજરે મલય સામે જોઈને કહ્યું : “ હવે આપ આ કટાર છૂપાવી લે..પરમ દિવસે સવારે ટુંડેલને પાછી આપી દેવી છે.”

મલયે પોતાની સંધ્યા તળે કટાર છૂપાવી દીધી.

બીજે દિવસે સંધ્યા પછી એક ઘસ આવીને દીપમાલિકા પ્રગટાવી ગયો અને ધૂપ ફેરવી ગયો.

મલય આજ તૈયાર થઈ બેઠો હતો. તેણે સંધ્યા તળે છૂપાવેલી કટાર પોતાની કમરમાં ધારણ કરી લીધી હતી.

રાત્રિનો પ્રથમ પ્રકર પૂરો થતાં જ બલસાર આવ્યો. તેણે દ્વાર

ખખડાવ્યું. ભિમિંલાએ આસ્તેથી કહ્યું : “ એજ લાગે છે...દેવી દાર ન ખોલીએ તો ? ”

“ નહિ...એ કમાડ તોડીને અદર આવશે અને વધારે પાગલ બનશે. હવે મને જરાયે ભય નથી.” કહી મલય પોતાની સત્યા પર ખેસી ગઈ.

ભિમિંલાએ કંપતા હાથે દાર ખોલ્યું.

બલસારે કહ્યું : “ તું બહાર જા.”

ભિમિંલા ચડકતા હૃદયે બહાર નીકળી ગઈ બલસારે ખંડમાં દાખલ થઈ અદરથી કમાડ બંધ કર્યું. ત્યાર પછી મલય સામે ફરીને કહ્યું : “ પ્રિયે, પ્રેમથી વશ થવામાં તારું શ્રેય છે એ વાત તને હજી સુધી સમજઈ લાગતી નથી.”

“ બલસાર, મેં આપને વારંવાર કહ્યું છે કે ,ભારતીય નારી પોતાના પતિ સિવાય અન્ય કોઈને વશ થતી નથી.. અને આપ તો મારે મન પિતા તુલ્ય છો.. હું હજી આપને પ્રાર્થના કરું છું, કોઈ પ્રકારનું અભુકતું પરિણામ આવે તો પહેલાં આપ સમજી જાઓ.”

બલસાર આજ અતિમ નિર્ધાર સાથે જ આવ્યો હતો. તેણે મનમાં નક્કી કર્યું હતું કે, મલયને પ્રથમ સમજાવવી, ન સમજે તો બળપ્રયોગ કરીને પોતાની કરવી. તે એક આસન પર બેસતાં બોલ્યો : “ મલય, હું ખૂબ સમજીને જ તારી પાસે આવ્યો છું...આજ સુધીમાં મેં જે ધીરજ રાખી છે તેવી ધીરજ કોઈ પણ પુરૂષ તને જોયા પછી રાખી શકે નહિ આ રીતની ધીરજ રાખવા પાછળ મારો હેતુ કેવળ તને પ્રસન્ન કરવાનો જ હતો. હું તને વચન આપુ છું કે તને મારા સર્વસ્વની રાણી બનાવીશ.”

“ શેઠજી, જેને મન પતિ એજ સર્વસ્વ છે તે નારી અન્ય કોઈ સર્વસ્વને ઝંખતી નથી ”

“તું એમ માને છે કે આજ હું તારા દુરાગ્રહને વશ થઈને
ન્યાયો જઈશ ?”

મલય કશું બોલી નહિ.

બલસારે બીજો પ્રશ્ન કર્યો : “શું તને તારો પુત્ર વહાલો નથી ?”

“વહાલો છે...પ્રાણ કરતાં એ અધિક પ્રિય છે...પરંતુ મારા
શિયળ કરતાં નહિ.”

બલસાર ધૈર્ય રાખી શકવા અસમર્થ હતો. તે જરા તીવ્ર સ્વરે
બોલ્યો : “મલય, આવતી કાલે સવારે આપણા વહાણ લાંઘરશે. એ
વખતે હું તને મારી પત્ની રૂપે બંદર પર લઈ જવા ઈચ્છું છું.”

“બલસાર, તમે એક સંસ્કારી અને ધનાઢ્ય વેપારી હોવા છતાં
કેમ નથી સમજતા કે પરાયી નારી પ્રત્યે કુદૃષ્ટિ કરવી એ લયંકર
પાપ છે.”

“હું પાપ પુણ્યમાં માનતો નથી. હું તને છેલ્લો પ્રશ્ન કરું છું
કે તું રાજપુત્રીથી મારી બનવા માગે છે કે નહિ ?”

“કુખના પહાડ તૂટી પડે તો પણ નહિ.” મલયે મક્કમ સ્વરે
બલસારને કહ્યું.

“મલય, હું તને આજ કોઈ પણ ભોગે પ્રાપ્ત કર્યું રહેવાનો
છું...હું તને એક વાર ચારિત્રશ્રષ્ટ કરીશ એટલે તારા સતીપણનો
ગર્વ લાંગી જશે...એમ બને એ કરતાં તારા હિતનો, તારા પુત્રના
હિતનો અને ભાવિ સુખનો વિચાર કરીને તું સમ્મત થઈ જા એમાં
વધારે કહાપણ છે.”

“કહાપણ કઈ વાતમાં વધારે છે તે હું સારી રીતે સમજું છું.
અને જ્યાં સુધી મારા બોળિયામાં પ્રાણ છે ત્યાં સુધી મને ચારિત્રશ્રષ્ટ
કરવાની તાકાત કોઈનામાં નથી.”

આ શબ્દો સાંભળીને બલસાર ક્રોધે થઈ ગયો અને બોલ્યો :
“આજ હું તારા તમાચાથી નહિ થકું...આજ મારી ઈચ્છાને કોઈ

શક્તિ રાકી શકશે નહિ..." કહી તે મલય ન્યાં બેડી હતી તે સમ્યા તરફ આગળ વધ્યો.

મલય એકદમ ઊભી થઈ ગઈ. અત્યાર સુધી એની આંખમાં સૌમ્યતા હતી... બલસારને! નિશ્ચય સાંજણીને એ આંખો ફાઈ સિ હણુની આંખો બની ગઈ.

કામાંધ બલસાર બ ને હાથ પહોળા કરીને મલયને બાહુ બ ધનમાં ઝકકવા એકદમ આગળ ધર્યો...

મલય ચપળતાથી એક બાજુ ખસી ગઈ અને બલસાર સમ્યા ચર પટકાયો.

ધૂંધવાતો બલસાર ફરીવાર આક્રમણ કરવા મલય તરફ વળ્યો. અને તે મલયની કાયાને સ્પર્શ કરે તે પહેલાં જ મલયે એક અડબોથ લગાવી. આ અડબોથ અસામાન્ય હતી. વહાણ સહેજ ડોલતું હતું... અને અડબોથ પડવાથી બલસાર એક ગડથોલિયું ખાઈ ગયો.

પરંતુ આજ બલસાર હારવા નહોતો આવ્યો... તે પુનઃ ઊભો થયો અને બોલ્યો : " આટલું બધું ગુમાન ? આજ હું તારા ગુમાનને મારા પગતળે પીસી નાખીશ... મારું અરમાન પૂરું કરીશ." કહી તેણે ચપળતાથી મલયને હાથ પકડી લીધો.

મલયસુ દરીએ એક જ આંચકો મારીને પોતાનો હાથ છોડાવી લીધો અને બલસારના ઝકકા ઉપર ફરીથી અડબોથ ફટકારતાં કહ્યું : " ફુટ ! તારું કાણુ મોઢું લઈને સ્તર ચાલ્યો જા."

આ અડબોથ બલસાર માટે વીજળીના આચકા જેવી થઈ પડી હતી. તેનો એક ઠાંત વૂટીને બહાર નીકળી ગયો હતો અને મોઢામાંથી લોહીનો રંગાડો બહાર નીકળી રહ્યો હતો. તે કોધાવેશમાં બોલ્યો : " આજ તે તારા ભાગ્યનો તિરસ્કાર કર્યો છે..." કહી તે ત્રીજી વાર મલયને પકકવા આગળ વધ્યો અને મલયના હાથમાં ખુદલી કટાર જોતાં જ તેનો સ્વપ્નનો રાપ છૂ થઈ ગયો. તે અવાજ બનીને ઊભો રહ્યો મલયે કહ્યું :

“શયતાન, હું ધારું તો આજ પળે તારા કાળજીમાં આ ઠટાર આરપાર ઉતારી શકું એમ છું.. જો તું એક પણ કદમ આગળ વધીશ તો તને આ સ્થળે મારો મૃતદેહ જ જેવા મળશે.”

ઉત્તરીયના છેડા વડે મોઢામાંથી નીકળતું લોહી લૂછતો લૂછતો બલસાર બોલ્યો : “દુષ્ટા, મારા પ્રેમનો તેં આવો જવાબ આપ્યો કે પણ યાદ રાખજો તારો પુત્ર તને કદી નહિ મળી શકે.”

“શિયળના ભોગે હું મારા પુત્રને સ્વપ્ને ય ઈચ્છતી નથી.”

“અને હું તારા ઉપર દુઃખના કુગરાઓ ખડકીશ...”

“તારાથી થાય તે કરી લેજો...દુઃખના પહાડો સામે ટક્કર મને મેળ જી.”

“ઠીક છે.. તું પણ મને યાદ કરજો !” કહી બલસાર મોઢા પર હાથ ફેરવતો ફેરવતો અને દાંત પડી મયાની પીકાનો અનુભવ કરતો કરતો ખંડ બહાર નીકળી ગયો. ઊર્મિલા બહાર ઊભી હતી શેઠની દશા જોઈને તે ધ્રુજી ઊઠી. દાંત પડી મયાની પીકાથી બલસારનું મોઢું વક્ર બની ગયું હતું. તે બોલ્યો : “ઊર્મિલા, મારા ખંડમાં પથારી પાસે એક તાળું પડ્યું છે તે લઈ આવ.”

ઊર્મિલા કચવાતા હૃદયે ચાલી ગઈ...બલસારે મલયના ખંડનું દાર બંધ કરી દીધું...ઊર્મિલા તાળું લઈ આવી એટલે તાળું લગાવી આવી પોતાની કમ્મરે લટકાવી બલસારે કહ્યું : “ઊર્મિલા, તું મારા ખંડમાં આવ...અહીં હું એક ચોકિયાતને મૂકી દઈશ.”

બલસાર પોતાના ખંડ તરફ ચાલતો થયો.

ઊર્મિલા અનિચ્છાએ એની પાછળ પાછળ ચાલતી થઈ.

ખીજે દિવસે પરાઈએ વહાણે લંગર નાખ્યું. ત્રણે વહાણોનાં ખલાસીઓ નિર્વિધે સફર થઈ હોવાથી આનંદ કલ્પેલ કરવામાં લીન બની ગયા.

સૂર્યોદય પછી બલસાર બંદર પર આવ્યો. તેણે સઘળા દાસ દાસીઓને તથા માણસોને પણ બંદર પર ઊતાર્યા...ત્રણેય વહાણોમાં માત્ર ચોકિયાતો સિવાય કોઈ ન રહ્યું.

ભિંમિલાને વહાણ પર રોકાઈ જવું હતું પણ બલસારની આજ્ઞા આમળ તે લાચાર બની ગઈ.

બખ્તરક દ્રોપના બંદરી જહાતવાળા સમક્ષ પોતાના માલની સઘળા યાદી આપી દીધી અને જહાતના રૂપિયા ભરી દીધા...ત્યાર પછી તેણે સઘળો માલ બંદર પર ઉતારવાની વ્યવસ્થા કરી અને તે ભિંમિલા તથા એક દાસને લઈને બખર તરફ ગયો.

માર્ગમાં જ એક પીસ્તાલીસ વર્ષનો કઢાવર જણાતો સરદાર મળ્યો. એ સરદારે બલસારને ઓળખી લીધો અને હિલ્લાસભર શ્વરે કહ્યું : “ કેમ રોક્યા મને ઓળખ્યો ? ”

બલસાર તેની સામે જોઈ રહ્યો...તરત તે બોલ્યો : “ ઓહ, સરદારજી...દશ વર્ષે આપણે મળ્યા...કેમ બધા મળ્યા છો ને ? ”

“ હા રોક્યા, એક વધામણી આપુ... બે વરસથી અમારી કાઠ જાતિનો હું સરદાર થયો છું.” કાઠ સરદારે કહ્યું.

“ વાહ વાહ ! ત્યારે તો તમે તમારા પહાડી પ્રદેશમાં જ રહેતા હશો...કેઈ માલ ભેગો કર્યો છે ? ”

“ બસ...વેપારી તરત સ્વાર્થની જ વાત કરે...હાલા માણસ... સોનું ને હીરા માણેક તો અમારું ધન છે...અમે ખૂબ ભેગું કર્યું છે... પણ તું અમાગ બરતું કોઈ રતન ભેતો આવ્યો છે...? આ તારી સાથે છે એવું. ઉતરેલ નહિ.” સરદારે ભિંમિલા તરફ ઈશારો કરીને કહ્યું.

મલય પ્રત્યે બલસારના હૈયામાં ક્રોધની આગ સળગી રહી હતી. તે તરત બોલ્યો : “ સરદાર, એક સર્વશ્રેષ્ઠ રતન લાવ્યો છું...”

“ કયાં છે ? ”

“રતન રંજીતાં ન મૂકાય...મારા વહાણમાં જ છે...”
 “એની કિંમત ?”
 “તમે એક વાર જોઈ જાઓ. પછી કિંમતનો વિચાર કરશું.”
 “પણ મારે આવતી કાલે તો મારા મથકે જવું છે.”
 “તો આજરાતે આવજો...ગમે તો સાથે લેતા જાઓ. પછી
 છે કંઈ ?”
 “સારું, તો હું રાત્રે આવીશ.”
 “લલે, હું તમારી રાહ જોઈશ.”
 જતાં જતાં કાફ સરદારે કહ્યું : “મને ખતાબ્યા વગર કોઈને
 આપી દેતા નહિ.”
 બલસારે મરતક હજારીને સંમતિ દર્શાવી.
 આ વાતચીત બખરકકુળ દ્વીપની જાણમાં થતી હતી એટલે
 બિર્મિલા કશું સમજી શકી નહિ.
 બલસારને અનાગમે મલયના તમાચાનો બદલો વાળવાની તક
 મળી ગઈ.

પ્રકરણ ૨૩ મું :

: મૃત્યુના મુખમાં

બલસારને હીંગા માલુકનાં દુકાઓ આપીને કાફ
 સરદાર મૂર્છિત મલયનું દરીને મજવામાં મૂકીને ચાલતો થયો...
 બંદરે ન ઉતરતાં તે સીધો ટાપુની એક ખાડી તરફ વળ્યો.
 લગભગ ઉત્તરરાત્રિએ તે મલયને લઈને ટાપુના એક નિર્જન અને
 ચઢાડી વિસ્તારવાળા કિનારે ઊતર્યો.

કાર સરદાર આજ ભારે આનંદમાં હતો. આ રીતે ભારતની સુંદર સ્ત્રી પ્રાપ્ત થવી તે એક પ્રતિષ્ઠા ગણાતી અને આવી સુંદર સ્ત્રી પ્રાપ્ત કરનારને આ જાતિની કુળદેવતા પૂજારીનો આશીર્વાદ મળતો.

કાર સરદાર એની જાતિનો મુખ્ય આગેવાન હતો... આવી સુંદર સ્ત્રી પ્રાપ્ત કરવા અર્થે તે વર્ષોથી ઝંખતો હતો... આજ એનું સ્વપ્ન ફળ્યું... એનો આનંદ એના હૈયામાં માતો નહોતો.

મલય મૂર્છિતાવસ્થામાં જ હતી.

કાર સરદારે મહિલામાંથી હિતયાં પછી બે વાંસડા જેવા લાકડા સાથે એક બહુ કપડું બાંધીને તેની ડાળા જેવી ઝોળા તૈયાર કરાવી અને તેમાં મૂર્છિત મલયને સૂવાડીને પોતાના પહાડી પ્રદેશ તરફ ચાલવા માંડ્યું.

મલય તો આકસ્મિક રીતે વનૌષધિના કારણે મૂર્છિત થઈ ગઈ હતી. તેને કદપના પણ નહોતી કે એક કાટયાધપતિ સાર્થવાહ આ રીતે સોદ્ધા કરશે અને પુત્રો તરીકે આપેલા વિશ્વાસનો આ રીતે ભંગ કરશે ! તેણે તો મનમાં એવી આશા જાગૃત કરી હતી કે પિતા સમાન બલસાર અહીંનું કામ પૂરું કરીને સાગરતિલક નગર તરફ પાછો ફરશે... નગરીમાં જતાં જ પોતે પોતાના બાળપુત્રને નીરખી શકશે અને ત્યાંથી આનંદપૂર્વક પોતાના પિતાની રાજધાની તરફ જઈ શકશે... પિતાના ભવનમાં પહોંચ્યા પછી પોતે પિતાને સઘળા વાત કરશે અને પોતાના સ્વામીને પ્રિય પુત્રને રમાડવા આવવાનું કહેણું પાઠવશે...

પ્રિયતમ સાથેના મિલનની એક મધુર આશા મનમાં ઉગી હતી અને વળતી જ પળે તે આશા જશે એવી કોઈ કદપના તેને આવી નહોતી.

કાંડ સરદારના ચાર માણસે એ મલયની ડોળી ઊઠાવી લીધી હતી અને આખી મંડળી નિર્ભયતાપૂર્વક પહાડી પ્રદેશ તરફ જઈ રહી હતી.

કાંડ સરદાર હાથમાં તેજદાર ભાક્ષો ધારણ કરી સહુથી આગળ ચાલતો હતો. એના હૈયાનો હર્ષ એક ગીત માદક પ્રગટી રહ્યો હતો.

કાંડ સરદારના હૈયામાં એક કદપના રમી રહી હતી. એના ધરમદં દસ પત્નીઓ હતી... પરંતુ સધળી આ પ્રદેશની ગ્યામવણીની જ હતી. ગૌરાંગના એક પણ નહોતી. ઘેર જઈને સૌથી પ્રથમ આ સુદરીને દેવીના સ્થાનક પાસે લઈ જઈ, પૂજારી તેમજ પોતાની જાતિના આગેવાનોને એકત્ર કરી, આ રૂપવતીની મૂર્છા દૂર કરવામાં આવશે ત્યાર પછી આ સુદરીના દેહમાંથી થોડું રક્ત લઈને દેવીને ઇંદિવામાં આવશે અને પૂજારી પરણવાની આજ્ઞા આપશે.. સાંજના સમયે રંગરાગ અને નૃત્યની રમઝટ વચ્ચે પૂજારી બેનેના લગ્ન કરશે અને એ સમયે પોતે પોતાની જાતિનો એક સર્વશ્રેષ્ઠ પુરુષ બની જશે !

આવી કદપના સાથે તે ચાલ્યો જતો હતો... અને લગભગ ઉષાનો ઉદય થતાં તેના મનમાં એક ભયસ્થાન પણ જાગૃત થયું. કાંડ જાતિના રિવાજ પ્રમાણે આ સુદરી સ્ત્રી સાથે અન્ય કોઈ લગ્ન રવાની ઇચ્છા જાહેર કરે તો પોતાનો લગ્નમાં વિધન ઊભું થાય અને કે દંદયુદ્ધ કરવું પડશે... એ દંદયુદ્ધમાં જે વિજયી થાય તે જ આ સુદરીને પરણી શકે !

પણ આ ભયસ્થાન વળતી જ પળે એના ચિત્તમાંથી દૂર થઈ ગયું. કારણ કે પોતાની સમગ્ર જાતિનો પોતે સરદાર હતો અને તેની સામે દંદયુદ્ધ કરવાનું સાહસ કોઈ ન કરી શકે એવું તે માનતો હતો.

દિવસનો પ્રથમ પ્રહર પૂરો થતાં જ કાંડ સરદાર મલયસુદરીના મૂર્છિત દેહને તેમ જ પોતાના સાર્થકોને લઈને ફરતી પહાડોંઓ વચ્ચે આવેલા એક ગામમાં પહોંચી ગયો.

કાર સરદારને આવતો જોતાં જ ગામમાં જાણે ઉલ્લાસ ઊભરાવા માંડ્યો... અને નાના નાના ઝૂંપડાઓમાંથી સ્ત્રીઓ, બાળકો ને પુરુષો બહાર નીકળીને હર્ષધ્વનિ કરવા માંડ્યા.

કાર સરદારે ગામની વચ્ચે પહોંચીને પોતાના સાથીઓને કહ્યું : “ તમે દેવની પહાડી પર જાઓ...હું પૂજારી મહારાજને બોલાવીને આવું છું.”

સરદારના સાથીઓ તરત એક પહાડી તરફ વળ્યા અને સરદાર પૂજારીના ઝૂંપડા તરફ ગયો.

આ જાતિમાં પૂજારીનું સ્થાન દેવ સમાન ગણાતું હતું. પૂજારીનું નિર્ણય એ સર્વ માટે અંતિમ નિર્ણય લેખાતો. પૂજારી પછી સરદારનું સ્થાન આવતું હતું.

પૂજારી એક ચાર પાંચ ઝૂંપડાઓનાં ઝૂંડ જેવા સ્થળે રહેતો હતો. પૂજારીની ઉંમર એ સી વર્ષ જેટલી હતી, પરંતુ એની કાયા ત્રાંખા જેવી, નીરોગી અને સશક્ત હતી. માતા સમક્ષ જ્યારે ભોગ દેવાતો ત્યારે પૂજારી એક જ ઘાએ પાડાનું મસ્તક ધડથી અલગ કરી નાખતો.

પૂજારીને સોળ સ્ત્રીઓ હતી અને સતાનોતો પણ પાર નહોતો.

સરદાર પૂજારીની ઝૂંપડીમાં દાખલ થયો અને સાબાગ દંડવત કરીને વિનમ્ર સ્વરે બોલ્યો : “ મહારાજ, દેવીના મંદિરે પધારો... એક હારતીય નારી પ્રાપ્ત કરી છે ..તેની ખૂંઈ દૂર કંઈ દેવીને રક્ત અર્પણ કરો...આજ રાતે એની સાથે મારાં હૃદય આપે કરવાનાં છે અને આપના આશીર્વાદથી મને સુખી કરવાનો છે.”

પૂજારીએ બે હાથ ઊંચા કરી આશીર્વાદ આપ્યા અને તે ઊભો થયો.

હૃદયભર્યા એકાદ ઘટિકામાં તો ગામના સો દોઢસો માણસો સહિત પૂજારી અને સરદાર માતાના મંદિરવાળી નાની પહાડી પર ચઢી ગયા.

માતાજીનું મંદિર કોઈ બાંધેલું મંદિર નહોતું...એક પથ્થરની વિરાટ શિલા કોરી હતી અને એમાં એક એડોળ છતાં લયકર લાગતી દેવીની મૂર્તિ હતી.

પથ્થરની સામે જ એક મોટો સમથળ ચોક હતો...ચોકની વચ્ચે એક ઓટા જેવો પથ્થર હતો. એના પર મધ્ય મૂર્છિતા-વસ્થામાં પડી હતી.

પૂજારીએ એક ધૂણી જેવું હાથમાં લઈ દેવીને ધૂપ આપ્યો. ત્યાર પછી તે ઓટા પાસે આગ્યો. બધા માણસો નાચવા કૂદવાને વિચિત્ર લાપામાં કલવ કરવા માંડ્યા.

કેટલાક નવજવાન કાર્યો મધ્યની ગુલાબના ફૂલ જેવી દેખાઈ મુંદર કાપાને નીરખવા માંડ્યા.

પૂજારીએ મૂર્છિત મધ્યના નાક આગળ ધૂણી ફેરવવા માંડી... થોડી જ પળોમાં મધ્યમુંદરીએ આંખો ઉઘાડી...તેની મૂર્છા દૂર થઈ...પરંતુ ન સમજાય એવો વિચિત્ર કલવ દાન પગ પડતાં જ તે ચમકી અને ચારે તરફ આશ્ચર્યહારી નજરે જોવા માંડી, તેના નમાં થયું, પોતે કોઈ સ્વપ્નસૃષ્ટિમાં તો નથીને ?

ના...ના...આ સ્વપ્ન નથી. જે લયકર ગણાતા રાગને કંઈક છાંટ્યું હતું તે સામે જ કોઓ કોઓ ટગરટગર જેઈ રહ્યો છે... આ જોતાં જ મધ્ય એકદમ બેકી થઈ ગઈ.. ચારે તરફ જોવા માંડી. પૂજારીએ એ હાથ કાંચા કરીને કોચ સ્વરે કહ્યું. તરત બધા લોકો શાંત થઈ ગયા અને એક તરફ બેસી ગયા.

પૂજારીએ મધ્ય સામે જોઈને પોતાની લાપામાં રહ્યું : “બાઈ, દેવીને પગે લાગ...દેવીના ચંચુમાં મસ્તકને સ્પર્શ કરી અહીં આવ. દેવી તારા પર પ્રસન્ન થયાં છે. અને તારા લોહની અઝલિ લઈને દેવી તને પરણવાની રાજ આપશે.”

પણ મલયક શુ સમજી શકી નહિ.. પોતે બલસારનાં વહાણમાંથી આ બચ કર પહાડી પ્રદેશમાં કેવી રીતે આવી ગઈ તે કશું તેને યાદ આવતું નહોતું. તેના મનમાં ભારે આશ્ચર્ય થઈ રહ્યું હતું...બચ પછુ થઈ રહ્યો હતો...પોતે ક્યાં આવી છે, કેવી રીતે આવી છે, આ બધા લોકો શું કરવા માગે છે.. વગેરે કાંઈ વાત તે સમજી શકતી નહોતી.

સરદારે પૂજારી સામે બે હાથ જોડીને કહ્યું : “ મહારાજ, આ ભારતની સુંદરી છે અને આપણી ભાષા સમજી શકતી નથી.”

તરત પૂજારીએ મલયતુ કાંકું પકડીને ઈશારાથી સમજાવવા માંડ્યું . અને તે મલયસુ દરીને ખેંચીને માતાની મૂર્તિ પાસે લઈ ગયો.

મલયસુંદરી ભારે દ્વિધામાં પડી ગઈ...મનમાં નવકારમંત્રનું રમરમ કરવા માંડી.

પૂજારીએ પરાણે નમસ્કાર કરાવ્યા, માતાના પગ પર મસ્તક અડકાવ્યું...ત્યાર પછી તે મલયસુંદરીને લઈને પુનઃ પ્રુદ્ધા ચોક વચ્ચેના ઝોટા પાસે આંબે અને મલયને ઝોટા પર બેસી જવાનો ઈશારો કર્યો.

મલય માટે અત્યારે અન્ય કોઈ રસ્તો નહોતો...તે મનમાં નવકારમંત્રનું આરાધન કરતી કરતી ઝોટા પર બેસી ગઈ.

તરત પૂજારી માતાની મૂર્તિ પાસે ગયો અને એક ખૂણામાં પડેલા પાતળા અણીવાળો છરો લઈને આંબે.

મલય સામે જોઈને તેણે ઈશારાથી ઝોટા પર સૂઈ જવાનું કહ્યું. મલય થડકતા હોયે ઝોટા પર સૂઈ ગઈ.

બધા માણસો એક તરફ બેઠા હતા. પૂજારીએ બે હાથ જોડ્યા કરી એ માણસો સામે જોઈને કહ્યું : “ આ ભારતીય સુ દરીને આપણે સરદાર લઈ આંબે છે. આજે તેના લોહી વડે દેવીની પ્રસન્નતા

પ્રાપ્ત કરવામાં આવશે અને આજ રાતે તે સરદારની રાણી બનશે. આપણી જાતિના આચાર પ્રમાણે સરદાર સિવાયના કોઈપણ માણસને આ સ્ત્રી સાથે લગ્ન કરવા હોય તો તે સંધ્યા વખતે આગળ આવીને સરદાર સાથે મુકાબલો કરી શકે છે. અહીંથી ગયા પછી આ વાત પર સહુને વિચાર કરીને નિર્ણય કરવાની હું લલામણ કરું છું... જો સંધ્યા વખતે કોઈપણ તૈયાર નહિ થાય તો સરદાર સાથે આ સ્ત્રીના લગ્ન કરવામાં આવશે. ”

સ્ત્રીઓ, પુરૂષો સહુ શિલા પર સૂતેલી મલયની સુંદરતા સામે જોવા માંડ્યા.

પૂજારીએ એક હાથમાં છરી અને એક હાથમાં વાટકા જેવું પાત્ર લઈ મલયસુંદરીની આસપાસ પ્રદક્ષિણા લેવી શરૂ કરી. પાંચ વખત ચક્કર માર્યા પછી તેણે મલયના જમણા હાથ પર આરતેથી છરાની અણી ખોસી દીધી... અને તરત છરો ખેંચી લીધો.

મલયે એક તીણી ચીસ નાખી...

પણ એ ચીસ પ્રાચ્યે જરાયે લક્ષ આપ્યા વગર પૂજારીએ હાથમાંથી નીકળતા લોહીને વાટકામાં લીધું... ત્યાર પછી બીજા પાંચ ચક્કર મારીને બીજા હાથ પર છરો લગાવ્યો.

જેણે સ્વપ્નમાં પણ આવી વેદના જોઈ કે કદખી નહોતી, તે મલય મનને અતિ કઠણ કરી નવકારતુ સ્મરણ કરવા માંડી. તેના હૈયામાં દૃઢ વિશ્વાસ હતો કે આધ્યાત્મિક પ્રેરણા જ શાંતિપ્રદાન કરે છે.

પૂજારીએ મલયના સુદર દેહ પર સાત વાર છરાની અણી લગાવી... અને લોહીને વાટકા ભરવા માંડ્યો... અસહ્ય પીડાના કારણે મલય ત્યાંને ત્યાં મૂર્છિત બની ગઈ ..

પૂજારી આંદમી વાર મલયની પગની પીડી પર છરો મારવા

જ્ય તે પહેલાં જ એક વિરાટકાય ભારંડ પક્ષીનો પકડાયો મલય
પરથી તે પસાર થયો અને આકાશમાં વટોળ જેવો અવાજ થયો...

લોકોએ આકાશ તરફ નજર કરી અને બધા કારમી ચીસો
ચાકતા ટેકરી પરથી ભાગવા માંડ્યા ..

પૂળરીના હાથમાંની છરો નીચે પડી ગયો. મલયના રક્તપાત્ર
પાત્ર પણ નીચે પડી ગયું અને તે પણ મહારાટ અનુભવતો ભાગ્યો...

મૂર્છિત મલયસુદરી એકલી શિલા પર રહી ગઈ ..

અને લીમકાય હાથીને પણ ઉડાવીને આકાશમાં આદ્યું જ્ય
અને આકાશમાં જ રહે એવા વિરાટકાય ભારંડ પક્ષીની તીવ્ર નજર
મલયની કાયા પર પડી.

જેમ સણસણાટ કરતું કોઈ દેવવિમાન પૃથ્વી પર ઉતરે તે રીતે
ભારંડ પંખી નીચે આવી પહોંચ્યું અને ક્ષણ માત્રમાં પોતાના વિશાળ
પગના એક પગમાં મલયને મૃત માનીને ઉઠાવી લીધી.

પહાડી નીચે ઊતરી ગયેલા લોકો રીકારીક કરીને પોતપોતાના
ચૂંપકાઓ તરફ નાસતા હતા...કાર સરદાર ફાટી આંખે ભારંડના
પગમાં સપડાયેલી પોતાની સુદરીને જોઈ રહ્યો.

પણ શું કરી શકે ?

ભારંડ પક્ષી તો મલયને લઈને થોડી જ પળોમાં અદૃશ્ય થઈ ગયું.

એની ગતિ અતિ ઝડપી હતી. હવાના વેગ કરતાં થે વિશેષ...

આમને આમ મધ્યાહ્ન કાળ થવા આવ્યો .

મલયસુદરી જાગૃત થઈ...તેની મૂર્છા વેગત સમીરના લીધે
પાછી વળી અને પોતાની પરિસ્થિતિ જોઈને તે અમકા ..

નહોતી પહાડી, નહોતો પૂળરી, નહોતો સરદાર...આ તો જોંએ
આભ ને નીચે જગ સિવાય જાણે કશું દેખાતું નહોતું...નેણે જોયું,
કોઈ વિરાટ પંખીના પગમાં પોને કમરથી પકડાયેલી છે...ઓહ !
આ શું બની ગયું ? સ્વપ્ન જેવી આ વિપત્તિ કયાંથી આવી પડા ?

દિશાનું જાણે કોઈ જાન નહોતું...મલયસુદરીના મનમાં થયું. જીવનના અસ્તની અંતિમ પળો આવી પહોંચી છે...કાંતો આ પખી અને ખાઇ જશે... અથવા છોડી દેશે તો આ અનંત અને અસીમ સાગરમાં મારી સમાધિ થશે !

ક્યાં બલસારતું વહાણ ? ક્યાં ભિમિલા...ક્યાં પોતાનો નાનો પુત્ર અને ક્યાં પતિ...

કર્મની ગતિ ન કદપી શકાય એવી વિચિત્ર હોય છે !

આવા વિચારો કરી રહેલી મલયસુદરીના મનમાં થયું.. કોઈ કઠોર કર્મના કારણે આ ભવમાં દુઃખના કુંભરાએ પથરાઈ ગયા છે. પરંતુ આવતો ભવ આવા કર્મ વિકારથી ન વળુસે એટલા ખાતર મારે સસારના તમામ આકર્ષણથી નિવૃત્ત થઈ શી જિનેશ્વર ભગવંતના ચરણ કમળતુ ધ્યાન ધરવું જોઈએ અને નવકારમંત્રની આરાધનામાં મનને કેન્દ્રિત કરવું જોઈએ. ભવબંધનમાર્થી મુક્તિનો અન્ય કોઈ ઉત્તમ ઉપાય છે જ નહિ.

મનમાં એવો નિશ્ચય કરીને મલયસુદરી નેત્રો બંધ કરીને માનસિક આરાધના કરે તે પહેલાં જ એક જ્ઞાનક ચીસ તેના કાન પર અથડાણી...

અરે, જાત્રે આકાશમાં આવી જ્ઞાનક ચીસ કોણે પાડી હશે ? તેણે આસપાસ નજર કરી.. એક બીજી ભાર કપંખી ધૂરકતું ધૂરકતું અને પડકાર ફેંકતું જાણે આ તરફ ધસી રહ્યું હતું.

પોતાના હરીકૃતો પડકાર સાંભળીને આ ભારડે પોતાની ઉડયન ગતિ તીવ્ર બનાવી ..

જાણે આકાશમાંથી કોઈ તીવ્ર છૂટીને આવતું હોય તેવી ગતિએ બીજી ભારડ આવી રહ્યું હતું...

અર્ધધટિકા પર્યાંત આ દોડ ચાલી.

સૂર્ય પણ અસ્તાચળ તરફ પ્રયાણ કરી રહ્યો હતો.

અને અને ભારડો લગભગ નજીક આવી ગયાં હતાં. મલયને પકડીને ઉડતા બીજા ભાર ડને ચાપણુ આપવા લોકો લેવી શરૂ કરી..

ચોડી પળોમાં તે એટલું નીચે આવી જતું કે મલયના દેહને સાગરના મોજાનો જાણે સ્પર્શ થઈ જતો...અને ખીજું ભારંડ પણ એટલી જ ગતિએ આ ભારંડને મારવા આવી ચડતું...

પરંતુ ખીજા ભારંડનો પંજો આ ભારંડ પર પડે તે પહેલાં આ ભારંડ હોંકી ખાઈને જીંચે હડી જતું.

એકાદ ઘટિકા પર્ણંત આ વિચિત્ર કુદ્ધ ચાલતું ગઈ...મલયના મનને હારે મૂંઝવણ થવા માંડી. તેણે આ મનની મૂંઝવણમાં પણ એક નવ્ય જોઈ લીધું હતું કે આ દોડનો અંત મોત સિવાય ખીજો કોઈ નથી.

અને મોત દેખાય ત્યારે માનવીએ અસાવધ ન રહેવું જોઈએ.

મથથે નેત્રો બંધ કર્યાં. ચિત્તની સમગ્ર વૃત્તિઓને કેન્દ્રિત કરવા માંડી...

પોતાની તમામ આશાઓ અને વેદનાઓને મન વડે જ દૂર ધકેલી દીધી...

અને પરમ મંગલકારી નવકાગ્નંતનું રમગણ તેણે શરૂ કરી દીધું...

એજ સમયે મલયને લઈને હિડતા ભારંડ પર ખીજા ભારંડનો એક પંજો જોરથી પડ્યો ..

પરંતુ આ ભારંડ તરત હોંકી લઈને નીચે વળી ગયું...

પરંતુ કોષાતુર બનેલું ખીજું ભારંડ લયંકર વેગ સાથે તેની પાછળ પડ્યું...

સાગરની સપાટી માંડ ચાર છ હાથ દૂર રહી હજે ત્યાં મલયને પકડેલા ભારંડે ખીજા ભારંડથી છટકવા માટે એક હોંકી લીધી...અને એજ પળે તેના પંજની પકડમાંથી મલય છૂટી ગઈ...

માત્ર આઠ હાથ નીચે અફાટ, અગાધ અને ભયાનક સાગર-હતો...

મલયની કાયા સાગરમાં સમાઈ જવા જાણે સાગર પર ખાબકી...

પરંતુ...

પ્રકરણ ૨૪ મું :

: ઊલમાંથી ચૂલમાં

ભારંડ પક્ષીના પંજામાંથી છટકેલી મલય શ્રી નવકાર મંત્રનું સ્મરણ કરી રહી હતી અને મોતના મુખમાં-ધૂધવતા સાગરમાં માત્ર આઠ દસ હાથની ભિંચાઈએથી પડી હતી...

પરંતુ જેના ભાગ્યમાં કર્મનો પરિતાપ સહવાનો લખ્યો હોય છે તેને માગ્યું મોત મળી શકતું નથી, અને પૂર્વજીવોના કર્મોદય વચ્ચે પણ કોઈ પણ પુણ્યની આવી જતી હોય છે ત્યારે મોત પણ દૂર ખસી જાય છે.. મલય સાગરમાં પડી... પરંતુ એજ સમયે એક વિચિત્રકાય મન્થ સાગરની સપાટી પર તરતો જઈ રહ્યો હતો. મલય તેની પીઠ પર પડી...

મન્થ સાગરમાં પ્રવેશી ગયો હોત તો મન્થની ધ્રુવ અવરશ પૂરી થાત અને તે ચારિત્ર્યના રક્ષણ ખાતર મોતને આલિંગન આપી શકત.

પરંતુ મન્થ સપાટી પર જ તરવા લાગ્યો. મલયસુદરી તેના પર બેસી રહી... જાણે કોઈ પુણ્યોદયે કે કર્મનો પરિતાપ ભોગવવાં બાકી હોવાના કારણે મન્થ વેગપૂર્વક મલયને પીઠ પર બેસાડીને સહસ્રાટ એક દિશાએ જવા માંડ્યો...

મલયના મનમાં થયું... શું મને સાગરના ખોળામાં પણ રથાન

ન મળ્યું ? તેણે નમનો ખોલ્યાં...જેણું તો એક વિરાટકાય મચ્છ-
પર પોતે બેઠી હતી...મચ્છ તીર વેગે જઈ રહી હતો ..

સૂર્યના અતિમ કિરણો ઉદધિના વિરાટ પટને બીંજવી રહ્યાં
હતાં મલયના મનમાં થયું ; આ મચ્છ તરણી રૂપે બની ગયો છે
પણ ક્યાં સુધી ? ને કંઈક ઉચ્ચ સ્વરે આશ્ચર્ય સામે જોઈને-
ખોલી : “ ઓ કમંદેવ.. ! મને શા માટે બચાવી ? શા માટે સાગરે
મને ન ઝીલી ? શું મહાબલ મને પ્રાપ્ત થશે ? ”

મલયના આ શબ્દો જાતિસ્મરણ જ્ઞાન પામેલા મચ્છના કાન
પર અથડાયા અને તેણે ગતિ હળવી કરીને મલય તરફ નજર કરી...

મલયે મચ્છ સામે જોઈને કહ્યું : “ મચ્છરાજ, એક દુઃખી નારી
પ્રત્યે તમારી આંખમાં દયા શા માટે ઉભરાય છે ? હું આવતા જન્મના
કલ્યાણની કામના સાથે નિશ્ચિત બનીને પરમ મંગલય મંત્રનું
સ્મરણ કરી રહી હતી...આપ વચ્ચે શા માટે આવ્યા ? ’

મચ્છ બધું સાંભળતો હતો. પણ તેની પાસે વાત્યા નહોતી...તે
શું જવાબ આપે ? પરંતુ તે પૂરેપૂરે સંવેદનશીલ હતો...મલયને જરાયે
આંચ ન આવે તે રીતે કિનારા તરફ જઈ રહ્યો હતો...પણ આ
અસીમની સીમા ક્યાં હશે ?

મલયના મનમાં થયું...આ મચ્છરાજ રમત કરી રહ્યા છે,
કદાચ મને પોતાના સ્વજનોના ખોરાક માટે પોતાના ઉચિત સ્થળે
લઈ જશે ..અથવા તો એની રમત સમાપ્ત થશે એટલે મને સાગરના
ઉદરમાં મૂકીને પોતાના સ્થાને ચાલ્યો જશે. ગમે તે બનો...મોત
વહેણ આવે કે મોહું આવે...મારે મારા લવાંત્રનું મંગળ ન ભૂલવું
જોઈએ...

સંધ્યાનો ધૂંધળો પ્રકાશ સાગર પરથી વિદાય લેવાની તૈયારી
કરી રહ્યો હતો.

મલયે ત્રણ નવકારનું રમરણ કરી બે હાથ બોડી ઉચ્ચ સ્વરે કહ્યું : “ મૃત્યુની ગોદમાંથી બચવાની કોઈ આશા નથી, છતાં બચું નહિ ત્યાં સુધી હું સર્વ સુખ, આશા અંખના અને વસ્તુઓનો ત્યાગ કરું છું, સર્વ વસ્તુઓને વોસરાવી દઉં છું.”

મલયે આ સંકલ્પ સાંભળીને મચ્છ દ્રુણ છીએ અને સાગરના વિરાટ પટ પર રાત્રિનો અંધકાર પથરાવા માંડ્યો.

જીએ રાત્રિરાણીએ તારલિયાની ઝળૂકતી ચૂંદડી ધારણ કરી હતી. ...નીચે વૃક્ષવતો અસીમ સાગર હતો...ક્યાંય કિનારો નહોતો... ક્યાંય કોઈ વહાણ, કે દીપ કે ખેટ કશું નહોતું.

મલયે આંખો બંધ કરીને ચિત્તને નવકાર મંત્રના આરાધનમાં પુનઃ સ્થિર કર્યું.

રાત પોતાનું કાર્ય કરી રહી હતી...સાગરની મસ્તી પણ કોઈ વિરાટ સંગીતવાદક સમી બની મઈ હતી...મચ્છ જરાયે યાકચા વગર સાગરની સપાટીને ચીરતો પ્રવાસ બેડી રહ્યો હતો...મલયસ્તંદરી શાંત હાથે મચ્છની પીઠ પર જેમ કોઈ અત્યારોહી બેસે તેમ બેડી હતી અને તેનું ચિત્ત સર્વ કામનાઓથી પર બનીને ધ્યાનમગ્ન બની ગયું હતું.

સમય પણ વણથંબ્યો વહી રહ્યો હતો...સાગર અને અંધકાર બંને એકરૂપ બની ગયાં હતાં.

એક પ્રહર વીતી ગયો...

ન કિનારો દેખાયો કે ન કોઈ ખડક આબ્યો...

મધરાત થઈ મઈ...

સાગર પણ વધારે શાંત બની ગયો હોય એમ લાગતું હતું...

બંને સાગરને પણ નિદ્રા માણવાનું મન થઈ ગયું હતું.

મચ્છની ગતિ નક્ષત્રના વેગ જેવી ઝડપી અને અરોણ બની

ગઈ હતી...એની ઝડપ એટલી બધી હતી કે અત્યાર સુધીમાં તેણે કેટલા કોસ કાપી નાખ્યા હશે તે કદપણ ભારે કઠણ હતું...પરંતુ એની ગતિ અપૂર્વ હતી...કોઈ પણ ઝડપી વહાણ કરતાં પચાસ ગણી હોય એમ લાગતું હતું.

રાત્રિના ત્રીજે પ્રહર શરૂ થયો...મધ્યસુદરી હવે અકડાઈને અવશ બની ગઈ હતી...તે મચ્છની પીઠ પર જ મૂર્છિત બની ગઈ.

મચ્છ સલાળપૂર્વક દોડ્યે જતો હતો...અવિરત ગતિએ દોડ્યે જતો હતો...પોતાની પીઠ પર મૂર્છિત દશામાં પડેલી મધ્યસુદરીને જરાયે ધ્યાન ન આવે તે રીતે દોડ્યે જતો હતો...

અને પરાઈ થયું ..

મચ્છ વિરાટકાય હતો છતાં થાકી ગયો હતો...તેણે સામે નજર ફેરી, એક બંદર દેખાયું...મચ્છના નયનોમાં જાણે આનંદ ઉપસી આવ્યો...જાણે પોતાના શ્રમની સાર્થકતા નામવા માંડી.

અને ઊપાના અજવાળા પ્રગટે તે પહેલાં જ મચ્છ બદરથી દૂરના એક કિનારા પાસે પહોંચી ગયો અને એક ગડથોલિયું માથું... પીઠ પરથી મધ્યસુદરી નીચે પડી ગઈ...અને મોજના વેગ સાથે કિનારા તરફ ઢસડાવા લાગી...

મચ્છ રિથર નજરે જોઈ રહ્યો...

અને સાગરના તર ગોઝે મધ્યને કિનારા પર મૂકી ત્યારે સંતોષનો શ્વાસ લઈને મચ્છ સાગરમાં પાછો વળ્યો અને સાગરના પેટાણમાં અદ્રશ્ય થઈ ગયો.

ઊપાનાં અજવાળાં વિશ્વને ચૂલાવવા માંડ્યા...થોડી જ વારમાં સૂર્યોદય થયો ..

અને બરાબર આ સમયે પ્રાતઃ શ્રમણ અર્થે નીકળેલો આ નગરીનો રાજા પોતાના પાંચ માણસો સાથે નીકળ્યો...એકાએક

તેની નજર કિનારા પર પડેલા માનવદેહ પર પડી અને તેણે પોતાના માણસને પ્રશ્ન કર્યો : “ જો, સામે શું પડ્યું છે ? ”

તે માણસ દોડતો મૂર્છિત મલયસુંદરી પાસે ગયો અને જોતાં જ ચમક્યો. તેણે મલયની નાહી તપાસી... નાક પાસે હાથ રાખ્યો... તેને ખાતરી થઈ કે આ કોઈ સુંદર તરુણી ગમે તે કારણે સાગરમાં પડી ગઈ હશે અને સાગરના તરંગો તેને આ તરફ ખેંચી લાવ્યા હશે... આમ ખાતરી કરીને તે તરત પાછો આવ્યો અને બોલ્યો : “ કૃપાવતાર, કોઈ દેવકન્યા જેવી સુંદરી સ્ત્રી દુઃખની મારી સાગરમાં તણાતી તણાતી અહીં કિનારે આવી પડી લાગે છે. તેના પ્રાણુ દીપક બૂઝાયો નથી...”

“ શું કહ્યું ? કોઈ સુંદરી તરુણી છે ? ”

“ હા મહારાજ...”

“ હજી જીવે છે ? ”

“ હા કૃપાનિધાન...”

“ ચાલો ત્યારે...” કહી રાજા મલયસુંદરી તરફ ચાલવા માંડ્યો...

નજીક આવીને મલયનો ચહેરો જોતાં જ તે ચકિત બની ગયો અને તરત તેણે પોતાના બે માણસોને એક પાલખી લેવા દોડાવ્યા... બે ઘટિકામાં બંદર પરથી પાલખી લઈને માણસો આવી ગયા...

અને મલયે નેત્રો ખોલ્યાં... કયાં સાગર, કયાં મચ્છનીસવારી... કયાં આ બધાં માણસો... કયાંથી કિનારો... આ બધું શું બની ગયું ? શું આ સ્વપ્ન છે કે સત્ય છે ?

ત્યાં તો રાજાએ કહ્યું : “ તું જરાયે ચિંતા કરીશ નહિ... આ સાગરતિલક નગરીનું બંદર છે. હું આ નગરીનો રાજા કંદર્પદેવ

હું..." આમ કહી એક માણસની સહાય લઈને તેણે મલયને ઉઠાવવાનો પ્રારંભ કર્યો... પણ મલય પોતાની મેળે ઉઠવા મર્દ... અને પુનઃ મૂર્છિત બની ગઈ.

રાજાએ તેને પાલખીમાં સવાડી અને પોતાના માણસોને કહ્યું :
"આ સુદરીને મારા ખાસ મહેલમાં લઈ જાઓ.. સાર પછી બીજા એક માણસને કહ્યું : "તું રાજવૈદ પાસે જ અને એમને લઈને સત્વર મારા ખાસ મહેલમાં પહોંચી જ... હું રાજભવનમાં થઈને ત્યાં આવું છું."

રાજભવનમાં પહોંચ્યા પછી રતનાદિતી નિવૃત્ત થઈ રાજાકંદર્પ દેવ મલયસુદરીને મળવા માટે પોતાના ખાસ મહેલમાં ગયો.

આ ખાસ મહેલ અનેક પ્રકારની વિદ્યાસપ્રચુર સામગ્રીઓથી શણગારાયેલો હતો.

રાજાકંદર્પ સાગરતિલક વગરનો સ્વામી હોવા છતાં રાજભવનમાં આઠ રાણીઓ હોવા છતાં, તેનું ચિત્ત નવચૌવનાઓને ભોગવવા પાછળ રોકાયેલું રહેતું હતું... અને અવારનવાર તે એવી સ્ત્રીઓને આ ખાસ મહેલમાં લાવી તેની સાથે રંગરાગ માણતો હતો.

મૂર્છિત દશામાં સાગર કિનારે પડેલી મલયસુદરીને જોયા પછી તેના મનમાં એમજ થઈ ગયું હતું કે, આવી સુદર, સ્વરથ અને રૂપવતી નારી પુણ્યના યોગ વગર પ્રાપ્ત થઈ શકતી નથી. આ રીતે આકર્ષિત આ સુદરી પ્રાપ્ત થયેલી હોવાથી રાજાના ચિત્તમાં રહેલો વિલાસી રાક્ષસ અતિ આનંદમાં આવી ગયો હતો.

રાજવૈદ તરત જ ખાસ મહેલમાં પહોંચી ગયા હતા. તેમણે મલયસુદરીને પ્રત્યેતના નામની ઔષધીનું ટીપું મુખમાં નાખ્યું અને મલય મૂર્છા અદરથ થઈ ગઈ.

રાજવૈદે જોયું, અતિશ્રમના અંગે અને શ્રમના કારણે જ આ

સુંદર નારી નિર્બળ થઈ ગઈ છે. એટલે તેમણે તરત જ ઔષધ યુક્ત દૂધ પાણું...મલય કંઈક સ્વસ્થ થઈ એટલે રાજવૈદ સામે જોઈને તે બોલી : “હું ક્યાં છું ?”

“દીકરી, તું સાગરતિલક નગરના મહાપ્રતાપી રાજા કંદર્પદેવના મહેલમાં છે. હવે તારે ચિંતાનું કોઈ કારણ નથી મહારાજાધિરાજે તને સાગર કિનારેથી ખસાવી છે. તું નિર્ભયતાપૂર્વક આઠ દિવસ આરામ કરજે એટલે નારું સ્વાસ્થ્ય હવે એવું થઈ જશે.”

મલય સાગરતિલક નગરનું નામ સાંભળીને ચમકી. અરે આ તો બલસારનું જ ગામ...અરેઅર કોઈ પુણ્ય રહી ગયા હશે એટલે હું અહીં આવી પહોંચી...જરૂર મને મારો પુત્ર અહીં મળી જશે...અને હું મારા પુત્રને લઈને મારા પિતાના ઘેર જઈ શકીશ..પરંતુ અહીં મારો સત્ય પરિચય આપી શકાશે નહિ..સાગરતિલક નગરનો રાજા કંદર્પદેવ મારા પિતાનો અને મારા શ્વશુરનો ભયંકર શત્રુ છે. જે એને ખબર પડી જાય કે હું કોની પુત્રી છું અને કોની પુત્રવધૂ છું તો આ શત્રુ-રાજા મને કારાગારમાં ધકેલે અથવા મારી નાખે અથવા મારા શિયળને લૂંટવાનો પ્રયત્ન કરે...

મલય આ રીતે વિચાર કરી રહી હતી ત્યાં રાજા કંદર્પ આવી પહોંચ્યો અને રાજવૈદ સામે જોઈને બોલ્યો : “વૈદરાજ, આ બાઈને સારું થઈ જશે ને ?”

“હા મહારાજ, આઠેક દિવસ આરામ લેવાથી એને ધણું જ સારું થઈ જશે.” રાજવૈદે કહ્યું.

કંદર્પદેવે મલય સામે જોઈને કહ્યું : “દેવી, તારા માતાપિતા કોણ છે ? સાગરમાંથી તું કેવી રીતે આ કિનારે આવી ? શું તારું વહાણ તૂટી ગયું કે તને કોઈએ સાગરમાં ફેંકી દીધી હતી ?”

“રાજા, મારા કોઈ કર્મના પ્રભાવે હું ન કદાચ શકાય એવા

કુઃખ અને વેદનાના પરિતાપ વચ્ચેથી આવી ચડી છું.. એક કુઃખીયારી અને નિઃસહાય અખળાનો કંચુ પરિચય જાણીને આપતું ચિત્ત પણ કલેશયુક્ત બની જશે...” મલયસુંદરીએ પોતાનો કોઈ પરિચય ન આપ્યો.

‘ તારું નામ શું ? ’

“ મલયસુંદરી ..”

“ સરસ નામ છે...તું બહીં આરામથી રહેજે...હવે તારાં સધળાં કુઃખનો અત આબોયો છે.” આમ આશ્વાસન આપીને રાજાએ રાજ વેદ સામે જોયું અને કહ્યું : “ મલયસુંદરીના હાથ પર કોઈએ શસ્ત્રાઘાત કર્યો હોય એમ લાગે છે.”

“ હા મહારાજ...મેં એની સઘરોપણ ચિકિત્સા કરી છે... આઠ પ્રહરમાં એના દેહ પર ડાઘ પણ નહિ રહે.”

ત્યારપછી એકવાર મલયના વિચારમગ્ન અને ચિત્તિત વદન સામે જોઈને ત્યાં જિભેલી ખાસ મહેલની મુખ્ય પરિચારિકાને કહ્યું : “ રાધિકા, મલયસુંદરીને કોઈ પ્રહારની અગવશતા ન પડે...અને એની બચવસાનો સધળો ભાર તું જ લેજે.”

ત્યાર પછી રાજા આસન પરથી ઊભો થયો. અંતે મલય સામે જોઈને બોલ્યો : “ મલય, આ ભવનને તારું પોતાનું માનીને સંકાય વગર રહેજે અને કોઈ જોઈએ તે રાધિકાને કહેજે.”

ત્યાર પછી મહારાજા અને રાજવેદ વિદાય થયા.

માત્ર ચાર જ દિવસમાં મલયસુંદરી સ પૂર્ણ સ્વસ્થ બની ગઈ. રાજા કદર્પદેવ હંમેશા એ વખત આવતો અને ઉત્તમ વસ્ત્રાલંકારો બેટરૂપે લઈ આવતો, એટલું જ નહિ પણ મલયના ખાનપાનની વ્યવસ્થા ધણી જ ઉત્તમ પ્રકારની કરી હતી. આઠ દાસીઓને મલયની સેવામાં રોકી હતી ..અને એ દાસીઓ પકચો બોલ ઝીલવા અડે પગે તૈયાર રહેતી.

મલ્લયસુંદરી આ બધી વ્યવસ્થાથી સમગ્ર ગઈ હતી કે રાજા કંદર્પની આંખો એક રાજાની નથી પણ એક રૂપના શિકારીની છે... એક ભોગીની છે.

આ રીતે સાત દિવસ પસાર થઈ ગયા. રાજા કંદર્પને પણ લાગ્યું કે મલ્લયસુંદરી સ્વર્ગની કોઈ શાપબ્રહ્મ દેવકન્યા જ છે. આવી નારીને ભોગવવી એ મહાન લાગ્યની વાત છે...

મલ્લયસુંદરીનો પરિચય જાણવા અર્થે રાજાએ ચાર છ વાર પ્રયત્ન કરેલો પરંતુ મલ્લયસુંદરીએ માત્ર એમજ જણાવેલું કે પોતે એક સામાન્ય પરિવારની કન્યા છે અને એવાજ કુટુંબની કુળવધૂ છે.

આથી વિશેષ પરિચય તે આપી શકે એવી સ્થિતિમાં નહોતી. કારણ કે પિતાનો અને શશુર પક્ષનો આ રાજા દુશ્મન હતો.

મલ્લયસુંદરીને પોતાની બનાવવાનો રાજા કંદર્પે નિશ્ચય કર્યો હતો અને સાતમે દિવસે તેણે રાધિકાને આજ્ઞા કરી... “રાધિકા, આ સ્ત્રીમાં જેટલું રૂપ છે તેટલુંજ તેજ છે. આ સ્ત્રી પોતાનો પરિચય નથી આપતી એટલે મારું અનુમાન છે કે તે કોઈ ખાનદાન કુળની કન્યા હોવી જોઈએ... અને કુળની કીર્તિ ન લજવાય એટલા ખાતર પોતાનો પરિચય છૂપાવે છે.. પણ મારે મન એના પરિચયનું કોઈ મહત્ત્વ નથી. એને મારી અંકલક્રમી બનાવવાનું જ મહત્ત્વ છે. તારે આ કાર્ય પાર પાડવાનું છે અને ગમે તે ઉપાયે મલ્લયને સમજાવી મારા પ્રત્યે આસક્ત કરવાની છે.”

“મહારાજ, આપનું કાર્ય સરલતાથી હું પાર પાડીશ... મલ્લય સુંદરી એક દુઃખી નારી છે. આ સંસારમાં એને કોઈ સહાગે નથી.. આપના જેવા સ્વર્થ રાજવીનો આશ્રય છોડવા તૈયાર થાય એવી એ મૂર્ખ પણ નથી.” રાધિકાએ કહ્યું

“રાધિકા, મને મલ્લયની આંખોમાં રહેલું તેજ બીજી સ્ત્રીએ

કરતાં જુદું જણાયું છે, મારે બળાત્કાર અથવા બળ પ્રયોગથી કામ કરવું પડે તે બરાબર નથી, એટલે તારા માથે આ જવાબદારી મુકું છું. હું તને ત્રણ દિવસનો સમય આપું છું. ચોથે દિવસે મારે જાત પ્રયત્ન કરવો પડશે”

“કૃપાવતાર, આપ નિશ્ચિત : હેજે... આવતીકાલની રાત આપના જીવનની મધુમામિની બની જશે. હું મલયને સમજાવી શકીશ... સ્ત્રીઓને વૈભવ અને સામગ્રી અતિ પ્રિય હોય છે અને એમાંજ એ સપડાય છે !”

રાજાએ રાધિકા તરફ પ્રસન્ન નજરે જોઈને કહ્યું: “ તારી ચતુરાઈ પ્રત્યે મને વિશ્વાસ છે.”

ત્યારપછી રાજા કંદર્પ મલયને મળી કુશળ પૂછીને, આવ્યો ગયો.

પરંતુ રાધિકાને એ કલ્પનાયે નહોતી કે મલયસુ દરી કાચી માટી-માંથી ઘડાયેલી નારી નથી... એને પોતાના પ્રાણ કરતાંયે શિયળ અધિક પ્રિય છે. જે નારી પોતાના શિયળ ખાતર એકના એક ધાવણા અને પ્રિય પુત્રને પણ જતો કરવા તૈયાર થાય તે નારી સ સારના કોઈ વૈભવથી નમતી નથી...!

પરંતુ રાધિકાને આવી કોઈ કલ્પના નહોતી તેણે અનેક સ્ત્રીઓને રાજાની કામ પિપાસા માટે ભોળવી હતી એટલે તેણે એમ માનેલું કે, આ દુઃખથી પીકાતી સ્ત્રી પણ સુખના ચરણમાં ઢળી પડશે.

રાધિકાએ આવતી કાલે સમજાવવાનો મનથી નિશ્ચય કર્યો !

પ્રકરણ ૨૫ મું :

: આપ્રકૃળ....!

સામાન્ય માનસ મન સમજી જવાની પ્રાકૃતિક શક્તિ નારીના મનમાં પડેલી જ છે અને નારીનાં નયનો જેટલા મોહક છે તેટલા જ મર્મવેધક અને હૈયાની આરપાર જનારાં પણ છે.

મલયસુંદરી સાગરતિલક નગરીના રાજા કંઈપણેવનાં મનને પહેલી જ નજરે પારખી ગઈ હતી. પરંતુ જ્યાં સુધી રાજા કોઈ પ્રકારની છેકતી કરવાનો પ્રયત્ન ન કરે ત્યાં સુધી સૌન રહેવું જ ઈષ્ટ છે એમ તેણે મનથી નક્કી કર્યું હતું. કારણ કે પોતે આ રથને લગલગ પરાધીન જેવાં હતી. મહેલની બહાર નીકળી શકાય એવી કોઈ તક મળતી નહોતી. પોતે સમજી પણ ગઈ હતી કે અહીં સારવાર ચાલતી હોવા છતાં અને દાસીઓ ખડે પગે રહેતી હોવા છતાં પોતે એક પીંજરનાં પખી જેવી જ છે.

અને રાજા તરફથી હ મેશ ઉત્તમ પ્રકારની ભેટો આવવા માંડી ત્યારે મલયને પોતાના મનમાં ઊગેલી શકા સાચી લાગવા માંડી.

મલયને પૂર્ણ આરોગ્ય પ્રાપ્ત થઈ ગયું હતું. ઉત્તમ ઔષધ, ઉત્તમ ખોરાક અને ઉત્તમ પરિચર્યાના કારણે તેનામાં નવી ચેતના પણ પ્રગટી હતી...સાથેસાથ પુત્રને પ્રાપ્ત કરવાની એક આશા પણ જાગૃત થઈ હતી.

ભવનની મુખ્ય પરિચારિકા રાધિકા મહારાજની સૂચના મુજબ

મલયને સમજાવવાને એક તક શોધી રહી હતી...અને રાતે મલય-સુંદરી નવકારના રમરણમાંથી નિવૃત્ત થઈને એક આસન પર વિચાર-મગ્ન વદને બેઠી હતી...રાધિકા ખડમાં દાખલ થઈ.. મલયને પુત્ર અને પતિના વિચારોના કારણે રાધિકાના આગમનનો ખ્યાલ ન રહ્યો. ચક્રાર દાસી મલયના વિચારમગ્ન વદન સામે સ્થિર નજરે બેઠી રહી...તેને એમ લાગ્યું કે અત્યારે વાત કરવાની સરસ તક સાંપડી છે !

રાધિકાએ મૃદુ મધુર સ્વરે કહ્યું : “ દેવી, આપ કંઈક ચિંતા સેવી રહ્યા હો એમ લાગે છે...આપના મનની કોઈપણ વેદના મને જણાવો...મન હળવું થશે અને હું આપને સહાયક પણ થઈ શકીશ.”

આમ કહીને રાધિકા એક બાળુ બેસી ગઈ.

મલયે આજા હાસ્ય સહિત કહ્યું : “ રાધિકા, ઓછીવત્તી ચિંતા પ્રત્યેક માનવીના મનમાં પડી જ હોય છે. અને જ્યાં સુધી કર્મપીડા ભોગવવાની હોય ત્યાં સુધી વેદના ભોગવ્યા વગર છુટકો થતો જ નથી.”

“ દેવી, કેટલીક વેદનાઓ એવી હોય છે કે માનવી ધારે તો એનો અંત લાવી શકે છે. આપને કંઈ વેદના પીડી રહી છે એ જાણ્યા વગર હું પણ આપને કશી સહાય કરી શકતી નથી ”

“ કર્મફળમાં દોષ ભાગ પડાવી શકતું નથી. મારા દુઃખમાં તું શું કરી શકીશ ? જે નારી માતા, પિતા, પતિ અને સ્વજનોથી વિખુટી પડી ગઈ હોય, જેને દોઈ સહારો ન હોય, જેના રૂપ પાછળ આશ્રય-દાતાઓ પણ ગાંડા બની જતા હોય તે નારીની વેદનાને કોણ હળવી કરી શકે ? ”

“ દેવી, આપ મારી સલાહ પ્રત્યે સહાનુભૂતિપૂર્વક વિચાર કરો તો આપનાં આ બધાં દુઃખ હું હળવા કરી શકીશ.”

મલય વળતંજ પળે રાધિકાનું હૃદય વાગી ગઈ અને આજા હાસ્ય સહિત બોલી : “ રાધિકા, જે અશક્ય છે તે કદી સહજ બની શકતું

નથી. મારા સુખનો માર્ગ તું જે કંઈ કહી શકી છે તે મારા ખ્યાલમાં આવી ગયો છે. જે નારીના અંતરમાં દેહ સુખ એજ એક સુખ છે એવી સમજ પડી હોય તે બીજો કોઈ માર્ગ બતાવી શકે નહિ.”

“દેવી, આપની દૃષ્ટિ ધણીજ તીવ્ર છે... પરંતુ રૂપ, યૌવન અને ભિન્નિઓને કચરાઈ જતી જોવા કરતાં ભૂતકાળ વીસરીને વર્તમાન ઉજ્જવળ બનાવવો તે શું અયોગ્ય છે ? આપનું રૂપ જોતાં.. આપના ચહેરા પરનું તેજ જોતાં આપ કોઈ ખાનદાન પરિવારનાં હા એમ કહી શકાય છે અને આપનું ચિત્તાચુકત વદન જોઈને એમ પણ કહી શકાય છે કે આપના પરિવારે કાં તો આપનો તિરસ્કાર કર્યો હોય અથવા આપને સાગરમાં ફેંકી દીધાં હોય !”

એટલી વેદના વચ્ચે પણ મધ્ય આહુ દસી અને ખોલી. “રાધિકા, તારી કલ્પના બરાબર નથી. હું એક સામાન્ય પરિવારની કન્યા છું અને એવાજ સામાન્ય પરિવારની ટુળવધૂ છું. મારા પતિના હૈયામાં મારું સ્થાન કદી ચલિત થયું નથી.. અને મારા હૈયામાંથી મારા સ્વામીનું સ્મરણ કદી છુટતું થયું નથી. અને કોઈએ સાગરમાં ફેંકી નથી... પરંતુ કર્મરાજની રમત એટલી ગહન હોય છે કે માનવી કદી તેનો પાર પામી શકતો નથી.”

“દેવી, આપના દુઃખ પ્રત્યે મારા દિલમાં એટલી જ સહાનુભૂતિ ભરી પડી છે. મેં કહ્યું તેમ આપ એકવાર ભૂતકાળ ભૂલી જાઓ” મધુર સ્વરે મલયસુંદરીએ કહ્યું: “તારા કહેવા પ્રમાણે ભૂતકાળ ભૂલી જઉં. પણી ?”

“વર્તમાનને ઉજ્જવળ બનાવવાનો પ્રયત્ન કરો... સંસારમાં કોઈ નારી પાસે ન હોય એવું રૂપ-યૌવન આપની પાસે છે.. જે આપ ધારી તો એકજ પગમાં આપના દુર્ભાગ્યને અને વેદનાને ધક્કો મારી શકો છો.”

કંઈક ગંભીર સ્વરે મલયસુ દરીએ કહ્યું : “ રાધિકા, તારો મનોભાવ, હું પ્રથમથીજ પારખી ગઈ હતી... રૂપ અને યૌવનને બળરુ અનાવનારી સ્ત્રીઓ કદી શોભાડપ હોતી નથી. અને હું તો એક નાના પરિવારની કુળવધૂ છું.. એક બાળકની માતા પણ છું...હું રૂપયૌવનને મારી સંપત્તિ માનતીજ નથી...રાધિકા જે કોઈપણ સમયે નબ્ત થઈ શકે તે સંપત્તિ ગણાય જ નહિ. મારી સંપત્તિ તો શિયળ અને પાતિવ્રત્ય છે. દરેક આર્થસ્ત્રીનું આ સિવાય અન્ય કોઈ સમૃદ્ધ ધન હોતું નથી.”

“ દેવી, આપની વાત સાચી છે, પરંતુ ધણી પ્રસંગે એવા આવી ચડે છે કે માનવીએ પોતાના નક્કી કરેલાં મૂલ્યોમાં પરિવર્તન કરીને પ્રસંગને વધાવી લેવાનું કહાપણ બતાવવું પડે છે. જો આપ ઈચ્છો તો મહારાજા કંદર્પદેવના પટરાણી બની શકો છો.. આ મહાન નગરીનાં સ્વામિની બનીને હજારો દાસ દાસીઓ પર અધિકાર ભોગવી શકો છો... અને મહારાજા પોતે આપના અન્વેષણના દાસ બનીને રહેશે, આપ જેમ કહેશે તેમ વર્તશે.. આપના આ સુદર દેહ પર મૂલ્યવાન અલકાગેતું તેજ રમતું થશે. દેવી, આપનાં સધળાં દુઝો એક પળમાં પલટી જશે—આપ ધન્ય બની જશો... એક સામાન્ય પરિવારમાંથી આપ રાજ-રાણીનું ગૌરવ પ્રાપ્ત કરી શકશો.”

મલયનું મન આ શબ્દો સાંભળીને જરાયે ઉજ્જ્વળ કે ઉત્તર ન બન્યું...તે શાંત હાથે રાધિકા સામે જોઈ રહી.. કશો ઉત્તર ન વાળ્યો. રાધિકાના મનમાં થયું કે મલય કંઈક વિચારમાં પડી ગઈ છે...મારી વાત એને કંઈક પ્રીતિકર લાગી છે. મલયને મૌન જોઈને રાધિકાએ કહ્યું : “ દેવી, મેં આપને આ સત્ય કહ્યું છે. ”

“ રાધિકા, મહારાજાનું મન જાણ્યા પછી જ તેં આ વાત કહી છે ને ? ”

“ હા દેવી ..”

“પણ મારું મન જાણ્યા વગર તેં મહારાજની વાત કેવી રીતે સ્વીકારી ? મારા મનની તને ખબર છે ? તારા મહારાજ પાસે તો એક નાનો એવો પ્રદેશ છે...પરંતુ મને કોઈ ત્રણ લોકનું રાજ આપવા માગે તો પણ હું મારું શિયળ વેંચવા કદી તૈયાર ન થાઉં. રાધિકા, આવી અદ્વિતીય સુખો કરતાં હું મોતને ભેટવામાં વધારે સુખ માનું છું. હું જોઈ શકી છું કે તારા હૈયામાં ઉભરાતી સહાનુભૂતિ મારા દુઃખ પ્રત્યે નથી...પરંતુ તારા મહારાજના દેહસુખ પ્રત્યે છે. !”

વચ્ચેજ રાધિકા બોલી: “દેવી, મને આપના દુઃખ પ્રત્યે સહાનુભૂતિ છે...”

“તો મારું એક કામ કરી શકેશ ?”

“એક નહિ, એકસો કામ કરી શકીશ.”

“તું નહિ કરી શકે. બાંદી ગમે તેટલી મહાન હોય છતાં એ બિચારીજ હોય છે...”

“આપ મને એકવાર કામ દર્શાવો...”

મલય મંજીર સ્વરે બોલી: “જે તને મારા દુઃખ પ્રત્યે સહાનુભૂતિ હોય તો મને આ મહેલમાંથી બહાર નીકળી જવામાં સહાયક થા. હું અહીંથી છૂટ્યા પછી મારા માર્ગ શોધી લઈશ.”

રાધિકા અચાંખનીને મલય સામે જોઈ રહી. મલયે પ્રસન્ન સ્વરે કહ્યું: “રાધિકા, મહારાજના દેહસુખ ખાતર કદાચ તેં આવી વાતો કરીને અનક સ્ત્રીઓને સપડાવી હશે..પરંતુ મારા પ્રશ્નમાં તું અને તારો રાજ સાપ ખાઈ ગયા છો. જે સ્ત્રી પોતાના જીવનનું સૌન્દર્ય શિયળમાં જોતી હોય છે તે સ્ત્રી કોઈપણ પ્રલોભનને વશ થતી નથી. હવે તું મને આવી નિર્બળ અને ગલીચ વાત કહેવાનું સાહસ કરીશ નહિ. કારણ કે મારો નિશ્ચય ખુદ ઈન્દ્ર પણ પલટાવી શકે એમ નથી.”

રાધિકા મલયના ગૌર-સુદર અને તેજોમય વદન સામે સ્થિર નજરે જોઈ રહી. તેના મનમાં થયું, આટલા દુઃખ વચ્ચે પણ આ નારી કેટલો અર્વ રાખે છે ? આ બિચારીને ખબર નથી કે રાજા કે દર્પદેવના પીંજરમાં પૂરાયેલાં પંખી કોઈ કાળે છટકી શકતાં નથી... છટકી શક્યાં નથી ! અને મહારાજ પોતાનું ધાયું કયાં વગર રહેતા નથી. તે બોલી : “ દેવી, આપ સમજ્યાં હોત તો ધણું સારું પરિણામ આવત.”

“ રાધિકા, મોતથી ભયંકર પરિણામ અન્ય કોઈ નથી... અને એ પરિણામ માટે હું હરપળે તૈયાર રહું છું.” મલયે કહ્યું.

ત્યાર પછી રાધિકા નમન કરીને ચાલી ગઈ.

મલય અનેક વિચારો કરતી કરતી શય્યામાં પડી ગઈ. તેના મનમાં થયું, આ મહેલમાંથી નીકળવાનો કોઈ માર્ગ મળી આવે તો આ બધી પીડાનો અંત આવે... જો પુરૂષનો પોપાક પ્રાપ્ત થઈ શકે તો પણ છટકવાનો પ્રયત્ન કરી શકાય. આ માટે રાધિકાનો સહારો લેવો પડશે... અને ખુશ રાખવા ખાતર તે જરૂર આ કામ કરશે.

બીજો દિવસે સવારેજ મલયચુંદરીએ ધણાજ પ્રેમભર્યા શબ્દો બિછાવીને રાધિકાને ખૂબજ પ્રસન્ન કરી અને રાધિકાએ મલયને પ્રસન્ન રાખવા ખાતર એક ધોતી, ઉત્તરીય, પાંચ વગેરે લાવી આપ્યા.

મલયે પુરૂષનો આ પોશાક પોતાના શયનખંડમાંજ રાખ્યો... તક મળે ત્યારે છટકવામાં સરક્તા પડે એવા આશયથી.

રાધિકાને આવી કોઈ કદવના નહોતી આવી.. કારણ કે મહેલની ચોકી એટલી નક્કર હતી કે એક પંખી પણ પ્રવેશી શકે નહિ. એ સિવાય તેણે એમ પણ માનેલું કે આ રીતે મલયને પ્રસન્ન રાખવાથી કદાચ મામલો થાળે પડે... મલયના અંતરમાં મહારાજ પ્રત્યે પ્રેમભાવ પણ પ્રગટે.

એજ રાતે રાધિકાએ ફરીથી મહારાજનો પ્રશ્ન છેડવા ખાતર કહ્યું : “દેવી, આપે પુરૂષનો પોષાક તો મંગાવ્યો, પણ ધારણ તો ન કર્યો.”

“રાધિકા, માનવીનું ચિત્ત ભારે ચચળ હોય છે...કઈ પળે કઈ ધૂન ઊઠી કરે અને ભાંગી નાખે તે કદપણ સહજ નથી. પહેલાં મને થયેલું કે પુરૂષવેશ ધારણ કરીને દર્પણમાં જોઉં...પરંતુ એ પોષાક જોઈને થયું...આવો પોષાક સ્ત્રીને શોભે જ નહિ.”

“દેવી, આવતી કાલે મહારાજ પધારશે...મેં દિવસથી તેઓ ખાનગીના ગામડે ગયા છે...આવતી કાલે આપ આ પોષાક ધારણ કરીને મહારાજને આશ્ચર્યચકિત કરો તો કેવું સારું ?”

“પગલી, પરપુરૂષને આશ્ચર્યચકિત કરવાનો દોષ મારે શા મટે વહોરવો જોઈએ ? જો તું મને સૂક્તિ અપાવી શકે તો હું તને જીંદગી સુધી નહિ બૂલું...અને તારો ઉપકાર સદાય હૈયે રાખીશ.”

“દેવી, આવું સાહસ ખેડવા કરતાં આપ મહારાજનાં સ્વામિની બની જાઓ તો વધારે સારું...મહેલની ચોકી એટલી મજબૂત છે કે એક ચકલું પણ ફરકી શકે નહિ. વળી આપને સંભાળી રાખવાની જવાબદારી મારા માથે છે...જો હું આપને ગમે તે ઉપાયે મહેલ બહાર મોકલી આપું તો મહારાજ મારું જ મસ્તક ધડથી અલગ કરી નાખે તેવું છે.”

“તો તું પણ મારી સાથે આવ...”

“કઈ તરફ ?”

“દેશ કંઈ નાનો નથી. આપણે બંને કોઈપણ નિરાપદ સ્થળે પહોંચી જઈશું.”

“દેવી, આવો કોઈ વિચાર આપ કરશો નહિ...રૂપવતી સ્ત્રી આટલે ચારે તરફ વિપત્તિ ઊભી જ હોય છે. એવી વિપત્તિમાં સપડાવા

કરતાં આપ જો મહારાજના પ્રેમનો સત્કાર કરો તો આપનું જીવન નિશ્ચિંત અને હિંગવળ બની જાય.”

“રાધિકા, ગઈ રાતે જ મેં તને કહ્યું હતું કે મારી સમક્ષ ફરીથી આવી વાત કરીશ નહિ...તું એક વાત હૈયામાં કોતરી રાખજે કે મારે મન શિયળ જેવું મહાન સુખ ખીજી કોઈ નથી. મારો આ નિશ્ચય કોઈ શક્તિથી તૂટી શકે એમ નથી.”

રાધિકાના મનમાં થયું, આ નારી ભયથી કે લોભથી કોઈ કાળે વશ થાય એમ નથી. આવી સ્ત્રીઓ માત્ર પ્રેમથી જ પલાળે છે... સહાનુભૂતિથી જ વશમાં આવે છે !

ખીજે દિવસે મહારાજ આઠ્યા અને સહુથી પ્રથમ રાધિકાને મળ્યા. રાધિકાએ સ્પષ્ટ શબ્દોમાં પોતાનો અભિપ્રાય જણાવ્યો : “કૃપાવતાર ! આજ પર્વત આપની ઈચ્છાને તાબે થયેલી સ્ત્રીઓ જેવી મલયસુદરી નથી. ‘મેં’ એને સમજવવામાં કોઈ ક્યાશ નથી રાખી...ભય કે લોભને તો તે મનમાં ચે સ્થાન આપતી નથી...આપ જો એના પ્રત્યે બળ પ્રયોગ કરશો તો એ કદી પણ જીવતી આપના હાથમાં નહિ આવી શકે જો આપ ધૈર્ય રાખી શકવાને સમર્થ હો તો પ્રેમ અને માર્દવતાથી વશીકરણ વડે જ આ સ્ત્રી આપના વશમાં આવી શકશે.”

બળપ્રયોગ કરવાની ઈચ્છા સાથે આવેલો કંદર્પદેવ પોતાની પ્રિય દાસીના આ શબ્દો સાંભળીને વિચારમાં પડી ગયો.

ત્યાર પછી તે બોલ્યો . “ રાધિકા, તારી વાત બરાબર છે .. એકાદ સપ્તાહ સુધી ધૈર્ય રાખવામાં મને કોઈ વાંધો નથી અને એ દરમિયાન તું એનું મન પચાળવાનો પૂરતો પ્રયત્ન કરી શકીશ અને હું પણ એના મનમાં મારા પ્રત્યેનો જીવ જગાડવાનો પૂરતો પ્રયાસ કરી લઈશ ”

આ પ્રમાણે રાધિકા સાથે નક્કી કરીને કંદર્પદેવ મલયસુદરીને

અળવા ગયો. રાજાએ ધણી જ વિનમ્ર ભાવે મલયનાં કુશળ પૂછ્યા
...કોઈપણ પ્રકારનો સંકોચ ન રાખવાની વિનંતિ કરી અને વાત
વાતમાં એવી ખાતરી પણ આપી કે તારી ઈચ્છા વિરૂદ્ધ કોઈ પણ
કાર્ય હું નહિ કરૂં...મારા તરફનો કોઈ ભય રાખીશ નહિ.

આ રીતે મીઠી મધ અરતી વાત કરીને રાજા વિદાય થયો.

પરંતુ બલસારના અનુભવથી મલયસુંદરી ક્રુષ્ટ પુરુષોનાં મન કેવાં હોય
છે તે સમજી ગઈ હતી.

ત્રણેક દિવસ ખીજા વીતી ગયા.

સંધ્યા પહેલાં રાજા કંદર્પદેવ પોતાના રાજલવનના એક વિશાળ
ઝૂંપામાં ગાદી તર્કિયે બેઠો હતો...એની બાજુમાં મૈત્રેયનું પાત્ર
પડ્યું હતું...અન્ય કોઈ દાસ દાસીઓ ત્યાં નહોતાં; એની રાણીઓ
પણ અન્ય ખડેમાં બેઠી હતી.

બરાબર આ સમયે રાજાની નજર આકાશ તરફ ગઈ...
સ્વાભાવિક રીતે તે મલયસુંદરીને કેવી રીતે વશ કરવી તેના
વિચારો કરી રહ્યો હતો. અચાનક તેની નજર આકાશ માર્ગે ઉડીને
રાજલવન તરફ આવતા એક પોપટ પર પડી. આમ તો સંધ્યા
પહેલાં દરેક પંખીઓ પોતપોતાના માળા તરફ જઈ રહ્યાં હતાં.
પરંતુ આ પોપટની ચાંચમાં એક પરિપક્વ દેખાતું આમ્રફળ હતું...
એટલે કંદર્પદેવ આશ્ચર્યભરી નજરે તેના સામે જોઈ રહ્યો. તેના
મનમાં થયું કે આવું સરસ આમ્રફળ પોપટ કેવી રીતે ઉપાડીને કેવી
રીતે આવી શક્યો ?

ત્યાં તો પોપટ ઝૂંપા પરથી પસાર થયો...અને ચાંચમાંથી
આમ્રફળ છટકી ગયું... છટકેલું આમ્રફળ સીધું ઝૂંપામાં બેઠેલા
કંદર્પના બોળામાં પડ્યું...પોપટે પોતાના શ્રમ નિષ્ફળ થયો જોઈ
શ્લેષિ અને એકવાર પડેલા આમ્રફળ તરફ નજર કરી તે પોતાના
નિવાસ તરફ ઉડી ગયો.

બોળામાં પહેલું આમ્રફળ જોતાં જ રાજાનું ચિત્ત અતિ પ્રસન્ન થઈ ગયું. તેના મનમાં થયું ...નગરીની ઉત્તરે છિન્નરંક નામનો અતિ વિષમ અને સંઘનવનવાળો પહાડ છે...એ પહાડના એક દુર્ગમ શિખર પર બારે માસ ફેરી આપે એવું આમ્રવૃક્ષ છે. આ આમ્રવૃક્ષ પર કોઈ માનવી જઈ શકતું નથી. અવશ્ય આ પોપટ ત્યાંથી જ આમ્રફળ લાવ્યો લાગે છે અને મારા નસીબે તેની ચાચમાથી છટકીને મારા બોળામાં આવી પકડ્યું લાગે છે...

કન્કતુએ આવું આમ્રફળ મળે એ સામાન્ય વાત નહોતી. રાજાએ તે ફળ ખાવાનો વિચાર કર્યો અને એક દારૂને બોલાવવાને તેણે મનથી સંકલ્પ કર્યો.

ત્યાં વળતી જ પળે તેના મનમાં થયું કે આ આમ્રફળ મારે મલયને જ મોકલવું જોઈએ. આવું સુંદર ફળ જોઈને એના દિલમાં મારા પ્રત્યે ભાવ પ્રગટશે અને એ ભાવ પ્રેમમાં પલટાશે.

આમ વિચારી તેણે આમ્રફળ એક આળિયામાં સંજાળપૂર્વક મૂક્યું અને સવારે પોતે જાતે જઈને મલયને દેવાનું નક્કી કર્યું.

બીજે દિવસે સવારે સ્નાનાદિથી નિવૃત્ત થઈ, એક સુવર્ણના ચાળમાં આમ્રફળ રાખી એક સેવકને સાથે લઈને તે મલયના નિવાસ તરફ રવાના થયો.

મલયસુ દરી પ્રાતઃસ્મરણ કરીને સ્નાનગૃહમાં ગઈ હતી. આ જાવનમાંથી છટકવાને કોઈ ઉપાય તેને સ્મૃતો નહોતો અને વાર વાર તે મનથી પંચપરમેષ્ઠિનું સ્મરણ કરતી હતી.

રાજા કંદર્પદેવ જાવનમાં આવ્યો ત્યારે મલયસુ દરી સ્નાનગૃહમાં હતી. રાધિકા પણ સ્નાનગૃહમાં હતી અને મલયને પ્રસન્નતાપૂર્વક કરાવી રહી હતી.

રાજા મલયના ખંડમાં હાથમાં આમ્રફળનેા ચાળ લઈને એક આસન પર મલયના આગમનની રાહ જોતો બેઠો.

પ્રકરણ ૨૬ મું :

: વીંઝાતો કોરડો !

રેન્ડાનાદિથી નિવૃત્ત થઈ, સાદાં વસ્ત્રો પહેરીને મલયમ્મ દરી પોતાના ખંડમાં દાખલ થઈ અને મહારાજને બેઠેલા જોઈ તે રિચર લાવે બિભી રહી ગઈ. કંદર્પદેવે મલયના રૂપથી ઇલકાતા દેહ સામે નજર કરીને કહ્યું : “મલય, તારું ચિત્ત તો પ્રસન્ન છે ને ?”

“પિતાની ઇચ્છામાં પુત્રીને કોઈ પ્રકારની અપ્રસન્નતા ન હોય આપ કૃપાળુ છોને ?”

મલયના આ શબ્દોથી કંદર્પના હૈયા પર એક ઝલ્લુઝલ્લાટી રમી ગઈ. તે બોલ્યો : “પ્રિય મલય, આ રીતે તું બોલે તે બરાબર નથી. આમ જો...તારા માટે હું એક અલભ્ય વસ્તુ લાવ્યો છું.” કહી કંદર્પદેવે સુવર્ણની થાળીમાં ઢાંકેલા આભ્રક્ષને બહાર કાઢ્યું અને કહ્યું : “આ ઝતુમાં દુર્લભ ગણાતું આ આભ્રક્ષ હું તારા ચિત્તની પ્રસન્નતા અર્થે લાવ્યો છું.”

આભ્રક્ષ જોઈને મલય ચમકી બિહી તાપસુનિએ આપેલી ઔષધિ યાદ આવી. તેના મનમાં થયું, અનંત પાપો વચ્ચે પણ કોઈ પુણ્ય થયું લાગે છે...શિયળની રક્ષાતું સાધન પાસે હોવા છતાં કેરીના રસના અભાવે આજ પર્યંત તેનો ઉપયોગ થઈ શક્યો નથી. પુણ્યના પ્રભાવે જ આ કેરી મળી લાગે છે. તે પ્રસન્ન સ્વરે બે હાથ જોડીને બોલી : “મહારાજ, હું ધન્ય બની ગઈ.”

મહારાજ કંઈપણે કેરીવાળું પાત્ર એક તરફ ચૂકીને કહ્યું :
“આજ તું આ ઉત્તમ વસ્તુનો ઉપયોગ કરજો અને મારા પ્રેમભાવ
પાછળ કેટલી બધા અને ભક્તિ ભરી છે તેનો વિચાર કરજો. દેવી,
હું તને એક વચન આપુ છું કે તું મારી પ્રિયતમા બનીશ તો
હું તને પટગણીના પટે સ્થાપીશ અને તારી આજ્ઞાને જીવનભર
મસ્તકે ધારણ કરતો રહીશ.”

મલયસુદરી બોલી : “મહારાજ, આપની ઉદારતા, પ્રતિષ્ઠા
અને કર્તવ્યશુદ્ધિને આવા વિચારોથી કલંકિત ન કરો.”

“મલય, બળાત્કારથી તને મારી બનાવવામાં સાચો આનંદ
નથી...એટલા ખાતર જ હું ધૈર્ય ધારી રહ્યો છું...પરંતુ મારા
હૃદયમાં રહેલા સદ્ભાવનો તને ખ્યાલ જ નથી આવતો..સંસારમાં
દરેક પ્રજાની એક મર્યાદા હોય છે..ધૈર્યની પણ મર્યાદા હોય છે.
પ્રિય, હું આવતી કાલે સંધ્યા સમયે આવીશ...એ દરમિયાન તું
તારા ભવિષ્યનો અને મારી ઉદારતાનો વિચાર કરી લેજો.”

મલય કંઈ બોલી નહિ.

રાજા આવ્યો ગયો. રાજના ગયા પછી થોડીવારે રાધિકા આવી
અને બોલી : “દેવી, મહારાજની પ્રસન્નતા અને ઉદારતાને આપ
અવગણ્યો નહિ.”

“રાધિકા...આ પ્રશ્ન મારા જીવનનો છે...દાસીની શુદ્ધિ પર
જીવનના પ્રશ્નનો વિચાર શોભે નહિ તારે આ સંબંધી કોઈ વાત
મારી આગળ ન કહેવી.”

રાધિકાએ કહ્યું : “દેવી, આપ મને ક્ષમા કરજો...હું કેવળ
આપના પ્રત્યેની મમતાના અંગે જ કહું છું. આમાં મારો કોઈ
સ્વાર્થ નથી.”

“દાસ દાસીઓ પોતાના સ્વાર્થની પ્રસન્નતા પ્રાપ્ત કરવા ખાતર
પોતાની શુદ્ધિને પણ લીલામ કરે છે.”

રાધિકા સ્થિર નજરે મલય સામે જોઈ રહી એના મનમાં થયું...આ નારીને પોતાના રૂપનો ધનક છે...આવતી કાલે રાતે એ નબ્ત થઈ જશે. કંઈ દેવની ઈચ્છાનો અવરોધ આજ પર્વત કોઈ કરી શક્યું નથી.

રાધિકા નમન કરીને અન્યત્ર ચાલી ગઈ

મલયે વિચાર કર્યો..તાપસમુનિએ આપેલી દિવ્ય જડીબુટ્ટીને પ્રયોગ મધ્યાહ્ન સમયે સહુ આરામ કરતા હોય ત્યારેજ કરવો તેણે આત્મક્રોધ સલાખીને ચોકકસ રથગે મૂકી દીધું.

પરંતુ એકાદ પ્રકર વાતે હશે ત્યાં રાગ કંઈ દેવનો એક બધ રથ આવ્યો. તેની સાથે ચાર સશસ્ત્ર સ્ત્રી ચોકિયાતો પણ આવી અને રાધિકાને રાખણા કહી “મહારાજની આજ્ઞા છે કે દેવી મલયસુદરીને લઈને આપ સત્વર મહારાજના અંત પુરમાં પધારો..મહારાજ દેવી મલયસુદરીને પોતાની પાસેજ રાખવા માગે છે.”

રાધિકાએ આ સમચાર મલયને આપ્યા અને કહ્યું ‘દેવી, આપે મારી વાત સ્વીકારી હોત તો આવું પરણામ ન આવત’

“રાધિકા, કંઈ ચનને અંગે માત્ર પતન હાય છે..એજ એની શુદ્ધિ છે, તું તૈયારી કર..મારો નેશ્વર કોઈ સંગોનાં પણ ફરે એમ નથી.”

રાધિકા મલયની હિંમત જોઈને અચાંચ પની ગઈ અને પોતાનાં વસ્ત્રો લેવા ચાલી ગઈ.

મલયે છૂપાવી રાખેલો પુરૂષનો પોતાક અને મીન વસ્ત્રોની એક પોટલી બાંધી લીધો..આત્મક્રોધ પણ સંજ્ઞાગૂર્વક પોતાની પાસે રાખ્યું. ત્યાર પછી થોડી જ વારમાં તે રથમાં એનીને રાજભવન તરફ જવા રવાના થઈ ગઈ.

રાજભવનના અંત.પુરના એક ખાંડમાં મહારાજાએ મલયના

નિવાસની વ્યવસ્થા કરાવી રાખી હતી. મલયને લઈને રાધિકા તે ખંડમાં ગઈ. થોડી જ વારમાં ભોજનનો યાજ્ઞ આવી ગયો . રાજની રાણીઓ પણ આ નવા પ ખીને ભેવા આવી ગઈ અને મલયસુંદરીનું રૂપ નિહાળીને દાંતમાં આગળા ધાડવા માડી.

રાણીઓને વિદાય કરી પછી રાધિકાએ મલયને જમવા ખેસ વાની વિનતી કરી.

મલય જમવા બેઠી એટલે રાધિકાએ કહ્યું . “ દેવી, આમ્રફળ તો આપ સાથે લાવ્યા હતા...”

“ હા રાધિકા, એનો છિપયોમ હું મધ્યાહ્ન પછી કરીશ.” કહી મલયે ભોજનનો પ્રારંભ કર્યો

મધ્યાહ્ન સમયે મલય ખંડ દ્વાર અંદરથી અટકાવીને આરામ કરવાના બહાને એક આસન પર બેઠી ..રાધિકા પણ બહારની પરસાળમાં આડે પડ્યે થઈ.

મહારાજ કંદર્પદેવ કોઈ કામ અંગે બહાર પર ગયા હતા અને તેઓ મોડેથી આવવાના હતા.

પણ મલયને આ કશી ખબર નહોતી.. તેણે તો મળેલા એકાંતનો લાભ લેવાનો વિચાર કર્યો અને કેશ કલાપના અબોડામાં છૂપાવેલી જડી કાઢી, કેરીના રસ સાથે ઘસી મનમાં નવકારમ ત્રતુ રમરણુ કરીને કપાળમાં તેતુ તિલક કર્યું.

વનસ્પતિઓ અજન્મ શક્તિ ધરાવતી હોય છે.. ફરેકમાં રસ ગુણુ, વીર્ય, ત્રિપાક અને પ્રભાવ્યુક્ત શક્તિ પડી જ હોય છે. આ જડીબુટ્ટીમાં જાતિ પરિવર્તન કરતી પ્રભાવિક શક્તિ હતી. કપાળમાં તિલક કરી પછી વનસ્પતિના પ્રભાવની અસર કપાલાશ્રિતના મર્મ સ્થાનથી શરૂ થઈ અને સમગ્ર દેહના ધીરે ધીરે વ્યાપ્ત બની ગઈ.

લગભગ અર્ધ ઘટિકાના સમયમાં મલયસુંદરી એક રૂપવાન

નારીમાંથી અતિ સૌમ્ય, સુંદર અને તેજસ્વી પુરૂષરૂપે બની ગઈ. તેના ઉન્નત ઉરોજ પ્રચંડ છાતીમાં પલટાઈ ગયા ..તેના ચહેરા પરની સુ દરતા વધારે ખીલી ઊઠી...પરંતુ સાથોસાથ ઉત્તમ પુરૂષના લક્ષણો દેખાવા માડ્યાં.

મલયે દર્પણમાં નજર કરી. તે દર્પણમાં દેખાતી પોતાની પુરૂષા-કૃતિ સામે જોઈને ખોલી : “ હવે તું નિર્ભય થઈ ગઈ . તારા શિયળને કોઈ આંચ નહિ આવે . હવે રાજા કદર્પ આવે કે ખુદ કદર્પદેવ આવે તો પણ તે કેશું કરી શકશે નહિ ..”

ખરેખર કોઈ પણ વિજ્ઞાન પાછળ અનંત શક્તિ અને ચમત્કાર ભર્યા જ હોય છે. વનસ્પતિ વિજ્ઞાનની આ એક પ્રાકૃતિક શક્તિ હતી. એ શક્તિનો આજ મલયને લાભ મળી ગયો હતો ..પોતાનું જાતિ પરિવર્તન જોઈને મલયને આશ્ચર્ય કરતાં હર્ષ વધારે થઈ રહ્યો હતો...પોને સપૂર્ણ રૂપે પુરૂષ બની ગઈ છે એ જાણ્યા પછી તેણે પોતાની પોટલીમાં રાખેલાં પુરૂષનાં કપડા કાઢ્યાં અને તે ધારણ કરી લીધા...અને પોતે કાઠી નાખેલાં આરતનાં વચ્ચે એ પોટલામાં પાછાં આધી દીધાં.

આ પ્રમાણે વચ્ચે બદલાવીને તેણે દિવ્ય જડી પોતાના કેશમાં ગોઠવી દીધી અને પાદ વડે કેશ બંધનને છૂપાવી દીધા.

પરંતુ તેની સામે એક પ્રશ્ન ઊભો થયો...હવે અહીં થી છટકવું કેવી રીતે ?

આ પ્રશ્નનો ઉત્તર તેને મળી શક્યો નહિ...કારણ કે એક રાજાના અતપુરના અજાણ્યા અને સુદર પુરૂષને જોઈને સહુ ચમકશે અને હો હો મચી જશે ..એ સિવાય અંત:પુરમાંથી બહાર જતા વખતે ચોક્કસાનોની નજર ચૂકાવવી પણ સહજ નથી.

કે ઈ હરકત નાહે ..પરિણામ મે તે આવે . હવે શિયળને સ્વામીની મળી ગઈ છે !

આ રીતે પોતાના વ્રતના રક્ષણ અંગે નિશ્ચિંત બનેલી મલયસુંદરી કોઈપણ લય કે પરિસ્થિતિનો મુકાબલો કરવા મનથી તૈયાર થઈ ગઈ.

આમ મનથી નિશ્ચય કરીને તે શય્યા પર આડે પડખે થઈ... લગભગ બેએક ઘટિકા પછી તેણે આસ્તેથી પોતાના ખંડનું દ્વાર ખોલ્યું. બેધુ તો રાધિકા અને બીજી એક દાસી નિદ્રાધીન થઈ ઘોરતાં હતી...

મલયસુંદરી સાહસ કરીને ખડબહાર નીકળી અને પરસાળમાં આવી. પરસાળના દ્વાર પાસે જતાંજ બે સુંદર દાસીઓ સામી મળી અને આ નવજવાનને જોતાં જ બંને દાસીઓ ચમકી બેઠી. આ સુદર તરુણ અહીં ક્યાંથી આવ્યો હશે ?

બંને દાસીઓ સાકેતિક લાપામાં કંઈક વાત કરીને તરત પાછી વળી ગઈ.

મલય પરસાળના દ્વાર પાસે જ બેસી ગઈ. કારણ કે થોડે જ દૂર સશસ્ત્ર સ્ત્રી પ્રહરીઓ બેઠી હતી.

બંને દાસીઓ મહારાજની રાણીઓની મુખ્ય દાસીઓ હતી. બંનેએ પોતપોતાની સ્વામીની પાસે જઈ એક સુદર અને કામદેવ જેવા પુરુષના આગમનની વાત કરી.

અને એકાદ ઘટિકામાં તો રાજા કે દર્પદેવની આઠેય રાણીઓ આ સુદર પુરુષને જોવા આવી પહોંચી... એની સાથે દાસીઓનું જૂથ પણ આવી પહોંચ્યું. અને પુરુષરૂપી મલયને જોતાં જ દરેક સ્ત્રીઓના હૈયામાં આનંદ ઉભરાવો શરૂ થયો.

જે રાજભવનમાં અત્યારે પુરમાં એક ચક્રણું પણ પ્રવેશી શકે નહિ, તે સ્થળે આવો સુંદર નવજવાન કેવી રીતે આવ્યો હશે ?

પણ આ પ્રશ્ન રાણીના હૈયામાં જાગૃત થયો નહિ... દરેક રાણીઓના અને દાસીઓના નયનો આ સુંદર પુરુષને આખની

પાંપણમાં મઢી શેવા ઈચ્છતાં હતા એક રાણીએ આગળ આવી મૃદુ મ જીલ સ્વરે કહ્યું : “આપ કોણ છો ?”

“એક ભૂલો પડેલો વટેમાર્ગ.”

“વટેમાર્ગ ? પણ આપ અહીં કેવી રીતે આવ્યા ?”

“મને પણ તે વાતનું આશ્ચર્ય થાય છે...પરંતુ આપ કોઈ મનમાં કશું લાવશો નહિ . હું ચાલ્યો જઉં છું...”

મોહ પામેલી રાણીઓ અને દાસીઓ મલયની આસપાસ ઘેરે વળીને ઊભી હતી . એક રાણીએ કહ્યું . “ઓ સુ દર પુરુષ, તું અમારા સદ્ભાગ્યે જ અહીં આવી ચડ્યો છે . હવે અમે તને ક્યાંય નહિ જવા દઈએ . તારે અમારા અતિથિ તરીકે રહેવાનું છે.. તારું નામ શું ?”

“સુ દરસેન...”

“ધણ જ સુંદર નામ...” એક તરૂણી દાસી ખેલી ઉઠી.

ત્યાં તો રાધિકા પણ આવી પહોંચી અને આ સુ દર પુરુષને જોઈને ચમકી.. અને જ્યારે તેની નજર મલયના પોષાક પર ગઈ ત્યારે તેને થયું ..આ પોષાક તો મેં દેવીને લાવીને આપ્યો હતો . આ પુરુષ પાસે ક્યાંથી આવ્યો હશે ? તે મલયની સામે આવીને ધારી ધારીને જોવા માંડી...ઉન્નત ઉરોજ કયા અદ્રશ્ય થઈ ગયાં ? શું આ ખરેખર કોઈ પુરુષ હશે ? તો પછી મલયસુદરીને આપેલાં વસ્ત્રો આની પાસે ક્યાંથી ?

રાધિકા મનનું સમાધાન કરે તે પહેલાં જ રાણીઓએ આ સુ દર પુરુષને પોતપોતાના આવાસમાં અવવાની પ્રાર્થના કરવા માંડી. કોઈએ ભોજન માટે વિનંતિ કરી...કોઈએ મૌર્યનું પાન કરવાની ઈચ્છા દર્શાવી...કોઈએ પોતાની રમત રમવાની માગણી કરી ..

અને એજ વખતે એક દાસીએ આવીને મહારાજના આગમનની સૂચના આપી...પરંતુ કોઈ રાણીએ કે કોઈ દાસીએ અહીંથી ખસી જ નહિ...જાણે મંત્રસુગંધ બનીને મલયસુદરી સામે જોવા માંડી...

વીંઝાતો કોરડો !

૨૪૭

અને કંઈપણે જ આવ્યો. આ બધું જોતાં જ તેના આશ્ચર્યની સીમા ન રહી...તેણે બધાને ખસી જવાની આજ્ઞા કરી...અને આ નવજવાન સામે જોઈને કહ્યું. “ તું કોણ છે ? અહીં કેવી રીતે આવ્યો છે ? ”

મલયસુંદરીએ કહ્યું. “ મહારાજ, હું એક વટેમાગુડ છું...કર્મ સંયોગે અહીં આવી પડ્યો છું. મારે જવું છે પણ બધી સ્ત્રીઓ મને જવા જ દેતી નથી.”

રાજા આ નવજવાન સામે ધારી ધારીને જોઈ રહ્યો. આંખો તો મલયસુંદરી જેવી જ આકર્ષક અને સુંદર છે...પણ આ સ્ત્રી નથી... પુરુષ જ છે...કોણ હશે ? તેણે ખીજે પ્રશ્ન કર્યો : “ તારું નામ શું ? ”

“ સુંદરસેન...”

“ તને અહીં આવતાં કોઈએ અટકાવ્યો નહિ ? ”

મલયસુંદરીએ કશે ઉત્તર ન આપ્યો.

રાધિકા થોડે દૂર ઊભી હતી. તેની સામે જોઈને રાજાએ પ્રશ્ન કર્યો :

“ મલય શું કરે છે ? ”

“ દેવી તો સૂતા છે.. ”

“ એને જમાડ અને મારા આગમનના સમાચાર આપ...”

રાધિકા ચાલી ગઈ...રાજાએ ચોકિયાત પ્રહરીઓને બોલાવીને કહ્યું : “ આ અજાણ્યો પુરુષ અંત પુરમાં કેવી રીતે દાખલ થઈ ગયો છે ? ”

ચોકિયાતોએ કહ્યું : “ મહારાજ, અમે આ પુરુષને અંદર દાખલ થતો જોયો જ નથી.”

“ તો શું આકાશમાંથી કૂદી પડ્યો હશે ? ”

“ મહારાજ, અમે સત્ય કહીએ છીએ.”

મહારાજ મલયસુંદરીને પ્રશ્ન કરવા જાય તે પહેલાં જ રાધિકા દોડતી આવી અને ગભરાયેલા સ્વરે બોલી : “ મહારાજ, દેવી નથી..”

“ તો જય ક્યાં ? ” રાજ પણ હાફેળો ફાફેળો બની ગયો અને ચોંકિયાતો સામે જોઈને બોલ્યો : “ કોઈ સુંદર સ્ત્રીને ભવનમાંથી બહાર જતી જોઈ છે ? ”

“ ના, મહારાજ...”

“ મહારાજ... મહારાજ... મહારાજ... રાધિકા... અંતઃપુરમાં તપાસ કર.. ક્યાંય છૂપાઈ તો નથી ગઈ ને ? ”

રાધિકાએ વિનમ્ર સ્વરે કહ્યું : “ મહારાજ, આ પુરૂષ પહેરેલો પોશાક મેં દેવીને આપ્યો હતો, તેજ છે...”

“ હે... પહેલાં તપાસ કરો...” રાજએ કહ્યું : ત્યાર પછી પ્રહરી સામે જોઈને કહ્યું : “ આ નવજવાનને પકડી બંધનઅસ્ત બનાવો..”

તરત મલયસુંદરીને બંધનઅસ્ત બનાવી.

રાજએ પોતાની રાણીઓ અને દાસીઓને ચાલ્યા જવાની આજ્ઞા કરી અને આખાં અંતઃપુરની તપાસ કરાવી... પરંતુ મલયસુંદરી મળી નહિ.

રાજના મનમાં ચમું... આ પુરૂષ પોતે જ મલયસુંદરી હોવી જોઈએ... અને ગમે તે પ્રકારના મંત્ર પ્રયોગથી પુરૂષ બની હોવી જોઈએ.

આમ વિચારી તેણે બંધનઅસ્ત મલયસુંદરીને ચાર ચોંકિયાતો અને રાધિકા સાથે પુનઃ ખાસ મહેલમાં રવાના કરી...

ત્યાર પછી પોતે પણ વચ્ચે બદલાવીને ખાસ મહેલ તરફ રવાના થયો.

ખાસ મહેલમાં પહોંચ્યા પછી પુરૂષ બનેલી મલયસુંદરી પાસે જઈને રાજએ કહ્યું : “ તે આ પરિવર્તન કેવી રીતે કયું ? ”

“ મહારાજ, મને આશ્ચર્ય થાય છે કે આપ સ્વાભાવિક સ્વરૂપને બનાવટી કેમ માને છે ? ”

“તો આ વઝો તારી પાસે ક્યાંથી આવ્યાં ?”

મલયસુ દરી મૌન રહી ..

રાજાએ ધણા પ્રશ્નો કયાં...પણ મલયસુ દરીને મૌન રહેવામાં જ એમ જણાયું.

મલયના મૌનતું પરિણામ ધણું વિપરીત આવ્યું...રાજા ભારે ક્રોધમાં આવી ગયો અને તેણે એક કોરડો ધારણ કરી મલયની કાયા પર વીંઝવા માંડ્યો.

મલયની પીઠ પર સોળ ઉપડી આવ્યા, પરંતુ શિયળના રક્ષણ ખાતર મલય એકશબ્દ બોલી નહિ.. એટલું જ નહિ પણ તેણે ધૈર્યપૂર્વક કોરડાને માર સહી લીધો. નારી પોતાના શિયળને સવશ્રેષ્ઠ ગણે છે.

રાધિકાએ વચ્ચે પડી મહારાજને કહ્યું : “કૃપાવતાર, આપ આ રીતે ક્રંધ કરો છો તેથી સત્ય વાત નહિ તારવી શકો...”

“રાધિકા, આ પુરૂષ અન્ય કોઈ નથી પણ મલયસુ દરી જ છે... ગમે તે પ્રકારે તેણે આ રીતે પરિવર્તન કર્યું હોય એમ સ્પષ્ટ અસંભવ છે.” ત્યાર પછી મલય સામે જોઈને કહ્યું : “કાલ સવાર મુધીમાં તું અત્યંત હઠીકત નહિ કહે તો હું તને હાથીના પગ તળે છુ દાવી નાખીશ.”

મલય મૌન રહી.

રાજા ધમધમતો ચાલ્યો ગયો.

પ્રકરણ ૨૭ મું :

: છેલ્લો વિસામો !

મીનવીના મરતક પર જ્યાં સુધી દુઃખ, વેદના અને નિરાશાના પહાડ તૂટવાના હોય, ત્યાં સુધી તેની કોઈ ચાલાકી અથવા તો પ્રયત્ન કામ આવી શકતા નથી.

મલયસુ દરીને ફેરી મળી, તેનો યોગ દુર્લભ હતો તે પણ સાંપડ્યો અને આ દુષ્ટ રાજના પળમાંથી છટકવા માટે તે જાતિ પરિવર્તન પણ કરી શકી... પરંતુ છટકી નહિ... માત્ર શિયળના રક્ષણનું કવચ મેળવી શકી અને શિયળના રક્ષણ ખાતર તેણે કોરડાનો માર સહી લીધો... તેની સુંદર પીઠ પર વી અથેલા કોરડાના ચાર પાંચ સોળ ઉઠી આવ્યા હતા અને તેની પીડા પણ અસહ્ય હતી... છતાં પોતાનો પતિવ્રત ધર્મ સાચવી શક્યાનો દૈયામાં આનંદ હતો.

માનવી જ્યારે કસોટી પર ચડે છે ત્યારે જ તેના નિશ્ચય બળની અગર પડે છે.

આવતી કાલે સધ્યા પછી હાથીના પગ તળે પીલવાની ધમકી આપીને રાજા કંદર્પદેવ આવ્યો અથો હતો અને જતી વખતે ચોકિયાતોને આજ્ઞા કરતો ગયો હતો કે, આ દુષ્ટ પુરૂષને એક ઓરડામાં પૂરી રાખજો અને કોઈપણ ઉપાયે છટકે નહિ તેની સંભાળ રાખજો "

રાધિકા પુરૂષ રૂપમાં ફેરવાયેલી મલય સાથે વાત કરવા ઈચ્છતી

હતી અને આવો માર સહન કરવા કરતાં પટરાણીનું પદ પ્રાપ્ત કરી લેવાનું સમજાવવા માગતી હતી..પરંતુ તેને તક ન મળી. મલયને ચોક્કિયાતોએ ખંડમાં પૂરી દીધી.. બહારથી તાણુ લગાવી ભગતો પહેરો ગોઠવી દીધો.

મલયે મનથી નિશ્ચય કર્યો કે.. હાથીના પગ તળે પીલાવું પડે કે કાયાના રાઈ રાઈ જેવડા ટૂંકડા થઈ જાય.. મહામૂલા સિયળ આગળ એની કોઈ વિસાત નથી. મૃત્યુ આવવાનું હોય તો તે લલે આવી પડે ? હવે કોઈ વાતની ચિંતા નથી !

મોતને ભેટવા ઈચ્છતા માનવીને બીજા કોઈ દુખો રૂપથી શકતાં નથી...

પરંતુ મલયસુ દરીને સહુભાગ્ય વારંવાર સહાયક થતાં હતાં... મલયે ધાર્યું હતું કે હવે મૃત્યુ સિવાય કંઈય વિસામો મળશે નહિ .. તેણે છટકવાનો ત્રિચાર પણ ન કર્યો . છતાં ખંડમાં પડેલા પલ્લમ પર આડે પડખે થતાં મલય જોઈ શકી કે આ ખંડ તો પોતા માટે નિયત કર્યો હતો તેજ છે.. અને આ ખંડમાં બહારના લાગ તરફ પડતો ઝરખો પણ છે.. તક મળે તો શા માટે ન છટકવું ?

આ ત્રિચાર આવતાં જ તેણે ઊભા થઈ ખંડના દારની સાંકળ વામી દીધી.. ત્યાર પછી તેણે ઝરખાનું સાંકડું દાર ખોલ્યું ...

રાત્રિનો પ્રથમ પ્રહર પૂરો થયા પછી તે જોઈ શકી કે ઝરખાની બહારના ઉપવનમાં ખાસ ચોકી પહેરા જેવું દેખાતું નહિ...સંભવ છે કે પહેરેદારો ભોજન કરવા ગયા હોય અથવા વાતોમા મશગૂલ બન્યા હોય !

ના...મૃત્યુ અનિવાર્ય હોવા છતાં માનવીએ બચવાનો પ્રયત્ન તો કરવો જ જોઈએ. જીવતો નર લદ્દા પામે એ રીતે કદાચ છટકીને પિતાના રાજ્યમાં પહોંચી શકાય તો પોતાના પ્રિયતમને પામી શકાય !

મહયમુંદરીએ અઝાખામાંથી નીચે ઉતરી શકાય કે કેમ તે અંગેનું નિરીક્ષણ કર્યું.

નંચે ઉતરવા માટે રબજી હોય તો જ કામ થઈ શકે...રબજી તો હતી નહિ...ત્યારે?

વિપત્તિ વખતે માનવીની યુદ્ધે ઘણીવાર ભપ્ બની જાય છે, તો કોઈવાર સતેજ બની જાય છે. મહાયે પશ્વંગ પદ જિજાવેલી કૌશીયની આદરના બે લીરા કર્યાં, એજ રીતે ઓદવાની આદરના પશુ બે લીરા કર્યાં...અને એ આદય લીરા મીડો વડે સાંકળીને અઝખાના મળજૂત અને સંગેમરમરના થાંભલા સાથે તેનો એક છેડો બાંધ્યો.

આટલું કર્યા પછી મહાયે પરિણામની ખેવના માખ્યા વગર આદરની રબજીનો બીજો છેડો નંચે માખ્યો અને પળેપાળે વિશ્વળ કર્યા વગર તે સહસ્રાટ નીચે ઉતરી ગઈ.

ભવનના પાછળના ભાગનું દિપવન બહુ મોટું ન હોવા છતાં અતિ સુંદર હતું...નાની નાની ડુંબે અતિ રણિયામણી લાગતી હતી. મહાયે ધરતી પર પગ મૂક્યો અને ચાંદ તરફ એકવાર નજર કરી લીધી...ત્યારપછી કુંજના ઝોથે ઝોથે પાછળની વંડી પાસે પહોંચી ગઈ.

મુકિત માટે અંખતા માનવીમાં આદસ ને પ્રેરણા નાચતા હોય છે. વંડી કૂંટવી અધરી હોવા છતાં મહાય કૂંટીને બહાર નીકળી ગઈ. એજ વખતે તેણે ભવનમાં શંખનાદ સાંભળ્યો. સંભવ છે કે કોઈ ચોક્કિયાત એ તરફ નીકળ્યો હોય અને અઝખાએ બાંધેલ આદરની રબજીનો લટકતો ભાગ જોઈ ગયો હોય. આવી કલ્પના આત્માં જ મહાય ને માર્ગ આપી આગે દેખાશે તે માર્ગે દોડતી નાચવા માંડી.

સાગરતિલક નગરીના રસ્તાઓથી મહાય આવ અનિચ્છા હતી. ક્યો માર્ગ કર્યાં જાય છે તેની કોઈ કલ્પના મહાય પાસે હતી નહિ.

તે તો આ દુષ્ટ રાજવીના પંખમાંથી છૂટવા માગતી હતી અને એકવાર નિર્ભય રથાને પહોંચ્યા પછી અથવા છૂપાઈ રહેવાનું સાધન મળ્યા પછી ગમે તે ઉપાયે પોતે ચંદ્રાવતી નગરીના પથે ચાલી જશે એવો એણે મનમાં સંકલ્પ કરેલો.

મલ્લકને જે સશય આવેલો તે પ્રમાણે જ ભવનમાં બની ગયું હતું. મલ્લક જ્યાં ઉપવનની વડી પાસે પહોંચી હતી ત્યારે ભવનના પાછળના ભાગ તરફ નીકળેલા એ ચોકિયાતો અરૂખા વાટે લટકતી રજજીને જોઈ ગયા...અને તરત તેમણે શબ્દ બનાવ કરેલો.

રૌનિકોનો શબ્દ બનાવ સાંભળીને તરત બીજા આઠ રક્ષક રૌનિકો દોડતા આવી પહોંચ્યા અને લટકતી ચાદર રજજી જોઈને ફેંકીડાટ અનુભવવા લાગ્યા.

ચોકિયાતોનો મુખ્ય નાયક તરત ભવનમાં ગયો...રાધિકાને બોલાવીને લટકતી ચાદર રજજીની વાત કરી. આ વાત સાંભળીને રાધિકા પણ ભારે ગભરાટ અનુભવવા માંડી અને દોડતી ઉપર ગઈ ...એની પાછળ એ રૌનિકો સાથે નાયક પણ ગયો.

રાધિકાએ મલ્લકના ખંડના દ્વારને મારેલુ તાળું ખોલ્યું અને દ્વારને ઓકો માર્યો પણ દ્વાર અંદરથી ખંધ હતુ. રાધિકાના મનમાં થયું...મલ્લક અવશ્ય નાસી ગઈ હાગે છે.. એટલા માટે જ તેણે ગમે તે મત્ર સાધના વડે અથવા ઉપાય વડે જાતિપરિવર્તન કર્યું હોવું જોઈએ.

નાયક અને રૌનિકોએ ખંડનુ દ્વાર ઓકો મારીને તોડી નાખ્યું.. અંદર કોઈ નહોતું...ખંડ સાવ સૂનો હતો..અરૂખાના ચાલકે ચાદરના બંધે લીરા કરીને બનાવેલ રજજી ખાંધી હતી.

આ સમાચાર તત્કાળ મહારાજને પહોંચાડવા જોઈએ એમ વિચારી નાયક પોતે એક અશ્વ પર બેસીને રાજભવન તરફ વિદાય થયો.

રાજા કંદર્પ મૈત્રેયનું પાન કરીને સૂઈ રહેવાની તૈયારી કરતો હતો ત્યાં એક દાસીએ આવીને કહ્યું : “કૃપાવતાર, ખાસ મહેલમાંથી એક ચોકિયાત ટુકડીનો નાયક મહત્વના સમાચાર લઈને આવ્યો છે.”

મહત્વના સમાચાર ? શુ મલયસુદરી મૂળ સ્વરૂપમાં આવીને પટરાણી પદ માટે તૈયાર થઈ હશે ? શુ પ્રિયતમ રૂપે સ્વીકાર કરવાનો સંદેશો મોકલ્યો હશે ? એ સિવાય બીજા કોઈ મહત્વના સમાચાર હોય જ નહિ.

આમ મનમાં આનંદ અનુભવતો કંદર્પદેવ તરત બહાર આવ્યો અને નીચે ચોકિયાત મ કળીના નાયક પાસે ગયો.

નાયકે મસ્તકે નમાવી કહ્યું : “કૃપાવતાર, હારે ગળબ થઈ ગયો છે ! ”

“શુ થયું છે ? ”

“પૂરી રાખેલો કેદી ઝરખા વાટેથી નાસી ગયો છે ..”

“નાસી ગયો છે ? નાલાયકો, તમે બધા શું બંધતા હતા ? ”

“કૃપાવતાર, બધા રૌનિકો નિત્યક્રમ પ્રમાણે ભોજન કરતા હતા.”

“ઝાહ ! ” કહી કંદર્પદેવે પોતાના પ્રતિહારીને બોલાવ્યો.

થોડીજ વારમાં રાજભવન જાણે અજાણી જાણે મૈત્રેયનો ગુલામી નશો રાજા કંદર્પદેવના મસ્તકમાંથી અલોપ થઈ ગયો...

અને તેણે તાબડોતોબ ચારેય દિશાએ તપાસ કરવા દસ દસ રૌનિકોને રવાના કર્યા... પોતે પણ એક ટુકડી સાથે નીકળી પડ્યો.

દુષ્ટ રાજાની કેદમાંથી છટકેલી મલયસુદરી રસ્તાની સાવ અજાણ હતી. આમ છતાં તે કોઈને સંશય ન આવે એવી ગતિએ ચાલતી ચાલતી નગરીના કોઈ છેવાડાના ભાગ તરફ પહોંચી ગઈ.

મલયે જોયું . આ ભાગમાં સાવ નાના નાના મકાનો છે...અને ઘણા છૂટા છવાયા છે ..જે આ તરફ કોઈ ઝોથ મળી જાય તો આજની રાત કાઢી શકાય.

આમ વિચારી તે એક તરફ દેખાતા અગોચર રથળ સામે રિથર નજરે જોઈ રહી.

રાતનો સમય હતો...આકાશમાં ટમટમતા તારલિયાઓનો ક્ષીણ પ્રકાશ કોઈ માયાપુરી જેવો આભાસ કરાવી રહ્યો હતો.

મલય અગોચર રથળ તરફ અગ્રસર થઈ...ત્યાં તેના કાન પર ચોકાના દાબકાનો અવાજ સભળાયો.

મલય નીચે ખેસી લપાઈ ગઈ દસ સૈનિકોની ટુકડી ચારે તરફ જોતી જોતી પસાર થઈ રહી હતી. એ ટુકડી ત્યાંથી નીકળી ગયા પછી મલયના હૈયાના ધબકારા કાંઈક હળવા થયા અને લપાટી સૂપાટી તે આગળ વધી.

લગભગ અર્ધ ઘટિકા પછી અગોચર જેવી દેખાતી જગ્યા પાસે તે પહોંચી ગઈ. તેણે જોયું...એ વૃક્ષો ઊભા છે . એની બાજુમાં જ કોઈ કૂવો લાગે છે ..અને થોડે દૂર કોઈ મંદિર જેવું જણાય છે.

મલયસુદરી એક વૃક્ષના ઝાથે ઊભી રહી અને ચારે તરફ નિરીક્ષણ કરવા લાગી.

મલયને એવી કલ્પના નહોતી કે બાજુના વૃક્ષ પર એક નવ-જવાન છુપાઈને બેઠો છે અને આરામ લઈ રહ્યો છે...એને એવી કલ્પના આવ પણ ક્યાંથી ? અને એવો સભર પણ ક્યાંથી હોય કે એ નજવાન અન્ય ઈઈ નહા જેને મળવા માટે પોતે ઝંખી રહી છે તે મહાબ્રહ્માર પોતે જ છે !

છેલ્લા બે દિવસથી મલયની શોધ કરતો કરતો અને અનેક નગરને આમડાંએ જોઈ નિરાશ થઈ ચૂકેલો મહાબ્રહ્મા નગરામાં જ આવી ચડ્યો હતો. અને પ્રિયતમાની શોધમાં ચાકીને હતાશ થયેલો તે રાત્રિના પ્રારભમાં જ આ રથળે આવી, એક વૃક્ષ પાસે ખેસી વિસામો લઈ રહ્યો હતો !

બાળુના વૃક્ષ પાસે જ પોતાના પ્રાણધાર છે એવી મલયને કલ્પના સરખીએ નહોતી અને પડખેના વૃક્ષ નીચે જેને પોતે શોધી રહ્યો છે તે પ્રિયતમા છે એવી મહાબલને પણ ક્યાંથી કલ્પના આવે ?

મલ્લયસુંદરીને એક વાતનો સતોપ હતો કે પોતે પુરુષ રૂપમાં આવી ગઈ છે .. પરંતુ જવું કઈ તરફ એ પ્રશ્ન તેના મનને ધણો ભારે મૂંઝવી રહ્યો હતો. નાસવા જતાં જો ફરીથી પકડાઈ જવાય તો ? એ કરતાં અહીં જ આરામ કરવો દીક છે તેમ માનીને મલ્લયસુંદરી તે વૃક્ષના થડ પાસે બેસી ગઈ.

લગભગ અર્ધઘટિકા થઈ હશે ત્યાં દૂરથી મશાલધારી માણસો આવતા દેખાયા .. એ લોકો ચારે તરફ મશાલનો પ્રકાશ ફેલાવી તપાસ કરી રહ્યા હોય એમ લાગતું હતું.

મલ્લયના મનમાં થયું, રાજના માણસો પોતાને શોધવા માટે ચારે તરફ નીકળી પડ્યા હોય છે. ત્યાં તો મલ્લયના કાન પર માણસોને આજ્ઞા આપતો સત્તાવાહક સ્વર અચકાયો. તે સમજી ગઈ કે આ અવાજ રાજનો જ છે. જો એ લોકો આ તરફ આવશે તો ભારે પત્યાત ઊભી થશે અને મહામહેનતે મેળવેલી સુક્રિત ઝૂંટવાઈ જશે.

હવે શું કરવું ? અહીંથી ઊઠીને નાસવા જતાં કદાચ કોઈ રોનિકની નજર પડી જાય અને એમ થાય તો ફરીવાર શયતાનના પાંજરામાં પૂરાવું પડે !

આવા અનેક વિચારો વચ્ચે ગૂંચળાયેલી મલ્લયસુંદરી ચુપચાપ ત્યાં બેસી રહી.

રાજ અને રાજના માણસો થોડા દૂર હતા અને એ તરફ મલ્લયસુંદરીને શોધી રહ્યા હતા.

માનવી જ્યારે ધણા દુઃખથી પીડિત થાય છે અને દુઃખનક બોજથી થાકી જાય છે ત્યારે તેને જીવનની આશાઓ પણ મંદ

લાગતી નથી. મલય અત્યાર સુધી પ્રિય મિલનની આશા સેવી રહી હતી અને શિયળના રક્ષણ ખાતર ભારેમાં ભારે કષ્ટે સહી રહી હતી. પણ અત્યારે તેનું ચિત્ત રાગના માણસોને જોઈને ભારે નિરાશા અનુભવવા માડ્યું. તેને ભય લાગ્યો કે તપાસ કરતો કરતો રાગ અત્યારે જરા દૂર છે...પરંતુ અચાનક આવી ચડે તો શું થાય ? ફરીવાર એ દુષ્ટના પંજામાં સપડાવું પડે અને હાથીના પગ તળે છૂંદાવું પડે ..એ કરતાં સામે દેખાતા કૂવામાં જ પડીને જીવનનો અંત આણવો શુ ખોટો ?

મલયના હૈયામાં આ વિચાર જાગૃત થયો. મનમાં એક નબળી કહી સર્જાય એટલે એની પરંપરા ભીલી થાય છે

મલય સમજતી હતી કે આત્મહત્યા કરવી એ ભયંકર પાપ છે. એક વાર આત્મહત્યા કરનારને સાત સાત ભવ સુધી આવીને આવી વેદના સહેવી પડે છે.

પરંતુ જીવવાનો ખીજે કોઈ સુલભ માર્ગ ન દેખાય તો અન્ય કોષ્ટ માર્ગ સૂઝતો જ નથી. મલયને અત્યાર સુધી પતિ અને પુત્રના મિલનની આશા જીવાડી રહી હતી. પરંતુ નિરાશાની સર્જાયેલી કહીએ એ આશાને તોડી નાખી. તેના મનમાં થયું, મારા ભાગ્યમાં પતિનું સુખ લખાયેલું હોત તો આવો વિચાર આવત જ નહિ અને પુત્રસુખ લખ્યું હોત તો મારા જોળામાંથી કદી પણ બહારસાર ચૂંટવી જાત નહિ. ક્યાં ચંદ્રાવતી, ક્યાં પૃથ્વીરચાનપુર અને ક્યાં આ સાગરતિલક નગર ? અહીંથી છટકીને કદાચ હું પિતાના નગર તરફ જઉં તોયે માર્ગમાં ખીજ ભયંકર વિપત્તિ ન આવે તેના શો ભરોસો ? ના... ના...ના...હવે મિથ્યા આશાના તાંતણાને પકડી રાખવો એ ખરાબર નથી. મને સાગરે ન સમાવી, ભારંડ પક્ષીએ ન મારી, કાંઈ સરદાર પાસેથી પણ બચી ગઈ અને ઉત્તરોત્તર વધુને વધુ દુઃખ વચ્ચે સપડાતી રહી. અહીંથી છટકીને આથીયે ભયંકર દુઃખ નહિ આવે એની શી ખાતરી ?

મહાયના મનમાં એમ પણ થયું કે કંચન અગ્નિમાં જ પોતાની વિશુદ્ધિ સિદ્ધ કરે છે. પરંતુ વધુ પડતો અગ્નિ હોય તો એજ કંચનને રાખ થઈ જવું પડે છે. મારી પણ એજ દશા છે...માનવીની સહન શક્તિની મર્યાદા કરતાંયે મેં દુઃખનો બોજ ઉપાડવામાં જરાયે અધીર જ નથી બનાવ્યું. પણ હવે ધીરજની મર્યાદા પૂરી થઈ ગઈ છે. હવે તો મૃત્યુ એજ આ બધી વેદનાનો એક વિસામો છે.

આ રીતે વિચાર કરી મહાયે સામેનજર કરી...બે સશાલધારી સૈનિકો બે દિશામાં ઊભા રહી ગયા હતા અને રાજા તથા અન્ય સૈનિકો અન્યત્ર તપાસ કરવા આગળ વધી રહ્યા હતા.

મહાયના અંતરમાં થયું...બે સૈનિકો ઊભા છે એટલે મારાથી આ સ્થળનો ત્યાગ કરી શકાશે નહિ અને તપાસ કરવા આગળ વધેલો રાજા ફરતો ફરતો આ તરફ પણ આવી ચડે.

ત્યારે ?

બસ આશાની માધુરીના કાંપુમાં પુરાએલા જીવનને હંમેશા માટે મુક્ત કરવું એજ હલ્દી-સહારો છે .

આમ વિચારી મહાયે જીમી થઈ અને લપાળી છૂપાતી કૂવા તરફ આગળ વધવા માડો.

બાબર આ સમયે નજીકમાં જ કોઈના ગણવાથી થતા ખખડાટના કારણે મહાનસ બન્યા મથા.

અને મહાયમુદર કૂવા પાસે પહોંચી ગઈ. કૂવે કેટલો જીંડો છે, એમાં પાણી છે કે નહીં તે કશી માહિતિ મહાયને હતા નહિ. ક્યાંથી હોય ? તે માત્ર એટલું જ સમજી શકી કે આ કૂવે જીર્ણુદશા ભોગવી રહ્યો છે એટલે અવાવરૂ લાગે છે. લોકો આ કૂવે આવતા હોય કે પાણી ભરતાં હોય એવું કોઈ નિશાન જણાતું નથી. કૂવે ગમે તેવો હોય... પણ આ દુઃખિયારનો તો આ અતિમ વિસામો થઈ પડશે !

આમ વિચારી મલયસુદરીએ કૂવામાં નજર કરી... લાયકર અધકારમાં કથું દેખાતું નહોતું. તેણે એ હાથ લેડી મનમાં ત્રણ નવકારતું રમરણ કર્યું.

મહાબલની નજર કૂવા તરફ ગઈ. તે ચમક્યો.. કોઈ પણ ઊભો લાગે છે... મહાબલ પણ ઊભો થયો.

એજ વખતે ત્રણ નવકારતું રમરણ સમાપ્ત કરીને મલયસુદરીએ કહ્યું : “ મગનમંડળમાં વિરાજતા તારલિયાઓ, મારા મહાબલ ખાતર અને મારા શિયળ ખાતર મારાથી જે કંઈ સહી શકાય તે સહી લીધું છે... હવે મારામાં વિશેષ સહન કરવાની તાકાત રહી નથી... મારા પ્રિયતમને જે આપ કોઈપણ વખતે સ દેશો પહોંચાડી શકો તો માત્ર એટલું જ કહેજો... દુ.ખના ભારથી ચાકી ગયેલી તારી મલયે હારીને... કાયર બનીને જે ભિચિત ન ગણાય એવા વિસામાને સત્કાર્યો છે...” ત્યારપછી તેનો સ્વર કંઈક વધુ ગભીર બન્યો : “ મહાબલ... આપ જ્યાં હો ત્યાં મારા નમસ્કાર સ્વીકારજો... સુખી રહેજો ..”

માત્ર વીસ કદમ દૂર રહેલો મહાબલ એક પુરૂષના મોઢેથી પોતાનું નામ સાંભળીને ભારે ચંચળ બની ગયો અને તે કૂવા તરફ દોટ મૂકે તે પહેલાંજ મલયસુદરીએ અભિપ્રાય ને અધકારમય અંગો-ચર કૂવામાં પડતું મેલ્યું.

દુષ્કર્મના ઉદયકાળના લાખ લાખ તારીલાઓ વચ્ચે પણ શુભ કર્મોના તારીલાઓ પડ્યો હોય છે... ત્યાર માનવીને આકસ્મિક સહારો મળી જાય છે.

મલયસુદરીએ તો આંખ મીચીને કૂવામાં જ પલાળ્યું... પરંતુ કૂવો ઘણો ઊંડો હોવા છતાં તેમાં જરાયે જળ કે પથ્થર પણ નહોતા. રેતીનું પ્રમાણ ઘણું હતું...

મલયસુદરી કૂવાના તળિયે પહોંચી. રેતી પર પટકાણી... અને તે અર્ચિત બની ગઈ.

એજ વખતે મહાબલ પણ કૂવાના કાઠે આવ્યો...અંદર ગાઢ અધકારમાં કશું દેખાતું નહોતું, છતાં તેણે અંદર ઉતરવાનો પ્રયત્ન કર્યો...એક વૃક્ષતું મૂળ તેના હાથમાં આવ્યું...તે પકડીને મહાબલ થોડે સુધી અંદર જિત્યો...પછી તો પગ મૂકવાનું પણ કોઈ રથાન નહોતું એટલે બહુજ સંભાળપૂર્વક તેણે અંદર ઝંપલાવ્યું.

સદ્ભાગ્યે મહાબલ જ્યાં મલયસુંદરી પડી હતી તેનાથી એક હાથ દૂર રેતીમાં આવી પડ્યો...અને અધકારના કારણે હાથ ફેરવવાને તપાસ કરવા માંડ્યો.

આ તરફ રાબ કંદર્પદેવ પોતાના બે માથુસોને રોકીને દૂર નીકળી ગયો હતો.એ યોદ્ધાએ આ કૂવા તરફ નજર પણ નહોતી કરી ..

પ્રકરણ ૨૮ મું :

: વિપથર !

માગ્યો વરસાદ મળતો નથી, માગ્યાં મોત પણ મળતાં નથી. કારણ કે શુભાશુભ કર્મનો ભોગવટો લખ્યો હોય ત્યાં સુધી જીવાડનાઈ બળ મોતને દૂર ધકેલતું રહે છે.

પુરૂષવેશધારી મલયસુંદરી કૂવામાં પડેલ રેતી પર પટકાણી. તેને ખાસ કશું વાગ્યું નહોતું, પરંતુ મૂર્છા આવી ગઈ હતી.

આત્મહત્યા કરવા માગતા એક નવજવાનના મોઢેથી પોતાનું નામ સાંભળીને આશ્ચર્યચકિત બનેલો મહાબલ નવજવાનને બચાવવા પોતાના જીવનનો જરાયે વિચાર ન કરતાં એની પાછળ જ આ અધારકૂવામાં ખાખડ્યો હતો અને સદ્ભાગ્યે તે પણ મલયસુંદરીનાં દેહ પર ન પડતાં

ખાજીમાં જ રેતી પર પડ્યો હતો. પરોપકાર કરવાની ભાવના જેના હૈયામાં ભરી હોય છે તેનું રક્ષણ પ્રકૃતિ કરતી જ હોય છે. મહાબલને જરાયે ચોટ નહોતી આવી તેમ તે મૂર્છિત પણ નહોતો થયો. રેતીના ગંજ પર પડીને તે તરત ઊઠે ચપ્પ ગયો... પરંતુ અંધારા કૂવામાં એટલો ભયાનક અધકાર હતો કે કશું જોઈ શકાતું નહોતું. મહાબલે બંને હાથ પસારીને તપાસ કરવા માંડી. તરત તેના હાથ મલયની કાયાને સ્પર્શ કરી ગયા. મલય મૂર્છિત હતી.. મહાબલે કહ્યું : “ ભાઈ, તું કોણ છે ? આ રીતે કૂવામાં શા માટે પડ્યો ? તને કયા પ્રકારનું દુઃખ છે ? ”

પણ કોણ કિતર આપે ?

મલય મોતને ભેટવા અને રાજાના ત્રાસથી બચવા જ કૂવામાં પડી હતી. તેને એવી કોઈ કલ્પના નહોતી કે કૂવામાં આમ રેતી ભરેલી છે...! દુઃખના અસહ્ય વિચારના દબાણથી તે મૂર્છિત બની ગઈ હતી.

મહાબલનો હાથ મલયના મુખ પર ફરવા માંડ્યો. મહાબલ સમગ્ર શકયા કે આ નવજવાનનાં શ્વાસોશ્વાસ ચાલે છે. તેણે કપાળ પર હાથ ફેરવવા માંડ્યો.

અને દર્દીઓ વિચારોના દબાણના કારણે મૂર્છિત બનેલી મલય કંઈક જ્ઞાનમાં આવી અને તે વિચારોના દબાણ વડે જ બોલવા માંડી “ મહાબલ, મને કામા કળ્પે.તુ જ્યાં હો ત્યાં તને મારા વંદન છે.. ”

મહાબલે કહ્યું : “ ભાઈ, તું કોણ છે, કયા મહાબલને યાદ કરે છે ? તને કયા પ્રકારનું દુઃખ છે ? ”

મલય ચમકી ઉઠી અરે...આ તો પોતાના જ પ્રિયતમનો સ્વર. પોતાના સ્વામીનો અવાજ ! શું આ સ્વપ્ન છે કે સત્ય ?

અધકારમાં કશું દેખાતું નહોતું. મલયે અશ્રુ કપો : “ આપ કોણ છો ? અહીં શા માટે આગ્યા છો ? આ નગરીના રાજાના કોઈ ચર તો નથી ને ? ”

“ભાઈ, હું પણ તારા જેવો જ એક દુઃખી નવજવાન-છું... પણ તારી માફક ભરવા નથી ઈચ્છતો...હું મારા પિતાએ કરેલા અન્યાયનો ભોગ બનેલી મારી પ્રિયતમાને આજ મહિનાઓથી શોધી રહ્યો છું ધણી વનવગડા ફર્યો. ધણી નગરો અને ગામડાંઓ જોયાં...પણ મારી હૃદયેશ્વરી મને ઠંચાંચું મળી નહિ.. આમ છતાં હું નિરાશ નથી થયો...મારા અંતરમાં શ્રદ્ધાનો એક દીવડો ટમટમે છે અને એ દીવડો જ મારી આશાને સજીવ રાખી રહ્યો છે... પરંતુ તારે ક્યા દુઃખે આ રીતે મોતને ભેટવા કુવામાં પડવું પડ્યું ? અને તું ક્યા મહાબલને યાદ કરે છે ?”

મલયને હવે પાઠી ખાતરી થઈ ગઈ કે આ પોતાનો જ સ્વામી છે ! એમાં કોઈ સંશય નથી. ભલે કર્મના જોરદાર આક્રમણો થયાં ..ભલે મોતની સામે ખેલ માડ્યા ભલે રાત વેરાનને સાગરમાં રાગળતી રહી...પણ અંતે મારા સ્વામી મને મળી ગયા ! ઓહ, પણ આ ભય કર અધકારમાં હું મારા નાથનુ મોહુ કેવી રીતે જોઈ શકું ?

મલયને મૌન જોઈ મહાબલે ફરીવાર કહ્યું : “ મિત્ર, તારા દુઃખની વાત કહેતાં તારું હૃદય ના પાડતું હોય તો મારે કોઈ આગ્રહ નથી.. હવે આપણે સવાર સુધી અહીં આ અગોચર કુવામાં જ રહેવું પડશે. અહીંથી બહાર નીકળવાનો કોઈ ઉપાય આ અધારામાં જોઈ, વિચારી શકાય તેમ છે નહિ...પણ તું મૌન શા માટે છે ?”

મહાબલના પ્રશ્નનો ઉત્તર મલયસુંદરી આપે તે પહેલાં જ એક માથોડું ઊંડી આવેલી એક બખોલમાંથી એકાએક ભરપૂર પ્રકાશ ઉભરાયો. મહાબલે જોયું...બખોલમાં એક મણિધર નાગ આવીને એક તરફ મણિ મૂકી રહ્યો હતો. આ દિવ્ય મણિનો ભરપૂર પ્રકાશ કુવાના અધકારને જાણે નષ્ટ કરી ચૂક્યો હતો. મલયે આ પ્રકાશમાં પોતાના સ્વામી તરફ જોયું...તે એકદમ બેઠી થઇ ગઈ અને મહાબલના બંને હાથ પકડી લેતાં બોલી : “ આપ...” ?

મહાબલ ચમક્યો.. આ અગણ્યા જીવાનને તો ક્યારેક જોયો નથી...શું આ પાગલ નો નહિ બની ગયો હોયને ? તે જોલ્યો : “ મિત્ર, તું કોને શોધે છે ? તું તારા દુઃખની વાત કરે તો તારું હૈયું હળવું થાય ! ”

“ઓહો મહાબલ.. મારા સ્વામી.. આજ મારી આરાધના સફળ થઈ...મહાબલ થૂંક વડે પ્રથમ મારા કપાળનું તિલક ભૂંસી નાખો ..”

મહાબલ પણ ચમક્યો ! શું જેને પોતે શોધી રહ્યો છે તેજ મારી પ્રાણપ્રિયા અને મળી ગઈ છે ? મહાબલે તરત પોતાનાં થૂંક વડે મલયનું તિલક ભૂંસી નાખ્યું...અને વળતી જ પળે દિવ્ય જડીબુટ્ટીનો પ્રભાવ દૂર થવા માંડ્યો...થોડી જ વારમાં મલય મૂળ સ્વરૂપમાં આવી ગઈ.. મહાબલે ઘણાંજ પ્રેમ અને લાવથી પોતાની પ્રાણાધિકાને આલિંગન બદ્ધ કરી લીધી.

અને બંનેએ પોતાની આપનીની કહેવી શરૂ કરી. મદ્યસુંદરીએ ધોર વનમાં તાપસસુનિને ત્યાં મળેલા આશ્રયની, પુત્ર જન્મની, બલ-સરની દુષ્ટતાની, સાગરપાર પહોંચ્યાની કાંઈ સરદારનાં હાથમાં સપડાયાની, લારડ પખીના પળમાં સપડાયાની અને છેવટે આ નગરીના કામી અને દુષ્ટ રાજના પંજમાં આવી પડ્યાની વાત કહી સંભળાવી

મલયની વાત સાંભળીને મહાબલ જોલ્યો : “મલય, ખરેખર તું નારી જાતિની એક શોભા છે. શિયળની ગઝા ખાતર આટલાં સકોટ સહન કરનારી નારી જ આર્થત્વને મહાન આદર્શ છે . આજ હું ખૂબ જ લાગ્યશાળી બન્યો છું...મલય, તારી વીતકકથા આગળ મારી વીતક-કથાની કોઈ કિમત નથી. હું તો કેવળ નવકારમત્ર પર શ્રદ્ધા રાખીને તને શોધી જ રહ્યો હતો. ” આમ કહી મહાબલે રાજલવનને ગુપ્તપણે ત્યાગ કરીને કેટકેટલા સ્થળે તપાસ કરી તેજવાત કરી સંભળાવી.

અને મણિધર નાગ મણિ લઈને આવ્યો ગયો . પુનઃ ગાઢ અંધકાર છવાઈ ગયો.

મલય અને મહાબલ માટે આજ કચંકર વિયોગનો અંત સરળથો હતો...

મહાબલે કહ્યું : “ મલય, આ ફૂવામાંથી બહાર નીકળવું જારી રાખે છે... પછી માનવીને સકટમાં માર્ગ મળી જ રહે છે... સવારે આપણે બંને બહાર નીકળી જઈશું. તારો આ પુરુષવેશ તારા નારી હેઠળ છૂપાવી શકે એમ નથી, જો તારી પાસે અરે... અહીં જડી છુટી હોય તોય શા કામની ? કેરીનો રસ ક્યાંથી મળે ? પછી હરકત નહિ આવે... એક વધારાનું ઉત્તરીય મારી કમ્બરે વીટેલું છે અને નજીકમાં જ એક વૃક્ષની કાળ પર મારાં વસ્ત્રોની પોટલી મેં મૂકેલી છે. એ તારા ઉપયોગમાં આવશે... પછી આપણે કોઈ પાંચશાળામાં કે ઉપવનમાં આશ્રય લઈને આપણા પુત્રને શોધા કાઢશું અને પછી ચાલ્યા જઈશું આ નગરીનો રાજા જેમ તારા પિતાનો શત્રુ છે... તેમ મારા પિતાનો પણ શત્રુ છે... એટલે ગુપ્ત રીતે જ આપણું કામ પતાવીને ચાલ્યા જઈશું.”

મલય સ્વામીની છાતી પર મરતક રાખીને જાણે ‘સર્વ’ દેવોનો અંત આવ્યો હોય એવી નિરાંત અનુભવી રહી હતી. એના મનમાંથી નિરાશાના સમુદ્રમાં વાદળ દળો વાયુના વેગથી જાણે વેરણ છેરણ થઈ ગયાં હતાં અને નૂતન આશા પ્રગટી હતી.. જેમ આઠ આઠ દિવસની એલી પછી સૂર્યનો ઉદય થાય.

એ નૂતન આશામાં પોતે, સ્વામી અને પુત્રના મધુર સુખથી હલકાતા જીવનની એક કલ્પના નાચી રહી હતી.

ઓહ, કેટલા દુઃખ પછી સુખનો સૂર્યોદય સાંપડ્યો છે ? પણ આ સૂર્યોદય ક્યાં સુધી રહેશે ? કોઈ વાદળાઓ પાછાં તો નહિ આવે ને ?

દુષ્ટો દાઝ્યો માનવી જાણે પણ ફૂંકીને પીચે છે. આશાની

અધુર કદપના વચ્ચે પણ મલય એક કંપારી અનુભવતી હતી. જેના અસ્તકે અપરિમિત દુઃખ પડ્યાં હોય તેને દુઃખનો ભય નિર્મૂળ થતો જ નથી.

એક બીજાના અનુભવ, એક બીજાના અંતરમાં રહેલી ભાવના અને ભાવિ જીવંતની કદપના કરતાં કરતાં પ્રાતઃકાળ થઈ ગયો.

મહાબલે જીએ નજર કરી... માત્ર આછો પ્રકાશ દેખાતો હતો .. ચોડી જ વારમાં એ પ્રકાશ વધવા માંડ્યો અને બંને ચિરંજીવોગી એક બીજાને પ્રેમળ નજરે જોવા માંડ્યાં. મહાબલે કહ્યું : “ મલય, અહીંથી ઉપર પહોંચવું ભારે કઠણુ લાગે છે. પગ મૂકી શકાય એવા ખાડા પણ નથી કે પગથિયાં પણ નથી... કમનસીબે મારી પણ પોટલીમાં પડી છે ’

મલય પણ જીએ જોવા માંડી... સૂર્યોદય થઈ ગયો હતો અને કૂવાનો અંધકાર હળવો બની ગયો હતો.

ત્યાં તો બંનેના હૈયામાં કાળ પડે એવો અવાજ અથડાયો .. કૂવાના કાંઠા પર રાજા કદપદેવ પોતે દસ માણસો સહિત આવ્યો હતો અને અદર નજર કરી રહ્યો હતો. તે બોલ્યો. “ મલય, તું તારા મૂળવેશમાં આવી ગઈ છે તે જાણીને આનંદ થયો છે. આ કૂવાનાં કંઠે ઊભા રહીને મારા એક માણસે તમારી વાતો સાંભળી છે. એ વાતો પરથી મને સમજાયું છે કે તારો પતિ તને મળી ગયો છે. હવે તારે ભય રાખવાનું કોઈ કારણ નથી. હું બે ટોપલાં અદર સુકું છું .. તમે બંને બહાર આવી જાઓ અને તમારે જવું હોય ત્યાં સુધી જાઓ.”

મલયે મહાબલનો હાથ પકડીને કહ્યું : “ સ્વામી, આ જે જોણે છે તે જ આ નગરીનો દુષ્ટ રાજા છે... મને એના શબ્દો પર વિશ્વાસ નથી આવતો.”

“ પ્રિયે હવે તો હું તારી છાયા ખની ગયો છું...હવે લવ રાખવાનું કોઈ કારણ નથી...એકવાર આપણે આ અધાર દૃપમાંથી બહાર નીકળી જઈએ, જોઈ લેવાશે.”

ત્યાં તો મળજૂત રસ્તીથી બાંધેલા એ ટોપલા નીચે આવ્યા અને રાત્રીએ ઉપરથી કહ્યું : “ સંશય રાખ્યા વગર ખતે એસી જાઓ... એક ટોપલામાં મલય એસી ગઈ. બીજા ટોપલામાં મહાબલ એસી ગયો.

કંઈપહેલે જૂન મારી : “ બરાબર એસી ગયા ? ”

“ હા, મહારાજ...” મહાબલે કહ્યું.

“ આરં.” કહી કંઈપે પોતાના માણસોને ખતે ટોપલા ખેંચવાની આજ્ઞા કરી અને મહાબલનો ટોપલો ખેંચનાર ત્રણેય માણસોને આસ્તેથી કહ્યું : “ અડધે સુધી આવે એટલે વરાડી કાપી નાખજો.”

દુષ્ટ રાજના સાગરીતો સમજી ગયા.

મલયનો ટોપલો અપાટાબેર ઉપર ખેંચવા માંડ્યો અને તે જ્યારે કાઠે આવી ગઈ ત્યારે મહાબલનો ટોપલો અડધે સુધી આવ્યો હતો અને રસ્તી કાપીને ગળના માણસોએ મહાબલને પુત કૂવામાં નાખી દીધો હતો. મલયસુદરી ચમકી ઉઠી અને ટોપલામાંથી જ કૂવામાં કૂવા તૈયાર થઈ, પણ રાત્રીએ તેને પકડીને બહાર ખેંચી લીધી...મલયે કહ્યું : “મહારાજ, રાત્રી કહી એવચની થતો નથી. આપે મારા સ્વામીને શા માટે કૂવામાં નાખી દીધા ? કેટલાય કુખના અતે હું મારા પ્રાણાધારને પામી શકી હતી...આપને આ શોભાડપ નથી.”

રાત્રીએ તરત આસ્તેથી કહ્યું : “મલય, એવા કિખારી સાથે તો મેં લવ બગડે બરાબર એ નથી...હવે તો હું જ તારો પ્રાણાધાર બનું.”

મલય ધ્રુજી ઊઠી. એા કર્મદેવ, આકરી કસોટી ક્યાં સુધી ? તીવ્રાગ્નિમાં સોનું પણ બળીને ખાખ થઈ જાય છે ! મારા એવાં ક્યા

કયા દુષ્કર્મ ભોગવવાં બાકી છે કે એક હાથે આશાનો થાળ મૂકીને બીજા હાથે ચૂંટવી લો છો ? આનાં કરતાં હું અધારા કૂવામાં જ મારા સ્વામી સાથે જીવનનો અંત લાવત...આમ વિચાર કરતાં કરતાં મલય રડી પડી.

રાજાની આજ્ઞાથી મલયને પકડીને એક મેનામાં બેસાડી.

ધણા માણસો ભેગા થઈ ગયા હતા...સહુને આ દૃશ્ય જોઈને રાજા પર હાથ કર ધૂણા થઈ રહી હતી. પ્રજાનો પાલનદાર ગણાતો એક રાજા જો આ રીતે છડેચોક અત્યાચાર ગુજારી શકતો હોય તો આવતીકાલે આ નગરીની બહાર દીકરીઓની સલામતી કયાં રહી ?

પાંચ સાત પ્રજાજનો મોટા અવાજે બોલી બિઠ્યા : “ મહારાજ, આવો અન્યાય, આવો અત્યાચાર આપના માટે ઉચિત નથી ! ”

સત્તામાં અંધ બનેલા રાજપુરુષે પ્રજાની વાત પ્રત્યે ધ્યાન આપતા જ નથી.

રાજા મલયસુદરીને લઈને ચાલતો થયો. રાજાના મહામંત્રીએ લોકો સામે જોઈને કહ્યું . ‘ પ્રજાનનો, આ ન્યાય અન્યાયનો સવાલ નથી.. આ રાજાની ઈચ્છાનો સવાલ છે...રાજાનો અગત પ્રશ્ન છે...જો કોઈ પણ પ્રજાજન કૂવામાં પડેલા નવજવાનને બહાર કાઢવાનો પ્રયાસ કરશે તો તેનો તત્કાળ વધ કરવામાં આવશે.”

જેવો રાજા તેવો જ તેનો દુષ્ટ મંત્રી !

રાજા કદર્પદેવ મલયને પોતાના મહેલમાં ન લઈ જતાં એક અવાવડ કારાગાર જેવા જૂના રાજભવનમાં લઈ ગયો. અને મલયસુદરીને એક મજબૂત દારવાળા ખંડમાં પૂરી દીધી. એટલું જ નહિ પણ આ રાજકારાગાર ફરતા સેંકડો રક્ષકો ગોઠવી દીધા.

મલયસુદરી ફરીવાર પુરુષ ન બની જાય એ વાત ખ્યાલમાં રાખીને રાજાએ તેની સેવામાં એક પણ દાસીને મૂકી નહિ.

આ રીતે મલયને એક અવાવરા ખંડમાં પૂરીને રાજ્યએ એક રક્ષકને આજ્ઞા કરી : “યથા સમયે આ સુંદરીને ભોજનનો થાળ આપજો...જે માગે તે આપજો...થોડી જ વારમાં હું વસ્ત્રાલંકારો મોકલશ... તે મલયસુદરીને આપી દેજો.”

લગભગ એક પ્રહર પછી ઉત્તમ વસ્ત્રાલંકારો આવી ગયા.

મલયે માત્ર વસ્ત્રો ધારણ કર્યા, કારણ કે તેણે જે વસ્ત્રો પહેર્યા હતાં તે પુરુષોચિત્ત હતાં અને હવે આ વસ્ત્રોનો કોઈ અર્થ ન હતો... તેણે એક પણ અલંકારનો ઉપયોગ ન કર્યો.

થોડીવાર પછી મુખ્ય રક્ષક ઉત્તમ ભોજનનો થાળ લઈને આવી પહોંચ્યો...મલયે કહ્યું : “જ્યાં સુધી હું મારા સ્વામીને નહિ મળું ત્યાં સુધી હું ભોજન નહિ કરું...”

રક્ષક આદર્યો ગયો અને રાજ્યને આ સમાચાર મોકલી આપ્યા.

રાજ્યએ આ વાત સંભળીને આણ્ણ હાસ્ય વેચ્યું. મનમાં જ નકકી કયું...ભૂખ અને તરસને માનવી કયાં સુધી દૂર રાખી શકે ? એ ચાર દિવસમાં આરોગ્યઆપ ઠેકાણે આવી જશે.

અધાર કૃવામાંથી મહાબલને કોઈ કાઢે નહિ એટલા ખાતર રાજ્યના દસ સશસ્ત્ર સૈનિકો કૃવાની આસપાસ સવારથી એકા હતા.

મલયસુદરી કારાગારના ખંડમાં કોઈપણ ઉપાયે રાજ્યની કુખ્ત વૃત્તિને તાબે ન થવું અને મોતને વધાવી લેવું આ દૃઢ નિશ્ચય પર આવીને મહામત્રતુ સ્મરણ કરવા માંડી.

સંધ્યા વીતી ગઈ.

રાજ્યના રક્ષક એક ઝંખો દીપક મલયના ઓરડામાં મુકી ગયો ..

મલયે કહ્યું : “ મારે પ્રકાશની જરૂર નથી.”

રક્ષકે કહ્યું : “ દેવી, આ મકાન વરસોથી અવાવડ છે...કોઈ જીવ જંતુ આવે તો...”

“ જોને મોતનો ભય નથી . તેને જીવ જંતુનો ભય ન હોય.”
મઘયે કહ્યું.

રક્ષક વીઢે મોઢે દીપક પાછો લઈને ચાલ્યો ગયો અને તેણે
દ્વાર બંધ કર્યું.

સમય પસાર થવા માંડ્યો.

મધ્યરાત્રિ આવી ગઈ...

ખંડના દ્વારની બહાર મુખ્ય રક્ષક અને બીજા ચાર રક્ષકો
બેઠા બેઠા વાતો કરતા હતા...

ત્યાં એકાએક ખંડમાંથી ભયંકર ચીસ સલાળાણી.

તરત એક દીપમાલિકા લઈને મુખ્ય રક્ષકે ખંડતું દ્વાર.

ખોલ્યું... પાંચેય અંદર ગયા...

જોતાં જ પાંચેયનાં હૃદય ધ્રુજી ઊઠ્યાં...

એક ભયંકર વિષધર મલયના પગને હંપ આપીને ત્યાંજ
ચોંટી ગયો હતો.

મુખ્ય રક્ષકે તરત તલવાર વડે વિષધરને મારી નાખ્યો...

મલયસુંદરી ઢળી પડી હતી...

મુખ્ય રક્ષકે તત્કાળ એક અધારોહીને આ કુખંડ સમાચાર
આપવા મહારાજ તરફ રવાના કર્યો.

પ્રકરણ ૨૮ મું :

: વિષ મુક્તિ !

મલયને સર્પદંશ થયાના સમાચાર સાંભળતાં જ રાજ કંદર્પના હોશકોશ ઊડી ગયા.

મધરાત વીતી ગઈ હતી...મલયના કોઈ મધુર સ્વપ્નનો પ્રારંભ થયો હતો અને મહાપ્રતિહારે મહારાજનું સ્વપ્ન વેરણુછેરણુ કરી મૂક્યું. જે મલયને પોતાની અંકશાયિની બનાવવી છે...જેના સર્વોત્તમ રૂપ અને યૌવન માણુવાની પિપાસા હૈયે બળવત્તર બની છે તે મલયને સર્પદંશ થયાના સમાચાર મળતાંજ રાજ થોડી પળો માટે તો કર્તવ્યશૂન્ય બની ગયો...ત્યાર પછી તરત જ તેણે રાજવૈદને બોલાવવા પ્રાકટ્યા અને પોતે એક રથ લઈને જૂના કારાગાર તરફ ગયો તેના મનમાં મલયને આના અવાવરા મકાનમાં પૂરવાનો ભારે પરતાવો થવા માંડ્યો...

ઉતાવળિયો નિર્ણય પશ્ચાતાપનું જ વાહન બને છે.

પણ હવે શું થાય ?

મખાકળો બનેલો કંદર્પદેવ કારાગારવાળા મલયના અંકમાં પહોંચ્યો. જેતાં જ તેની આજ્ઞા પર પાણી ફરી વળ્યું...પરંતુ તેને એટલી ખબર હતી કે જેને સર્પદંશ થયો હોય તેનો જીવ ચોવીસ પ્રહર પચીસ પ્રહરમાં રહે છે. આ એક ક્ષીણ આજ્ઞાને વળગીને રાજાએ મલયને પોતાના રથમાં સવાડી અને તે તરત રાજભવનમાં ગયો.

રાજભવનમાં ભારે કલશોર મચી ગયો હતો. રાત્રિની નિદ્રવતાએ કુપ્તકલનું સ્વરૂપ ધારણ કર્યું હતું.

રાજની આત્માથી એક સુંદર ખડમાં મલ્લયને સ્થાપા પર સ્વાદવામાં આવી.

રાજવૈદ પણ આવી પહોંચ્યા. જીવક મંત્રી પણ આવી ગયો. રાજવૈદે નાડી પરીક્ષા કરીને નિરાશાભર્યા સ્વરે કહ્યું : “ મહારાજ, જે સર્પ કરકચો છે તે તીવ્ર વિષવાળો હોય એમ લાગે છે. દેવીને! પ્રાણ છેક પ્રહાર પ્રમાં પહોંચી ગયો છે...એ પ્રાણ પુનઃ કાયામાં લાવવા માટે કોઈ ઔષધિ કામચાલ્ય થઈ શકશે નહિ...કારણ કે ઔષધિ ગળા નીચે પહોંચ્યાકવી જ ભારે દુષ્કર છે.. દેવીશ્રીનું આયુષ્ય-અગ બળવાન હોય અને પુણ્યનો કોઈ યોગ હોય તો માત્રિક સિવાય આ વિપત્તિ નિવારણ કોઈથી થઈ શકશે નહિ એટલે આપ સત્વર માત્રિકોને બોલાવો અને તત્કાળ પ્રયત્ન કરો ”

રાજએ કહ્યું : “ વૈદરાજ, ગમે તેટલો ખર્ચ થાય કે ગમે તેવું કિંમતી ઔષધ બનાવવું પડે.. આપ જરાયે અચકાશો નહિ... મલ્લય કોઈપણ ઉપાયે જીવતી રહેવી જોઈએ.”

રાજવૈદે કહ્યું : “ આ ની વાત સત્ય છે...પરંતુ ધન ખર્ચવાથી કોઈના પ્રાણ પાછા વાળી શકાતા નથી. આપ માત્રિકા, ગાડીઓ કે એવાઓને તત્કાળ બોલાવો. તે દરમ્યાન હું એક પ્રયોગ કરું છું...જો એ ઔષધ કંઈકે કામ કરશે તો મારો પ્રયોગ અવશ્ય સફળ બનશે.” કહી રાજવૈદે પ્રયોગ બંધો તૈયારી કરવા માડી.

રાજએ નગરીના વિખ્યાત ગાડીઓ અને માત્રિકોને બોલાવવા માણસો રવાના કર્યા.

રાત્રિના અતિમ પ્રહરે દસ બાર માત્રિકો ને ગાડીઓ આવી ગયા.

રાજવૈદનો પ્રયોગ જરાયે સફળ થયો નહોતો. તેઓ હાથ ખંખેરીને ઊભા થઈ ગયા હતા.

માત્રિકોએ એક પછી એક પ્રયોગો કરવા માંડ્યા...પરંતુ કશું ; ફળ મળ્યું નહિ.

એક ગાડીએ પોતાનો પ્રયોગ પૂરો કરીને કહ્યું : “કૃપાવતાર, જો નાગને મારી નાખવામાં ન આવ્યો હોત તો હું એજ નાગને મારી શકિત વડે અહીં ખોલાવવા અને દેવીજીનું વિધિ ચૂસાવી હોત.. પણ અમે લાચાર છીએ.”

મહારાજાએ પ્રશ્ન કર્યો : “શું એવો કોઈ ઉપાય નથી કે આ સુંદરીનું વિધિ ઉતારી શકે ?”

એક વૃદ્ધ ગાડીએ કહ્યું : “મહારાજા, જો કોઈ પાસે અધિધર નાગનો મણિ હોય અથવા તો મહાન સાધના હોય તોજ આ બેનને ખચાવી શકાય...અમારી પાસે એવી કોઈ શક્તિ નથી.”

સૂર્યોદય થઈ ગયો હતો.

મલ્લયસુંદરી બેલાન દશામાં શય્યા પર પડી હતી. તેના પ્રાણ બહારધ્રમાં સિમિત થઈ ગયો હતો. રાજા વારંવાર મલ્લય સામે જોઈને અનેક વિચારો કરતો હતો. જગતમાં અપ્રાપ્ય મણિય એવી સુંદર નારી હાથમાં આવી મઈ છે અને એને ભોગવવાની તમના શું આ રીતે નષ્ટ થશે ? શું આ તરૂણીને વિધિયુક્ત કરવાનો કોઈ ઉપાય નહિ હોય ?

આમને આમ દિવસનો એક પ્રહર વીતી ગયો. રાજાના અનેક કમંચારીઓ અને નગરીના શ્રેષ્ઠિઓ પણ આવી પહોંચ્યા...નગરજનો એ ગઈ કાલની વાત સાંભળી હતી એટલે તેઓ ધીમા રવર રાજાની નિંદા પણ કરી રહ્યા હતા.

બેચાર બીબા માંત્રિકા આવી પહોંચ્યા હતા અને તેઓએ પણ વિધિ ઉતારવામાં પોતાની અશક્તિ જાહેર કરી હતી.

રાજાએ તરત જીવક મંત્રીને એક તરફ લઈ જઈને કંઈક કહ્યું : જીવક મંત્રી તરત બહાર નીકળી ગયો અને બીબા ઉપમંત્રી એને સૂચના આપી.

લગભગ બે એક ઘટિકા પછી રાજ્ય તરફથી ચાર સંદેશવાહકો

અથ પર જેસીને નગરીમાં નીકળી ગયા. ચારેય જણુ જુદી જુદી દિશામાં ગયા અને પોતાના હાથમાં રહેલી કાંસાની થાળી બળવીને કહેવા લાગ્યા : “ રાજભવનમાં મલયસુ દરી નામની એક સુંદર સ્ત્રીને સર્પદંશના કારણે મૂર્છા આવી છે ..એનું વિષ દૂર કરવાના તમામના ઉપાયો નિષ્ફળ નીવડ્યા છે ..મહારાજ રાજેશ્વર કંદર્પદેવ જાહેર કરે છે કે જે કોઈ મલયસુ દરીને વિષમુક્ત કરી નવું જીવન આપશે તેને રણુરંગ નામનો એક હાથી, રાજકન્યા અને એક દેશ પુરસ્કાર રૂપે આપવામાં આવશે.”

નગરીમાં ચારે તરફ આ પ્રમાણે પડક બજાવવામાં આવ્યો... પરંતુ કોઈ પણ માનવીએ આ પડકને ઝીટ્યો નહિ.

પડકવાહકો લતે લતે ફરી રહ્યા હતા...એક બાણસ તો છેક બદર સુધી પહોંચ્યો હતો.

પડક ઝીલનાર કોઈ મળ્યો નહિ એ જાણીને પડકવાહકે પણ ભારે નિરાશા અનુભવવા માંડ્યા.

એક પડકવાહકે નાની બજારમાં ઘૂમી રહ્યો હતો અને રાજની જાવના થાળી વગાડીને લોકોને સંભળાવતો હતો.

એવામાં એક વિદેશી જેવો જણાતો સુંદર નવજવાન સંદેશ વાહક સામે ઊભો રહ્યો અને અથ પર લટકતા પડકને હાથ આડાડીને બોલ્યો : “હવે આ હિંદુધોષણા બધ કઠે...હું ગમે તેવા ભયંકર સર્પનું વિષ ઉતારી આપીશ . અને તમારા મહારાજ પાસે લઈ જાઓ... પરંતુ મારી એક નાની શરત હશે તે સ્વીકારવી પડશે.”

“આપ અમારી સાથે પધારો...મહારાજ આપની ગમે તે શરત હશે તે સ્વીકારશે.” ધોષણા કરનારે કહ્યું.

વિદેશી નવજવાનને લઈને પડક બજાવનાર રાજભવમાં પહોંચ્યો ત્યારે દિવસની અંતિમ પ્રહર ચાલતો હતો. બીજા ત્રણેય પડક બજાવનારાઓ નિરાશ થઈને આવી પહોંચ્યા હતા.

વિદેશી નવજવાનને રાજ સમક્ષ રજૂ કર્યો. એ વખતે ત્યાં અનેક નાગરિકો અને રાજ્યના નાના મોટા કર્મચારીઓ બેઠા હતા.

“મહારાજાજી આ વિદેશી નવજવાને સામે નજર કરી...જેતાજે તે ચમકી ઊઠ્યો...આરે, આ તો એજ સુંદર પુરુષ છે એ અધ કૂવામાં મલયસુંદરી સાથે હતો અને જેને પાછો કૂવામાં ફેંકવામાં આવ્યો હતો. આ સુંદર પુરુષના કારણેજ મલય મારો સત્કાર કરી શકતી નથી...એટલા માટે જ મેં એને અધ કૂવામાં નાખ્યો હતો. પણ આ નવજવાન અધ કૂવામાંથી કેવી રીતે નીકળ્યો દરો ? ત્યાં તો હજી પણ ચોકિયાતો ચોકી કરે છે । પરંતુ અત્યારનો પ્રસંગ જોઈને રાજાએ આ અંગે બીજો કંઈ વિચાર ન કરતાં કહ્યું: “આપ કોણ છો?”

“હું એક વિદેશી છું...જેને સર્પદંશ થયો છે તે મારી પત્ની છે...હું મને તેવા ભયંકર સર્પનું વિષ ઉતારી શકું છું...આપના પકક વાહકે જ ઉપકાર બહેર કયો છે તેની મારે કોઈ જરૂર નથી. આપ જો મારી પત્ની પાછી સોંપવાનું કબૂલ કરો તો હું થોડી જ વારમાં મલયને વિષમુક્ત કરી શકીશ !”

રાજા આ શરત સાંભળીને ચમક્યો. તેણે પોતાની કુટુમ્બિકા મંત્રી જીવંક સામે નજર કરી. જીવંકે પ્રશ્ન કયો: “આપનું શુભ નામ ?”

“સિધ્ધેશ્વર !” મહાબલે કહ્યું.

“સિધ્ધેશ્વર, મલયસુંદરી તારી પત્ની છે એની ખાતરી કંઈ રીતે કરવી ?”

“મલયસુંદરી જો મારા પતિ તરીકે સ્વીકાર ન કરે તો હું વિદાય લઈશ.” મહાબલે કહ્યું.

રાજા હજી વિચારમાં હતો.

મંત્રના ઓળિયો બોલી ઊઠ્યો. “મહારાજ, સિધ્ધેશ્વરની વાત આચમુક્ત છે...આપે એની પત્ની કોઈપણ સંજોગમાં પાછી આપવી જો જોઈએ.”

રાજાના મનમાં થયું...એક વાર મલય વિષ મુક્ત થાય તો પછી

જોઈ લેવાશે ! મનમાં આવુ પાપ રાખીને રાખએ કહ્યું : “ સિધ્ધેશ્વર, તુ જો મલયસુંદરીને વિષમુક્ત કરીશ અને ઉપરાંત મારું એક કાર્ય કરી આપીશ તો હું તને તારી પત્ની પાછી આપીશ. પરંતુ જો મલયસુંદરી તને પતિ તરીકે નહીં કબૂલે તો ..”

“ તો હું ચાલ્યો જઈશ.” મહાબલે કહ્યું.

નાગરિકે અને ખીજા માણસો ‘ બરાબર છે ..બરાબર છે...! ’

બોલી ઊઠ્યા.

ત્યાર પછી રાજા મહાબલને લઈને મલયવાળા ખંડમાં ગયો. એ ખંડમાં રાજવૈદ અને ખીજા કેટલાંક દાસ દાસીઓ, માંત્રિકા વગેરે બેઠા હતા.

મહાબલના કહેવાથી ખંડમાંથી સહુને બહાર કાઢવામાં આવ્યા અને એક તરફ પાણીનો ઇંટકાર કરી ભૂમિ શુદ્ધ કરીને મહાબલે મહારાજાને પણ બહાર જવાની વિનંતી કરી.

કંદર્પદેવ બહાર ચાલ્યો ગયો ..એટલે મહાબલે ખંડનું દાર અદરથી બંધ કર્યું.

ત્યારપછી મલયસુંદરીને શુદ્ધ કરેલી ભૂમિ પર સુવાડી અને વિષા-પહારમંત્રનું આરાધન શરૂ કર્યું ...સાત વખત મંત્રનું આરાધન કર્યા પછી તેણે પોતાના કમરન ધર્માં છૂપાવેલો એક પ્રકાશ પાથરતો મણિ બહાર કાઢ્યો અને એ મણિ જળ વડે ધોઈ, એ જળ મલયના મોઢા પર ઇંટયું અને મણિ બ્રહ્મારંધ્ર પર મૂક્યો.

ચોક્કસ પળોમાં મલયે એક હાથ હલાવ્યો...પગ સંકોચે અને ધીરે ધીરે આંખો ખોલી...

આંખો ખોલીને જોતાં જ તે ચમકી...પોતાને સર્પદંશ થયો હતો અને સ્વામી અંધારા કૂવામાં હતા ..અહીં ક્યાંથી આવ્યા ? તે એકધમ બેઠી થવા ગઈ. મહાબલે કહ્યું : “ પ્રિયે, હવે તું નિર્ભય છે...

રાજાએ મને વચન આપ્યું છે કે હું તને જીવતી કરું તો તેઓ અને મારી પત્ની પાછી આપશે.”

“સ્વામી, કુષ્ટ માણસોને પોતાના વચનની કોઈ કિંમત નથી હોતી...પરંતુ આપ અંધારા કૂવામાંથી કેવી રીતે નીકળ્યા ?”

મહાબલે પત્નીના મસ્તક પરથી મણિ હાથમાં લઈ લીધો અને કહ્યું : “પ્રિય, પ્રથમ તું મને તારી વીતક કથા કહે...તને સપ્ત દેવ કરકચો હતો ?”

મલયસુદરી સ્વામીના ટેકાથી બેઠી થઈ અને ઝૂકુ સ્વરે તેણે પોતાની વાત કહી.

ત્યાર પછી મહાબલે કહ્યું : “પ્રિયે, આપણા પર લય કર સ કટો આવી રહ્યાં છે...પરંતુ આપણા પુણ્ય હતુ પરવાર્યા નથી, રાજાએ તને કૂવામાંથી બહાર કાઢી અને મારી રજજી કાપીને પાછો કૂવામાં બખડાવ્યો. પરંતુ સારા નસીબે મને કશી ઈજા ન થઈ અને રજજીનો એક છેડો મણિધન નાગવાળી બખોલ પાસેના એક ચક્રિયામાં અટકાઈ ગયો. આ રીતે રજજીનો આકરિમક લાલ થયેલો હોવા છતાં મારા માટે ઉપર આવવું અશક્ય હતું અને કૂવાની આસપાસ રાજાના રક્ષકો ઊભા હતા...અત્યારે પણ બિચારા ઊભા હશે । રાત પડી .. અંધકાર જામ્યો અને ફરીવાર તે મણિધર દેખાયો. એના પ્રકાશના સહારે હું રજજી પકડીને ચડવા માંડ્યો...મને જ્યેઠને મણિધર નાગ પોતાના મણિ સાથે બખોલમાં આગળ વધ્યો...મને થયું કે આ નાગ કંઈક સંકેત કરે છે । એટલે મેં એ બખોલના પથ્થરને બળપૂર્વક ખેંચ્યો એટલે એક માનવી જઈ શકે એવી સુરમ દેખાણી. હું સાહસ કરીને તેમાં દાખલ થયો. પેટમાં ચાલતાં ચાલતાં એક જૂઠ્ઠા ખંડ જોવો ચાક આવ્યો. મણિધર નામ એક સ્થળે પોતાનો મણિ મૂકીને ‘સુસાહાટ’ ચાલ્યો ગયો. હું નવકાર જ ત્રણજોતો ગણતો મણિ પાસે

ગયો. ત્યાં જોયું તો એક શિલા આડી પડી હતી... અને તે સ્થળ ગ્રામ દ્વાર જેવું લાગતું હતું. મેં શિલાને ધક્કો માર્યો એટલે એક માર્ગ થઈ ગયો. ત્યાર પછી મહિષધરનો મહિષ એક સ્થળે રાખીને હું તેની રાહ જોવા લાગ્યો... પણ એક પ્રહર પર્વત મહિષધર આવ્યો જ નહિ. એટલે મહિષ લઈને તે રસ્તે બહાર નીકળ્યો... દ્વાર આડી શિલા પુનઃ ઢાંકી દીધી. મેં જોયું તો રાત્રિનો અંતિમ પ્રહર ચાલતો હતો અને તે સ્થળ અને સ્મશાનભૂમિ સમુદાય જણાતું હતું. દૂરે દૂર રહી ગયો હોય એમ જેખાયું, પરંતુ જે વૃક્ષ પર મેં મારી પોટલી મૂકી હતી તે વૃક્ષ નજીક હતું એટલે પોટલી લઈને ચુપચાપ હું અધકારમાં નગરી તરફ ચાલતો ગયો. એક પાંચશાળામાં ઉતારો કર્યો... સસારે નાહીધોઈ શ્રી જિનેશ્વર ભગવતની પૂજા કરી અને મારી પાસે રહેલી થોડી સુવર્ણ મુદ્રાઓમાંથી મેં નવાં વસ્ત્રો ખરીદી લીધા... ત્યાર પછી મેં તારી શોધ કરવાનો વિચાર કર્યો ત્યાં પકડની વાત સાંભળી અને બજારમાં આવ્યો અને રાજાના પકડવાદકે તને સર્પાંશ થયાની જાહેરાત કરી એટલે પકડ ઝીંતીને અહીં આવ્યો.”

“ઓહ ! પ્રિયતમ ! મારા ખાતર આપને કેટલાં સંકટો વેઠવાં પડે છે ! હું એવી કમભાગિની છું કે પોતાના પ્રિયતમને પણ સુખ આપી શકી નથી !” કહી મલયસુદરીનો સ્વર ભારે થઈ ગયો અને તેણે સ્વામીના બંને હાથ પકડી લીધા.

મહાબલે કહ્યું : “પ્રિયે, તું તો પરમ ભાગ્યવતી છે.. જે નારી શિયળ ખાતર પ્રાણની પરવા નથી કરતી તે નારી સસારની નારી જાતિ માટે એક આદર્શ છે... તે જે દુઃખ સહન કર્યા છે તેના હિસાબમાં મારા સંકટોની તો કોઈ કિંમત નથી... અને સુખદુઃખનો પ્રશ્ન આપણા હાથનો નથી.. આપણા કર્મના હાથનો છે.. મને લાગે છે કે આપણા કોઈપણ ભવના કુકર્મનો હવે અંત આવ્યો લાગે છે.. હવે રાજાએ આપેલા વચન મુજબ હું તને આજે જ મારી લઈશ અને આજ રાતે જ આપણે અહીંથી ચાલ્યા જઈશું.”

“સ્વામી, રાગના વચન પર વિશ્વાસ રાખવો તે મને ઈચ્છા
લાગતું નથી.”

“રાગએ અનેક માણસોની સમક્ષ મને વચન આપ્યું છે અને
તે તેને પાળવું જ પડશે.” કહી મહાબલ ઊભો થયો અને બોલ્યો :
“તું બધું જોયા કર્યો...તારા શિયળના પ્રભાવે જ બધાં આવરણો
હર થઈ જશે એમ માગે અતરાતમા કહે છે.”

મહાબલ તરત દાર પાસે ગયો અને દાર ખોલીને બહાર નીકળ્યો.
એની પાછળ મલ્લયસુંદરી પણ બહાર નીકળી.

મલ્લયસુંદરીને જીવતી થયેલી જોઈને બહાર ખેડેલા અનેક માણસો
હર્ષબલિ કરવા માંડ્યા. મહારાજ કંદર્પદેવ પણ અતિ પ્રસન્ન થઈ
ગયો અને બોલ્યો : “સિધ્ધેશ્વર, તમે ખરેખર કોઈ કરી ન શકે તેવું
મહાન કાર્ય કયું છે...”

સિધ્ધેશ્વરરૂપી મહાબલે કહ્યું : “મહારાજ, આપના મંત્રીએ એક
શંકા બ્યક્ત કરી હતી...આપ મારી પત્ની મલ્લયસુંદરીને પૂછી જુઓ
કે તે કેની પત્ની છે ?”

“તમારી વાત સાચી છે તે કું કબૂલ કરું છું...” રાગએ કહ્યું.

“તો પછી આ કાર્યના બદલામાં મને મારી પત્ની સોંપી દો અને
પ્રસન્ન હૃદયે વિદાય આપો.”

આ શબ્દો સાંભળતાં જ રાગ કંઈક ઉદાસ બની ગયો...રાગનું
મન જાણતા જીવકમંત્રીએ તરત કહ્યું : “સિધ્ધેશ્વરજી, મહારાજએ
આપની શરત માન્ય રાખી છે, પરંતુ આપને યાદ હશે કે આપે
મહારાજનું એક કાર્ય કરી આપવાનું છે.”

“હા. મને આજ્ઞા કરો.” મહાબલે રાગ સામે જોયું.

કંદર્પદેવે આજ્ઞા હાર્ય સહિત કહ્યું : “પશ્ચિમ દિશા તરફ નજર
કરો...સંધ્યા વીતી ગઈ છે...બધાના જીવ પણ અત્યાર સુધી જીંચા
હતા...કું કાલ રાજસભામાં આપને મારા કાર્યની હકીકત જણાવીશ.”

મહામલ સમજી ગયો કે રાજા છટકાપારી શોધવા માગે છે. એટલે તેણે મલયસુ દરી સામે જોઈને કહ્યું : “ મલય, તું ખૂબ જ યાકી ગઈ છે. તે કથું ભોજન પણ ક્યું નથી અને રાત્રિકાળ શરૂ થયો હોવાથી તું કથું લઈ પણ નહિ શકે..હું દિવસના પ્રથમ પ્રહર પછી રાજ-સભામાં આવીશ અને મહારાજ જે કાર્ય બતાવશે તે કરીને તને લઈ જઈશ ”

ત્યાં જોડેલા નગરશેઠે જીભા ચઢીને કહ્યું : “ મહારાજ, આપ અમારા રાજા છો...આપે આ રીતે એક પરિણિત નારીને આપના ભવનમાં રાખી છે તે બરાબર નથી અને એનો સ્વામી આપીને સામે આવેલો હોવા છતાં અને આપે વચન આપેલું હોવા છતાં આ રીતે...”

વચ્ચે જ મહામંત્રી જીવકે કહ્યું “ શેઠજી, મહારાજનું કાર્ય થઈ ગયા પછી તેઓ અવશ્ય પોતાના વચનનું પાલન કરશે ”

“ તો પછી આ સિદ્ધ પુરુષની પત્ની જ્યાં સુધી આ પ્રશ્નનો અંત ન આવે ત્યાં સુધી મારે ત્યાં રહે એવી કંઈક વ્યવસ્થા કરો.” નગરશેઠે કહ્યું

તરત જ રાજાએ કહ્યું : “ શેઠજી, આપ સિધ્ધિશ્વરને આપને ત્યાં લઈ જાઓ...મલયસુ દરી હાલ તો અહીં જ રહેશે...ભયનું કોઈ કારણ નથી.”

એસ જ થયું.

નગરશેઠે મહામલને લઈને વિદાય થયા.

મલયસુ દરી રાજભવનના એક ખંડમાં બે દાસીઓ સાથે ગઈ.

રાજા અને જીવકમંત્રી મંત્રણાગૃહમાં ગયા.

પ્રકરણ ૩૦ સુ :

: ચિતાની રાખ !

આજ રાજસભામાં ગીરદીનો પાર નહોતો, રાજાએ એક પરનારીને સપડાવી છે અને તેના પતિને તે પાછી સોંપવામાં આપાડા કરે છે : આ વાત સમગ્ર નગરીમાં વાયુ વેગે ફેલાઈ ગઈ હોવાથી રાજસભા ચિસ્કાર ભરાઈ ગઈ હતી. સહુના નયનો સિંધેશ્વરને નિહાળવા આતુર બન્યા હતા. સિંધેશ્વર પણ નગરશેઠ સાથે આવી ગયો હતો. યથા સમયે રાજા કે દર્પદેવ, મહામંત્રી જીવક સાથે આવી પહોંચ્યો. રાજાની રાણીએ પણ મલયસુંદરીને લઈને જીએ માટેની ખાસ બેઠકમાં આવીને બેસી ગઈ.

રાજસભાતું કાર્ય શરૂ થયું. રાજસભામાં કોઈ પ્રકારનો અનિચ્છનીય બનાવ ન બને એટલા ખાતર ચારે તરફ સશસ્ત્ર રક્ષકો બિલા હતા.

પ્રશસ્તિગાન પૂરું થતાં જ મહામંત્રી જીવક બોલો થયો અને સભાજનો સમક્ષ મસ્તક નમાવી બોલ્યો : “આપ સહુ જાણો છો કે રાજા રાજેશ્વર મહારાજા કે દર્પદેવના રાજ્યમાં પ્રજા ખૂબ જ સુખી અને સમૃદ્ધ છે. મહારાજાએ કોઈપણ વર્ગ પર આકાર કરવેરા નાખ્યા નથી. તેમ ગરીબ વર્ગ પ્રત્યે સદાય પ્રેમ-સહાનુભૂતિ રાખે છે. આવા પ્રજાપ્રિય રાજાની પર આજે નગરીમાં એક પ્રકારનું અનુચિત અને કલ્પિત કારણોવાળું રોપમય વાતાવરણ પ્રસરી ગયું છે. લોકો એમ કહે છે કે મહારાજાએ એક પરનારીને પોતાની જાળમાં સપડાવી છે...

પણ આ ખુલ્લું અસંધ છે, કોઈ શત્રુએ ફેલાવેલી અફવા છે. મલય-સુંદરી મેશાન દશામાં સાગર કિનારેથી ગળી આવી હતી અને મહારાજાએ એક અસહાય નારી પ્રત્યેકની કડુણાના લીધે મલયસુંદરીને ખાસ મહેલમાં રાખી તેની સારવાર કરાવી હતી. એનો કોઈ સ્વામી છે કે એનો કોઈ સખી છે એ વાતની કોઈને ખબર નહોતી. અને આપ સહુ એ વાત તો જાણો છો કે મહારાજાના હૃદયમાં સૌંદર્ય પ્રત્યે અનુરાગ લાગે છે. મલયસુંદરીની સુહૃતા મહારાજાને આકર્ષી રહી હતી અને મહારાજાએ એને પોતાની પ્રિયતમા બનાવવાની ભાવના અપકૃત કરી હતી. આમ થવું એ એક પ્રતાપી રાજા માટે અસ્વાભાવિક નહોતું. જેમ રત્નો રાજ્યના લોકારમાં શોભે તેમ સર્વશ્રેષ્ઠ સુંદરીઓ પણ રાજ્યના અતપુરમાં જ શોભે મહારાજાએ મલયસુંદરીને સ્થગિતવાનો અથવા તો એની સમિતિ પ્રાપ્ત કરવાનો પ્રયત્ન કર્યો. મલયસુંદરી મહારાજાની વાત સ્વીકારે એ પહેલાં જ તે પુત્ર વેશમાં નાસી મઠ અને એક કૂવામાં કૂદી પડી. જે સ્થાનમાં ભૂમિની એક બાજુ આવેલી છે અને અધકૂપ તરીકે ઓળખાય છે આપને એ જાણીને હર્ષ થશે કે મહારાજાએ જાતે આખી રાત ચારે તરફ દૂરીને મલય સુંદરાની શોધખોળ કરવા માડી ...કારણ કે આવી સુંદરનારી કોઈ દુષ્ટના હાથમાં સપડાઈ જાય તો તેના પર ભારે ત્રાસ વરસી પડે અને એજ કૂવામાં મલયસુંદરાનો રક્તમી સિંધેશ્વર આવી પહોંચ્યો... તે કેવી રીતે આવ્યો અને કયાથી આવ્યો તે અમે જાણતા નથી. એ સિવાય મલયસુંદરીએ પણ પોતાના કુળનો કે સગાંઓનો કોઈ પરિચય આજ સુધી આપ્યો નથી. આવી એક અજ્ઞાત કુલસીલ સુંદરી બીજું કોઈ અનુષ્ટ ન કરી એસે એટલા ખાતર મહારાજાએ તેને કારાગારમાં બંધવી અને સિંધેશ્વર કોણ છે એ હકીકત ગદ્ ગદ્ માટે અજ્ઞાત હતી. કમિસંચોગે મલયસુંદરીને સર્પનો દશ થયો. એનું જીવન મૃત્યુના ખોળે મુકાઈ ગયું. મહારાજાએ પ્રેમ, કર્તવ્ય અને શામળીને પ્રાધાન્ય આપીને મલયસુંદરીને બચાવવાનો જખખર પ્રયત્ન કર્યો...હજારો સુવર્ણ

મુદાઓ આ કર્તવ્ય પાછળ ખચી નાખી અને છેવટે મલયસુદરીને વિષ સુકત કરનારને પોતાની કન્યા, સંપત્તિ અને એક પ્રદેશ અપાવવાની ઉદ્દેશોપણા કરી. જો મહારાજના હૈયામાં મલયસુદરીના રૂપને ભોગવવાની એક જ કામના હોત તો તેઓએ આટલા દિવસોમાં મલયને અળાત્કારથી પોતાની બનાવી હોત, પરંતુ મહારાજ એ રીતે પોતાને ધર્મ ગુમાવતા નથી. આપ સહુ એ વાત તો જાણો છો કે સિદ્ધેશ્વરે મલયસુદરીને મૃત્યુના બોળેથી બેઠી કરી છે અને એ બદલ મહારાજ એની શક્તિને વધાવે છે. સિદ્ધેશ્વરને દાવો એ પ્રકારનો છે કે મલયસુદરી તેની પત્ની છે અને તે તેને પાછી મળવી જોઈએ એવી શરતે તેણે મલયસુદરીને વિષસુકત પણ કરી છે. મહારાજ એ એની શરત મજૂર રાખતી વખતે પોતાનું એક કાર્ય કરી આપવાની વાત કરી હતી. જે સિદ્ધેશ્વરે સ્વીકારી હતી. આજની રાજસભા સમક્ષ મહારાજ સિદ્ધેશ્વરને પોતાનું કાર્ય દર્શાવશે અને સિદ્ધેશ્વર એ કાર્ય પૂર્ણ કરશે એટલે એની પત્ની એને પરત કરવામાં આવશે. મલયસુદરી સિદ્ધેશ્વરની પત્ની છે એ વાતની જાણ પણ ગઈકાલે જ થઈ છે અને મહારાજ એ ઉદારતાપૂર્વક કોઈ પ્રકારની ખાતરી કર્યા વગર આ વાત સ્વીકારી છે. હવે નવજવાન સિદ્ધેશ્વર મહારાજ સમક્ષ આવે.”

જીવકમંત્રીના પ્રવચનમાં રહેલી દુષ્ટ છુદ્ધિ મલયના હૃદયને ચમકાવી ગઈ હતી, પરંતુ તે મૌન ભાવે જ બેસી રહી. મહાબલ પણ શાંત ભાવે સાંભળી રહ્યો. પ્રજાજનોને મંત્રીની વાતમાં બહુ શ્રદ્ધા ન જન્મી... કારણ કે રાજા અને મંત્રી કેવા સ્વભાવના છે તે હકીકત દરેક પ્રજાજનો જાણતા હતા.

મહાબલ ઊભો થયો.

સભાએ હર્ષધ્વનિ કર્યો. મહાબલ મંદ ગતિએ રાજા સામે ગયેલ અને નમસ્કાર કરીને બોલ્યો : “ મહારાજ, આપનું જે કાર્ય હોય

તે બનાવો અને આ રાખલા સમગ્ર આપ વચનથી બદ્ધ થયેલા છે કે આપનું કાર્ય પૂરું થતાં જ આપ મને મારી પત્ની સોંપી દેશો.”

મહાનાનએ કહ્યું : “ત્રિધેવર, મારું કાર્ય પૂરું થતાં જ હું તને તારી પત્ની સોંપી દઈશ.”

“તો આપનું કાર્ય મને જણાવો.”

“પરોપકારી નવજવાન, તું ભયંકર વિપમાંથી પણ માનવીને બચાવી શકે છે તો મારું કાર્ય બહુ મોટું નથી. મને મસ્તક શૂળનો વ્યાધિ છે. અવારનવાર હું એ વ્યાધિમાં ભારે વેદના ભોગવું છું. મેં અનેક ઉપચારો કર્યા છે પરંતુ કામચાખી મળી નથી.. છેવટે એક જાણકાર પુરુષે મને આ રોગના નિવારણનો ઉપાય બતાવ્યો હતો, પરંતુ આજ મુઘી એ પ્રભાવિક ઉપાય મને પ્રાપ્ત થઈ શક્યો નથી. એ ઉપાય એવો છે કે કોઈ પણ બત્રીશલક્ષણા પુરુષે હસતા-હૈંસે ચિતામાં પ્રવેશ કરવો એને પછી ચિતા સળગાવવી. એ ચિતામાં બત્રીસ લક્ષણો બળીને ખાખ થાય એટલે એ ચિતાની રાખ તારે લઈને મારા મસ્તક શૂળ માટે મને આપવી. આમ થવાથી મારો વરમો-જૂનો રોગ નષ્ટ થશે અને તારી તને પત્ની મળી જશે.”

આ સાંભળીને મહાનલ અવાજ બની ગયો. કોઈપણ ઉપાયે કાર્ય થઈ શકે નહિ એવી આ વાત હતી અને કાર્ય થાય નહિ. એટલે મલયસુદરી પણ મળે નહિ ! તે વિચારમગ્ન બની ગયો.

રાજસભામાં બેઠેલા નાગરિકો પણ રાજની દુષ્ટતા કહી શક્યા... અને ચારે તરફથી અવાજ આવવા માંડ્યા... “મહારાજ, આપનો આવો કોઈ રોગ હોય એવું અમે કદી સાંભળ્યું નથી. આ કામ અશક્ય છે... આવું કાર્ય બતાવવા પાછળ આપનો ઉદ્દેશ આ પરદેશીની પત્નીને આપની પાસે જ રાખવાનો છે...”

મહાનલે રાજસભામાં થતા આ અવાજો સાંભળ્યા. તેણે સભા-

જનો સમક્ષ નજર કરી બે હાથ જોડી કહ્યું : “ મિત્રો, આપ કોઈ કિતાવળા ન થાઓ. મહારાજની ચરત મેં સ્વીકારી છે એટલે આ કાર્ય મારે કરવું જ પડશે. અહીં કોઈ બત્રીશ લક્ષણો પુરુષ છે નહિ અને હોય તો આ રીતે મરવા તૈયાર થાય નહિ હું પોતે બત્રીશ લક્ષણો પુરુષ છું અને આ કામ હું કરીશ.” આમ કહી તેણે મહારાજ સામે જોઈને કહ્યું : “ મહારાજ, આપનો વ્યાધિ દૂર કરીશ .. મારા પ્રાણના ભોગે પણ આપનું કાર્ય કરી છૂટીશ... પરંતુ આવી અશક્ય માગણી કરવા પાછળ આપનો આશય શુદ્ધ હોવાનો વિશ્વાસ અને જણાતો નથી. એટલે મારી પત્નીના રહેવાની બ્યવસ્થા બરાબર થવી જોઈએ.”

નગરશેઠે તરત જિભા ચર્ષીને કહ્યું : “ મહારાજ, જ્યાં સુધી ‘સિધ્ધેશ્વર આપનું કાર્ય પૂરું ન ત્યાં સુધી મલયસુંદરી એક અનામત રૂપે મારા ભવનમાં રહે...”

“ અને સિધ્ધેશ્વર આ કાર્ય ન કરી શકે તો ?” જીવકે પ્રશ્ન કર્યો.

“ સિધ્ધેશ્વરનું આ કાર્ય કરતાં કદાચ મૃત્યુ થાય, છતાં એની ત્રાપ આપને મળે તો આપે મલયસુંદરીને જ્યાં જવું હોય ત્યાં જવા દેવી . અને સિધ્ધેશ્વર આ કાર્ય ન કરે તો મલયસુંદરીને હું જ આપને ત્યાં મૂકી જઈશ ” નગરશેઠે કહ્યું.

જીવકમંત્રીને આ વાત રૂચી નહિ, તે બોલ્યો : “ આમ કરવાથી મહારાજ પ્રત્યે આપ સદ્ગુણે અવિશ્વાસ છે એવું સિદ્ધ થાય છે અને તે કોઈપણ દષ્ટિએ બરાબર નથી... આમ છતાં રાજસલાના સતોપ ખાતર હું એક મધ્યમ માર્ગ સૂચવું છું. મલયસુંદરી રાજભવનમાં જ રહે... પરંતુ એના પર કોઈ પ્રકારની માતના નથી થતી એની તપાસ માટે નગરશેઠ પોતાની ગમે તે બે પરિચારિકાઓને મોકલી શકે છે.”

આ મધ્યમ માર્ગના સહુએ સ્વીકાર કર્યો... મહાબલે પણ સ્વીકાર કર્યો... એજ વખતે સ્ત્રી સમુદાયમાંથી મલયસુંદરી બીડીને આમળ આવી

અને બોલી : “ મારા શિયળનું રક્ષણ કરવું એ મારી પોતાની વાત-
છે અને મારા શિયળને જાળવવાની મારામાં તાકાત છે. ‘મને બે-
ત્યા રાખવામાં આવે તે સામે મારે કાંઈ વિરોધ નથી. કારણ કે-
મહારાજની દુષ્ટ બુદ્ધિ છૂપી રહી શકી નથી ”

લોકો ધન્ય ધન્યના પોકારો કરવા માંડ્યા.

મલ્લયસુદરી જી સમુદાયમા ચાલી ગઈ.

મહાબલે જીવકમત્રીને કહ્યું : “ મંત્રીશ્વર, રમશાનની યોગ્ય ભૂમિ.
પર હું કહું તે પ્રકારની ચિતા રચાવવાની સત્વર આજ્ઞા કરો.”

એમજ થયું.

ભોજનાદિથી નિવૃત્ત થઈને રાજા, મંત્રી, રાજકર્મચારીઓ.
અને નાગરિકો રમશાન ભૂમિ તરફ ગયા.

મહાબલે એક સ્થળ પસંદ કર્યું અને પોત પોતાના હાથે.
ચિતા ખડકાવવી શરૂ કરી.

ચિતા ખડકાઈ ગઈ ત્યારે મધ્યાહ્ન વીતી ગયો હતો...અપરાહ્ન.
કાળ શરૂ થઈ ચૂક્યો હતો.

હજારો માણસો ચિતાની આસપાસ ઊભા રહી ગયા હતા.

મહાબલે કુટિરાકારની બનાવેલી ચિતામાં પ્રવેશ કર્યો...એટલે.
રક્ષકોએ તરત ચિતાના મુખને તોતિંગ લાકડાઓ વડે ઢાંકી દીધું.
અને ત્યાર પછી ચારે તરફથી ચિતા સળગાવવામાં આવી.

મલ્લયસુદરી આ દૃશ્ય જોવા આવી શકી નહોતી...છતાં રાજક-
વનમાં રહીને તે નવકારમંત્રનું સ્મરણ કરી રહી હતી.

ચિતા ભડભડાટ સળગવા માંડી.

રાજાનું હૃદય અતિ આનંદમાં આવી ગયું...કારણ કે સિધ્ધિશ્વર-
હંમેશા મારે આખમાં મળી જવાનો હતો.

ત્યાર પછી રાજસાથી બધા લોકો મનમાં ભારે શોક સાથે વિદાય થયા...માત્ર પત્નીસ રક્ષકોને ચિતાના રક્ષણ માટે ટાંકવામાં આવ્યાં.

રાજલવનમાં આવ્યા પછી રાજ્યે મલ્લયસુંદરીની તળસ કરી તો તે બધા શક્યો કે મલ્લયસુંદરી અત્ર જળનો ત્યાગ કરીને ધ્યાનમાં જેસી ગઈ છે અને નગરશેઠની બે પ્રૌઢ દામીઓ તેની પાસે બેઠી છે.

રાત્રિનો પ્રથમ પ્રહર વીતવા આવ્યો હતો. રાજ્યના હૈયામાં આપાર હર્ષ ઉભરાતો હતો...સિધ્ધેશ્વરના મૃત્યુથી મલ્લયસુંદરીએ મુદ્દ નવજવાન પ્રત્યેનું આકર્ષણ હંમેશ માટે નષ્ટ થઈ જશે અને મલ્લયને પોતાની બનાવવામાં કોઈ અડચણ નહિ આવે.

શુભક મંત્રીએ મહારાજ સમક્ષ આવીને કહ્યું: “કૃપાવતાર, ટાંકા પાણીએ ખસ ગઈ છે. બાજી આપણા હાથમાં છે. આવતી કાલે રાજસભામાં બધે નિર્ણય લેવાઈ જશે. આપ હવે કિતાવળ ન કરતાં ધૈર્યથી મલ્લયસુંદરીને આપના પ્રત્યે આકર્ષવાનો પ્રયત્ન કરજો. કિતાવળથી અનેક કાર્યો કચળી જાય છે.”

“મહારાજ, એ શિયગથેલી સુંદરીએ અત્ર જળનો ત્યાગ કર્યો છે.”

‘એ કોઈ મહત્વની વાત નથી. સમયે કે સંબંધ હવતા માનવી સાથે હોય છે...મરેલાને તો કોઈ યાદ પણ કરતું નથી. ચાર છ દિવસમાં આપોઆપ તે આહાર ચક્રણ કરશે.’ શુભકે કહ્યું.

આ તરફ રમકાનમાં ચિતા સાવ રુળગીને રાખના કમલા રૂપે પડી હતી. રક્ષકોને પણ ખાતરી થઈ ગઈ હતી કે સિધ્ધેશ્વર બળીને આખ્ર થઈ ગયો છે...હવે જન્મવાનો કોઈ અર્થ નથી.

પણ સિધ્ધેશ્વર તો જીવતો હતો. જે કૃવામાંથી તેણે બહાર આવવાનો ગુપ્ત માર્ગ જોયો હતો, તે ગુપ્ત માર્ગની શિલા પાસે જ અહામ્હે ચિતા રચાવી હતી અને જેવી ચિતા સંગ્રાવવામાં આવી કે

તરત મહાબલે પથ્થરની શિલાને પુનઃ યથારથાને ગોઠવી દીધી હતી. આમ તે નિર્ભયપણે અંદર ચોક જેવા ખંડમાં બેસી રહ્યો. તેની પાસે અણિપરનો મણિ હતો. તેના પ્રકાશમાં તે મનમાં નવકારતું સ્મરણ કરતો ચોગ્ય સમયની રાહ જોવા માંડ્યો.

રાતગે ચોથો પ્રહર સૂઝ થાય તે પહેલાં જ મણિપર નાગ આવા ચડ્યો અને પોતાનો મણિ લઈને વિદાય થયો. મહાબલે આ ઉપકારી નાગને ભાવપૂર્વક વદન કયાં. ત્યાર પછી બહાર નીકળવાના દ્વાર ખાડેની શિલા ખેસવી તે આસ્તેથી બહાર નીકળ્યો. રાખનો ઢગલો સાવ દરી ગયો હતો...એ ઢગલામાંથી મસ્તક બહાર કાઢીને તેણે આસપાસ નજર કરી...રક્ષકો આરામથી નિશ્ચિંત ભાવે સૂઈ ગયા હતા.

આ તક સરસ છે એમ માની પોતાના ઉત્તરીયમાં થોડી ચિતાની રાખ લઈ તે ગુપ્તગુપ્ત ચાલ્યો ગયો.

સૂર્યોદય થયો.

મહામંત્રી જીવક સ્મશાને આવ્યો. તેણે જોયું તો ચિતાની રાખનો ઢગલો પડ્યો હતો.

ખીજ પણ સેંકડો નરનાર આવવા માંડ્યા.

જીવક મંત્રીએ રાખના ઢગલા પર પુષ્કળ પાણી રેડાવીને રક્ષકોને વિદાય કયાં...અને પોતે સીધો રાજભવનમાં ગયા. કંદર્પદેવ તેની રાહ જોતો જ બેઠો હતો. મહામંત્રીને જોતાં જ તે બોલ્યો :
“ મહારાજ, મક્ષય વિધવા થઈ ચૂકી છે...હવે આપ એની સાથે વિધિપૂર્વક લગ્ન પણ કરી શકશો..આજની રાજસભામાં આ વાતની હુ જાહેરાત કરીશ. આપ નિશ્ચિંત રહેજો.”

દિવસનો પ્રથમ પ્રહર પૂરો થાય તે પહેલાં જ રાજસભામાં માનવ સમુદાય એકત્ર થઈ ગયો અને ખીજ પ્રહરના પ્રારંભમાં જ મહામંત્રી પ્રાથે રાજ પણ આવી ગયો.

રાણીઓના આગ્રહથી મલયસુદરી પણ નગરશેઠની બે ને દાસીઓ સાથે આવી પહોંચી.

રાજસભાનો કાર્યક્રમ શરૂ થયો. રાજા કંદર્પદેવનું પ્રસ્થિત કાવ્ય સમાપ્ત થયા પછી મહામંત્રી શુવક ઊભો થયો અને તે કંઈ બોલવા જાય તે પહેલા જ મુખ્ય દ્વાર પર સિદ્ધપુરુષ સિધ્ધેશ્વરનો જયનાદ થવા માંડ્યો...આખી સભા મુખ્ય દ્વાર તરફ જોઈ રહી.

હાં તો એક હાથમાં રાખની પોટલી લઈને મહાબલ રાજસભાના મુખ્ય દ્વારમાં દાખલ થયો.

સમગ્ર સભાએ હર્ષનાદ શરૂ કર્યો.

રાજા અને મહામંત્રીના વદન પર રચામ રેખાઓ અંકિત થવા માંડી.

મલયસુદરીનું વદન હર્ષપ્રકૃત્ત્વ બની ગયું ...

પ્રકરણ ૩૧ મું :

: મોતનો ફૂટકો !

રાજસભાના હર્ષનાદ ઝીલતો ઝીલતો મહાબલ મહારાજ કંદર્પદેવના સિંહાસન પાસે પહોંચી ગયો.

રાજા અને મહામંત્રી શુવકના ચહેરા પર આશ્ચર્યવિમુદ્ધ દેશાની આંખપ ઉપસી આવી હતી. એ માણસ ચિતામાં સફૂની નજરે બળી ગયો છે...જેની ચોટી માટે રક્ષકો રાખેલા છે...ચિતાની આમ એટલી ભયંકર હતી કે એમાં પ્રવેશીને માનવી કોઈ સંયોગમાં શુવતો નીકળી શકે નહિ...આમ કેમ બન્યું હશે ?

નગરશેઠે જિયા થઈ ગંભીર સ્વરે કહ્યું : “ મહારાજ, સિદ્ધપુરપ આચાર્ય સિધ્ધેશ્વરે આપની શસ્ત્રતુ યથાર્થ પાલન કર્યું છે .. ખરેખર આ સિદ્ધપુરપ ધન્યવાદને પાત્ર છે.”

મહાબલે હાથમાંની પોટલી મહારાજ સામે ધરતાકહ્યું : “કૃપાવતાર, બત્રીસ લક્ષણા પુરૂષની ચિતાની રાખ હું લાગ્યો છું અને આપે બતાવેલું કાર્ય પૂરું કરી શક્યો છું. હવે આપ આપના વચનનું પાલન કરો.”

રાજાએ જીવકમત્રી સામે નજર કરી.

જીવકમત્રી રાજાનો મનોભાવ પામી ગયો અને મહાબલ સામે જોઈને બોલ્યો : “ સિધ્ધેશ્વર, આપ કહો છો તેમ આ રાખ બત્રીસ લક્ષણા પુરૂષની હોય તો આપ જીવંત કેવી રીતે રહી શકો ? મને આપના આ કાર્યમાં કંઈક ભેદ લાગે છે...કાં તો આપ અદ્રશ્ય બનીને ચિતામાંથી છટકી ગયા હો ..અથવા નજર બાંધીને આપે એવો દેખાવ કર્યો હોય...”

મહાબલ હસ્યો અને હસતાં હસતાં બોલ્યો : “ મંત્રીશ્વર આપના કથનનો અર્થ તો એવો થાય છે કે મારી ‘સુદર પત્નીને કોઈ’પણુ બોજે આપના મહારાજ મને સુપરત કરવા ઈચ્છતા નથી...અને એટલા ખાતર જ મારો હમેશ મટે અંત આવે એવું કાર્ય મને સોપેલું...પરંતુ આપે એ લક્ષમાં રાખવું જોઈતું હતું કે મેં નિષ્ઠા-પૂર્વક ચિતામાં પ્રવેશ કર્યો હતો ..આસપાસ આપના માણસો જિલા હતા ..લય કર આગ સળગી જીકી હતી...અને હું એમાં હમેશ માટે બળી ચૂક્યો હતો ! એ ચિતામાંથી છટકવાનો કોઈ માર્ગ નહોતો... તેમ નજરબાંધી જેવા ક્ષુદ્ર પ્રયોગ હું કરતો નથી.”

“ તો પછી આપ જીવતા કેવી રીતે આવ્યા ? શું બળા ગયેલો અને મૃત્યુ પામેલો માનવી ફરીવાર જીવી શકે છે ? ” ઉત્સુકતાથી રાજાએ પ્રશ્ન કર્યો.

“હા, મહારાજ...સાધનાના બળે બધું થઈ શકે છે. હું બળી મયો હતો...પરંતુ મારા ઈષ્ટને-જેની મેં સાધના કરી છે તે દેવને-મારા મૃત્યુની ખબર પડી. છેક પાછલી રાતે તે દેવ મારી સહાયે આવ્યા અને આપના ચોકિયાતોને પોતાની શક્તિ વડે નિદ્રાધીન બનાવી મારા અસ્થિ અમૃતનો છટકાવ કર્યો. હું તરત જીવતો થયો. દેવે જ મને આજ્ઞા કરી કે આ તારી જ રાખ છે, રાજાને આપી દે. એટલે હું આ રાખ આપને આપવા આવ્યો છું. મેં આપનું કાર્ય મારા પ્રાણના બોખમે પૂરૂં કર્યું છે.”

સ્તબ્ધ બનીને સાંભળી રહેલી આખી સભા બોલી ઊઠી: “સિધ્ધપુરૂષ સિધ્ધેશ્વરે બરાબર કાર્ય કર્યું છે..હવે એની પત્ની સોંપી દેવી જોઈએ.”

રાજા ભારે વિપત્તિ પરિસ્થિતિમાં મૂકાઈ ગયો. તે કોઈ પણ ઉપાયે મક્કથને ગુમાવવા ઈચ્છતો નહોતો અને રાજસભા સિધ્ધેશ્વરની તરફેણમાં હતી: શું કરવું?

રાજા અને મંત્રીને ઐત જોઈને મહાબલે કહ્યું: “મહારાજ, રાજા એ પ્રજાનો પાલક છે...એનામાં સત્યનું તેજ હોય છે...રાજાનું વચન એ નાની સૂતી વાત નથી. જે રાજા પોતાના વચનની કિંમત સમજતો નથી તે રાજાની પ્રતિષ્ઠા નષ્ટ થાય છે. એટલું જ નહિ પણ અસત્યના માર્ગે વળવા માડે છે.. પ્રજાને માર્ગદર્શન આપનારાએ જો સ્વાર્થ હોય, અસત્યવાદી હોય, ખોટા વચનોનાં શુભાશો બિછાવીને પોતાનો સ્વાર્થ પોષનારા હોય અને ન્યાયના નામે અન્યાયની પૂજા કરવા હોય તો તે આગેવાનો પાછળ ચાલતી પ્રજામાં પણ એવા જ દૂષણો પ્રવેશ પામે છે. પરિણામે પ્રજાજીવન નષ્ટશૂન્ય બની જાય છે...સંસ્કાર, સદાચાર અને વાત્સલ્યભાવનો ધારે ધારે વિલય થાય છે. મહારાજ, આપનું કર્તવ્ય આપના વચન પાલનમાં જ શોભે છે.”

રાજા કંદર્પદેવ સિંહાસન પરથી ઊભો થયો અને પ્રચન્ન સ્વરે

એક અભિનેતાની અદાથી બોલ્યો : “ નવજવાન સિદ્ધપુરુષ, પ્રાણના ભોજે તે આ અપૂર્વ કાર્ય કર્યું છે.. હું તારી વાતનો સ્વીકાર કરું છું અને ચિંતાની રાખ આનંદપૂર્વક મકલુષ કરું છું... ખરેખર, તારા જેવા આદર્શ નવજવાનો ધન્યવાદને પાત્ર છે. પરંતુ તારી પત્નીએ અનન્ય જીવન નથી. તે એને ભોજન કરાવી લે અને તારા જેવા એક સિદ્ધ પુરુષનો મને અનાયાસે લાલ મળ્યો હોવાથી મિત્રભાવે મારું એક કાર્ય કરી આપ. તારી પત્ની માટે તું સર્વથા નિશ્ચિત રહેજે... એ તને અવશ્ય મળશે.”

મહામલ સમજી ગયો કે રાજા કોઈ પણ ઉપાયે મલયસુ દરીને છોડવા માગતો નથી. સંયોગ પણ એવો છે કે મારા એ એકલાથી સત્રામ આપી શકાય એમ નથી. તેમ વિરોધ કરવા જતાં વાત વણસી જાય એમ છે એટલે કળથી કામ કઢાવવું જોઈએ. જ્યાં જળ પાંગળું હોય ત્યાં કળથી કામ એવું એ રાજનીતિ છે. આમ વિચારી તે પ્રસન્ન સ્વરે બોલ્યો : “ મહારાજ, મિત્રભાવે આપનું એક વધુ કાર્ય કરનારો મને કોઈ બાદ નથી. હું આપને વિશ્વાસ આપું છું કે કોઈના પ્રાણ હરવા સિવાયનું ગમે તે કાર્ય હશે તે હું કરીશ. આપે આપના વચનને બૂલવાનું નથી.”

“ નહિ મિત્ર, હું મારા વચનનું ખરાખર પાલન કરીશ...”

રાજસભામાંથી કેટલાક બોલી બીઠ્યા : “ આ અન્યાય છે... મિત્રભાવે કાર્ય કરાવવું હોય તો પ્રથમ સિધ્ધેશ્વરને તેની પત્ની સોંપી દો, ત્યાર પછી કાર્ય સોંપો.”

મહામલે રાજસભા સમક્ષ હાથ જોડીને વિનંતિભર્યા સ્વરે કહ્યું : “ મહાનુભાવો, આપ કોઈ આપના કથનમાં સંશય ન લાવશો. હું આપને ખાતરી આપું છું કે મહારાજનું કાર્ય ગમે તેવું કદિન હશે તો પણ હું કરી આપીશ. મારી પત્નીનું રક્ષણ એના હૃદયમાં

મહેલું શિયળડી બળ સદાય કરી રહ્યું છે...” ત્યાર પછી રાજા સામે જોઈને કહ્યું : “ મહારાજ, મિત્રભાવે મારે જે કાર્ય કરવાનું છે તે મને દર્શાવે.”

“ મિત્ર, આજ તુ આરામ કર. તારી પત્નીને જોજન કરાવ ...પછી હું તને મારું કાર્ય કહીશ.”

“ મહારાજ, આપ મને કાર્ય બતાવી દો...આ રાજસભા સમક્ષે આપના કાર્યનો ઉદ્દેશ થાય તે વધારે ઉચિત ગણાશે...કારણ કે સમગ્ર સભા આપ કથું કાર્ય બતાવવા માગે છે તે જાણવા ભારે આતુર છે.”

નગરશેઠે જાણા થઈ કહ્યું : “ મહારાજ, સિધ્ધપુરૂષ સિધ્ધેશ્વરની વાત વ્યાજબી છે.. સમગ્ર સભા આપનું કાર્ય જાણવા તત્તમી રહી છે ”

રાજાએ મંત્રી સામે અર્થપૂર્ણ નજર કરી. મંત્રીએ આસન પરથી જાણા થઈને કહ્યું : “ મહારાજ કંઠપંદિતના નવજવાન મિત્ર, કાર્ય એક રીતે સરલ છે અને એક રીતે કઠિન છે. આ નગરીથી દક્ષિણે લગભગ એ કોસ દૂર એક છિન્નકંટક નામનો પહાડ છે. એ પહાડનું એક વિષમ શિખર છે અને એ શિખરની પાછળ નાની ખીણ આવેલી છે. આ ખીણમાં એક બારે માસ પરિપક્વ ફેરી આપનારું આન્નરક્ષ છે. આવું રક્ષ સંસારમાં અન્ય કોઈ સ્થળે હશે કે કેમ એ સંશય છે. આ આન્નરક્ષના ફળ કોઈપણ માનવીના હિપ્તભોગમાં આવી શકતા નથી. છિન્નકંટક પહાડના એ વિષમ શિખર પર પૂર્વ દિશાએથી ચડી શકાય એવા સ યોગો છે...પરંતુ અન્ય કોઈ દિશા-એથી ચડી શકાય એવો માર્ગ કે કોઈ છે નહિ. આપ ગમે તે ઉપાયે એ આજના ફળો લઈ આવો...આ કાર્ય ધણુ વિષમ હોવા છતાં આપના જેવા સાર્હસિક પુરૂષ માટે કોઈ કાર્ય અશક્ય નથી. જો આપ આ કાર્ય કરશે તો અમારા મહારાજને વરસો જીની પિત્તના પ્રકોપની પીડા

છે તે શાંત થઈ જશે...ઉત્તમ વૈદ્યએ આવી જાણલામણું કરી છે... પરંતુ અમારા દુહાંએ આજ પર્યંત અમે એ આત્મક્રોધ પ્રાપ્ત કરવામાં કામચાપ થઈ શક્યા નથી "

મહાબલ સમજી ગયો કે કાર્ય સાવ ક્ષુદ્ર છે...અને રોગની વાત ઇપ્પગવી કાઢેલી છે...છતાં આ ક્રોધ લાવવાં સહજ નથી સંભવ છે કે આ કાર્ય કરવા જતાં મૃત્યુ થાય...પરંતુ પુણ્યના ચોગથી જો આ કાર્ય થઈ શકે તો હું મારી પ્રિયતમાને પામી શકીશ...નહિ નેા અંતેનું મૃત્યુ નિશ્ચિત છે . કારણ કે આ કાર્ય કરવા જતાં હું મૃત્યુ પામીશ તો મલ્લયનુ દરી પણ પ્રાણત્યાગ કર્યો વગર રહેશે નહિ. વળી જન્મતાને પ્રેમ મારા પ્રત્યે દળી રહ્યો છે અને ગર્ભ પ્રત્યે કથળી ગયો છે ..

સિદ્ધેશ્વરને વિચારમાં પડેયો જોઈ મહાગજએ પ્રશ્ન કર્યો :
“ આપને આ કાર્ય અશક્ય લાગે છે ? ”

“ નહિ મહારાજ...મારું પુણ્ય તપતું હશે તો માટે માટે કોઈ કામ અશક્ય નહિ હોય ! જોના પુણ્ય પરવાર્યા હોય તેને જ અર્પા કામો અશક્ય થઈ પડે છે. હું અવશ્ય આ કાર્ય કરી આપીશ. મહારાજ, હું આપને એક વિનમ્ર પ્રાર્થના કરું છું કે, આપના મનમાં આવું કાર્ય બતાવવા પાછળ ગમે તેવો આશય હોય...પરંતુ આ કાર્ય પતાવ્યા પછી જો આપ મારી પત્નીને નહિ સોંપે તો આપના માટે ભારે વિષમ પરિસ્થિતિ ઊભી થશે. આપ જોઈ શકો છો કે સમગ્ર પ્રજા ન્યાય અને સત્યને ચાહે છે.”

રાજાએ કહ્યું : “ મિત્ર, શંકાતું કોઈ કારણ નથી. આ કાર્ય પાછળ મારી કોઈ દુષ્ટ ભાવના છે નહિ ”

ત્યાર પછી રાજસભાનું કામ સમાપ્ત થયું. મહાબલ પત્નીને ભોજન કરાવવા રાજભવનમાં ગયો.

મલ્લયના ચિત્તમાં અનેક પ્રશ્નો જાગ્યા હતા. ચિંતામાંથી રચમી કેવી રીતે બહાર આવ્યા ? એ પ્રશ્ન તેના હૈયાને વહોલી રહ્યો હતો.

અને એક ખંડમાં ભોજન કરાવતી વખતે એકંતરે એક મળતાં મળે આ પ્રશ્ન થયો અને મહાબલે અધાર-કૃપાના બેઠી વાત કરી... પોતે કેવી રીતે અંદર ગયો અને બહાર આવ્યો તે જાણાવ્યું. મહાબલે આશ્ચર્ય થઈ ગયું... ત્યાર પછી મહાબલે કહ્યું :
“સ્વામી, રાજાની ધાન્ય મને વણી ન લઈને દાગે છે.”

“હું એ જોઈ ચકચો છું... પરંતુ આપણે છાંયી ન જઈ પનાવવું પડશે... જો આપણે પુણ્યોદય તપનો કરી દો અનેક નિષ્પત્તિઓ શુભમાં જ પલટાઈ જશે. હું નિશ્ચિત કહ્યે છું જોવા કરશે. કદાચ મારું મન થાવ...”

“સ્વામી...”

“એવું નહિ જાને... છતાં જની એમે દો નગરોની સલામ મેળવી... આપણા પુત્રને પ્રાપ્ત કરી ચાલી જશે.”

“નહિ સ્વામી... એવું અમંગલ અપ ન બોલો... અને જો આવું કંઈ અમંગલ જનશે તો રાજા મને ઓછે જ નહિ... પછીનું મારું દર્તાવ્ય મેં નહીં કરી લીધું છે.”

મહાબલે પ્રભુ નગરે પ્રિય પત્ની સાથે ગયું.

એ જ સમયે રાજાની મહાબલ ખંડ બહાર આવ્યો. નગરો અને ખીજા દેશોએ આવેલા તો રાજાની સાથે જ આવ્યા હતા. મહાબલ નગરોના અતિથિરૂપે તેમની સાથે વિદાય થયા.

વહેલી સવારે મહાબલે જિન્નકંટક પહાડ તરફ પ્રયાણ કરવું એવું રાજાએ નહીં કહ્યું હતું અને આ વાત વાહુકે નગરમાં પ્રસરી ગઈ.

ખંડે દિવસે વહેલી સવારે નગરો સાથે એક સમયે એકત્રિત થઈ રાજાની સાથે મહાબલે બહાર આવ્યા ત્યારે તેમને કમરે પ્રજાનો એકત્ર થઈને ઘેરા હતા.

મોતનો ફેફસો !

૨૬૫

રાજા કંદર્પદેવ, મહામંત્રી, અન્ય રાજપુરુષો, દાસદાસીઓ વગેરે પણ વિવિધ વાહનોમાં બેસીને આવી ગયાં હતાં.

મલયસુંદરી પણ રાજાની અન્ય રાણીઓ સાથે નગરશેઠની પ્રૌઢ દાસીઓને પોતાના પડખે રાખીને આવી ગઈ હતી.

લોકોના હૃદયમાં રાજા અને મંત્રીપ્રત્યે ભારે નફરત પેદા થઈ હતી અને સિધ્ધેશ્વર તથા મલયસુંદરી પ્રત્યે ભારે મમતા જાગી હતી.

જનતા સિધ્ધેશ્વરનો જયનાદ પોકારવા લાગી અને સિધ્ધેશ્વરનો રથ છિન્નકંટક પહાડ તરફ ગતિમાન થયો.

પહાડ બહુ દૂર નહોતો... માત્ર બેએક કોસનો માર્ગ હતો. સૂર્યોદય પછી એકાદ ધટિકાએ સહુ ઉત્સાહપૂર્વક છિન્નકંટકની પહાડની તળેટીએ પહોંચી ગયા.

પહાડની જે વિષમ ટેકરી પર ચઢવાનું હતું તે ટેકરી મુખ્ય-મંત્રીએ મહાબલને દેખાડતાં કહ્યું : “ સિધ્ધેશ્વર, આ ટેકરી પર તો ચડી શકાય છે .. રાજ્યના માણસો આપને રસ્તા દેખાડશે અને બે ભોમિયાઓ સાથે આવશે .. પરંતુ ટેકરીની પાછળ ખીણમાં આવેલા આત્રવૃક્ષ સુધી પહોંચી શકાય એવો કોઈ માર્ગ નથી, અન્ય ટેકરીઓ પરથી પણ ત્યાં પહોંચી શકાય એવું નથી.”

મહાબલે કહ્યું : “ મંત્રીશ્વર, આપ નિશ્ચિત રહેજો.. પ્રાણને સુઠીમાં રાખનારા સાહસિકો કદી પાછા ફરતા નથી ”

હજારો માણસો એકત્ર થઈ ગયાં હતાં અને સહુ સિધ્ધેશ્વરનો જયનાદ બોલાવી રહ્યા હતા.

મહાબલે મનમાં ત્રણ નવકાર મંત્રનું આરાધન કર્યું અને ત્યાર પછી ત્યાં ઊભેલા જનસમુદાયને વંદન કરી મલય સામે નગર કરી .. મલયનાં નયનો સજળ બની ગયાં હતાં, આ જોઈને મહાબલ પત્ની પાસે ગયો અને બોલ્યો “ પ્રિયે, તારાં આંસુ મારા મઠે દુઃખદ

સ્મરણ ન બનવાં જોઈએ. હું તારા હાથની માધુરીમાથી પ્રેરણા ઝીલીને જવા ઇચ્છુ છુ. આવતી કાલની સાંજ સુધીમાં હું પાછો ન આવું તો ચિત્તને જરાય વિકળ બનાવીશ નહિ...કર્મની રમતનાં આપણે કેવળ રમકડાં જ છીએ. એના ન્યાયા નાચીએ છીએ. અને એ બધું આપણા જ કર્મનું ફળ હોય છે..આવતીકાલની સંધ્યા પછી તને જે માર્ગ ઉચિત લાગે તે સ્વીકારજે”

મલય પોતાના મહાન અને તેજસ્વી પતિ સામે જોઈ રહી ત્યાર પછી તેણે પ્રેમ અને શ્રદ્ધાપૂર્વક વંદન કરતાં કહ્યું : “સ્વામી, મારું હૃદય મને કહે છે કે આપનું કાર્ય અવરય પૂરૂ થશે.”

આછા હાથથી પત્નીના શબ્દોને વધાવી મહાબલ લોકોના જયનાદ ઝીલતો ઝીલતો વિષમ ગણાતા શિખરના રસ્તે રાજના માણસો સાથે વિદાય થયો.

લોકોનાં જૂથો પણ થોડે સુધી પાછળ ગયાં.

મલયસુંદરી મનમાં નવકારમંત્રનું સ્મરણ કરતી કરતી સ્વામી તરફ એક ધ્યાને જોવા માંડી.

મહાબલે જોયું. રસ્તો અતિ વિકટ હતો.. ટેકરી સાવ નાની નહોતી પણ સીધાં ચકાણુવાળી હતી...ક્યાંય પગથિયાં નહોતાં...માત્ર એક આછી પાતળી પગદંડી હતી.. જો માનવ જરાક અસાવધ બને તો પગદંડી પરથી સીધો નીચે જઈ પડે અને મોતને ભેટી પડે!

પગદંડી પર બે ભોમિયાઓ અને મહાબલ ચાલવા માંડ્યા. રાજના અન્ય માણસો આગળ ન વધ્યા, ઊભા રહી ગયા.. જનતા પણ ત્યાંથી સિધ્ધેશ્વરનું મંગલ ઈચ્છતી તળેટી તરફ પાછી વળી.

બંને ભોમિયા આગળ હતા.. મહાબલના મનમાં નવકારનું સ્મરણ કરતો કરતો ચાલ્યો જતો હતો.

ચઢાણુ ધણું વિકટ હતું. કમલે પગલે પડી જવાનો ભય હતો.

આમ છતાં સાહસિક વૃત્તિનો મહાત્મલ શાંત ભાવે ભોમિયાઓની પાછળ પાછળ ચાલતો હતો.

શિખરની ટોચ બમો ગજ દૂર રહી હશે ત્યારે પગદંડી ધણી જ વિચિત્ર અને ભયંકર થઈ પડી.

મહાત્મલ પ્રસ્વેદથી તર બની ગયો હતો...

અને થોડીજ પળો પછી એક હૃદયવેધક ઘટના બની ગઈ... આગળ જઈ રહેલા ભોમિયામાનો એક ભોમિયો જેના ખભા પર રસીનું ધૂ ચળું હતું તે લથડ્યો અને કરમી ચીસ નાખીને ખીણ તરફ ગબડી પડ્યો

મહાત્મલે જોયું. એક નિર્દોષ માનવી હ મેથ માટે નષ્ટ થઈ રહ્યો હતો. અના ખભા પરનું રસીનું ધૂ ચળું એક તરફ ઝેડી રહ્યું હતું અને ભોમિયા પછડાતો પછડાતો છેક નીચે જઈ રહ્યો હતો. એને ખ્યાવવાના કોઈ ઉપાય નહોતો.

એક નિઃશ્વાસ નાખીને મહાત્મલ એક ભોમિયાની પાછળ પાછળ ચાલતો થયો.

અને બંને ત્રિપમ શિખર પર પહોંચી ગયા. પવનના દિલોળા ખતરનાક હતા... માનવી અસાવધ રહે તો અવશ્ય ભથ્થલી પડે !

ભોમિયાએ શિખર પર પહોંચ્યા પછી કહ્યું : “ સિદ્ધપુરૂષ, જુઓ આ ભયંકર ખીણમાં નીચે દેખાય તે આત્રવૃક્ષ . મારે એક સાથી તો સ્વર્ગે ગયો . આપે જીડો વિચાર કર્યા વગરનું આ સાહસ કરી નાખ્યું છે. ભગવાન આપને મદદ કરે.”

મહાત્મલે કહ્યું : “ ભાઈ, તારી ભથી ટાગણી બદલ આભાર માનું છું . આત્રવૃક્ષ તરફ ઉતરવાનો કોઈ રસ્તો નથી ? ”

“ ના મહાગજ, કોઈ રસ્તો નથી... આજસુધી કોઈ જમ શક્યું નથી.. મુશ્કેલી તો એ વાતની છે કે આ શિખર પર એવું કોઈ વૃક્ષ નથી કે કોઈ શિલા નથી જેને રસી બાંધીને નીચે ઉતરી શકાય.”

“ તારી વાત સાચી છે.” કહી મહાબલે આત્રવૃક્ષ તરફ નજર કરી...આત્રવૃક્ષ લગભગ ચારસો ગજ નાંચે હોય તેવું અનુમાન થતું હતું. મહાબલે મનમાં નવકારમ ત્રણ સ્મરણ કરીને એક ઢઠ નિશ્ચય કરી લીધો અને ભોમિયા સામે જોઈને કહ્યું : “ ભાઈ, આત્રવૃક્ષ સુધી પહોંચવા માટે જી દગીનો જીગાર ખેલ્યા સિવાય અન્ય કોઈ ઉપાય મને લાગતો નથી હું મારા ઈષ્ટદેવનું સ્મરણ કરીને અહીંથી આત્રવૃક્ષ પર સીધો કૂદકો મારુ છું.. જો જીવીશ તો આમફળ લઈને બીજા ગમે તે માર્ગેથી આવી પહોંચીશ. નહિ તો તારા સાથીની પાછળ હ મેશ્વ માટે વિદાય થઈશ.”

“ મહારાજ, આત્રવૃક્ષ પર આપ સીધા પડશો તો પણ આપના જીવન માટે સશય છે.”

“ તારી વાત સાચી છે. મોતને હથેળીમાં રાખ્યા વગર આ કામ થઈ શકે એવું નથી.” આમ કહી મહાબલે પોતાની ધોતીનો કછેટો માર્યો...ઉત્તરીય કમરે બાંધી દીધું. અને મનમાં ત્રણ નવકારનું સ્મરણ કરી શિખર પરથી સીધો આત્રવૃક્ષ તરફ કૂદ્યો માર્યો.

ભોમિયો આ જોઈને ગભરાઈ ગયો. લથડતાં લથડતાં રહી ગયો.. તેણે સ્વસ્થ થઈને નજર કરી તો સિધ્ધેશ્વર આકાશમાંથી પડતા ગોળા માફક જઈ રહ્યો હતો.

ભોમિયાએ પોતાના હાથ વડે બંને આંખો ઢાંકી દીધી અને તે પાછો ફર્યો

પ્રકરણ ૩૨ મું :

: ચમત્કાર !

મોતની પરવા ન કરનારા સાહસિકો ધણીવાર મોત ઉપર વિજય મેળવે છે.

મહાબલે સાહસિકવૃત્તિના આધારે મોતનો કૂદકો તો માર્યો... પરંતુ હવામાં ગબડતી વખતે તેને ખાતરી થઈ ગઈ કે આ સાહસ મોતમાં જ પરિણમશે !

પરંતુ મહાબલની કાયા વૃક્ષ પર પટકાય તે પહેલાં જ એક અકસ્મિત ચમત્કાર સર્જાઈ ગયો.. એ આત્મવૃક્ષમાથી એક વ્યંતરદેવ ઉપરથી પડી રહવા મહાબલને જોઈ ગયો...મહાબલને જોતાં જ તેના હૃયામાં એક રમરણ જાગ્યું અને વળતી જ પળે તેણે મહાબલને ફેલના દડા માફક ઝીલી લીધો.

મોતને ભેટવાની શક્યતા કદાચી રહેલા યુવરાજ મહાબલને ભારે આશ્ચર્ય થયું. એ આશ્ચર્ય શમે તે પહેલાં જ વ્યંતરદેવ મહાબલને લઈને આત્મવૃક્ષની પાછળના ભાગમાં અદૃશ્ય થઈ ગયો.

મહાબલે જોયું ...પોતે એક તેજસ્વી માણસ સાથે એક ગુફાખડમાં એક શય્યા પર બેઠો છે.

મહાબલે વ્યતર સામે બે હાથ જોડીને કહ્યું : “આપે મારા પર મહાન ઉપકાર કર્યો છે...આપનો શુભ પરિચય આપીને મને કૃતાર્થ કરે અને મારા કાર્યમાં સહાયક થાઓ.”

“ મહાબલકુમાર, તેં મારા પર એક વર્ષ પહેલાં મહાન ઉપકાર કર્યો હતો...તને યાદ છે.. ? સુવર્ણપુરુષની સાધના વખતે એક યોગનું તે કામ કર્યું હતું ? ”

મહાબલકુમારે નમ્રતાપૂર્વક માથું હલાવ્યું.

વ્યતરદેવે કહ્યું : ‘ હું એજ યોગીનો જીવ છું. ત્યાંથી મરીને આ આશ્રવક્ષ પર વ્યતરદેવ રૂપે આવ્યો છું...તને હવામા પડતો જોતાં જ મારી નજર તારા તરફ ગઈ હતી. અને હું તને જોળખી ગયો હતો. વત્સ, તારે આ રીતે આત્મહત્યા શા માટે કરવી પડી ? ”

મહાબલે પોતાની અને પોતાની પત્ની માથે પડેલી વિપત્તિની દુઃકર્મા વાત કરી.

મહાબલના મોઢેથી આખી વાત સાંભળ્યા પછી વ્યતરદેવે કહ્યું : “ પ્રિય મહાબલ, તારું સાહસ દાદ માગે એવું છે...ખરેખર તારી સાહસિક મનોવૃત્તિને ધન્ય છે. હવે તારે જરાય ચિંતા કરવાની નથી. આજનો દિવસ અને આજની રાત તું અહીં આરામ કર. સાગર-તિલક નગરીનો રાજા કંઈપણે લ પટ, વ્યભિચારી અને ધાતકી છે. પણ હું તેને બરાબર પાક લાણુવાંશ. આવનીકાલે કેરીના ટોપલા સહિત હું તને એ દુષ્ટની રાજસભામાં પહોંચાડીશ. હું તારી સાથે જ રહીશ અને રાજા તારું કાંઈ અહિત કરી શકશે નહિ.”

મહાબલે વ્યતરદેવનું આતિથ્ય સ્વીકાર્યું.

આ તરફ બચીને પાછો વળેલો ભોમિયો નાચે આવ્યો. જીવકમત્રી રાજા અને ખીજાઓ એને ઘેરી વળ્યા.

જીવકમત્રીએ પ્રશ્ન કર્યો. “ સિધ્ધેશ્વરે શું કર્યું ? ”

“ મહારાજ, એ સાહસિક નવજવાને નાચે ઉતરવાનો કોઈ રસ્તો ન હોવાથી આશ્રવક્ષ પર ઝંપાપાત કર્યો. આ રીતે કૂદકો મારવો એ મોતને જ ભેટવા બરાબર છે.. એ સત્પુરુષ અને એક મારો સાથી બંને હવે કદી પાછા નહિ આવે.”

“ તારા સાથીને શુ થયું ? ”

“ લપસીને ખીણમાં પડી ગયો .. ”

ગજા કંદેપે પ્રસન્નભાવે ભોમિયાના ખભા પર હાથ મૂકીને કહ્યું : “ તારા સાથીના પરિવારને રાજ્ય તરફથી બદલો મળશે .. અને તને પણ પુષ્કળ ધન મળશે. ”

આસપાસ ઘેરી વળેલી જનતા આ સમાચારથી ભારે નિરાશ થઈ ગઈ.

નગરશેઠે કહ્યું : “ મહારાજ, હવે આપે મલયસુદરીને મુક્ત કરવી જોઈએ. ”

જીવકમંત્રીએ કહ્યું : “ શ્રેષ્ઠિવર્થ, મલયસુદરી પર કોઈ બંધન નથી...આવતીકાલે રાજસભામાં આ પ્રશ્નનો ઉકેલ થઈ જશે...આપ નિશ્ચિંત રહેજો. ”

સિધ્ધેશ્વરે ઝપાપાત કર્યાના સમાચાર વાયુવેગે તળેટીમાં ઊભેલા હજારો માણસોને મળી ગયા અને સહુ રાજાને ફિટકાર આપવા માંડ્યા.

મલયને આ સમાચાર મળતાં ભારે દુઃખ થયું.. પણ પતિની છેલ્લી શિખામણ અતરમાં રાખીને તે સ્વસ્થ રહી તેણે પણ આવતી કાલની સંધ્યા પછી મોતને ભેટવાનો નિર્ણય કરી લીધો.

એકાદ પ્રહર પર્વત રહીને સહુ વિદાય થયા.

રાજા અને મંત્રી એક જ રથમાં બેઠા હતા. મંત્રીએ કહ્યું : “ મહારાજ, મલયને પ્રાપ્ત કરવાના માર્ગ વચ્ચેની મોટામાં મોટી અડચણ હમણે માટે દૂર થઈ છે ”

“ પરંતુ આવતીકાલે રાજસભામાં લોકોને જવાબ શું આપવો? ”

“ મહારાજ, એની આપ ચિંતા ન કરો. જનતા તો ગાહરિયા પ્રવાહ જેવી હોય છે...એને જે માર્ગે વાળવી હોય તે માર્ગે વાળી શકાય છે. સિધ્ધેશ્વર હવે કદી આવવાનો નથી...મલય વિધવા બની. ”

ગઈ છે. એતું સંસારતું છેલ્લું આકર્ષણ નષ્ટ થઈ ગયું છે.. હવે આપ તેના સહેલાઈથી સ્વીકાર કરી શકશો.. થોડા દિવસ પછી આપ એના સતીત્વના ગર્વને નષ્ટ કરી નાખજો. એનો ગર્વ નષ્ટ થયા પછી એનામાં કોઈ તાકાત રહેતી નથી...એ બિચારી બની જાય છે...”

“શાખાશ...મહામત્રી!...મારા પુણ્યયોગે જ હું તારા જેવા સુદ્ધિમાન સાચીને પામી શક્યો છું.” રાજાએ કહ્યું.

સંધ્યા પહેલાં સહુ રાજસભામાં પહોંચી ગયા.

પરંતુ તળેટીએથી પાછી ફરેલી જનતાએ સમગ્ર નગરીમાં રાજાના અન્યાય સામે એક વાર લડી લેવાની ઘોષણા કરવા માંડી. નગરશેઠે પણ નગરીના આગેવાનોને પોતાને ત્યાં બોલાવી આવતીકાલે રાજસભામાં મલયને મુક્ત કરાવવાનો નિર્ણય કર્યો. રાજા સાથે ગમે તેવા વિરોધ થાય કે ગમે તે પરિણામ આવે...પરંતુ આવા ખુલ્લા અન્યાયને એક પણ માટે પણ સહી લેવો એ પ્રજાનો ધર્મ નથી.

આમ મહાબલની ગેરહાજરીમાં સાગરતિલકનગરીની જનતાએ રાજા સામે મોરચો મોકવાની તૈયારી આદરી દીધી.

અને રાત પીતી ગઈ.

દિવસનો પ્રથમ પ્રહર પૂરો થાય તે પહેલાં જ રાજસભા ખીચોખીચ ભરાઈ ગઈ.

કોઈ દિવસ ન આવનારા નાગરિકો પણ રાજસભામાં આવ્યા અને આજ તો તમામ વર્ગના આગેવાનો આવ્યા હતા.

રાજાના કર્મચારીઓની પત્નીઓ પણ આજ સારી સંખ્યામાં આવી હતી...એ સિવાય ગ્રેબિલ્ડવર્ગના સ્ત્રી વર્ગ પણ સારી સંખ્યામાં આવી ગયો હતો.

રાજસભાનો વિશાળ ખંડ ખીચોખીચ ભરાઈ ગયો હોવાથી રાજસભાની બહારના વિશાળ મેદાનમાં પણ હજારો નાગરિકો એકત્ર થયા હતા અને સહુના મોઢે રાજના વર્તાવ પ્રત્યે ધૂણા ઊભરાતી હતી...

કેટલાક જૂથોએ તો એવો નિર્ણય કર્યો હતો કે જો રાજ મલયસુ દરીને મુક્ત ન કરે તો વિદ્રોહ કરીને રાજસભા તોડી નાખવી અને રાજ તેમજ મંત્રીને મારી નાખવા.

રાજકર્તા પક્ષ તરફથી પણ આજે સશસ્ત્ર સૈનિકોની ટુકડીઓ ચારે તરફ ગોઠવવામાં આવી હતી અને જરા પણ તોફાન થાય તો સખ્ત હાથે લોકોને દબાવી દેવાની રામરા જાહેર કરવામાં આવી હતી.

આ રામરા સાંભળીને કેટલાંક જૂથો ચક્રી ગયા હતાં .. છતાં ત્યાં જ એવાં રથો ઊભાં રહ્યા હતા કે કંઈ પણ ધમ્માલ થાય તો સહેલાઈથી છટકી શકાય.

ખીજા પ્રહરનો પ્રારંભ થયો કે તરત રાજપરિવારનાં, મંત્રીઓનાં અને રાજ તેમજ જીવનના રથો આવી પહોંચ્યા

લોકહૃદયમાં અન્યાય પ્રત્યે જાગેલી ધૂણાના સંવાદ રાજને પળેપળે મળતા રહેતા હતા. તે પણ કંઈક ગભરાઈ ગયો હતો પરંતુ મહામંત્રી જીવક પોતાના નિશ્ચયમાં અટલ હતો તેની રાજનીતિ દમન વડે રાજ ચલાવવાની હતી જનતા એટલે રાજકર્તાની શુલામ છે અને રાજરાત્રું પાલન કરવું અથવા રાજની કોઈ પણ ખમ્ખાને તાબે થવું એ પ્રજાતુ પ્રાથમિક કર્તવ્ય છે !

જીવક આવી દમનકારક રાજનીતિનો ઉપાસક હતો. એને એ ખ્યાલ નહોતો કે જનતાના નિઃશ્વાસ ગમે તેવી મહાન સત્તાને પીંખી નાખે છે ! એને એ પણ જ્ઞાન નહોતું કે જનતા એજ રાજ્ય છે, એજ રાષ્ટ્ર છે; એજ દેશ છે... માત્ર ધરતી કે મોટા મોટા ભવનો એ દેશ નથી, એ તો દેશની શોભા છે. પણ દમનકારક નીતિના સર્જકો

અને વાહકો જીવંત રાષ્ટ્રની કાળજી રાખવામાં નથી માનતા. એ માત્ર નિર્જીવ માટીનાં જ આશકો હોય છે. જનતાના કલ્યાણમાં એ વર્ગને દેશનું કલ્યાણ નથી દેખાતું...એ વર્ગને તો જનતાના આંસુમાં અને દેશવેદનામાં દેશનું કલ્યાણ દેખાતું હોય છે !

રાજા, મંત્રીવર્ગ અને પરિવારનાં સભ્યો નિયત સ્થાને ગોઠવાઈ ગયા રાજપરિવારની સ્ત્રીઓ સાથે મલય પણ આવી હતી અને નિરાશ વદને રાજાનો નિર્ણય જાણવા બેઠી હતી. તે માનતી હતી કે રાજાનો નિર્ણય ગમે તે હોય..મારા નિર્ણયમાં કોઈ તાકાત પરિવર્તન કરી શકશે નહિ.

રાજસભાનું કાર્ય શરૂ થયું. રાજાના ભાટયારણેએ મહારાજાને દર્પદેવતું પ્રશસ્તિ કાવ્ય લલકાર્યું...સારે પછી મગલ પ્રાર્થના થઈ, અને એ બધો પ્રાથમિક વિધિ પૂરો થયા પછી મહામંત્રી જીવક પોતાના આસન પરથી ઊભો થયો.

સમગ્ર રાજસભા રતબદ્ધ બનીને જીવક સામે જોઈ રહી. જીવકે મંભીર સ્વરે કહ્યું : “ રાજરાજેશ્વર કે દર્પદેવના પ્રિય અને આજ્ઞાકિત પ્રજાજનો, છેલ્લા કેટલાક બનાવોએ સમગ્ર નગરીમાં એક પ્રકારનું કૃત્કલ્પ ભ્રમું ઠેરવ્યું છે. આપને એ પણ ખબર છે કે ગઈકાલે મહારાજાનું મિત્રભાવે એક કાર્ય કરવા ગયેલા નવજવાન સિદ્ધેશ્વર છિન્નકંટક પહાડના વિષમ અને દુર્ગમ શિખર પરથી વગર વિચારો કૂદકો મારીને મૃત્યુને ભેટ્યા છે. એમનો છિન્નવિચ્છિન્ન થયેલો દેહ પ્રાપ્ત કરવાની કોઈ શક્યતા ન હોવાથી આપણને સહુને ભારે દુઃખ થાય તે સ્વાભાવિક છે. આવા સાહસિક અને તેજસ્વી નવજવાનનું રમરણ સાગરતિલકના પ્રજાજનોને વરસો સુધી યાદ રહેશે એમાં કોઈ સંશય નથી હું પરમકૃપાળુ પરમાત્માને પ્રાર્થના કરું છું કે તેઓ મહાન સિદ્ધેશ્વરના આત્માને શાંતિ પ્રદાન કરે.”

શાંત ભાવે જીવકનું પ્રવચન સાંભળી રહેલી રાજસભામાંથી બેચાર અવાજો આવ્યા. “ મગરનાં આંસુ પાડવા બંધ કરો ..દેવી મલયસુદરીને મુક્ત કરો...”

જીવકે જે તરફથી અવાજ આવ્યા હતા તે તરફ નજર કરીને કહ્યું: “મહાનુભાવો, રાજરાજેશ્વરે મલયને બંધનમાં રાખી જ નથી... મલય મુક્ત છે અને અત્યારે પણ તે આ સભામાં હાજર છે...હવે સવાલ એ છે કે મલયસુદરીનો કહેવાતો પતિ...હું કહેવાતો ચંદ્ર એટલા માટે વાપરુ છું કે સિધ્ધેશ્વર એતો સાચો પતિ હતો કે કેમ એ એક સંશય છે છતાં મહારાજાએ એની વાતમાં કોઈ પ્રકારનો સંશય દિઠાવ્યો નથી અને પોતાના આપેલા વચનને વળગી રહ્યા છે. હું આપ સર્વ સમક્ષ મહમ સ્વરે સત્ય પ્રતિજ્ઞાપૂર્વક જણાવુ છુ કે સિધ્ધેશ્વર અપ્રાપ્ય કરી લઈને આવી ગયો હોત તો મહારાજાએ મલયને એના હાથમાં સોંપી દીધી હોત. પણ કમનસીબે દેવી મલયસુદરી પર અણધાર્યો વિપત્તિનો પહોંચ વૃટ્ટી પડ્યો છે અને તેનો સ્વામીરૂપી વિસામો હંમેશ માટે નષ્ટ થયો છે...આપણા એક ભોમિયો પણ મૃત્યુ પામ્યો છે. આપને એ જાણીને આનંદ થશે કે રાજરાજેશ્વરે અકસ્માતથી મૃત્યુ પામેલા ભોમિયાના પરિવારને પાંચ સહસ્ત્ર સુવર્ણમુદાઓ આપવાનું નક્કી કર્યું છે અને જે ભોમિયો જીવંત રહ્યો છે તેને પણ એક હજાર સુવર્ણમુદાઓનું ઈનામ આપવાનો નિર્ણય કર્યો છે.”

કેટલાક હોદ્દાએ જીવકના આ શબ્દોને વધાવી લીધા અને મહારાજા કંઈપરિવરનો જયનાદ બોલાવ્યો.

નગરશેઠે ઊભા થઈ; બધા શાંત થયા એટલે કહ્યું : “ રાજરાજેશ્વરે કરેલા આ ઉદાર નિર્ણય બદલ સમગ્ર રાજસભાને હર્ષ થાય છે અને રાજસભામાં પધારેલા સઘળા નાગરિકો વતી હું મહારાજાની આ ઉદારતાને ખિરદાવુ છું. પરંતુ સહુ એ જાણવા માગે છે કે મલયસુદરીને મુક્ત કરવા અંગેનો મહારાજાએ કેવા પ્રકારનો નિર્ણય

લીધો છે ? મહારાજે સિધ્ધેશ્વરને વચન આપ્યું હતું કે એમનું એક કાર્ય પૂરું થતાં જ મલયસુદરીને સોંપી દઈશ. આ કાર્ય તો ક્યારનું પુરું થઈ ગયું છે અને સિધ્ધેશ્વર એક વધારાનું કાર્ય કરવા જતાં મોતના પળમાં સપડાયા છે. મંત્રીશ્વર, લોકો તો એવો સંશય કરે છે કે મલયસુદરીને પોતાની બનાવવા ખાતર જ મહારાજાએ સિધ્ધેશ્વરને મિત્રભાવના બહાના તળે મોતને ભેટવાનું જ કાર્ય સોંપ્યું હતું. આપણા મહારાજા પ્રત્યે જનતાના હૈયામાં આવો કોઈ સંશય ન રહે એટલા ખાતર લોકો મલયસુદરીની મુક્તિનો નિષ્ફળ જાણવા આતુર બન્યા છે.”

મહામંત્રી જીવકે નગરશેઠ સામે મીઠા હાસ્યથી જોઈને મધુર સ્વરે કહ્યું : “ શ્રીમાન બ્રેવિલ્ય, લોક હૃદયમાં આવો સંશય જગ્યા છે એ હું પણ જાણુ છું.. પરંતુ હવે એક બીજો જ સવાલ ઉપસ્થિત થયો છે. મલયસુદરીને ઘણી પૂછપરછ કરવામાં આવી હોવા છતાં તે પોતાના પતિગૃહ અંગે કે પિતાગૃહ અંગે કશી માહિતી આપતી નથી. આ સ્થિતિમાં એક રૂપવતી નવયોવના અબળાને કોના સહારે મૂકવી ? કયાં મૂકવી ? આપ સહુ જાણો છો કે વધુ પડતું રૂપ પણ શત્રુ બની જતું હોય છે...આ દ્રષ્ટિએ—” મહામંત્રી વાક્ય પુરું કરી શક્યો નહિ. રાજસભાના મુખ્ય દ્વારમાંથી સિધ્ધેશ્વરના જયનાદનો પ્રચંડ ધ્વનિ આવી રહ્યો હતો..એ ધ્વનિમાં હિમગ હતો. આનંદ પણ હતો...

રાજસભામાં જોડેલા પ્રત્યેક માણસોની નજર મુખ્ય દ્વાર તરફ ગઈ. જીવક પણ ચમકીને એ તરફ જોવા માંડ્યો. જીવકે કંઈક પ્રશ્નની રજૂઆતથી હર્ષમાં આવી ગયેલો રાજા પણ એ તરફ સાથે કે નજરે જોઈ રહ્યો અને જેના હૈયાને નિરાશાએ ગળી લીધું હતું તે મલય પણ કંઈક પ્રસન્ન નજરે એ તરફ જોઈ રહી.

સાં તો ખભા પર ઢેરીનો કરંડિયો લઈને મહાબલ રાજસભાનાં દ્વારમાં દેખાયો.

જીવક અને રાજાને ભારે આશ્ચર્ય થયું...શું આ માણસ દ્વોખંડ કે વજનો બનેલો હશે કે મોત પણ એનાથી દૂર લાગે છે ? ત્યાં તો રાજસભામાં બેઠેલા સભ્યો પણ સિધ્ધેશ્વરનો જયનાદ પોકારતા ઊભા થઈ ગયા.

મહાબલને રાજસિંહાસન તરફ જવાનો લોકોએ પ્રસન્ન ભાવે આગં કરી આપ્યો.

સિધ્ધેશ્વર રૂપી મહાબલ સહુને મરતક નમાવતો નમાવતો સિંહાસનવાળા વિશાળ મંચની સોપાનશ્રેણી ચઢવા માંડ્યો.

સમગ્ર સભાખંડમાં હર્ષ અને આનંદનો કલરવ અતિ ઊર્મિલ બની ગયો હતો.

કેરીના કરંડિયામાં અદ્વિત્યરૂપે વ્યતર દેવ છૂપાયો હતો...તે મહાબલ જ સાંસળી શકે એ રીતે બોલ્યો “વત્સ, મેં આપેલાં સૂચના બરાબર યાદ રાખજો. હું તારી સાથે જ છું.”

મહાબલે મનમાં વ્યતરદેવ સ્વર્ણપતિનો આભાર માન્યો.

અને મંચ પર પહોંચી, કરંડિયો નીચે મૂકી રાજા અને મંત્રી સામે પ્રસન્ન નજરે જોઈ મહાબલે કહ્યું : “કૃપાવતાર, આપે મિત્ર ભાવે સોંપેલું કાર્ય મેં પૂરું કર્યું છે અને આ કરંડિયામાં અપ્રાપ્ય આત્મક્રૂણ લખી છે...”

ત્યાં તો સ્ત્રીઓની બેઠક પરથી મલયસુંદરી એકદમ હર્ષભેર ઊભી થઈ અને રાજસભાનો ખ્યાલ રાખ્યા વગર...”સ્વામી...સ્વામી...” કરતી મંચ પર આવી ગઈ.

લોકોએ હર્ષધ્વનિ કરવા માંડ્યો.

મહાબલ મલયને લઈને રાજસભાના મંત્રણાગૃહ તરફ ગયો.

મંત્રણાગૃહમાં કોઈ નહોતું. મલયે મહાબલના બંને હાથ પકડી લઈને કહ્યું : “સ્વામી, મારા હૃદયમાં ઊભરાતું આશ્ચર્ય શમી ચકતું નથી.”

“ મલય, મને લાગે છે કે આપણા દુઃખનું વાવાઝોડું હવે શાંત થયું છે.” આમ કહી મહાબલે ટૂંકમાં સુવર્ણપુરૂષ બનાવવા માગતા યોગીના જીવે કરેલી સફાયની વાત કરી.

આ વાત સાંભળીને મલય મહાબલને વળગી પડી. તેનાં નયનો હર્ષાશ્રુથી ભીનાં બની ગયાં

અને આ સમયે રાજસભામાં એક નવોજ અમલદાર સળંગે.

મહાબલે મૂકેલા કરંડિયામાં અવાજ આવવામાં આવ્યો... ‘રાજને ખાઉં અથવા મંત્રીને ખાઉં...’

પ્રકરણ ૩૩ મું :

: સળગતી આગમાં

“રાજને ખાઉં અથવા મંત્રીને ખાઉં” આવા શબ્દો કરંડિયામાં પ્રગટ થવા માંડ્યા એટલે આખી સભા હચમચીત બની ગઈ અને આશ્ચર્યભરી નજરે કરંડિયા સામે જોઈ રહી.

મહાબલ અને મલયમુદ્રી વાતો કરતાં કરતાં મંત્રણાગૃહના બીજા દ્વારમાંથી પાછળના ઉદ્યાનમાં અ્યાં હતાં...તેમને આ વાતની કોઈ કલ્પના નહોતી. અને એમજ હતું કે હવે રાજ રાણી શકશે નહિ.

અહીં વારંવાર કરંડિયામાંથી આવો અવાજ નીકળવાથી પ્રધાનને એક ચાલ ખેલવાની તક મળી ગઈ...તે ભ્રમો થયો અને સભાગૃહ તરફ જોઈ બોલ્યો : “ સિધ્ધેશ્વર કેરીના બદલે કંઈક માયાબળ લાવ્યો છે આવી દુષ્ટતા દર્શાવવાનું એને કોઈ કારણ નહોતું...પરંતુ આ માયાબળનો ભેદ હું હમણાં જ ખોલી નાખું છું.”

એજ વખતે ગભરાયેલા રાજાએ કહ્યું : “મહામંત્રી, આપ કરંડિયા પાસે ન જશો. સિધ્ધેશ્વરને યોજાવો...તે મંત્રણાગૃહમાં અગ્નિસૂંદરી સાથે વાતો કરી રહ્યા છે.”

હવેકમંત્રીએ તરત કહ્યું : “મહારાજ, આપ ચિંતા ન કરો... કરંડિયામાં ઈન્દ્રજિત સિવાય ખીલું કશું નથી. હું સલામતે બતાવવા માગું છું કે આ કરંડિયામાં કેરી નથી.”

આ પ્રમણે કહીને તે કરંડિયા તરફ આગળ વધ્યો. અને કરંડિયાનું ઢાંકણ ખોલી કેરી લેવા હાથ બંદર નાખ્યો.

એજ વખતે કરંડિયામાંથી એક ભયંકર જ્વાળા બહાર નીકળી અને વળતી જ પળે હવેક મંત્રીને ભરખી ગઈ...હવેકમંત્રી ત્યાંને ત્યાં દગલો થઈને એક ચીસ નાખતો પડી દગલો થઈ ગયો, અંતે તેના પ્રાણ ચાલ્યા ગયા.

સલામાં હાહાકાર અને ભયનું સામ્રાજ્ય ફેલાઈ ગયું...લોકો કરંડિયામાંથી નિકળતા જવાળા સામે ભય અને અશ્વર્થભિશ્રત નજરે જોતાં પોતાના આસન પરથી ઊભા થઈ ગયા.

રાજા ભયથી કંપવા માંડ્યો. રાજપરિવારના સભ્યો અનેસામંતો પણ પોતાના આસનો પરથી ઊભા થઈ ગયા.

અને કરંડિયામાંથી પ્રમોદની જ્વાળા અધ્ધર જવા માંડી...સહુને ચથું કે હમણાં જ નાજસલાનો મંડપ સળગીને ખાખ થઈ જશે. લોકો બહાર જવા માટે તૈયાર થયા. રાજાએ તરત મહાપ્રતિહારને આજ્ઞા કરી : “સિધ્ધેશ્વરને સંવર યોજાવો.”

મહાપ્રતિહાર દોડતો મંત્રણાગૃહમાં દાખલ થયો...મંત્રણાગૃહમાં કોઈ હતું નહિ..પણ પાછળનું દાર ખુસ્તું હતું એટલે તે

તરત પાછલા દારેથી ઉઘાનમાં ગયો. તેણે જોયું તો એક વૃક્ષની ઢાયા નીચે મહાબલ અને મલયસુંદરી ભીલાં ગ્રીલાં વાતો કરતાં હતાં ... મહાપ્રતિહાર તરત સિધ્ધેશ્વર પાસે આવ્યો અને મસ્તક નમાવી વિનંતિભર્યાં સ્વરે બોલ્યો . “ સિધ્ધપુરુષ, આપ રાજસભામાં પધારો .. કરંડિયામાંથી અગ્નિની જ્વાળા નીકળી છે.. લોકો ભાગવાની તૈયારી કરી રહ્યા છે. .. હમણાં જ એ જ્વાળા આખા મંડપને બાળી નાખશે ! ”

મહાબલ સમજી ગયો કે સ્વર્ણપ્રભે ચમત્કાર થયો લાગે છે. તરત તે મલયને લઈને રાજસભામાં આવ્યો . જોયું તો કરંડિયાની જ્વાળા સભામંડપના ઉપરના ભાગ સુધી પહોંચી ગઈ હતી.

સિધ્ધેશ્વરને આવેલાં જોતાં જ કંદર્પદેવે કહ્યું : “ મહાપુરુષ, કૃપા કરીને આ જ્વાળા શાંત કરો... લોકો ભયથી અવાક બની ગયા છે...”

તરત મહાબલ કરંડિયા પાસે ગયો અને કરંડિયા સામે બે હાથ જોડીને બોલ્યો : “ શાંત થાઓ... શાંત થાઓ... આપના ક્રોધાગ્નિમાં અનેક નિદ્દોષ છવે બાળી જશે.”

વળતી જ પળે જ્વાળા અદૃશ્ય થઈ ગઈ. ભાગતા લોકો પાછા વળ્યા અને સિધ્ધેશ્વરનો જયનાદ બોલાવવા માંડ્યા.

લોકોને શાંત કરવા અર્થે રાજસભાના મુખ્ય દંડકે કાંસાની ઝાલરી પર ત્રણ દંડા મારી બે હાથ ભીચા થયા

થોડીજ પળોમાં લોકો શાંત થઈને પોતપોતાને સ્થળે બેસી ગયા. કોલાહલ શાંત થયો એટલે મહારાજાએ કહ્યું : “ સિધ્ધેશ્વર, આ શું બની ગયું ? મારો મહામંત્રી મૃત્યુ પામ્યો... કેરીના બાદે તમે શું લાવ્યા હતા ? ”

સભાજનો શાંત થઈ ગયા અને સિધ્ધેશ્વર તરફ જોઈ રહ્યા.

મહાબલે કહ્યું : “ મહારાજ, આ કોઈ ચમત્કાર નથી...હું તો આ કરંડિયામાં આત્રક્ષણ જ લાવ્યો છું. પરંતુ મને લાગે છે કે આપની અને આપના મંત્રીની મેલી મુરાદતુ જ આ કંઈ ફળ છે ! મહારાજ

રાજકર્તાએ અગત સુખો ખાતર અન્યાયનુ આચરણુ ન કરવું જોઈએ...અન્યાય, અનીતિ અને સ્વાર્થલાલસા ગઈ તે દિવસે આ રીતે જગાળા જ બને છે અને અન્યાયી રાજકર્તાઓને બાળીને ભરખ કરી નાખે છે. આપે મલ્લયસુ દરી પર અન્યાય કરવામાં જરાયે કયાશ નથો રાખી. આપે આપના વચનનું પણ પાલણુ કરવામાં જુદાં જુદાં બહાનાં બતાવ્યાં છે. આપ આ આત્રફળનો સ્વીકાર કરી મારી પત્નીને મને સોંપી દો.”

આસક્તિ માનવીની જ્ઞાન-બુદ્ધિને ગુંગળાવી નાખે છે ! રાજના હૃદયમાં મલ્લયને પોતાની બનાવવાની આસક્તિ હતી. એ આસક્તિ કોઈપણ ઉપાયે નષ્ટ થઈ શકતી નહોતી. મલ્લયને સોંપી દેવા અર્થે એનું મન કેમેય માનવું નહોતું. રાજ વિચારમાં પડી ગયો.

મહાબલે કરડિયામાં હાથ નાખીને બે આત્રફળ બહાર કાઢ્યાં અને રાજ સામે ધરતાં કહ્યું . ‘કૃપાવતાર, જુઓ આ આત્રફળ જ છે .”

“ના.. ના...ના.. એ જાદુઈ ફળને મારાથી દૂર રાખો...”

મહાબલે કહ્યું : “મહારાજ, આમાં કોઈ જાદુ નથી...આપ ધારીને નજર કરો...પરિપક્વ અને અમૃતમય આત્રફળ જ...”

પણ રાજની હિંમત ન ચાલી. એને ભય હતો કે મત્રી જેવી પોતાની દશા થાય તો ?

મહાબલે એક કર્મચારીના હાથમાં ફળ આપીને કહ્યું: “મહારાજ, આમાં ભયનું કોઈ કારણુ નથી ?”

રાજએ ત્રીજા પુરુષ દ્વારા આત્રફળનો સ્વીકાર કર્યો.

સલાજનોએ ખૂબ મારી : “મહારાજ, હવે મલ્લયસુ દરીને સિદ્ધ પુરુષને સોંપી દો.”

ચાર સેવકો મહામંત્રીની દગ્ધ અને નિર્જીવ કાયાને એક ઝોળામાં નાખીને ઉઠાવી ગયા.

મહામંત્રીના આવા અણુધારી મૃત્યુ પર કોઈએ શોક પણ જાહેર ન કર્યો. રાજાએ જીભા થઈ જીવકે મંત્રીના પુત્રને મંત્રી પદની મુદ્રિકા ધારણ કરાવી.

મહાબલે કહ્યું : “ મહારાજ, હવે મને મારી પત્ની સાથે વિદાય કરો.”

કેટલાક સામંતો ત્યાં બેઠા હતા, તેઓએ પણ કહ્યું : “મહારાજ, સિધ્ધેશ્વરે આપની શરતનું પાલન કર્યું છે. હવે, આપે એમની પત્ની સોંપી દેવી જોઈએ.”

રાજાએ મહાબલ સામે જોઈને કહ્યું : “ મિત્ર, તારામાં અપૂર્વ શક્તિ લાગે છે. તારી પત્ની તને સોંપવામાં મને કોઈ વાંધો નથી... પરંતુ તારી શક્તિને લાભ લેવાની વૃત્તિ વધુને વધુ બળવાન બની રહી છે...મને એમ જ થાય છે કે હું તારી પત્ની તને સોંપી દઈશ તો મારું એક મહત્વનું કાર્ય કોઈથી થઈ શકશે નહિ ”

મલયસુંદરી ચક્ર પાછળ બેસી ગઈ હતી. રાજાના આ શબ્દો સાંભળીને ધ્રુજી ઉઠી. તેના મનમાં થયું, વિનાશકાળે વિપરીત બુદ્ધિ !

મહાબલના મનમાં પણ થયું. આ રાજાની આસક્તિ છૂટતી નથી...કોઈપણ ઉપાયે તે મલયને છોડવા ઈચ્છતો નથી...મારે પણ એની દુષ્ટતાનો તાગ લેવો જ જોઈએ. આમ વિચારી તે બોલ્યો : “ મહારાજ, આપનું કાર્ય કરવામાં મને કોઈ વાંધો નથી. પરંતુ આપ અન્યાયને જ પોષણ આપી રહ્યા છો...કરમાનો આપનું શું કાર્ય છે ? ”

રાજસભાના સભ્યોએ ‘ સોંપી દો...સોંપી દો...નવી ચાલ એણે નહિ.’ એવા અવાજો કરવા માંડ્યા.

મહાદેવે લોકોને શાંત કર્યા.

કોઈપણ ઉપાયે મહાયસુદરી હાથમાંથી ન જવા દેવી એવો નિશ્ચય રાજા કદપે મનથી કયો જ હતો. તેના મનમાં થયું કે હવે હું એવું અશક્ય કામ બતાવું કે તે કરી શકે નહિ અને તેને આજ્ઞા જવું પડે..આમ થાય તોજ મહાયસુદરીનું ચિત્ત મારા તરફ વળે. તે બોલ્યો : “ સિધ્ધેશ્વર, ધણા સમયથી મારા મનમાં એવી ઈચ્છા રહી છે કે મારાની જેમ આગળથી જુવે છે તેમ જો તે પોતાની પીઠ પાછળ જોઈ શકે તો ધણું જ મારું...મારું આ ત્રીજું કાર્ય એજ છે અને હું પાદ તરફથી જોઈ શકું એવું કરી દો.”

આ સાંભળીને આખી સભા સ્તબ્ધ થઈ ગઈ.

મહાબલ પણ મૂંઝવણમાં મૂકાઈ ગયો. અશક્ય વાત શક્ય કેવી રીતે બની શકે?

રાજપરિવારની સ્ત્રીઓ વચ્ચે એટલી મહાયસુદરી પણ રાજાની આવી દુષ્ટતા બંધને ધ્રુજી ઊઠી.

સિધ્ધેશ્વરને વિચારમાં પડેલો જોઈ રાજા હિસાહમાં આવી ગયો અને બોલ્યો : “ મહાન શક્તિવાત સિધ્ધેશ્વર, આ મારું અંતિમ કાર્ય છે...તું કરી આપ અને તારી પત્નીને સુખેથી લઈજા.”

મહાબલની મૂંઝવણ ભારે વધી ગઈ હતી સમજતો હતો કે આ કાર્ય ન થાય તો રાજા મહાયને સોંપે પણ નહિ.

નગરશેઠે ઊભા થઈને કહ્યું “ મહારાજ, આપે દયાવેલુ આ કાર્ય કેવળ એક જગ છે. પ્રકૃતિનું પરિવર્તન સત્તારમાં કોઈથી થઈ શકે નહિ...આપ કોઈપણ ઉપાયે મહાયસુદરીને છોડવા નયા માગતા એ હવે સ્પષ્ટ જોઈ શકાય છે...મહારાજ, મારે વિનયભર્યા શબ્દોમાં કહેવું પડે છે કે આપની આવી નબળી મનોવૃત્તિ હવે પછી લોકોનો જે કંઈ પ્રેમ છે તે ગુમાવશે.”

મૂંઝાયેલા મહાબલના કાનમાં અદ્વયરૂપે બ્યંતરદંવેકંઈક વાત કરી. એ સાંભળીને મહાબલ હિસાહમાં આવી ગયો અને સલાગૃહ સામે જોઈને બોલ્યો : “ મહાનુભાવો, આપ ધૈર્ય ગુમાવશો નહિ...

મહારાજનું આ કાર્ય હું કરી આપીશ...અને, જો આ કામ મારાથી નહિ અને તો મારી પત્નીને લીધા વગર ચાલ્યો જઈશ.”

આખી સભા અવાઈ બની ગઈ.

મહાબલ મહારાજ પાસે જઈને બોલ્યો : “ મહારાજ, આપ જરા ઊંચા થાઓ.”

કદર્પદેવ તરત આસન પરથી ઊભો થયો.

મહાબલે વ્યતરની સૂચના મુજબ બંને હાથ વડે કદર્પનું મગતક પકડીને જેમ ચક્કર ફેરવે તેમ ફેરવ્યું.

રાજાએ એક વેદનાભારી ચીસ નાખી...પણ વળતી જ પળે તેના નેત્રોવાળો મોઢાનો આગલો ભાગ પીઠ તરફ ફરી ગયો.

મહાબલે કહ્યું : “ મહારાજ, આપનું અશક્ય કાર્ય ઈષ્ટદેવની કૃપાથી થઈ ગયું છે...”

પરંતુ રાજા તો આ દશાથી ભારે અકળાવા માડ્યો, તે બોલ્યો . “ મિત્ર, આ તો ભારે પીડા ઊભી થઈ ”

“ એમાં મારો કોઈ દોષ નથી...”

રાજાનું મોઢું પીઠ તરફ ફરી ગયેલું જોઈને આખી સભા ખડખડાટ હસી રહી હતી.. રાજકર્મચારીઓ અને સામંતો પણ મનમાં હસી રહ્યા હતા. રાજા ભારે અકળામણ અનુભવી રહ્યો હતો.. તે બોલ્યો : “ મિત્ર, તે મારું કામ પૂરું કર્યું છે.. હવે મારા પર કૃપા કરીને મારું મોઢું હતું તેમ કરી આપ.. આ તો અસંભવ છે ! ”

અંક પાછળથી રાજાની રાણી બોલી ઊઠી . “મહાપુરુષ, મહારાજને હતા તેવા કરી ઘો...કોઈ પર નહિ તો અમારા પર આટલી કૃપા કરો.”

મનમાં સ્વર્ણપ્રભાતું રમરણ કરી મહાબલે તરતજ રાજાનું મોઢું હતું તે રીતે મરડીને સરખું કરી વાળ્યું.

રાજાએ તરત મહાબલના બંને હાથ પકડી લઈને ભાવભરી અભિનય સાથે કહ્યું. “ અરેખર આપ ક્ષમાર હૃદયના ડા... મારા પર મહાન ઉપકાર થયો છે. હવે મારે આપને કોઈ કાર્ય ચી ધવાનું નથી.. બસ મારી એક ભાવનાનો સત્કાર કરો અને મને આતિથ્ય સત્કારનું પુણ્ય પ્રાપ્ત કરવાની તક આપો. અત્યારે રાજભવનમાં પધારી તમે અને તમારા પત્ની ભોજન કરી લ્યો. આજની રાત આરમ્ભ લ્યો. પછી આપને જ્યાં જવું હોય ત્યાં હું આપને પહોંચાડવાની વ્યવસ્થા કરી આપીશ.”

રાજાના આ અભિનયથી સભાજનો પણ હર્ષમાં આવી ગયા. અને સહુ વિખરાયા.

રાજા કંઈપણેવ, મહાયજ્ઞાની, મહાબલ, રાજ્યપરિવાર વગેરેને લઈને રાજભવન તરફ વિદાય થયો.

રાજભવનમાં પહોંચ્યાપછી તેણે મહાબલને સ્નાનાથે સ્નાનગૃહમાં મોકલ્યો અને મહાપ્રતિહારને એકાંતમાં બોલાવી કહ્યું: “ બાજુ હાથ-માંથી જવા દેવી નથી. અમે ભોજન કરવા બેસીએ ત્યારે તું આપણી અસ્વશાળામાં ચારે તરફથી આગ લગાડવાનો પ્રયત્ન કરજે ”

મહાપ્રતિહાર મરતક નમાવીને ચાલ્યો ગયો.

મધ્યાહ્ન વીતવા આવ્યો હતો. મહાબલને પોતાની પાસે બેસાડી કંઈપણેવ ભોજન કરવા બેઠો.

એજ વખતે વ્યતરદેવ સ્વર્ણપ્રભે અદ્રશ્યપણે માત્ર મહાબલ સાંભળી શકે એ રીતે તેના કાનમાં કહ્યું: “ યુવરાજ, દૂધનું પાત્ર મોઢે ન મારીડતો.. એમાં વિષ છે...રાજાએ તારા નાશ મારેલું એક પકથત્ર ગોઠવ્યું છે...આજ તું સાવ નિશ્ચિત રહેજે.. હું એને શિક્ષા કરીશ ”

વ્યતરદેવના કહેવા મુજબ મહાબલ દૂધનું પાત્ર એમને એમ રહેવા દીધું અને બીજી ખાણ સામગ્રી ખાવી શરૂ કરી. રાજાના મનમાં

‘ચયુ’ કે બોજન કરી લીધા પછી મહાબલ દૂધ પી જશે. પરંતુ મહાબલે તો બોજન સમાપ્ત કરીને હાથ ધોવા માંડ્યા.

કંઈપરેવે તરત સિધ્ધેશ્વરને કહ્યું : “ દૂધપાન તો કરે... જૂલી ગયા કે શું ? ”

“ મહારાજ, આજ મેં દૂધનો ત્યાગ કર્યો છે.”

“ ઓહ ! ” કહી કંઈપરેવ પથ્થુ ઊભો થયો.

ત્યાં બેચાર રાત્રના રક્ષકો સાથે મહાપ્રતિહાર હાંફો હાંફો થનો. આવી પહોંચ્યો અને બોલ્યો : “ કૃપાવતાર, ગજબ થઈ ગયો.”

“ શું થયું છે ? ”

“ આપણી અશ્વશાળામાં એકાએક આગ લાગી છે... ! ”

“ આગ ! ” કહેતાને રાત્ર એકદમ નીચે બેસી ગયો અને જાણે ભારે આઘાત લાગ્યો હોય તેવા ભાવ સાથે બોલ્યો : “ મારા અન્યાયનું જ આ ફળ છે... પરંતુ આગ નહિ ફરે તો આપણા મૂલ્યવાન અશ્વો ‘ચયુ’ પામશે ..અરેરે...” કહી રાત્રએ કપાળ પર હાથ પછાડ્યો.

મહાપ્રતિહારે કહ્યું : “ કૃપાવતાર, આપ આ રીતે હિંમત શુભાની દેશો તો ભારે નુકસાન વેઠવું પડશે ”

“ હું શું કરી શકું ? આગ દારવામાં તત્કાળ જે સાધનો મળે તેને ઉપયોગ કરે.”

અશ્વશાળાની આગથી સમગ્ર રાજભવનમાં ભાગે કલગવ મચી ગયો.

નગરીમાં પણ વાયુવેગે વાત પ્રસરી ગઈ અને હજારો માણસો ચારે તરફથી આવવા માંડ્યા.

મહાપ્રતિહારે કહ્યું : “ કૃપાવતાર, આગ એટલી ભયાનક છે કે એની પાસે કોઈ જઈ શકતું નથી.”

મહાબલ ઊભો ઊભો આ વાત સાંભળતો હતો. તેના મનમાં ‘ચયુ’ વ્યંતરેવનું તો આ પરાક્રમ નહિ હોયને ?

ત્યાં તેા રાજા ઊભો થયો અને મહાબલને લઈને અશ્વશાળા તરફ ગયો.

અશ્વશાળા પાસે પહોંચતા જ મહાબલ જોઈ શક્યો કે ચારે તરફથી ભયંકર આગ લાગી છે...

રાજાએ મહાબલના બંને હાથ પકડી લઈને કહ્યું : “ સિધ્ધેશ્વર, આપ મહાન ઉપકારી છો...રાજસભાનો મંડપ આપે જ બચાવ્યો હતો...આપ મારા પર એક કૃપા કરો...મારો એક દિવ્ય અસ્ત્ર એમાં છે...પચ્ચક્રાશુક અશ્વ છે...આપ એને બચાવો...હું આપનો ઉપકાર છાંદગીજર નહિ ભૂલું.”

મહાબલ વિચારમાં પડી ગયો આવી ભયંકર આગમાં પ્રવેશ કર્યા પછી પાછું નીકળવું કેવી રીતે ?

મહાબલને વિચારમાં પડેલો જોઈ અદ્વૈત બ્યંતરદેવે તેના કાનમાં કહ્યું : “ વત્સ, તને બાળી નાખવાનું આ યજ્ઞ ત્ર છે...પરંતુ તું ગહારાયા વગર અશ્વશાળામાં પ્રવેશ કર...હું તારી સાથે જ છું.”

મહાબલે તરત મહારાજાને કહ્યું . “ રાજન્, આપ વિપાદન પામો.. આપનો પચ્ચક્રાશુક અશ્વ હું લાવી આપું છું.”

મહાબલ આટલું કહીને અશ્વશાળા તરફ દોડ્યો.

રાજા મનમાં ભારે હર્ષ પામ્યો.

પરંતુ નગરશેઠ વગેરે ગૃહસ્થો આવી પહોંચ્યા હતા...તેઓએ મહાબલને રોકવા ઘણો પ્રયત્ન કર્યો...પરંતુ મહાબલ બ્યંતરદેવના રક્ષણમાં હતો એટલે નિર્ભયપણે ભયંકર આગની જરાય પરવા કર્યા વગર સળગતી અશ્વશાળામાં ધૂસી ગયો.

કંદર્પદેવના વદન પર એક દુષ્ટ હાસ્ય રમી ગયું.

પ્રકરણ ૩૪ સુ :

: બલસાર આવ્યો !

સ. ગગી રહેલી અશ્વજ્ઞાનામાં સિધ્ધેશ્વરે પ્રવેશ કર્યો છે એ વાત અંતઃપુરમાં તરત ફેલાઈ ગઈ અને રાજની રાણીઓ મલય-સુંદરીને લઈને બહાર આવી.

મલયના હૈયામાં કંઈક શાંતિ પ્રગટી હતી... દીર્ઘ વિયોગ પછીના મધુર મિલનની એક સુલાયમ અને શુભાખી આશા રમતી થઈ હતી, ત્યાં આ સમાચાર સાંભળીને તે ભારે ગભરામણ અનુભવવા માંડી. તેના મનમાં થયું, 'મેં પૂર્વ જન્મમાં એવાં કર્યાં પાપ કર્યાં હશે કે જેનો અંત જ આવતો નથી ! એક વાદળ દૂર થાય છે ત્યાં બીજું વાદળ આવી ચડે છે ! કર્મરૂપી વાદળ દોનો શું કદી અંત નહિ આવે ? જે આવી વિપત્તિઓ જ સહવાની હોય તો વચ્ચે આશાની કગારી રેખા શા માટે ખીલતી હોય છે ?

આવા વિચારો કરતી મલય અંતઃપુરના સુમુદાય વચ્ચે ઊભી રહી ગઈ. તેના મનમાં થયું... આ રાજની દુઃખ મનોવૃત્તિનો કદી અંત આવવાનો નથી અને મારા સ્વામી પણ આવી ભયાનક આગમાંથી પાછા વળવાના નથી... તો પછી મારે શા માટે વિલંબ કરવો જોઈએ ? હું પણ આગમાં ઝંપલાવું અને સ્વામીની સાથે જ બળીને આખ થઈ જઉં...

આવો વિચાર મનમાં ઉદય પામ્યો અને તે અધ્યાત્મના તરફ દોડવાનો ઉપક્રમ કરે એ પહેલાં જ લોકોએ સિધ્ધેશ્વરના જયનાદથી ગગન ગમવી મૂક્યું.

મણ્યે જોયું, પોતાના સ્વામી એક તેજસ્વી અને દિવ્ય અશ્વ પર બેસીને ભયકર આગમાંથી સહીસલામત બહાર નીકળી આવ્યા છે...પણ આ શું ? એમના દેહ પર આવા અશ્વ દારો ક્યાંથી આવ્યા ? આવો સુદર પોપાક ક્યાંથી આવ્યો ? રત્નોથી ઝગઝગતો સુમત્ર મસ્તક પર ક્યાંથી આવ્યો ?

આશ્ચર્ય અને આનંદ માત્ર મનમાં મનમાં જ નહિ...દરેક પ્રેક્ષકોનાં હૈયા આનંદ અને આશ્ચર્યમાં ગરકાવ બની ગયાં હતાં.

સધ્યાનો સમય હતો. પશ્ચિમ ગગનમાં સૂર્યની અંતિમ લાલિમા જગતને ભીંજવી રહી હતી.

કંદર્પદેવ સિધ્ધેશ્વરને આવા રૂપ અને વેષપરિવર્તનથી પાછો આવેલો જોઈ ભારે આશ્ચર્ય પામ્યો.

મહાબલ્લ અશ્વ લઈને સીધો મહારાજા પાસે આવ્યો અને બોલ્યો. “ રાજન, હું આપનો ઉપકાર માત્ર છું. જે આપે મને અશ્વાલયમાં ન મોકલ્યો હોત તો મને આરોગ્ય, રૂપ, દીર્ઘાયુ અને દિવ્ય વસ્ત્રાદિ દારો પ્રાપ્ત થાત જ નહિ...હજી પણ એક ધટિકાનો આવો જ યોગ છે. જે કોઈ અશ્વશાળામાં જશે તે મારી માફક દીર્ઘ જીવન, રૂપ તેજ, યૌવન અને સમૃદ્ધિ લઈને પાછો આવી શકશે.”

રાજાને પણ આ વાત સાંભળીને દીર્ઘ જીવન પ્રાપ્ત કરવાનો

લોભ જાગ્યો દીર્ઘજીવન અને યૌવનની ઝખના ફેરવે નથી ?

થોડી જ પળોમાં સેકડો પ્રભાતનો પણ આગમાં જવા તૈયાર થઈ ગયા. રાજા પણ તૈયાર થઈ ગયો...

મહાબલ્લે અધા સામે જોઈને કહ્યું : “ મહાનુભાવો, એક સાથે એ માણસો પ્રવેશ ન કરી શકે. જે જ્યાં તે એકના આવ્યા પછી જાય.”

રાજા કંદર્પદેવે કહ્યું : “ પ્રથમ હું જઈશ.”

અને તે કોઈની રાહ જોયા વગર સળગી રહેલી અશ્વશાળા તરફ દોડ્યો...અને સહુના દેખતાં અંદર ઘૂસી ગયો.

મહાબલ પાસે નગરશેઠ આવી પહોંચ્યા અને બોલ્યા : “ હું પણ જવા ઈચ્છુ છું.”

“ શેઠ, આ તો રાજાની દુષ્ટતાનો અત લાવવાની એક ચાલ હતી. આગમાંથી કોઈ જીવંત પાછું આવી શકે નહિ.”

તરત જીવકમત્રીનો પુત્ર જે આજે મત્રી થયો હતો તે વિનમ્રસ્વરે બોલ્યો : “ મહારાજ, મારા દિલમાં આવો જ સંશય હતો. પરંતુ આશ્ચર્ય એ વાતનું છે કે આપનું આ પરિવર્તન કેવી રીતે થયું અને આપ સહીસલામત પાછા કેવી રીતે આવ્યા ? ”

“ એક કૃપાળુ વ્યતર દેવની સહાયથી જ હું આ રીતે પાછો આવી શક્યો છું...નહિ તો હું પણ એ આગમાં ભરખાઈ ગયો હોત.”

જીવક પુત્રે કહ્યું : “ મહારાજ, આપે એક અનિષ્ટને હંમેશ માટે ભૂંસી નાખ્યું છે. હવે પ્રભુ પણ શાંતિનો વાસ લેશે ”

કંદર્પદેવની રાણીઓ પોતાના સ્વામી દિવ્ય તેજ સાથે પાછા આવે એ જોવા માટે આતુરતાપૂર્વક રાહ જોઈ રહી હતી. પરંતુ એક ધટ્ટિકા વીતી ગઈ...અશ્વશાળાનું મકાન સળગીને પડવા માંડ્યું... રાજા અંદરને અંદર સળગીને ભાથું ચઈ ગયો હતો. એની દીર્ઘજીવન અને નવયૌવનની કામના સળગી ચૂકી હતી. ખાડો ખોદનારાઓજ હંમેશાં એમાં પડતા હોય છે.

લોકોને પણ ખાતરી થઈ કે પાપી રાજા હંમેશ માટે વિદાય લઈ ચૂક્યો છે.

મંત્રીઓ, સામંતો વગેરે સામે એક મોટી સમસ્યા ખડી થઈ. રાજાને સંતાનમાં પુત્ર હતો નહિ...રાજસિંહાસન સ્થળે રહે એ પણ ઉચિત નહિ. શું કરવું જોઈએ ?

મહાબલ તો પોતાની પ્રિયતમા મલ્લયસુંદરી પાસે ચાલ્યો ગયો. કંદર્પદેવની રાણીઓ ત્યારે કલ્પાંત કરી રહી હતી. મહાબલે સ્વર્ગને ધૈર્ય આપતા કહ્યું : “ માતાઓ, આપ ધૈર્ય રાખો. જેનાં જેવાં કર્મ તેને તેવું ફળ મળે છે.”

સાર પછી અંતઃપુરના જી સમુદાયને સમજાવી સાથે લઈ મહાબલ રાજભવન તરફ ગયો.

અંદર ગયા પછી એક ખંડમાં મલ્લયસુંદરી સાથે એકાંત મેળવીને કહ્યું : “ પ્રિયે, અનિષ્ટનો અંત આવ્યો છે...હવે આપણે સવારે ચાલ્યા જઈશું.”

“ સ્વામી, આપણો પુત્ર હજી આ નગરીમાં જ છે. બલસારે તેને ક્યાં રાખ્યો છે તે હું જાણતી નથી. એને પ્રાપ્ત કર્યા વગર આપણે પ્રસ્થાન કેવી રીતે કરી શકીએ ? ”

“ તારી વાત સાચી છે...આપણે નગરશેઠને ત્યાં જઈને રહીશું...અને પુત્રની તપાસ કરીશું.” મહાબલે કહ્યું...

ત્યાર પછી મલ્લયસુંદરીના એક પ્રશ્નના જવાબમાં મહાબલે સળગતી અશ્વશાળામાં બ્યતરહેવ સ્વર્ણપ્રભે કેવી રીતે સજાવ કરી અને અલંકાર, પોષાક વગેરે ધારણ કરાવીને કેવા સ કેત સાથે રાજા પાસે મોકલ્યો તે વાત કહી સંભળાવી.

રાજભવનમાં ગાઠ્ઠગ શરૂ થઈ ગઈ હતી.

અને સામ તો, મંત્રીઓ તેમજ નગરીના આગેવાનો, નગરશેઠ વગેરે ગણભાન્ય પુરૂષો રાજભવનમાં એક મંત્રણાગૃહમાં એકત્ર થયા અને રાજસિંહાસન પર કોની પ્રતિષ્ઠા કરવી તે વિચારવા લાગ્યા.

લગભગ મધ્યરાત્રિ પછી સહુએ સિધ્ધેશ્વરને રાજગાદી સોંપવાનો નિર્ણય કર્યો. સહુને એ વાતની ખાતરી થઈ ગઈ હતી કે સિધ્ધેશ્વર તેજસ્વી, વિદ્યાવંત અને સમર્થ નવજવાન પુરૂષ છે. આવવાના

હાથમાં જે રાજ્યની લગામ રહેશે તો પ્રજાજીવન પણ સુખ અને સમૃદ્ધિથી સભર બની શકશે.

આ નિર્ણય લીધા પછી નગરશેઠ, જે મંત્રીઓ, મહાબલાધિકૃત અને એક સામંત એમ પાંચ માણસો ઉપરના મજલે ગયા અને એક ખંડમાં સૂઈ ગયેલા મહાબલને જગાડ્યો.

રાજ્ય કંઈપણેવના મહાપ્રતિહારે મહાબલને જગાડી કહ્યું : “મહાપુરુષ, મને ક્ષમા કરજો...રાજના મુખ્ય માણસો આપને મળવા પધાર્યા છે.”

મલયમુદરી અન્ય ખંડમાં નગરશેઠની પ્રૌઢ દાસી સાથે સૂતી હતી અને આજ ધણી દિવસો પછી તેને નિર્જાતની નિદ્રા આવી ગઈ હતી.

મહાબલ ખંડમાંથી બહાર આવ્યો...પાંચેય પ્રતિનિધિઓએ નમસ્કાર કરીને પોતાની સાથે મંત્રણાગૃહમાં પધારવાની પ્રાર્થના કરી.

મહાબલ કશું સમજી શક્યો નહિ...તે પાંચેય રાજપુરુષો સાથે નીચેના મંત્રણાગૃહમાં ગયો.

મહાબલને ખંડમાં દાખલ થયેલો જોતાં જ ત્યાં બેઠેલા બીજા વીસેક બેઠેલા આગેવાન રાજકીય પુરુષો ઊભા થઈ ગયા અને હર્ષભર્યા રવરે બોલી ઊઠ્યા : “સાગરતિલક પ્રદેશનાં ભાવિ રાજ-રાજેશ્વરનો જન્મ થાયો !”

આ સાંભળીને મહાબલ ચમક્યો.

અને સહુએ આ રાજગાદી પર એની પ્રતિષ્ઠા કરવાનો સર્વાનુમતિ નિર્ણય દર્શાવ્યો.

મહાબલ તો પોતાના રાજ્યમાં જવા ઈચ્છતો હતો...પોતાના નાના બાળકને શોધવા માગતો હતો...પરંતુ સાગરતિલકના રાજ-પુરુષોએ ચરણ સ્પર્શ કરીને મહાબલને મનાવ્યો.

બીજે દિવસે રાજસભામાં જનતાના અદ્યક્ષ ઉત્સાહ સહિત

મહાબલની રાજસિંહાસન પર પ્રતિષ્ઠા થઈ અને મહારાજ સિંધ રાજના નામથી તેની જયધોષણા કરવામાં આવી.

મહાબલે રાજ કંદર્પદેવની વિધવા રાણીઓ માટે ધણોજ સંતોષ-કારક પ્રજા ધર્યો અને મહારાજ કંદર્પદેવ પાછળ ગરીબોને દાન દેવાની આજ્ઞા કરી.

સાત સાત દિવસ પર્વત રાજના ધનભંડારમાંથી લાખો મુદ્રાઓ દાન રૂપે વહેવડાવવામાં આવી...

અને દસમે દિવસે સિદ્ધરાજે એક રાજગા જાહેર કરી...એ રાજગાનો મુખ્ય ધ્વનિ નાચે પ્રભાણે હતો.

૧. સાગરતિલક પ્રદેશમાં કોઈ પણ પુરુષ કોઈ પણ સ્ત્રીની છેડતી કરશે અથવા એના સ્ત્રીત્વનું અપમાન કરશે તો તેનું સર્વસ્વ છીનવી લેવામાં આવશે.

૨. કોઈપણ સ્ત્રી પર બળાત્કાર કરનાર પુરુષનો જાહેરમાં વધ કરવામાં આવશે.

૩. ખેડૂતો પરતુ કરભારણ પાંચ ટકાથી વધારે રાખવામાં નહિ આવે

૪. સાગરતિલક પ્રદેશમાં હિતપન્ન થતા માણની નિકાસ પર કોઈ પ્રકારનો કર લેવામાં નહિ આવે.

૫. વેપાર મુક્ત રહેશે.

૬. બહારથી આયાત થતા માલ પરની જકાત પાંચ ટકાથી વધારે નહીં હોય.

૭ રાજમાં આવેલા તમામ ધર્મસ્થાનો, મંદિરો અને આશ્રમોને રાજ તરફથી ચોગ્યતા મુજબ વર્ષાસનો આપવામાં આવશે.

આ જાહેરાતને જનતાએ ધણોજ હર્ષ સાથે ગ્રહણી લીધી.

અને માત્ર ત્રણ માસના દૂકા ગાળામાં વેપારવણુજની વૃદ્ધિ થવા માંડી. પ્રજાને આનંદ, સંતોષ અને હિમંગની ભેટ મળી.

રાજ તરફથી લેવાતા ખીજ કરવેરાઓ મહાબલે જડમૂળથી કાઢી નાખ્યા...આમ થવાથી સાગરતિલક પ્રદેશમાં રાજ સિંધરાજ એક દેવ તરીકે પ કાવા મંડ્યો.

રાજઅબંધના ભગીરથ કાર્યમાં ત્રણ ત્રણ માસ પર્યંત અવિરત શ્રમમાં પડી જવાથી મહાબલ પોતાના પુત્રની તપાસ કરી શક્યો નહિ.

મલયસુંદરી પણ સ્વામીના કાર્યમાં પૂરેપૂરે સાથ આપી રહી હતી...તે પોતાના પુત્રને ભૂલી શકી નહોતી, પરંતુ આવી 'પરેલું' કાર્ય એટલું મહત્ત્વ ધરાવતું હતું કે તે સ્વામીને પુત્રની યાદ પણ આપી શકી ન હતી.

અને અનાયાસે એક પ્રસંગ આવી પડ્યો.

કરિયાણાના વહાણુ ભરીને બલસાર સાગરતિલકના બંદરે આવી પહોંચ્યો. તેને એ કદપના પણ નહોતી કે કાર સરદારને રત્નોના બદલામાં સોંપેલી મલયસુંદરી સાગરતિલક નગરીમાં આવી ગઈ હશે અને સાગરતિલક નગરીની મહારાણી બની ગઈ હશે.

બંદરથી એક કોસ દૂર વહાણુ લાંગર્યો. બલસારે પોતાના ઘેર સંદેશો પાઠવવા એક માણસને રવાના કર્યો.

પરોઢિયે વહાણુ લાંગર્યો હતા અને દિવસનો પ્રથમ પ્રહર પૂરે થાય તે પહેલાં તેના મુનીમો અને મિત્રો સ્વાગતાથે બંદર પર આવી પહોંચ્યા.

બલસાર કિનારે આબે. મુનીમોએ અને મિત્રોએ કુશળ પૂછ્યા. વૃદ્ધ મુનિમે રાજપલટાની વાત કરી અને સિંહરાજ નામના એક પ્રતિભાશાળી નવજવાન મહારાજ રાજસિંહાસન પર વિરાજમાન થયા છે તે જણાવ્યું.

નવા રાજની પ્રીતિ સંપાદન કરવા ખાતર બલસાર ભેટલું

આપવા બંદર પર જ તૈયાર થયો અને પોતાના લગન પર ન જતાં
૪૫ મુનીમ તેમજ સાત સેવકો સાથે સીધો રાજસભા તરફ ગયો.

રાજસભા નિયમિત રૂપે ભરાણી હતી. લોકોના પ્રશ્નોના ઉકેલ
તરતો હતો...એ સમયે બલરાજ ભેટણાના સાત થાળ લઈને
રાજસભામાં દાખલ થયો.

બલસારને જોતાં જ મહાબલની બાજુમાં બેઠેલી મલયસુદરી
ચમકી અને આસ્તેથી બોલી : “ સ્વામી, જુઓ આવે તે જ
બલસાર...આપણો પુત્ર એણે જ છીનવી લીધો છે.”

આ પહેલાં મલયસુદરીએ પોતાના માથે પીતેલા પીતકની કહાણી
તો અંધ કૂવામાં જ કહી હતી અને તે મહાબલ બૂદ્ધ્યો નહોતો.

મહાબલે શાંત ભાવે બલસાર સામે નજર કરી.

બલસાર જોવો મ ય પર ચક્રો અને રાગની પાસે મલય-
સુદરીને બેઠેલ જોતાં તેનું હૈયું કપી ઊઠ્યું. મલયસુદરી અહીં
ક્યાંથી ? નાના .. આનો મલયસુદરી જ છે ! એજ ચહેરો ! એજ
રૂપ ! એજ તેજ ! મધુર નયનો !

હવે શું કરવું ?

મહાદેવે સાર્થવાહ બલસારનો પરિચય આપતાં કહ્યું : “કૃપાવતાર !
આ નગરીના ક્રેટયાધિપતિ શેઠ બલસારજી આજે સાગરની સફેદથી
ચતનમાં આંચા છે અને આપના ચરણમાં ભેટણું આપવા ઈચ્છે છે.”

મહાબલે આજા હાસ્ય સહિત કહ્યું : “ આવો શેઠજી ! આપની
યાત્રા તો સુખરૂપ હતીને ? ”

બલસારનું હૈયું એટલું ગભરાઈ ગયું હતું કે તે કશું બોલી
શક્યો નહિ.

મહાબલે કહ્યું : “ શેઠજી, ચમકવા જેવો જ પ્રસંગ છે... મને લાગે છે કે આપ મારી પત્નીને ઓળખી ગયા છો.” ત્યાર પછી મલયસુંદરી સામે જોઈને કહ્યું : “ મલય, તું કહેતી હતી એ જ આ શ્રીમાન મહાપુરુષ છે ને ? ”

મલયે મરતક નમાવી હા કહી.

મહાબલે આસન પરથી ઊભા થતાં કહ્યું : “ બલસાર, માં પત્નીને દુઃખ દેવામાં તેં કોઈ પ્રકારની કત્યાસ રાખી નથી. તને પ્રાપ્ત થયેલી શ્રીમ તાર્કીનો અને સંપત્તિનો તેં ધણો જ દુરુપયોગ કર્યો છે... મારા એકના એક પુત્રને પણ એક અસહાય નારી પાસેથી છીનવી લીધો છે...! તારા આ બુદ્ધમની શિક્ષા માટે આપવી જ પડશે.” આમ કહી મહાબલ થોડે દૂર બેઠેલા મહાબલાધિકૃત સામે જોઈને કહ્યું : “ બલસારને કારાગારમાં ધકેલી અને તેના વહાણોમાં આવેશો માલ જપ્ત કરો...આ દુષ્ટ માણસે મારા એકના એક પુત્રને છૂપાવી દીધો છે, મારી પત્ની પર અમાનુષ બુદ્ધ ગુણ્યો છે, એના આ બુદ્ધમનો ન્યાય કરવામાં ન આવે ત્યાં સુધી એને કારાગારમાં પૂરી રાખો.. ”

એજ પળે રાજગણનો અમલ થયો. મહાબલાધિકૃતના ચર રક્ષકોએ બલસારને લાતિ ત્યાં બંધનગ્રસ્ત બનાવ્યો.

પરંતુ બંધી બલસાર એક શબ્દ પણ બોલ્યો નહિ. મલયને જોઈને મલયે મારેલી તમાચો તેને યાદ આવી ગયો હતો અને હૈયામાં ગભરાટના રથાને ઉકળાટ ઊભો થઈ ગયો હતો.

બલસારને ચાર રક્ષકો કારાગારમાં લઈ ગયા.

મહાબલે રાજસભાસદો તરફ જોઈને કહ્યું : “ મારા પ્રિયસાથીઓ, આ મારો અંગત પ્રશ્ન હોવા છતાં આપ સર્વના હૃદયનો ચક્રાવી મૂકે એવો બુદ્ધ તેણે દેવી મલયસુંદરી પર ગુણ્યો હતો. મલય મારી પત્ની છે એટલે આ પ્રશ્ન મારો અંગત બની ગય છે. છતાં બલસારને યોગ્ય અવસરે ન્યાય દેવતા સમક્ષ રજૂ કરવામાં આવશે અને

એને બચાવની પુરતી તક આપવામાં આવશે...એટલું જ નહિ પણ એ વખતે હું ને મહાદેવી એક પક્ષકાર તરીકે ન્યાયાચાર્યો સમક્ષ ઊભા રહીશુ ..”

લોકોએ મહારાજ સિદ્ધરાજનો જયનાદ પોકાર્યો.

બ્યારે કારાગાર તરફ જઈ રહેલો બલસાર મલયસુંદરી અને રાજને કેવી રીતે નષ્ટ કરવા એની યોજના મનમાં ઘડી રહ્યો હતો.

પ્રકરણ ૩૫ મું :

: ન્યાયનું ગૌરવ !

ખલસાર સાથે વાહને કારાગારમાં ધકેલ્યો... પરંતુ જ્યાં સુધી એનો ગુનો સાબિત ન થાય ત્યાં સુધી કારાગારમાં તેને એક અતિથિ સ્વરૂપે જ રહેવાનું હતું. આમાં તેણે ત્રણ લાલ હતા. એક પોતાના હાવનમાંથી બોજન મંગાવી શકાતું, બીજું કોઈ પ્રકારનું કામ કરવાનું નહોતું, ત્રીજું સગાવહાલાઓ, મિત્રો અને મુનીમો વગેરે મળવા આવી શકતા.

કારાગારમાં પંદર દિવસ વીતી ગયા... સહાબલે પોતાનો પુત્ર ક્યાં છૂપાવ્યો છે તે જાણવા માટે ધણો જ પ્રયત્ન કર્યો પરંતુ ખંધા ખલસારે જરાયે મચક ન આપી.

એટલું જ નહિ, પરંતુ મલયસુદરીએ કરેલા અપમાનનો બદલો લેવા અને પોતાની મુક્તિની તક ઊભી કરવા અર્થે ઘડેલી યોજનાને ગતિમાન બનાવી દીધી

સૌથી પ્રથમ તેણે પોતાની પત્ની અને છીનવેલા પુત્રને અન્યત્ર રવાના કરી દેવાની ગોઠવણ કરી. મુનીમો આ કાર્ય બીજે જ દિવસે પતાવ્યું.

ત્યાર પછી તેણે ચંદ્રાવતી નગરીના રાજા વીરધવળ પર એક પત્ર રવાના કર્યો. આ પત્ર તેણે પોતાના એક મિત્ર સાથે જ મોકલી દીધો. કારણ કે રાજા વીરધવળ સાથે તેને ઘણો સારો સંબંધ હતો. પરંતુ

તેને એ ખબર નહોતી કે જે મલયસુંદરી પર પોતે જીવસ વરસાવ્યો છે તે મલયસુંદરી અન્ય કોઈ મહિ પણ મહારાજા વીરધવળના જ એકની એક કન્યા છે.

બલસારે પાઠવેલો પત્ર નીચે પ્રમાણે હતો :-

“ દક્ષિણભારતના સમ્રાટ સમાન, મહાબલવાન રાજરાજેશ્વર મહારાજાધિરાજ શ્રીમાન શ્રીશ્રાશ્રી ૧૮૦મી વીરધવળ મહારાજાના ચરણકમળમાં દાસાનું દાસ સાર્થવાહ બલસારના પ્રણામ સ્વીકારશે.

આપની સાથેના લાખા સમયના પરિચયના અંગે હું આપને એક પ્રાર્થના કરવા લલચાવ્યો છું. સાગરતિલક નગરમાં મારી પ્રતિષ્ઠા કેટલી છે તે તો આપ જાણો છો. હું થોડા સમય પહેલાં સાગર પ્રવાસે ગયો હતો. ત્યાંથી પાછો આવ્યો ત્યારે મને ખબર પડી કે સાગરતિલક નગરીનો રાજા કદર્પદેવ બળી મર્યો હતો અને તેના રથાને લોકોએ સિદ્ધરાજ નામના એક નવજીવાનને રાજા તરીકે રચાવ્યો છે. આ સમાચાર સાંભળી હું નવા રાજાને બેટલુ આપવા બંદરેથી સીધો રાજ-સભામાં ગયો અને મારી સ પતિથી આકર્ષાયેલા સિદ્ધરાજે મને વગર ત્રાંકે તરત જ પકડીને બંદિવાન બનાવ્યો. આ પત્ર પણ હું આપને કારાગારમાંથી લખું છું. હું ઘણા સમયથી જાણું છું કે સાગરતિલક પ્રદેશનો રાજા આપનો કદો શત્રુ હોય અને આપના રાજ્યને પાપમાલ કરવાના સ્વપ્ન સેવી રહ્યો હતો. પરંતુ એ તો મારણ પામ્યો અને એની જગ્યાએ આવેલો સિધ્ધરાજ પણ એવાં સ્વપ્ન સેવી રહ્યો છે.

આ પરિસ્થિતિ દક્ષમાં લઈ આપ સાગરતિલક પ્રદેશનો કબજો લેવા આવી પહોંચ્યો અને મને મુક્ત કરાવે તો ત્રણ જ હિતમ કામ થાય. સાગરતિલક નગરની અડળક સ પતિ આપને મળશે... એક સરસ બંદર પ્રાપ્ત થશે.. રાજ્ય સમૃદ્ધ બનશે અને આપના આ જૂના સેવકને પણ બચાવી શકાશે. જે આપ તાત્કાલિક સંત્રામ કરવા પ્રધા

રશેા તો આ નવા રાજાએ યુદ્ધ અંગેની કોઈ તૈયારી કરી નથી અને આપનું રૌનિક બળ મહાન છે તે વાત હું જાણું છું. હું એ પણ સમજું છું કે, રૌન્ય સહિત અહીં આવવામાં આપને પુષ્કળ ખર્ચ પણ થાય. પરંતુ આ માટે હું મિત્રલાવે હાલ તુરંત દસ લાખ સુવર્ણ મુદ્રાઓ આપું છું. આ સુવર્ણમુદ્રાઓ આપના રાજ્યમાં જ છે... આ પત્ર લાવનાર મારો મિત્ર એ અંગેની વ્યવસ્થા કરી આપશે. મને આશા છે કે આપ મારા પર કૃપા કરશેા અને શરણુ માગતાને સહાયક થશેા.”

આ પ્રમાણેનો પત્ર લખીને બલસારે પોતાના મિત્ર સાથે મોકલી આપ્યો હતો.

આ ઘટના બની તે વખતે રાજા વીરધવળ અને રાજા સુરપાળ બંને એવા સમાચાર પ્રાપ્ત થયા હતા કે ગિરિસુદર પ્રદેશના દુર્દોત ગણાતા બીલ રાજાએ મહાબલકુમારને પકડીને કારાગારમાં પૂર્યો છે !

આ સમાચારથી રાજા સુરપાળ અને રાજા વીરધવળ બંને પોતપોતાની વિરાટ સેના સહિત ગિરિસુદર પ્રદેશના દુર્દોત રાજાને નષ્ટ કરવા નીકળી ગયા હતા અને બંનેનું વિરાટ રૌન્યદળ જોઈને બીલરાજા શરણે થઈ ગયો હતો અને મહાબલકુમારને પોતે પકડેલ નથી એની ખાતરી કરાવી હતી. આથી બંને રાજાઓ પાછા વળ્યા હતા અને ચંદ્રાવતી તરફ જતા માર્ગમાં એક મધ્યમ નગરના પાદરમાં પકાવ નાખીને રહ્યા હતા.

બલસારને સંદેશવાહક પણ આ રસ્તેથી પસાર થતો હતો અને આવી વિરાટ ઊવણી જોઈને તેને આશ્ચર્ય થયું હતું. આશ્ચર્યનું શ્મન કરવા તેણે પૂછપરછ કરી તો તે જાણી શક્યો કે જેને મળવા પોતે જઈ રહ્યો છે તે જ મહારાજા વીરધવળ અહીં છે.

આથી તે ઊવણીમાં ગયો અને મહારાજા વીરધવળ પાસે પહોંચ્યો.

એ વખતે મહાબલના પિતા રાજા સુરપાળ અને મલયસુદરીન.

પિતા રાજ વીરધવળ એક રાત્રિ પછી પાછા પરના ત્રિગારણા કરી રહ્યા હતા.

બલસારના મિત્રે બે ને રાજઓને નમસ્કાર કરી બલસારનો પત્ર રાજ વાંધવજના હાથમાં મૂક્યો.

બલસારનો પત્ર વાચતાં જ રાજ વીરધવળનું વદન હર્ષ પ્રકુલ્લ બની ગયું. તેમણે આ પત્ર મહારાજ સુરપાળના હાથમાં વાચવા મૂક્યો. રાજ સુરપાળને પણ સાગરતિલકના રાજ્ય સાથે શત્રુતા હતી, એટલે તેમણે પત્ર વાંચીને કહ્યું : “ મહારાજ, આનું નામ ભાગ્ય-યોગ ! આ પ્રસંગ વધાવી લેવા જેવો છે અને અનાયાસે મળતો લાભ જતો કરવો તે ભિચિત્ર પણ નથી.”

“ આપ સહકાર આપો તો હું બલસારની વાત સ્વીકારું ! ”

“ મહારાજ, આપ તો મારા મિત્ર છો...મારો આપને હંમેશા સહકાર જ હોય.”

રાજ સુરપાળની સંમતિ મળ્યા પછી રાજ વીરધવળે બલસારના મિત્ર સામે જોઈને પ્રશ્ન કર્યો : “ દસ લાખ સુવર્ણ મુદ્રાઓની વ્યવસ્થા કેવી રીતે કરવાની છે ? ”

બલસારના મિત્રે કહ્યું : “ મારી પાસે દસ લાખ સુવર્ણ મુદ્રાઓની ચંદ્રાવતી નગરીના શેઠિયાઓ પરની પાંચ હૂંડીઓ છે...જે તરત જ વટાવાઈ જશે...એ પાંચેય વેપારીઓ પરના પત્રો પણ મારી સાથે છે ”

રાજ વીરધવળે દસ લાખ સુવર્ણ મુદ્રાઓની હંડીઓ લઈ લીધી અને પાંચેય વેપારીઓ પરના પત્રો પણ મેળવી લીધા.

હંડીઓ વટાવતા માટે તેણે ચોતાના એક મંત્રીને રવાના કરી દીધો અને બીજે દિવસે વહેલી સવારે બે મિત્રોની સેનાઓ ચંદ્રાવતીના બલે સાગરતિલકના માર્ગે રવાના થઈ.

બંને રાજ્યોને એ કદખના પણ નહોતી કે સિદ્ધરાજ અંચ કોઈ નથી, જેને પોતે શોધવા નીકળ્યા છે તેજ પ્રિયપુત્ર છે. પ્રિય જમાઈ છે !

સાગરતિલક નગરી દશ કોસ દૂર રહી ત્યારે મહારાજ વીરધવળની આજ્ઞા લઈને બલસારનો મિત્ર નગરી તરફ વિદાય થઈ ગયો.

બલસારનો મિત્ર સોમ નગરીમા પહોંચે તે પહેલાં જ રાજ્યના ચુપ્તચરોએ મહારાજ સિદ્ધરાજને યુદ્ધ માટે આવી રહેલી વિશાળ સેનાના સમાચાર આપ્યા અને આવનાર રાજ્યો પાસે યુદ્ધ સામગ્રી પુષ્કળ પ્રમાણમાં છે તે પણ જણાવ્યું અને બંને રાજ્યો કોણ છે તે પણ કહ્યું.

આ સાંભળીને રાજસભામાં ભારે હાહાકાર મચી ગયો. ભય અને શોષનું વાતાવરણ સર્જાયું.

આ જોઈને મહાબલ સિંહાસન પરથી ઊભો થયો અને રાજસભાને ધૈર્ય આપવા ગભીર સ્વરે બોલ્યો. “પ્રિય સાથીઓ, ભય કે શોષ કરવાનું કોઈ કારણ મને દેખાતું નથી. ચંદ્રાવતી નરેશ અને પૃથ્વીસ્થાનપુર નરેશ સૌન્દર્ય સહિત આવી રહ્યા છે એનો અર્થ એવો નથી કે તેઓ અકારણ યુધ્ધ કરવા આવે છે ! આપણે એ બંને રાજ્યનું કોઈ અહિત કયું નથી. સ્વર્ગસ્થ મહારાજ કદખદેવ સાથે એ લોકોને દુરમનાવટ હતી. એથી મારી સામે પણ દુરમનાવટ હોય એવું શા માટે માનવું જોઈએ ? આમ છતાં જો તેઓ યુદ્ધ કરવા જ ઈચ્છતા હશે તો હું આપને ખાતરી આપું છું કે સાગરતિલક નગરીના દોઈપણ પ્રજાજનને કોઈ પ્રકારની વિપત્તિ નહિ ભોગવવી પડે.. મારી ઇક્ષિતો એ લોકોને પરિચય થશે ત્યારે એ બંને મહારાજઓની યુધ્ધ શ્રદ્ધાનો અંત આવશે આપ સહુ શાંત બાવે જે થાય તે બોધ કરો.”

રાજસભામાં મહાબલ આ રીતે સાંત્વન આપી રહ્યો હતો ત્યારે

મલયમુંદરી હૈયામાં હર્ષ અનુભવી રહી હતી ધણી સમયે. પિતા અને સસરાનાં દર્શન થશે...પરંતુ એ પહેલાં જો પુત્ર મળી જાય તો સોનામાં સુગંધ જાણે !

અને કારાગારમાં બલસારને મળવા ગયેલા સોમચંદ્રે બે ને મહારાજાઓ આવી રહ્યાની વધાઈ આપી ત્યારે બલસારના હર્ષની સીમા ન રહી.

બીજો દિવસે બે ને રાજાઓની સેના સાગરતિલક નગરીના પાદરમાં આવેલા વિશાળ મેદાનમાં પડાવ નાખીને પડી.

રાજા વીરધવળ, રાજા સુરપાળ અને બંને રૌન્યના સેનાપતિઓને એક વાતનું બારે આશ્ચર્ય થયું. રાજા સિદ્ધરાજ તરફથી કોઈપણ પ્રકારના પ્રાંતકારની તૈયારીનાં લક્ષણ દેખાતાં જ નહોતાં સહુને થયું... શું નવો રાજા પ્રમાદી હશે કે શરણે થવાનું ઈચ્છતો હશે.

બંને રાજાઓ, સેનાપતિઓ અને કૂટનીતિઓએ એક શિબિરમાં બેસીને એક વિદ્વાન દૂતને મોકલવાનો નિર્ણય કર્યો સાથોસાથ યુધ્ધનું અન્ય કોઈ કારણ ન હોવાથી બલસારના પ્રશ્નને પ્રધાન બનાવવામાં આવ્યો હતો.

આ રીતે વિચારણા કરીને મહારાજા વીરધવળે એક વિદ્વાન દૂતને હેતુ સમજાવીને રવાના કર્યો.

સાગરતિલક નગરીમાં દાખલ થઈને દૂતે જોયું...યુદ્ધના પ્રતિકારની કોઈ તૈયારી નથી તેમ પ્રશ્નમાં પણ લય કે ગભરાટનાં કોઈ લક્ષણો દેખાતા નથી...માત્ર કુતૂહલનો સ્પષ્ટ આભાસ થાય છે.

મહારાજા વીરધવળનો દૂત રાજસભામાં પહોંચ્યો. મહારાજા સિદ્ધરાજ અને મંત્રીઓએ દૂતનો સારી રીતે સત્કાર કર્યો.

સમગ્ર સભા દૂત શું કહેવા માગે છે તે જાણવા આતુર બની ગઈ હતી.

રાજ વીરધવળના હૂતે પોતાના આસન પરથી ઊભા થઈ વિનયભર્યા સ્વરે કહ્યું : “ રાજ રાજેશ્વર મહારાજ સિદ્ધરાજનું મંત્ર થાઓ. હું ચંદ્રાવતી નરેશ મહારાજ વીરધવળનો એક પંડિત છું અને તેઓએ મને આપની સેવામાં એક મહરવની વાત કરવા હૂત રૂપે મોકલ્યો છે. જો આપ ધૈર્યપૂર્વક મહારાજ વીરધવળનો સદેશ સાંભળવા ઇચ્છતા હો તો મને આજ્ઞા આપો.”

મલયસુ દરીએ સ્વામી તરફ જોઈને મૃદુ સ્વરે કહ્યું : “ મહારાજ, હવે પકડો કયાં સુધી રાખવો છે ? ”

“ પ્રિયે, પ્રસંગ આવશે ત્યારે પકડો આપોઆપ દૂર થશે. આપણે અહીં જે રૂપે રહીએ છીએ તેની પ્રતિષ્ઠાનો પણ થોડો ખ્યાલ રાખવો જોઈએ.”

મલય કથું બોલી નહીં...માત્ર આછું હસી.

મહાબલે હૂત તરફ જોઈને કહ્યું : “ પંડિતજી, કોઈ પણ પ્રકારના સ કોચ વગર આપ ચંદ્રાવતી નરેશનો સદેશ કહો.”

મહારાજ સિદ્ધરાજની આજ્ઞા પ્રાપ્ત થતાં જ હૂતે કહ્યું : “ કૃપાવતાર, ડાહ્યા અને શુદ્ધિમાન પુરૂષો હંમેશાં શાંતિપ્રિય હોય છે...અને યુદ્ધથી દૂર રહે છે. કારણ કે કોઈપણ પ્રકારનું યુદ્ધ વિનાશ અને વિપત્તિનું જ વાહક બને છે ! મહારાજ વીરધવળે આપશ્રીને વિનય-પૂર્વક જણાવ્યું છે કે આપે કારાગારમાં પૂરેલા ધનાઢ્ય સાર્થવાહ બલ-સારને સૂકત કરવા, કારણ કે તેઓ મહારાજ વીરધવળના મિત્ર છે, એટલું જ નહિ પણ મહારાજના પોતાના જ એક માનવી છે. કૃપાવતાર, આવા ધનાઢ્ય વેપારીનો કોઈ દોષ હોય તો તે આપે ક્ષાંતવ્ય ગણવો જોઈએ...કારણ કે એમ કરવામાં આપની ઉદારતાનો સર્વને પરિચય મળશે ! મહારાજ, મહારાજ વીરધવળ અને મહારાજ સુરપાર બન્ને બહુના મિત્રો છે અને બંને પોતાની વિરાટ સેના સાથે અત્રે આવ્યા છે.

જો આપ બલસારને મુક્ત કરશો તો અમારે કોઈ પ્રકારનો બળ પ્રયોગ કરવાની ઇચ્છા નથી. પરંતુ જો આપ બલસારને મુક્ત નહિ કરો તો પોતાના મિત્રને છોડાવવા ખાતર અથવા તો શરણે આવેલાને સહાય કરવા ખાતર મહારાજ વીરધવળને નંદૂટકે બળનો પ્રયોગ કરવો પડશે. મેં સાંભળ્યું છે કે આપ થોડા સમયથી જ આ રાજગાદી પર વિરાજમાન થયેલા છો અને સાગરતિલક પ્રદેશમાં પ્રવેશ કરતાં જ અમે એ પણ જોઈ શક્યા છીએ કે થોડા સમયમાં આપ પ્રજામાં અતિપ્રિય બની ગયા છો. આપની આવી પ્રજાપ્રિયતા જોઈને મને પૂરેપૂરી શ્રદ્ધા છે કે આપ મહારાજ વીરધવળની વિનંતિનો સંકાર કરી બલસારને છોડી મૂકો.”

સમગ્ર રાજસભા શાંત ભાવે સાંભળી રહી હતી. એક તરફ એટલો મહાબલાધિકૃત ભારે ગરમ થઈ ગયો... પરંતુ મહાબલના ચહેરા પર ભય, અપ્રસન્નતા કે રોપનું કોઈપણ ચિહ્ન જણાતું ન હતું.

મહાબલના હૈયામાં તો ભારે હર્ષ હતો. મધ્યસ્થંદરી પણ આનંદમાં હતી.

મહામહે પોતાના અંતરનો હર્ષ છૂપાવી કૃત્રિમ કોષભયો સ્વરે ફક્ત સામે જોઈને કહ્યું : “ પંડિતશ્રી, કોઈ પણ રાજ માટે ન્યાયની પ્રતિષ્ઠા જાળવવી એ પહેલું કર્તવ્ય ગણાય છે... તમારા ગળનો મિત્ર બલસાર સાર્થવાહ આ રાજ્યનો વતની છે... એ મહારાજ વીરધવળનો પ્રજાજન નથી પણ મારો પ્રજાજન છે. બલસારે કરેલો અપરાધ એટલો ગંભીર છે કે આપના રાજના કહેવા માન્યતા કે યુદ્ધના ભયને તામે ચર્ચને હું તેને છોડી શકું નહિ... જો આ રીતે હું તેને મુક્ત કરું તો ન્યાયદેવતાનું ભય કર અપમાન થાય, એટલું જ નહિ પણ દુષ્ટોને સન ફાવતું વર્તન કરવાની તક મળે ! આપ આપના મહારાજને વિનય પૂર્વક જણાવજો કે આ સિદ્ધરાજ પ્રાણ ગુમાવવા તૈયાર છે... પરંતુ ન્યાયનું અપમાન કરવા સ્વપ્નેય તૈયાર નથી. આપની સેના વિરાટ

છે...પરંતુ મને એ વાતનો કોઈ ભય નથી. અન્યાયને ઉત્તેજન આપનારી વિરાટ સેનાઓ સંસારમાં નબળી થતી આવી છે. આપ જાઓ અને આપના મહારાજાને કહો...સિદ્ધરાજ આવતી કાલે સવારે યુદ્ધમેદાનમાં હાજર થશે..."

દૂતે કહ્યું : “કૃપાવતાર, એક નજીવી વાત ખાતર આપ શા માટે યુદ્ધના વિનાશને વંદના કરવા તૈયાર થાઓ છો ? હું સત્ય કહું છું કે આપ ઉદારતા દર્શાવો...આપની ઉદારતા સંસારમાં સુગંધરૂપે ફેલાશે અને યુદ્ધનો દાવાનળ અટકશે.”

મહાબલે હસીને કહ્યું : “પડિતજી, આપ ખૂબજ વાણીપ્રિય લાગો છો. ઉદારતા જતાવવી કે ન જતાવવી તે અંગત સલાહ છે... અને ન્યાયદેવતા સમક્ષ લાગણીના ફૂલો શોભતા નથી. સાં તો કેવળ મધ્યસ્થ ભાવ અને કર્તવ્યનાં જ ફૂલો શોભે છે ! ઉદારતા પણ ત્યારે જ શોભે છે જ્યારે ગુનેગારના દ્વેષમાં પ્રાયશ્ચિતનું અમૃત પ્રગટે અને યુદ્ધના વિનાશને વંદના કરવામાં ક્ષત્રિયનું કોઈ અનિષ્ટ થતું નથી. ક્ષત્રિયનો તો એ ધર્મ છે કે સત્ય, કર્તવ્ય, ન્યાય અને ધર્મની રક્ષા ખાતર યુદ્ધના દાવાનળમાં ફાટી પડવું.”

દૂતે વિદાય લીધી.

સમગ્ર સભાએ મહારાજા સિદ્ધરાજનો જયનાદ બોલાવ્યો અને મહાબલે મહા સેનાપતિને કહ્યું : “આપ આપણા માત્ર પાંચસો યુગલ રોનિકોને આજ રાતે તૈયાર રાખજો.. હું પોતે યુધ્ધભૂમિ પર જઈશ... આપે બીજા રૌચ્યના સહાયથી નગરીનું જ રક્ષણ કરવાનું છે.”

મહાબલધિકૃતે કહ્યું : “કૃપાવતાર, ગુપ્તચરો સારફત મને સમાચાર મળ્યા છે કે શત્રુનું રૌચ્યદળ લગભગ દશ હજાર જેટલું છે”

“હજાર થોડાં વચ્ચે એક સિંહ નિર્ભય જ હોય છે ! આપ એની ચિંતા ન કરો”

રાજસભાએ પુનઃ પોતાના નવજવાન રાજાને હર્ષનાદોથી વધાવ્યો. ત્યાર પછી સભા વિસર્જન થઈ.

મહાબલ મલય સાથે રાજસભાનમાં ગયો.

મલયે કહ્યું : “સ્વામી શુ, ખરેખર આપ મુક્ત કરવા જવાના છો ?”

“ના પ્રિય...માત્ર ન્યાયનું ગૌરવ જાળવવા જવાનો છું. તું આ મહેલની ચોથી ભૂમિ પર આપેલા ઝડુ ખામાં ઊભી રહેજે...ત્યાંથી મુક્ત મેદાન દેખાશે...તને પણ ધણો આનંદ થશે.” મહાબલે કહ્યું.

મલયમ્ત દરી કશું બોલી નહિ, પતિને વેલડી માફક વળગી પડી.

મહાબલે કહ્યું : “મલય તું બને વડીલોનાં સ્વાગતની તૈયારી બરાબર કરજે...”

“પરંતુ...”

“શુ પ્રિયે ?”

“વિરાટ સેના સામે આપ માત્ર પાંચસો સૈનિકો લઈને જશો અને એ લોકો આપને નહિ ઓળખી શકે તો..?”

પ્રિયતમાને હૈયા સરસી લઈ મહાબલે કહ્યું : “વડીલોને મારા બાહુબલનો પરિચય તો થશેને ? પ્રિયે તું નિશ્ચિંત રહે...વ્યંતરદેવે મને વચન આપ્યું છે. હું જ્યારે યાદ કરીશ ત્યારે તે આવી પહોંચશે.”

પ્રકરણ ૩૬ મું :

• ભવખંધનનો અંત !

સૂર્યોદય થાય તે પહેલાં જ મહાબલ એક વિશાળ હાથી પર બેસીને માત્ર પાંચસો સૈનિકો સહિત યુદ્ધ સ્થળે પહોંચી ગયો.

મહાબલે કવચ ધારણ કર્યું હતું. મરતકની રક્ષા અર્થે શિરઃઆણુ પહેર્યું હતું...અને તે ઝોળખાઈ શકે એમ હતો જ નહિ.

સામે પક્ષે તો વિરાટ સેના હતી...શતવિક હાથીઓ હતા...રથો હતા અને સર્વોત્તમ શસ્ત્રો પણ હતાં.

યુદ્ધભૂમિ પર આવ્યા પછી રાજા વીરધવળ અને રાજાશૂરપાળ સામા પક્ષની સ્વરૂપ સેના જોઈને ચમકી ઊઠ્યા...મહારાજ વીરધવળે કહ્યું : “ રાજન, રાજા સિદ્ધરાજ યુદ્ધ કરવા આગ્યો છે કે રમત કરવા? આતો માત્ર એકજ ઘટિકામાં યોળાઈને ચૂંચાઈ જશે.”

“ મને પણ એ વાતનું જ આશ્ચર્ય થાય છે. શત્રુ પાસે માત્ર એક હાથી અને પાંચસો સૈનિકો છે...આવા નમાદા સાધનોથી તે શું વિજયની આશા રાખતો હશે ? ”

સૂર્યોદય થાય તે પહેલાં જ ત્રણ નવકાર મંત્ર ગણીને મહાબલે વ્યંતગ્દેવ સ્વર્ણપ્રભને યાદ કર્યો. વળતી જ પળે સ્વર્ણપ્રભ તેની પાસે આવી ગયો અને બોલ્યો : “ કેમ વત્સ, શી આજ્ઞા છે ? ”

“ મહારૂપ, હું તો આપનો આશ્રિત દાસ છું. સામે નજર કરો...મારા પિતાજી અને મારા મથુર યુદ્ધ કરવા આઠ્યા છે.. બન્ને વડેલો મને ઝોળખી શક્યા નથી...મારે યુદ્ધ તો કરવું નથી...પણ યુદ્ધનો દેખાવ કરવો છે. આપ જો મને સહાયક થાઓ તો હું મારા વડેલોને પરિચય આપી શકું...એકાદ ઘટિકામા જ બધો ઘટસ્ફોટ થઈ જશે ”

સ્વર્ણપ્રભ આક્રું હસ્યો અને બોલ્યો: “ યુવરાજ, તને પણ રંગ સૂઝે છે ! તું તારે સગ્રામનું એલાન કરી દે...કોઈને નુકસાન ન થાય એ રીતે હું કરી આપીશ.”

સૂર્યોદય થઈ ગયો...

બન્ને પક્ષનાં સૈન્યો સામસામા ઊભાં રહ્યાં...રણભેરી ગળવા માંડી. શંખનાદ થવા માંડ્યા અને બન્ને પક્ષ તરફથી જબ્બર આણુવર્ષાનો પ્રારંભ થયો.

મહાબલના પાંચસો સૈનિકો આ વિરાટ સેના સામે ટકી શકે એવા કોઈ સંયોગ નહોતા...પહેલે જ પ્રહારે મહાબલના સૈનિકોને પાછા હટવું પડ્યું.

પરંતુ બરાબર આ સમયે સ્વર્ણપ્રભે એક ચમત્કાર સરજી દીધો.. સામે પક્ષેથી આવતાં તમામ શત્રો તેણે માર્ગમાં જ નષ્ટ કરવા માંડ્યા અને મહાબલના સૈન્યે છોડેલાં શત્રો સામા પક્ષમાં તરખાટ મચાવવા માંડ્યા.

આ જોઈને રાજ સુરપાળ અને વીરધવળ પોતાના નામાંકિત હાથીઓ સાથે આગળ આઠ્યા અને આમ કેવી રીતે બને છે તેની તપાસ કરવા માંડ્યા...પણ તેઓ કંઈ જોઈ શક્યા નહિ.

ત્યાં તો મહાબલે મંત્રીને બે બાણ છોડ્યા...એક બાણ પિતા ઉપર ને બીજું બાણ શ્વશુર ઉપર ..બન્ને બાણો બન્નેને ત્રણવાર પ્રદક્ષિણા દઈ બન્નેના ખોળામાં એક એક પત્ર મૂકી પાછાં મહાબલ તરફ ચાલ્યાં ગયાં.

મહાબલે બન્ને વડીલોને એ પત્ર દ્વારા પોતાનો પરિચય આપીને ક્ષમાચાચી હતી.

પત્ર વાંચતાંજ રાજા વીરધવળે યુદ્ધ બંધ કરવાનો આદેશ આપ્યો.

યુદ્ધ બંધ થઈ ગયું. કોઈ પક્ષે ખુમારી થઈ નહોતી ..અને ધડી પહેલાં શાપ હતો ત્યાં હવે છવાઈ ગયો.

મહાબલ હાથી પરથી નીચે ઉતરી પિતા અને શ્વશુરના ચરણમાં નમી પડ્યો.

રાજા સુરપાળ પુત્રને જોઈ હર્ષાશ્રુ વહે પુત્રના મસ્તકને બીજવવદ માંડ્યા.

રાજા વીરધવળે મહાબલનું મસ્તક ચૂમીને કહ્યું : “યુવરાજ, આમ તો અમે આપને જ શોધવા નીકળ્યા હતા...પરંતુ દુઃખ એ વાતનું છે કે મલયના કોઈ સમાચાર અમને પ્રાપ્ત થઈ શક્યા નથી.”

“વડીલશ્રી, આપ નિશ્ચિંત રહો. આપની પ્રિય પુત્રી આપને મળવા માટે ખૂબજ આતુર છે ..હવે આપ સહુ રાજભવનમાં પધારો.”

યુદ્ધનો અભિનય પતી ગયો.

બધા રોનિડોને છાવણી તરફ મોકલી બન્ને રાજાઓ, બન્નેના મંત્રીઓ અને સેનાપતિઓ પન્ન બાન દ અનુભવતા મહાબલ સાથે સાગરતિલક નગરીમાં દાખલ થયા.

રાજાજવનમાં સહુ વાજતેગાજતે પહોંચ્યા એ વખતે મલયસુંદરીએ પિતા અને શ્વશુરની ચરણરજ લઈ મરતકે મહાવી.

પિતાતુ' હૃદય એટલું ગળગળું થઈ ગયું હતું કે તેઓ કશું બોલી શક્યા નહિ.

સુરપાળે ગળગળા સ્વરે કહ્યું : “ દીકરી, મેં તો ક્ષમા માગવાનો પણ અધિકાર ગુમાવ્યો છે... નાકકટીની વાત પર વિશ્વાસ રાખી એનાજ પકડ ત્રમાં હું સપડાઈ ગયો હતો. હું તો તને મોહું દેખાડવાને પણ લાયક નથી રહ્યો.”

મલયે વિનમ્ર સ્વરે કહ્યું : “ બાપુ, દોષ તો મારા કર્મનો જ હતો. આપનો કોઈ દોષ મેં સ્વપ્નેય કદ્યો નથી.”

“ તારું હૃદય મહાન છે.” રાજા સુરપાળે કહ્યું.

ત્યારપછી મહાબલે પોતા પર અને મલય પર વીતેલા વીતકની સમગ્ર કહાણી વડીલો સમક્ષ કહી સંભળાવી.

આખી વાત સાંભળ્યા પછી રાજા વીરધવળે કહ્યું : “ યુવરાજ, અમે પણ લોભને વશ થઈ બલસારને સહાય કરવા તૈયાર થયા... એ દુષ્ટને અત્યારે જ અહીં બોલાવો ”

મહાબલે કહ્યું : “ વડીલ, આપ આરામ કરો.. આવતી કાલેજ હું એને રાજસભા સમક્ષ બોલાવીશ અને એના દુષ્ટત્વનો વિચાર ન્યાયચાર્યો સમક્ષ રજૂ કરીશ ”

રાજા સિદ્ધરાજ મહારાજા સુરપાળના યુવરાજ મહાબલ છે અને મહારાણી મલયસુ દરી રાજા વીરધવળની સુપુત્રી છે એ વાત સમગ્ર નગરીમાં જાહેર થઈ ગઈ હતી અને નગરવાસીઓએ ઉત્સવનો પ્રારંભ આદરી દીધો.

ખીજે દિવસે રાજસભામાં હંકડેહંકડે મેદની થઈ પડી. બલસારને કારાગારમાંથી હાજર કરવામાં આવ્યો. યુવરાજ મહાબલે મલસારે મલયસુંદરી પર કેવો જીલમ કર્યો હતો, તે વાત ન્યાયાચાર્યો સમક્ષ રજૂ કરી.

બલસારની છેલ્લી આશા નષ્ટ થઈ ગઈ હતી...કારણકે પોતે જે નારી પર જીલમ ગુજાર્યો હતો તે રાજ વીરધવળની જ હતી !

યુવરાજ મહાબલની આખી વાત સાંભળ્યા પછી ન્યાયાચાર્યોનાં હૃદય કમકમી ઊઠ્યાં હતાં. અને સમગ્ર રાજસભા બલસાર પર ધિક્કાર વરસાવવા માંડી.

સભાને શાંત થવાનો આદેશ આપી એક ન્યાયાચાર્યે બલસાર સામે જોઈને પ્રશ્ન કર્યો : “ બલસાર, તારી સામે એક અસહાય અબળાને ફસાવવાનો, એને વેચી નાખવાનો અને એના પુત્રને છીનવી લેવાનો આરોપ પડ્યો છે...તારે આ બાબતમાં છે કંઈ બચાવ કરવો હોય તે કરી શકે છે...”

બલસાર રડી પડ્યો અને રડતાં રડતાં બોલ્યો : “મારાથી કશો જ ભયંકર અપરાધ થઈ ગયો છે, અને શોભે નહિ એવી દુષ્ટતા મેં આચરી છે...મારા પર જે આરોપ મૂકવામાં આવ્યો છે તેનો હું ઈન્કાર કરીને એવું વધુ પાપ કરવા નથી ઈચ્છતો...મારી માત્ર એટલી જ પ્રાર્થના છે કે મારા પર દયા દ્રષ્ટિ રાખીને અને જીવન દાન આપો.”

ખીજા ન્યાયાચાર્યે પ્રશ્ન કર્યો : “ યુવરાજશ્રીના પુત્રને ક્યાં છૂપાવ્યો છે ? ”

“ મારી પત્ની એને પોતાના પુત્ર માફક સાચવી રહી છે. તેને મેં ગુપ્ત સ્થળે રાખી છે, હું એ ગુપ્ત સ્થળ બતાવી દઉં છું.” કહી

ભવંધનનો અંત !

૩૪૩

બલસારે પોતાની પત્ની અને મલયસુંદરીનો પુત્ર કથે રથજે છે તે જણાવી દીધું.

ન્યાયાચાર્યોએ આ ગુનાનો વિચાર કરી સર્વાનુમતે ફેંસલો સંભાળાવતાં કહ્યું : “ બલસાર, તે જે દુષ્ટતા-છદ્ધના આચરી છે તે ન્યાયની દૃષ્ટિએ અક્ષમ્ય છે. ન્યાય, દયા-લાગણી અને લાગવગથી પર હોય છે. એ માત્ર કપોતાના તંબ્યથીજ શોભે છે. તારા ગુનાની ભય કરતા જોઈને અમે નિર્ણય આપીએ છીએ કે, તારી તમામ માલ ભિલકત જસકરી રાજકોપમાં લઈ જવી અને તને ત્રણ દિવસ પયંત નગરી વચ્ચે ફેરવીને નગરીના ચોકમાં તારો વધ કરવો. જેથી ભવિષ્યમાં કોઈ પણ માનવી તારા જેવી પશુતા આચરતા વિચાર કરે. ન્યાયની દૃષ્ટિએ આથી વિશેષ કોઈ શિક્ષા ન હોવાથી અમારે આટલેથી સંતોષ માનવો પડે છે ! ”

“ ન્યાયદેવતા, હું આપની સમક્ષ દયાની ભીખ માગું છું.”

એક ન્યાયાચાર્યે કહ્યું : “ દયાની ભીખ આપવાનો મહારાજ સિદ્ધરાજને અધિકાર છે. અમે માત્ર શિક્ષાજ ફરમાવી શકીએ.”

બલસાર સિંહાસન પર બેઠેલા મહાબલ અને મલય સામે આંસુ-ભીના નયને જોતો ક્રૂરતા અને રૂદ્ધ ભર્યા સ્વરે બોલ્યો : “ કૃપાવતાર ! દયાની દેવી ! મારા પર કૃપા વરસાવો ! ”

મહાબલે મલયસુંદરી સામે જોયું. મલયસુંદરીએ કહ્યું : “ સ્વામી, ક્ષમા જેવો કોઈ ધર્મ નથી.. ક્ષમા જેવું કોઈ રત્ન નથી ”

મહાબલે બલસાર સામે જોઈને કહ્યું : “ બલસાર, તારી દુષ્ટતાનો વિચાર કરતાં તને ક્ષમા આપવી એ ઉચિત નથી. કારણ કે, છેલ્લી પળોએ કારાગારમાં રહીને પણ તે સમગ્ર પ્રજાને યુદ્ધના દાવાનળમાં હોમવાનું ભય કર કુકર્મ ક્યું હતું...આમ છતાં શહ બનીને શહની સામે

હું મારી ઉદારતાને શરમાવવા નથી માગતો. પ્રાયશ્ચિતના અગ્નિવડે તારો આત્મા વધારે વિશુદ્ધ અને એટલા ખાતર હું તને માત્ર શ્રવનદાન નથી આપતો પણ તને છોડી મૂકું છું.”

આ શબ્દો સાંભળતાં જ બલસાર બે હાથ જોડીને ઢળી પડ્યો. રાજા વીરધવળે કહ્યું : “ રાજન, આપે એને સાવ શા માટે છોડી મૂક્યો ? ”

“ પૂજ્ય, આજ મારા અને આપની પુત્રીના શ્રવનને મંગલ દિવસ છે, આજ અમારી વિપત્તિઓનું એક વર્ષ પૂરું થયું છે. અને નિમિત્તકતું ભાવિ સાચું પડ્યું છે. આવા આનંદના અવસરે કોઈના આંસુ વડે આ પવિત્ર રાજસિંહાસન ખરગય તે બરાબર નથી.” ત્યારપછી મહાબલે મહાપ્રતિહાર સામે જોઈ બલસારને બંધનમુક્ત કરવાની આજ્ઞા કરી.

રાજસભાએ જયનાદ જગાવ્યો. સહુ રાજા મહાબલની પ્રશંસા કરવા માંડ્યા.

અને રાજસભાનું કાર્ય પૂરું થયું.

ખીજે દિવસે બલસાર અને તેની પત્ની બાળક બલસુંદરને લઈને રાજભવનમાં આવી.

મલયસુ દરીએ પોતાના પ્રાણુ સમાન પુત્રને હૈયાં સરસે લઈ ચુંબનોથી ભી જવી દીધો. અને બલસુંદર પણ મલયને વળગી પડ્યો.

એજ સમયે નગરરક્ષકે આવી સમાચાર આપ્યા : “ નગરીના દક્ષિણે આવેલા સુભગ ઉદ્યાનમાં પરમ તેજસ્વ ચંદ્રયશા કેવળી ભગવંત પધાર્યા છે.”

કેવળી ભગવંત !

સમગ્ર રાજપરિવાર આ સમાચારથી પુલકિત બની ગયો અને તારતજ સહુ રથ ભેડીને સુખંધ ઉઘાન તરફ દેવળી ભાવવંતને 'વંદના' કરવા વિદાય થયા.

બાલસાર અને પ્રિયકુંદરી પણ સુખંધ ઉઘાન તરફ ગયાં.

રાજપરિવાર ઉઘાનમાં પહેાંચ્યો ત્યારે હબરો નરનાર દેવળી ભાવવંતને વંદના કરવા આવી ગયા હતા.

રાજ વીરધવળ, રાજ સુરપાળ, મહાભલ, ચલ્લ, જનીવજી-ચગેરે દેવળી ભાવવંત શ્રી ચંદ્રમણ દમણ પહેાંચ્યા ત્યારે તેઓ પ્રણામ ભારે હેઠના આવી રહ્યા હતા.

રાજપરિવારે વિધિવત વંદના કરીને ત્યાં જ ધરતી પર એકેક લઈ લીધી

શ્રી દેવળી ભાવવંતની અપતમ્ય વાણી શ્રોતાઓનાં હૃદયને બીજવી રહી હતી. તેઓ કહેતા હતા. “મહાત્મલયો, સચ્ચરુ” કોઈપણ સુખ પછી તે હેહતુ હોય, આરોગ્યહુ” હોય, સંપત્તિહુ” હોય, ઐહુ” હોય કે રાજસાતાહુ” હોય...તત્ત્વિ તકોએ એને સુખ માન્યું જ નથી. એ સાત સુખાભાસ છે. એજ રીતે દુઃખ પણ પૂર્વ કોનેના વિપાક હોય છે. બન્ને પ્રકારની ભ્રુષ્ણિતે ચંચળ, અસ્થિર અને અદ્યપછીજ હોય છે. બન્ને સુધી ભાવબંધનનો ટોર તૃપ્તો નથી. આશીત મુલામુલા કર્મનો અંત આવતો નથી, ત્યાં સુધી જન્મ મરણની જન્મજન્મ ચાલુ કરે છે : મુલામુલા કર્મનાં ફળ ભોગવવાં પડે છે અને ભાવબંધનના ભયાનક કારણારંભથી સુકિત પ્રાપ્ત થતી નથી. હદયનો, સુખ દુઃખની જે અનુભૂતિ વતંધાન સમયે આપ સહુ ભોગવતાં રહ્યા છો તે કઈ આજની નથી...અનંતકાળની છે...આ છવ જ્યાં સુધી ભાવબંધનના કારણે ચારમાંથી સુકત થતો નથી ત્યાંસુધી ચંચળ અને અસ્થિર સુખદુઃખના

જંઝાવાત વચ્ચે તેને રહેવું જ પડે છે. એથી જ પરમોપકારી શ્રી તીર્થ કર ભગવંતોએ જ્ઞાનરૂપી પાંખ પ્રાપ્ત કરવાનો, તપ રૂપી બળ મેળવવાનો અને શ્રદ્ધારૂપી પ્રકાશ ઝીલવાનો પુરૂષાર્થ માર્ગ પ્રશસ્ત કર્યો છે. આ પ્રશસ્ત માર્ગ વગર ભવબંધન તોડવાં કોઈ માટે શક્ય નથી. એથીજ સર્વ ત્યાગનો મહાપંથ તેઓએ પણ મહત્વ ક્યો હતો. ભદ્રજનો, શ્રી તીર્થ કર ભગવંતોએ પ્રશસ્ત કરેલો સર્વત્યાગનો મંગલ માર્ગ સ્વીકારવો એ સહજ નથી...જો સંસારનો સામાન્ય પુરૂષાર્થ સહજ ન હોય તો આ મુક્તિનો પુરૂષાર્થ સહજ કયાથી હોય ? પરિવાર, સંપત્તિ, કીર્તિ, માન, ક્રોધ, લોભ, કામ વગેરે જંજીરો તોડ્યા વગર અર્થાત્ મોહનાં સઘળાં આકર્ષણો અને અવદાનો અંતરથી ફેંક્યા વગર સર્વ ત્યાગના પંથે પગલાં મૂકી શકાતાં નથી.”

કેટલી ભગવંતની નિર્મળ વાણી સાંભળનારા શ્રોતાઓ અતિ શાંત ભાવે બેઠા હતા. કોઈપણ દિશાએથી જરા સરખોય અવાજ આવતો નહોતો.

સહુને એમ જ થતું હતું કે આ અમૃતધારા અવિરત વહેતી જ રહે અને આપણે સાંભળ્યા કરીએ.

કેવલી ભગવંત શ્રી ચંદ્રયજ્ઞાએ શ્રોતાઓ સમક્ષ ભવબંધનમાંથી મુક્તિ પ્રાપ્ત કરવાનો માર્ગ ઉત્તમ રીતે સમજાવવા માંડ્યો અને સાથોસાથ આ સંસારના સુખો પ્રત્યેનો અનુરાગ કેળવવો એ ભવબંધન દૂર કરવાનો જ રસ્તો છે...મુક્તિનો રસ્તો તો સર્વત્યાગ સિવાય બીજો કોઈ નથી એ પાયાનું સત્ય પણ સહુને સમજાવ્યું.

દેશના પૂરી થઈ...લોકોએ કેવલી ભગવંતનો જયનાદ બોલાવ્યો. સહુ વદના કરી કરીને વિદાય થવા માંડ્યા.

પરંતુ મૂલય, મહાબલ અને રાજ્ય પરિવારના સભ્યો બેસી રહ્યા.

કારણ કે મલય અને મહાબલના હૈયામાં કેટલાય પ્રશ્નો જાગૃત થયા હતા.

શ્રી કેવલી ભગવંત તો સહુનાં અંતરતરને પણ જોઈ શકતા હતા...એમતું જ્ઞાનબળ અપરિસીમ હતું. રાજપરિવાર સામે જોઈને તેઓ પ્રસન્ન ભાવે બોલ્યા : “ ભદ્રે, તારા હૈયામાં તેં હમણાં જ વેઠેલાં દુઃખ અંજોનો પ્રશ્ન જાગ્યો છે કેમ ? ”

“ હા ભગવંત, મને યાદ છે ત્યાંસુધી આ ભવમાં મેં કંઈ શ્રદ્ધા ગ્રામી નથી, કોઈનું અહિત પણ ક્યું નથી...છતાં...” મલય બોલતાં બોલતાં અટકી ગઈ.

શ્રી ચંદ્રયશા કેવલી ભગવંતે મધુર સ્વરે કહ્યું : “ ભદ્રે, આ ભવનાં બાધેલાં કમોં આ ભવમાં જ ભોગવવાં પડે એવું છે જ નહિ...વિગત ભવોનાં કમોં બ્યારે તે જે ભવમાં ઉદય આવે ત્યારે ભોગવવાં પડે છે. ભદ્રે, શિયળ પરની તારી શ્રદ્ધા અવિચ્છિન્ન રહી છે અને નવકાર મંત્રની આરાધના તારું કવચ બની છે એ તારો પુરુષાર્થ છે. પરંતુ કર્મનો વિપાક તો તારે ભોગવવો જ પડ્યો છે...તે બાધેલાં કમોં દૂરદૂરના પૂર્વ ભવોનાં નથી...ગયા ભવનાં જ છે.”

મહારાજ વીરધવજે આશ્ચર્યસહ પ્રશ્ન કર્યો : “ ભગવંત, અમેને કૃપા કરી સમજાવો.”

કેવલી ભગવંતે મહાબલ અને મલય સામે જોઈને કહ્યું. “ ભદ્રજનો, પૃથ્વીસ્થાનપુરમાં ત્રિયમિત્ર નામનો એક ધનાઢ્ય ગૃહપતિ રહેતો હતો. તેને ત્રણ પત્નીઓ હતી, રૂદ્રા, ભદ્રા અને પ્રીતિમતી. પરંતુ ત્રિયમિત્રના હૈયામાં પ્રીતિમતી પ્રત્યે વધારે અનુરાગ હતો. મોટે ભાગે તે પ્રીતિમતીને જ મહત્ત્વ આપતો અને આવા વર્તીવર્થી બન્ને પત્નીઓની ન સહી શકાય એવી ઊપેક્ષા પણ થયા કરતી. પ્રીતિમતીના સ્નેહમાં ત્રિયમિત્ર

પૂરેપૂરે પરીવાઈ ગયો હતો. પોતાની અન્ય બન્ને પ્રિયાઓ તરફ નજર પથ્રુ કરતો નહોતો. એવામાં પ્રિયમિત્રનો એક મિત્ર મદનચંદ્ર અવારનવાર પ્રિયમિત્રને ત્યાં આવતો અને પ્રીતિમતી પ્રત્યે મુગ્ધ બની ગયો. તેણે પ્રીતિમતીને પોતાની કરવા માટે સ્નેહ ભરપૂર વાણી વહાવવા માંડી... પરંતુ ૫ તપસ ધર્મમાં રિથર બનેલી પ્રીતિમતી જરાયે ચલિત ન થઈ. આ વાતની જાણ પ્રિયમિત્રને થઈ અને બન્ને મિત્રો વચ્ચે વાતચીત વધી પડી. મદનચંદ્ર ઝાંખો પડ્યો અને નિરાશ થઈ નગરીનો ત્યાગ કરીને ચાલ્યો ગયો. માર્ગમાં બે દિવસ સુધી તેને કોઈ ખાદ્ય સામગ્રી ન મળી... એટલે તે ભારે અકળાયો. એવામાં એક ગોવાળને ગાયો બે સો ચારતો જોયો. મદને તેની પાસે જઈ કંઈક ખાદ્ય દ્રવ્યની ચાચના કરી. દયાની લાગણીથી પ્રેરાઈને તે ગોવાળે એક બેંસ દોહી આપી. બેંસનું દૂધ મેળવીને મદન અતિ પ્રસન્ન થઈ ગયો... પથ્રુ એના મનમાં એક વિચાર આવ્યો... આ વખતે કોઈ અતિથિ મળે તો એને દૂધ પાઈને પછી હું દૂધ લઉં. જીવનમાં કદી શુભકર્મ કર્યું નથી. જે આજ એવો લાભ થાય તો ધણું ઉત્તમ. આવા શુભલાવથી પ્રેરાઈને તે તળાવની પાળ પાસે આવેલા એક વૃક્ષ નીચે બેઠો અને એજ સમયે એક માસોપવાસના પારણાં અથે કોઈ ગામ તરફ જઈ રહેલા સુનિ મળ્યા. મદને સુનિને દૂધ વહોરાવ્યું. સુનિએ અપ પૂરતું લઈ પારણું કર્યું અને ચાલતા થયા... મદન પથ્રુ બાકી વધેલું દૂધ પી મોઢું સ્વચ્છ કરવા તળાવની પાળે ગયો. અને કર્મ સચોગે લપસીને તળાવમાં પડી ગયો. તેને તરતાં આવડતું નહોતું. તેની ચીસ સાંભળનાર પથ્રુ કોઈ હતું નહિ. તે તત્કાળ મરણ પામ્યો. પરંતુ મરતી વખતે એના હૈયામાં દાનલાવના રહેલી હોવાથી તે ત્યાંથી મરીને આ નગરીના રાગને ત્યાં પુત્ર રૂપે જન્મ્યો... જેનું નામ કલ્પદેવ પાડ્યું.

“પૃથ્વીરચાનપુરમાં પ્રીતિમતી અને પ્રિયમિત્ર એક બીજના મોહમાં કુબેલાં હતાં... એકવાર તેઓ ધનજયક્ષના મદિરે દર્શનાથે ગયાં. માર્ગમાં

એક તપસ્વી મુનિ મળતાં પ્રીતિમતીને અપશુકન જણાયાં. પ્રીતિમતીએ મુનિને પરચર મારવા માંડ્યા અને મુનિનો ધર્મ પ્વજ છીનવી લીધો. મુનિ તો ક્ષમાના અવતાર હતા. તેઓ કાઊરસગ કરીને ભિસા રહી ગયા. પ્રીતિમતીએ મુનિને કામ દેવા મોટે એક ચાકરને આજ્ઞા કરી પરંતુ ચાકરે એ આજ્ઞા સ્વીકારી નહિ... અને સામે ઉપદેશ દેવા બેઠો... આથી પોતાની પ્રિયતમા પ્રત્યે આસક્ત બનેલો પ્રિયમિત્ર પણ ખીળ્યો અને તે ચાકરને એક વટવૃક્ષ તળે ભી ધે માથે બાધીને લટકાવ્યો. ત્યાર પછી બંને યક્ષનાં દર્શન કરી ભવન પર પાછાં આવ્યા... અને સુખોપભોગમાં દિવસો વીતાવવા લાગ્યા. પ્રિયમિત્રની બંને પત્નીઓ રૂદ્રા અને ભદ્રા પતિની ઉપેક્ષા વૃત્તિથી અઠગાઈ ગઈ હતી. બંનેના મનમાં પ્રીતિમતી પ્રત્યે અને પોતાના પતિ પ્રત્યે ભારે રોષ હતો. એક દિવસ બંનેએ મૃત્યુ પસંદ કર્યું. ભદ્રા મરીને વ્યતંતર થઈ. રૂદ્રા મરીને જયપૂર્વક રાજ્ય ચઢપાળને ત્યાં પુત્રી રૂપે જન્મી. તેનું નામ કનકવતી રાખવામાં આવ્યું અને અહીં બેઠેલા રાજ્ય વીરધવળની તે પત્ની બની.

“ મહાબલ અને મલયને દુઃખ દેવા ખાતર બંતરીએજ હારે બિટાવ્યો હતો અને મહાબલને પણ બિટાવ્યો હતો ..કારણ કે મહાબલ એજ પ્રિયમિત્રનો જીવ હતો. અને મલયમુદરી પ્રીતિમતીનો જીવ હતો. બંને વચ્ચે મોહજનિત ભવબંધન બધાયા હોવાથી આ જન્મે પણ પતિ પત્ની થયાં.”

મહાબલસામે નજર કરીને કેવલી ભગવતે કહ્યું: “મહાબલ, રાણી કનકવતી તારા પ્રત્યે મુગ્ધ બની હતી, અને મલયની શત્રુ બની હતી પૂર્વ જન્મના વૈર ભાવને તે પોષી રહી હતી અને તે જે સેવકને વડ વૃક્ષે ભી ધે. મરતકે બાંધ્યો હતો તે મરીને જૂત થયો હતો અને તેણે જ તને આ ભવમાં ભી ધા મરતકે એજ વડની ડાળે લટકાવ્યો હતો રૂદ્રાએ એક વખત તારી મુદ્રિકાની ચોરી કરી હતી અને તે આ સેવકે બેઠે ગયો હતો. બંને વચ્ચે ભારે વિપાદ થયેલો એનો બદલો લેવા ભૂતચોનિમાં આવેલ:

એ ચાકરે લોભસારના ખોળિયામાં પ્રવેશ કરી કનકવતીનું નાક કરડી ખાકું હતું.

“ભદ્રે.. તારા પર વિપત્તિ પડવાનું મુખ્ય કારણ મુનિની હાંસી જ છે. તે એ વખતે રૂપ, યૌવન અને સચ્ચાધ્ધના નશામાં ભારે કર્મ બાંધ્યાં હતાં. કંઈપણ પૂર્વ ભવમાં જ તારા પ્રત્યે મોહ પામેલો હતો એ મોહનો બંધ આ ભવમાં પણ છૂટી શક્યો નહિ અને તને કુખ આપવામાં પાછું વાળીને જોયું પણ નહિ.” કેવલી ભગવંતે શાંત ભાવે કહ્યું.

મલયે પ્રશ્ન કર્યો : “ભગવંત, મેં જે મુનિનું અપમાન કર્યું હતું તે મહામુનિનું તું થયું?”

“ભદ્રે, તારો આ ખીજો ભવ છે. મારો એનો એજ ભવ છે. હું પોતેજ એ મુનિ છું.”

એજ વખતે સહુએ કેવલી ભગવંતને મરતક નમાવ્યાં.

મલયસુંદરીએ વિનયપૂર્ણ સ્વરે કહ્યું : “ભગવંત, મારા મનમાં એ પ્રશ્ન ઘોળાય છે.”

“ભદ્રે, તારા પ્રશ્નો હું જાણી ગયો છું. બલસાર તારા રૂપ પર મુગ્ધ બન્યો હતો અને તને કુખ દર્શને તેણે ઘણાજ ભારે કર્મોના સંચય કર્યો છે. અને જે મગરમચ્છ તને સાગરમાંથી કિનારા પર લાવ્યો હતો તે તારી ધાવમાતાનો જીવ હતો. તારા પ્રત્યેની મમતાની કારણે જ તેણે તને બચાવી હતી.”

મહાબલે કહ્યું : “ભગવંત, કનકવતી અત્યારે ક્યાં હશે? એનું વૈર તૃપ્ત થયું હશે કે નહિ?”

“રાજન, કનકવતીનું વૈર હજી તૂટે નથી ચલ્યું. હજી એકવાર તારા પર બદલો લેવાનો પ્રયાસ કરશે ..એને હજી સમય લાગશે.”

મલ્લે કહ્યું : “ ભગવંત, ભવબંધનની આ જાળમાંથી છૂટવાનો શું બીજો કોઈ ઉપાય નથી ? ”

“ભદ્રે, સર્વ ત્યાગના પથે જવાનો પુરુષાર્થ કરનારના ભવબંધન નષ્ટ થાય છે...આત્મ દર્શનનો પ્રકાશ સાંપડે છે અને જન્મ મરણ પર વિજય મળે છે.”

ઉપસંહાર

પંદર વર્ષ વીતી ગયાં,

પોતાના પૂર્વ જીવની કહાણી સાંભળીને ધર્મમાં વધારે દ્રઢ બનેલાં મહાબલ અને મલયસુદરીએ પુત્રને રાજ સોંપીને સર્વ ત્યાગનો માર્ગ ગ્રહણ કર્યો.

અને મહાબલ મુનિ અવસ્થામાં વિચરતા હતા. એકવાર તેઓ પૃથ્વીસ્થાનપુરના સીમાડે આવ્યા અને કાયોત્સર્ગ કરીને ધ્યાનમગ્ન બની ગયા. એ સમયે ચારે તરફ રઝળી રહેલી કનકવતી પણ ગામમાં જવા નીકળી અને તે મુનિને જોતાંજ આ મહાબલ છે, એમ જોળખી ગઈ. આસપાસ ફાઈ હતું નહિ. કનકવતીએ લાકડા એકત્ર કરીને મુનિની આસપાસ ખડકયાં અને તેમાં આગ ચાંપી દીધી.

જયંકર કર્મો બાંધીને કનકવતી અટ્ટહાસ્ય કરતી વિદાય થઈ... પરંતુ મહામુનિ મહાબલ આ ઉપસર્ગ શાંત હાલે સહેવા લાગ્યા અને આત્મ મંથનમાં મગ્ન બની ગયા.

કેવળજ્ઞાન રૂપી મહાજ્ઞાન પ્રાપ્ત કરવાની ચાવી જ આત્મ થન છે... આત્મદર્શન છે.

મહામુનિ મહાબલને ત્યાં તે ત્યાં કેવળ જ્ઞાન પ્રાપ્ત થયું અને તેઓ સિદ્ધ ગતિને પામ્યા.

મહાસાધ્વી મલયસુદરી પણ ઉત્તમ ચારિત્રનું પાલન કરીને દેવલોકમાં ગયાં.

બંનેના જીવબંધનનો હંમેશ માટે અંત આવ્યો.

સમાપ્ત

